SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI

DPT: 2543 – ÖİK: 559

HİZMET TİCARETİNİN SERBESTLEŞTİRİLMESİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2000

Ö N S Ö Z

Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında 540 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname, "İktisadi ve sosyal sektörlerde uzmanlık alanları ile ilgili konularda bilgi toplamak, araştırma yapmak, tedbirler geliştirmek ve önerilerde bulunmak amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı'na, Kalkınma Planı çalışmalarında yardımcı olmak, Plan hazırlıklarına daha geniş kesimlerin katkısını sağlamak ve ülkemizin bütün imkan ve kaynaklarını değerlendirmek" üzere sürekli ve geçici Özel İhtisas Komisyonlarının kurulacağı hükmünü getirmektedir.

Başbakanlığın 14 Ağustos 1999 tarih ve 1999/7 sayılı Genelgesi uyarınca kurulan Özel İhtisas Komisyonlarının hazırladığı raporlar, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlık çalışmalarına ışık tutacak ve toplumun çeşitli kesimlerinin görüşlerini Plan'a yansıtacaktır. Özel İhtisas Komisyonları çalışmalarını, 1999/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi, 29.9.1961 tarih ve 5/1722 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulmuş olan tüzük ve Müsteşarlığımızca belirlenen Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu genel çerçeveleri dikkate alınarak tamamlamışlardır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile istikrar içinde büyümenin sağlanması, sanayileşmenin başarılması, uluslararası ticaretteki payımızın yükseltilmesi, piyasa ekonomisinin geliştirilmesi, ekonomide toplam verimliliğin arttırılması, sanayi ve hizmetler ağırlıklı bir istihdam yapısına ulaşılması, işsizliğin azaltılması, sağlık hizmetlerinde kalitenin yükseltilmesi, sosyal güvenliğin yaygınlaştırılması, sonuç olarak refah düzeyinin yükseltilmesi ve yaygınlaştırılması hedeflenmekte, ülkemizin hedefleri ile uyumlu olarak yeni bin yılda Avrupa Topluluğu ve dünya ile bütünleşme amaçlanmaktadır.

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı çalışmalarına toplumun tüm kesimlerinin katkısı, her sektörde toplam 98 Özel İhtisas Komisyonu kurularak sağlanmaya çalışılmıştır. Planların demokratik katılımcı niteliğini güçlendiren Özel İhtisas Komisyonları çalışmalarının dünya ile bütünleşen bir Türkiye hedefini gerçekleştireceğine olan inancımızla, konularında ülkemizin en yetişkin kişileri olan Komisyon Başkan ve Üyelerine, çalışmalara yaptıkları katkıları nedeniyle teşekkür eder, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ülkemize hayırlı olmasını dilerim.

Dr. Akın İZMİRLİOĞLU
Müsteşar

İÇİNDEKİLER

1. HİZMET TİCARETİNİN KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVESİ----------1
1.1. Uluslararası Ticarette "Hizmet" Tanımı----------1
1.1.1. Dünya Ticaret Örgütünde Hizmet Tanımı----------1
1.1.2. Avrupa Birliğinde Hizmet Tanımı----------2
1.2. Uluslararası Ticarete Konu Olan Hizmet Sektörleri----------3
1.3. Uluslararası Hizmet Ticaretinin Gelişimi----------8
1.3.1. Hizmet Ticaretinin Gelişmesine Neden Olan Etkenler ve Uluslararası Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilme Nedenleri----------8
1.3.2. Uluslararası Ticarette Hizmet Sektörünün Payı ve Gelişim Eğilimi----9
1.3.3. Uluslararası Hizmet Ticareti Önündeki Engeller----------9

1.4. Uluslararası Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesine İlişkin Beklentiler--11

2. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ VE HİZMET TİCARETİNİ SERBESTLEŞTİRİLMESİ (HİZMET TİCARETİ GENEL ANLAŞMASI SİSTEMİ)---12

2.1. Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (Genel Tanıtım)----------12
2.2. Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasının Hukuki Yapısı----------14
2.3. Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasının Uygulama Alanı----------21
2.4. Taahhüt Listeleri ve Derogasyon Listeleri----------22
2.5. Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasına Ek Kararlar----------26
2.6. GATS'da Anlaşmazlıkların Çözüm Mekanizmaları----------28
2.7. 2000 Yılı Görüşmeleri (Millenium Round Negotiations) ----------31

3. AVRUPA BİRLİĞİNDE HİZMETLERİN SERBEST DOLAŞIMI----------32
3.1. Yerleşme Hakkı----------32
3.2. Hizmetlerin Serbest Dolaşımı----------34
3.3. Üçüncü Ülkelerle Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesi Amacıyla Yapılan Anlaşmalar----------36
3.3.1. Avrupa Ekonomik Alanı (AEA) Anlaşması Çerçevesinde Hizmetlerin Entegrasyonu----------36
3.3.2. Avrupa Anlaşmaları Çerçevesinde Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesi----------41

4. HİZMET TİCARETİNİN SERBESTLEŞTİRİLMESİ VE TÜRKİYE----------49
4.1. Türkiye Açısından Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesinin Önemi-------49
4.1.1. Hizmet Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Önemi----------49
4.1.2. Uluslararası Hizmet Ticareti ve Türkiye----------50
4.2. Hizmet Ticareti Genel Anlaşması ve Türkiye---------- --52
4.2.1. Ülkemizin Taahhüt Listesi----------52
4.2.2. Ülkemizin Derogasyon Listesi----------67
4.2.3. Özelliği Olan Sektörlerde Alınan Kararlar Çerçevesinde Ülkemizin Durumu----------67
4.2.4. Gelecek Hizmetler Müzakere Turuna Hazırlık Süreci----------71

http://ekutup.dpt.gov.tr/ticaret/oik559.pdf

4.3. Türkiye - AB Arasında Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesi----------72
4.3.1. Türkiye - AB İlişkisinin GATS Çerçevesinde Hukuki Durumu--------72
4.3.2. Ortaklık Anlaşmalarında Yer Alan Hukuki Çerçeve----------72
4.3.3. 1992-1994 Yılları Arasında Gerçekleşen Müzakere Süreci----------77
4.3.4. Türkiye-AB Arasındaki İlişkilerin Geliştirilmesine Yönelik Strateji Kapsamında Başlatılan Görüşmeler---------- --------81

5. GATS VE AB ÇERÇEVESİNDE HİZMET TİCARETİNİN SERBESTLEŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN SEKTÖREL DURUM TESPİTİ VE GELECEK DÖNEME İLİŞKİN BEKLENTİLER---------- -- -----83

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME ---------- -------112

EK 1 (Anket Formu)---------- ----------116

EK 2 (Komisyon Başkanının İlgili Kuruluşları Muhatap Yazısı)---------- -120

EK 3 (Türkiye Taahhüt Listesi)---------- 124

HİZMET TİCARETİNİN SERBESTLEŞTİRİLMESİ ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

Başkan:

Kenan ÖZGÜN	Hazine Müsteşarlığı

DPT Koordinatörü:

Nilgün ARISAN

Raportörler:

Figen ŞENGÜNLÜ	Hazine Müsteşarlığı
Aylin ALPKAYA	DPT

KOMİSYON ÜYELERİ

Ömer Faruk ACAR	Milli Eğitim Bakanlığı
Burhanettin AL	Türkiye Barolar Birliği
Melike ALPARSLAN	Türkiye Bankalar Birliği
Nizamettin ARSLAN	TCDD
Tuncer AYTEKİN	Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu
A. Rıza BAŞA	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Mustafa BATIER	Hazine Müsteşarlığı
Mustafa BAYBURTLU	TOBB
Banu BEKTAŞ	IGEME
Ahmet BULDAM	FİDER Finansal Kiralama Derneği
Uğur BÜYÜKBALKAN	TURMOB
Ertuğrul CANDAN	Sağlık Bakanlığı
A. Hikmet CESUR	Hazine Müsteşarlığı
Atilla ÇELİK	Ulaştırma Bakanlığı

Bayram DAĞDELEN	Milli Eğitim Bakanlığı
Celal DEMİR	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
Sami DEMİRBİLEK	ÖİB
Çağrı DÜNDAR	Hazine Müsteşarlığı
Melike EĞİLMEZLER	Hazine Müsteşarlığı
Bahattin ERBİL	Dış Ticaret Müsteşarlığı
Fatih ERKAL	Çevre Bakanlığı
Tülay ERKEN	Denizcilik Müsteşarlığı
Ercan ERKUL	Priva Danışmanlık
Hayal GÜZELHAN	SPK
Mustafa İLHAN	Emniyet Genel Müdürlüğü
Nafiz İLTER	Sağlık Bakanlığı
Cemal KANDEMİR	TELSİM A.Ş.
Murat KAYACI	Hazine Müsteşarlığı
Adil KAYAOĞLU	Dış Ticaret Müsteşarlığı
Faik KAZANCI	Milli Eğitim Bakanlığı
Cengiz KESİCİ	Sağlık Bakanlığı
Cemal KILIÇLI	Ulaştırma Bakanlığı
Baran KOYUNCU	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
Selim KUNERALP	Dışişleri Bakanlığı
Mürüfet NOHUT	Maliye Bakanlığı
Şebnem OĞUZ	İKV
Prof. Dr. Tuğba ONGUN	Gazi Üniversitesi
Tuncay ORALLI	Türk Telekom A.Ş.
Erdinç ÖZSELÇUK	Faktöring Derneği
Sıdıka SAYIN	Sağlık Bakanlığı
Rahmi SELENAY	Milli Eğitim Bakanlığı
Tuncay TAN	DİE
Bayır TIPYARDIM	Hazine Müsteşarlığı

Prof. Dr. Sübidey TOGAN	Bilkent Üniversitesi
M. Ali TOPBAŞ	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
Mehmet UĞURLU	Altın Borsası
Serdar ULUKONAKÇI	TURKCELL A.Ş.
Şebnem ULUSOY	Hazine Müsteşarlığı
Candan USLU	Ulaştırma Bakanlığı
Serpil VAROL	Turizm Bakanlığı
Yılmaz YAMAN	Hazine Müsteşarlığı
Gülsüm YAZGANKIRAN	Hazine Müsteşarlığı
Hüseyin YUNAK	Milli Reasürans TAŞ.
Nurkan Yurdakul	FİDER Finansal Kiralama Derneği

1. HİZMET TİCARETİNİN KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1. Uluslararası Ticarette "Hizmet" Tanımı

Hizmetleri mallardan (goods) ayıran iki temel özellik bulunmaktadır. Bunlar saklanamazlık (non-storability) ve fiziksel varlığın söz konusu olmamasıdır (intangible).

Hizmetin saklanamaz (non-storable) olması durumunda söz konusu malın (commodity) tüketim ve üretimi aynı anda ve aynı yerde gerçekleşmek durumundadir. Bu da hizmeti sunanlar ile hizmetten yararlananların aynı yerde bulunmasını gerektirmektedir. Saklanamazlık özelliği nedeniyle hizmetler genelde üç kategoriye ayrılabilir: sınır ötesi ticaret, üretim faktörlerinin kisa süreler için uluslar arasında serbestçe dolaştığı durumlardaki hizmet ticareti, son olarak da üretim faktörlerinin uzun süreler için uluslar arasında serbestçe dolaştığı durumlardaki hizmet ticareti. Sınır ötesi hizmet ticareti mal (goods) ticaretine benzemektedir bu ticarete örnek olarak telekomünikasyon kanalları ile gerçekleştirilen finansal hizmetler gösterilebilir. Hizmet kullanıcılarının diğer bir ülkede hizmeti kısa süre için tükettiği hizmetlere örnek olarak turizm, eğitim, sağlık hizmetleri ve gemi tamiratı, hizmet sunucularının diğer bir ülkede hizmeti kısa süre için sunduğu hizmetlere örnek olarak ise mühendislik hizmetleri gösterilebilir. Hizmet kullanıcılarının diğer bir ülkeden sunulan bir hizmeti uzun zaman içinde tükettiği hizmetlere örnek olarak işgücü göçü, hizmet sunucularının diğer ülkede hizmeti uzun zaman içinde sunduğu hizmetlere örnek olarak da dolaysız yabancı sermaye yatırımları gösterilebilir.

Hizmetlerin fiziksel varlıklarının olmaması (intangible) asimetrik enformasyon sorunlarınının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Hizmeti sunan hizmetin kalitesi hakkında bilgiye sahipken hizmeti tüketen bu bilgiye erişmekte güçlük çekmektedir. Tüketici hizmetin kalitesini genellikle hizmeti satın aldıktan sonra belirleyebilmektedir. Aynı durum mal (goods) ticaretinde çoğu zaman ortaya çıkmamaktadır. Hizmet ticaretinde enformasyon temel bir sorun niteliğindedir. Bu durumda hem hizmet üreticisi hem de kamu sektörü hizmet sektörüne müdahale etmeyi görev kabul etmektedir. Hizmet üreticisi piyasada saygınlık kazanmaya önem verirken kamu sektörü tüketiciyi korumak için sektöre düzenlemeler getirmektedir.

1.1.1. Dünya Ticaret Örgütünde Hizmet Tanımı

Uruguay Round esnasında oluşturulan Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasında "Hizmet" tanımı bulunmamaktadır. Bunun nedeninin hızla gelişen teknolojiyle beraber yeni türeyecek hizmetlerin tanım dışında kalmasını önlemek olduğu düşünülmektedir.

1.1.2. Avrupa Birliğinde Hizmet Tanımı

Roma Antlaşmasının 60. maddesi [1] hizmetleri *"normal olarak bir ücret karşılığı yapılan ve malların, sermayenin ve kişilerin serbest dolaşımı kapsamına girmeyen işler"* olarak tanımlamaktadır. Bu madde hükmüne göre, hizmetler tanımının kapsadığı faaliyetler şunlardır:

- sınai nitelikteki faaliyetler;
- ticari nitelikteki faaliyetler;
- esnaf ve sanaatkar faaliyetleri;
- mesleki faaliyetler .

Antlaşmanın 61. maddesi de [2] ulaştırma, bankacılık ve sigortacılık alanlarındaki hizmet ticareti düzenlemelerinin Antlaşma'nın ulaştırma ve sermayenin serbest dolaşımı bölümlerinde ele alınmakta olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle bu sektörler de Topluluğun kurucu Antlaşması gereği hizmet tanımı kapsamında sayılmaktadırlar.

Bütün bunlara ek olarak Avrupa Komisyonunun Türkiye ile başlaması olası "hizmetlerin serbest dolaşımı müzakereleri" ine ilişkin olarak hazırladığı bir taslak raporda hizmet sektörleri şu şekilde sıralanmıştır :

- Mesleki Hizmetler
- Sağlık Hizmetleri (doktorlar, eczacılar, hemşireler, veterinerler, ilaç üreten fabrikaların direktörleri, özel hastanelerin direktörleri, dişçiler, gözlükçüler, laboratuvar hizmetleri ile uğraşan eczacılar ve veterinerler)
- Hukuk Hizmetleri (noterler, Türk mahkemelerinde görev yapan avukatlar,mali müşavirler ve yeminli mali müşavirler)
- Turizm Hizmetleri (rehberler, seyahat acentalarının direktörleri)
- Diğer Meslekler (yöneticiler ve diğer kaliteli personel dışında serbest bölgelerde çalışan personel, kıyı ticareti ve bağlantılı falliyetlerde bulunan personel, gazetelerin direktörleri)
- Posta ve Kurye Hizmetleri
- Telekomünikasyon Hizmetleri
- Görsel-İşitsel Hizmetler
- İnşaat Hizmetleri
- Dağıtım Hizmetleri
- Çevre Hizmetleri
- Sigorta Hizmetleri
- Bankacılık Hizmetleri
- Turizm Hizmetleri
- Ulaştırma Hizmetleri

[1] Amsterdam Antlaşması ile Roma Antlaşmasında yapılan değişikliklerden sonra bu madde 50. Madde olmuştur.
[2] Amsterdam Antlaşması 51. madde

1.2. Uluslararası Ticarete Konu Olan Hizmet Sektörleri

Hizmet ticaretine konu olan sektörler; Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen sektörel sınıflandırma kitabı esas alınarak DTÖ Sekretaryası tarafından hazırlanan MTN.GNS/W/120 sayılı belge ile üye ülkelerin bilgilerine sunulmuştur. Sözkonusu belgede yer alan sektörler/altsektörler şunlardır;

SEKTÖRLER VE ALT SEKTÖRLER

1.MESLEKİ HİZMETLER

A.Uzmanlık Gerektiren Hizmetler
- a.Hukuk hizmetleri
- b.Muhasebecilik, danışmanlık ve defter tutma hizmetleri
- c.Vergi ile ilgili hizmetler
- d.Mimarlık hizmetleri
- e.Mühendislik hizmetleri
- f. Entegre mühendislik hizmetleri
- g.Şehir planlama ve peyzaj mimarlığı hizmetleri
- h.Tıbbi ve diş hekimliği hizmetleri
- i.Veterinerlik Hizmetleri
- j.Ebeler, hemşireler, fizyoterapistler sağlık görevlileri tarafından sunulan hizmetler
- k.Diğer hizmetler

B.Bilgisayar ve ilgili hizmetler
- a.Bilgisayar donanımının yerleştirilmesiyle ilgili danışmanlık hizmetleri
- b.Yazılım hizmetler
- c.Veri işleme hizmetleri
- d.Veri tabanı hizmetleri
- e.Diğer hizmetler

C.Araştırma Ve Geliştirme Hizmetleri
- a.Tabii bilimlerle ilgili AR-GE hizmetleri
- b.Sosyal ve beşeri bilimlerle ilgili AR-GE hizmetleri
- c.Disiplinlerarası AR-GE hizmetleri

D.Emlak Komisyonculuğu Hizmetleri
- a.Sahip olmaya ve kiralamaya konu olan mülkler,
- b.Ücret veya sözleşme karşılığı gayrimenkul hizmetleri

E.Kiralama Ve Leasing Hizmetleri
- a.Gemilerle ilgili

b.Hava taşıtları ile ilgili
c.Diğer taşımacılık ekipmanına ilişkin
d.Diğer makina ve ekipmanla ilgili
e.Diğerleri

F.Diğer Mesleki Hizmetler
a.Reklam hizmetleri
b.Piyasa araştırması ve kamuoyu yoklaması hizmetleri
c.Yönetim danışmanlığı hizmetleri
d.Yönetim danışmanlığına bağlı hizmetler
e.Teknik deneme ve analiz hizmetleri
f.Tarım, orman ve avcılığa ilişkin arızi hizmetler
g.Balıkçılığa ilişkin arızi hizmetler
h.Madenciliğe ilişkin arızi hizmetler
i.İmalat sektörüne ilişkin arızi hizmetler
j.Enerji dağıtımına yönelik arızi hizmetler
k.Personel yönetimi hizmetleri
l.Soruşturma ve güvenlik hizmetleri
m.Bilimsel ve teknik müşavirlik hizmetleri
n.Ekipmanların bakım ve onarımı
o.Bina temizlik hizmetleri
p.Fotoğrafçılık hizmetleri
q.Paketleme hizmetleri
r.Basın, yayın hizmetleri
s.Tören ve sergi hizmetleri
t.Diğer hizmetler

2.HABERLEŞME HİZMETLERİ

A.Posta Hizmetleri
B.Kurye Hizmetleri
C.Telekomünikasyon Hizmetleri
a.Telefon Hizmetleri
b.Paket anahtarlamalı veri iletişim hizmetleri
c. Devre anahtarlamalı veri iletişim hizmetleri
d.Teleks hizmetleri
e.Telgraf hizmetleri
f.Faksimile hizmetleri
g.Özel kiralık devre hizmetleri
h.Elektronik posta
i.Sesli posta
j.On-line enformasyon ve veri tabanı yeniden temini
k.Elektronik veri değişimi (EDI)
l.Katma değeri bulunan faksimile hizmetleri

m.Kod ve protokol dönüşümü
n.On-line bilgi ve/veya veri işleme
o.Diğerleri

D.Audiovisual Hizmetler
a.Hareketli görüntü, videoteyp üretimi ve dağıtımı hizmetleri
b.Hareketli görüntü projeksiyon hizmeti
c.Radyo ve televizyon hizmetleri
d.Radyo ve televizyon yayınları aktarım hizmetleri
e.Ses Kayıt
f.Diğerleri

E.Diğer

3.MÜTEAHHİTLİK ve MÜHENDİSLİK HİZMETLERİ
A.Binalar için genel müteahhitlik işleri
B.İnşaat mühendisliği için genel müteahhitlik işleri
C.Tesisat ve montaj işleri
D.Bina tamamlama işleri
E.Diğer

4.DAĞITIM HİZMETLERİ
A.Komisyonculuk hizmetleri
B.Toptan ticaret hizmetleri
C.Perakende ticaret hizmetleri
D.Franchising
E.Diğer

5.EĞİTİM HİZMETLERİ
A.İlk öğretim hizmetleri
B.Orta öğretim hizmetleri
C.Yüksek öğretim hizmetleri
D.Yetişkin eğitimi
E.Diğer eğitim hizmetleri

6.ÇEVRE HİZMETLERİ
A.Kanalizasyon hizmetleri
B.Çöplerin kaldırılması hizmetleri
C.Sağlıkla ilgili benzeri hizmetler
D.Diğer

7.MALİ HİZMETLER
A.Tüm sigortacılık ve sigortacılığa bağlı hizmetler
a.Hayat, Kaza ve Sağlık Sigortası hizmetleri

b.Hayat dışı sigortacılık hizmetleri
c.Reasürans ve Retrosesyon hizmetleri
d.Sigortacılığa yardımcı hizmetler
B.Bankacılık ve Diğer Mali Hizmetler
a.Mevduat kabulü,
b.Her çeşit kredilendirme
c.Finansal kiralama
d.Bütün ödeme ve para transfer hizmetleri
e.Garanti ve Taahhütler
f.Para piyasası araçları
-Kambiyo
-Türev ürünler
-Döviz kuru ve faiz araçları
-Devredilebilir menkul kıymetler
-Altın dahil diğer ciro edilebilir araçlar ve finansal kıymetler
g.Satın alma taahhüdü ve plasman
h.Bankerlik
i.Aktif ve portföy işletmeciliği
-Kollektif yatırım yöneticiliği
-Emeklilik fonu işletmeciliği
-Emanet ve saklama hizmetleri
j.Merkezi saklama ve takas hizmetleri
k.Danışmanlık, aracılık ve diğer yan hizmetler
l.Mali bilgilerin elde edilmesi ve transferi
C.Diğerleri

8.SAĞLIKLA İLGİLİ VE SOSYAL HİZMETLER
A.Hastane Hizmetleri
B.Diğer İnsan Sağlığı Hizmetleri
C.Sosyal Hizmetler
D.Diğer

9. TURİZM VE SEYAHAT İLE İLGİLİ HİZMETLER
A.Otel ve lokantalar
B.Seyahat acentaları ve tur operatörlüğü hizmetleri
C.Turist rehberliği hizmetleri
D.Diğer

10.EĞLENCE, KÜLTÜR VE SPOR HİZMETLERİ
(audiovisual hizmetler dışındakiler)
A.Eğlence hizmetleri (tiyatro, müzik konserleri ve sirk hizmetleri dahil)
B.Haber Ajansı hizmetleri
C.Kütüphane , arşiv, müze ve diğer kültürel hizmetler
D.Sportif ve rekreasyonel hizmetler

E.Diğer

11.ULAŞTIRMA HİZMETLERİ
A.Deniz Taşımacılığı Hizmetleri
a.Yolcu taşımacılığı
b.Yük taşımacılığı
c.Gemilerin mürettebatıyla birlikte kiralanması
d.Gemilerin bakım ve onarımı
e.Çekme ve kurtarma hizmetleri
f.Deniz taşımacılığı için destek hizmetleri
B.İç Suyolları Taşımacılığı Hizmetleri
a.Yolcu taşımacılığı
b.Yük taşımacılığı
c.Gemilerin mürettebatıyla birlikte kiralanması
d.Gemilerin bakım ve onarımı
e.Çekme ve kurtarma hizmetleri
f.İç Suyollarındaki taşımacılığa yönelik destek hizmetleri
C.Havayolu Taşımacılığı Hizmetleri
a.Yolcu Taşımacılığı
b.Yük Taşımacılığı
c.Hava taşıtlarının mürettebatıyla birlikte kiralanması
d.Hava taşıtlarının bakım ve onarımı
e.Hava taşımacılığına yönelik destek hizmetleri
D.Uzay Taşımacılığı Hizmetleri
E.Demiryolu Taşımacılığı Hizmetleri
a.Yolcu taşımacılığı
b.Yük taşımacılığı
c.Çekme ve kurtarma hizmetleri
d.Demiryolu taşıtlarının bakım ve onarımı
e.Demiryolu taşımacılığı destek hizmetleri
F.Karayolu Taşımacılığı Hizmetleri
a.Yolcu taşımacılığı
b.Yük taşımacılığı
c.Ticari araçların kullanıcısıyla birlikte kiralanması
d.Karayolu ekipmanlarının bakım ve onarımı
e.Karayolu taşımacılığı destek hizmetleri
G.Boru Hattı Taşımacılığı
a.Yakıt taşımacılığı
b.Diğer malların taşınması
H.Tüm Taşımacılık Sektörlerine Yönelik Yardımcı Hizmetler
a.Kargo teslim hizmetleri
b.Ambar hizmetleri
c.Yük taşımacılığındaki komisyon hizmetleri
d.Diğer

I.Diğer Taşımacılık Hizmetleri

12.BAŞKA YERE DAHİL EDİLMEMİŞ DİĞER HİZMETLER

1.3. Uluslararası Hizmet Ticaretinin Gelişimi

1.3.1. Hizmet Ticaretinin Gelişmesine Neden Olan Etkenler ve Uluslararası Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilme Nedenleri

Uluslararası ekonominin gelişim süreci incelendiğinde, imalat sanayiinin gelişimi ile ortaya çıkan refah artışı ve yüksek gelir düzeyine erişilmesi sonucunda zamanla hizmet sektörünün öneminin arttığı ve hizmet sektörü içinde yeralan bankacılık, pazarlama, dağıtım, iletişim, turizm gibi pek çok faaliyetin kendi başına ekonomik gelişme sürecini etkileyen yaşamsal önemde girdiler olduğunun anlaşıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, hizmet sektörünün gelişimini genel ekonomik gelişme ve refahın sonucu olarak değil de, daha çok ön koşullarından biri olarak değerlendirmek gerektiği yönündeki görüşler de son dönemde ağırlık kazanmaktadır.

Hizmetlerin uzun süre uluslararası ticaretin konusu olmalarını geciktiren etkenler; hizmetler için ulaşım ve haberleşme maliyetlerinin yüksek olması, telekomünikasyon ve ulaşım gibi temel hizmetlerde yasal ve kurumsal nedenlerden ötürü kamunun tekel konumunda olması, rekabeti önleyen çeşitli idari kısıtlamaların bulunması, ayrıca hizmet sunucusu ve tüketicisinin birarada bulunmaları önündeki ekonomik ve teknik engeller olmuştur. Ancak, özellikle 1970'li yıllardan itibaren malların üretim, muhafaza, işletme ve dağıtımında önemi giderek artan enformasyon ve iletişim, hızlı kentleşme, ulaşım ve haberleşme sektörlerinde sağlanan gelişmeler ile azalan maliyetler, telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojisinde ortaya çıkan ilerlemelerle birlikte uluslararası hizmet ticaretinin önemi daha da artmış ve yukarıda belirtilen engeller ortadan kalkmaya başlamıştır.

1982 yılında ABD Dış Ticaret Temsilcisi GATT'a sunduğu dokümanda GATT'ın hizmet dış ticaretinin liberalizasyonu konusunda aktif rol almasını önermiş, bu öneri dört yıl sonra Uruguay Turunu başlatan Punta Del Este toplantısında kabul edilerek uluslararası hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi konusunun Uruguay Turu görüşmelerinde ele alınması kararlaştırılmıştır.

Uruguay Turu müzakereleri esnasında, hizmetler alanında uluslararası bir düzenlemeye gidilmesine yolaçan etkenler temelde mal ticaretinin serbestleştirilmesinin ardında yatan nedenlere benzemektedir; ülke pazarları arasında hizmet ticaretine yönelik engellerin kaldırılmasıyla hukuki düzenlemelerde istikrar ve tahmin edilebilirlik, pazara giriş ve hizmet sunumu maliyetlerinin azalmasıyla birlikte hizmet kalitesinde artış, kaynakların etkin kullanımı, belirli sektörlerdeki monopol hizmet sunumunun sınırlandırılması ve tüketicinin korunması gibi faydalar sağlanabileceği düşünülmüştür.

Özellikle ABD'nin insiyatifiyle gündeme getirilen, hizmetler ticaretini uluslararası platformlara getirme ve GATT'ın uluslararası mal ticaretine uygulanan temel prensiplerine benzer prensiplere bağlama çabaları, gelişmekte olan ülkeler tarafından başlangıçta desteklenmemekle beraber, sözkonusu ülkeler çıkarlarının gözetileceğinin kabul edilmesinin ve emek-yoğun sektörlerde avantajlı olduklarının anlaşılmasının ardından tutumlarını yumuşatmışlardır. Ayrıca dünya ekonomisindeki gelişmeler sonucu, gelişme yolundaki ülkelerin Dünya Bankası ve IMF'nin "Yapısal Uyum Programları"nı uygulamaları, ihracata yönelik gelişme stratejileri izlemeye başlamaları ve kambiyo rejimlerini serbestleştirerek sermaye kontrollerini azaltmaları da sözkonusu tutum değişikliğinde etkili olmuştur.Ülkeler arasında oluşan uzlaşma ortamı sonucu, hizmet ticaretini uluslararası normlara bağlayan GATS Anlaşması "Uruguay Round Nihai Senedi"nin ayrılmaz bir parçası olmuştur.

1.3.2. Uluslararası Ticarette Hizmet Sektörünün Payı ve Gelişim Eğilimi

Dünya Bankası verilerine göre; dünya hizmet üretimi ve ticaretinde gerçekleşen gelişmeler sonucunda özellikle 1965 yılından itibaren hizmetler sektörünün birçok ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'ndaki (GSYİH) payı giderek artmakta, ve hizmetler çoğu ülkenin GSYİH'sinin %50'sini oluşturmaktadır. Ayrıca, anılan sektör hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerde en çok istihdam sağlayan sektörlerin başında gelmektedir.

IMF'nin Ödemeler Dengesi İstatistikleri'ne göre; dünya hizmet ticareti, tüm uluslararası ticaretin beşte birini teşkil etmekte, hizmetlerin ticarete katkısı Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da Latin Amerika, Asya ve Afrika'ya göre daha yüksek oranda gerçekleşmektedir. Bu da, hizmetlerin ekonomik faaliyetlerdeki payının artmasının gelişmişlik düzeyi ile doğru orantılı olduğunu göstermektedir.

Öte yandan, yine IMF istatistiklerine göre, ticari hizmetlerin uluslararası ihracatı 1990-1997 döneminde yılda ortalama %8 artış kaydetmiş, Asya'nın başını çektiği hizmet ihracı konusunda Kuzey ve Latin Amerika ikinci sırada yeralmış, arkasından Afrika ve Batı Avrupa'nın geldiği anlaşılmıştır. Hizmet ithalinde ise, Latin Amerika ve Asya önde gelmektedir.

1.3.3. Uluslararası Hizmet Ticareti Önündeki Engeller

Uluslararası hizmet ticaretini etkileyen önlemler, GATS Anlaşmasının hukuki yapısı da gözönüne alınacak olursa, iki temel kategoride incelenebilir.

1)Pazara girişi etkileyen önlemler.

2)Milli muamele kısıtlamaları.

Pazara giriş önlemleri, yabancı firmaların ulusal pazara girişini ve faaliyetlerini kısıtlamaya yönelik genellikle niceliksel önlemlerdir. Bu tür kısıtlamalar, birtakım hizmetlerin yabancılar tarafından sunumuna tamamen veya kısmen getirilen engeller olabilmektedir. Örneğin, yerel tüketim payı üzerindeki kotalar(ülkede yayımlanan programların belirli bir oranının yerli hizmet sunucuları tarafından hazırlanması

zorunluluğu), ithalat üzerine konan kotalar, tüketicinin hareketliliği üzerindeki kotalar(turist vizelerine uygulanan sayısal sınırlamalar vb.), hizmet üretiminde kullanılan girdilere konan kotalar (kambiyo kontrolleri vb.), hava, kara ve deniz taşımacılığındaki yasaklar(kabotaj) pazara girişi sınırlayan ve/veya engelleyen önlemler arasında yeralmaktadır.

Öte yandan, hizmet sunan yabancı personelin hareketliliği ve yerleşimi önündeki engeller de pazarın önemli bir bölümünde yerli üreticilerin faaliyetlerini sürdürmelerine yolaçmaktadır. Örneğin yabancı bankaların ulusal pazarda kurulmasına genellikle izin verilmemekte, izin verildiği hallerde ise faaliyet alanları sınırlandırılmaktadır. Sınır ötesi ticaretin sınırlandığı hallere örnek olarak, gümrük vergilerine benzer vergiler (yurda giriş ve yurttan çıkışlarda uygulanan vergiler, vizelerden alınan harçlar), fiyat kontrolleri, çalışma ve yaşama izni konusundaki düzenlemeler, mesleki hizmet ticaretinde lisans ve diploma gerekliliği, dağıtım kanallarına erişimde ayrımcı uygulamalar (hava taşımacılığında bilgisayar destekli rezervasyon sistemlerinin belirli şirketlere kapalı olması, vb.) gibi uygulamalar yabancı hizmet sunucularının pazara girişini güçleştirmektedir.

Milli muamele kısıtlamaları ise ikiye ayrılmaktadır. İlk durumda, devlet tarafından doğrudan sübvansiyon yoluyla yerli hizmet sunucularına maliyetlerin düşürülmesi yönünde avantaj sağlanmaktadır. İkinci durumda ise, yabancı hizmet sunucularına ulusal pazarda faaliyetleri esnasında maliyetlerini arttıran ve/veya rekabet güçlerini düşüren düzenlemeler getirilmektedir. Yabancı havayollarının, yerli havayollarına göre daha yüksek harç ödemek durumunda bırakılması veya yabancı bankaların yerli bankalara göre daha yüksek rezerv bulundurma veya daha çok vergi ödeme zorunluluğu bu tür düzenlemelere örnek olarak gösterilebilir.

Öte yandan, GATS Anlaşması uygulamada ülke pazarlarının karşılıklı açılarak hizmet ticaretinin liberal hale gelmesini amaçlamakla beraber; dünya ekonomisinin genel durumundan ve Anlaşmanın yapısından kaynaklanan bazı unsurlar halihazırda liberalizasyona engel teşkil etmektedir.

Anlaşmanın genel formülasyonu ve içerdiği istisnalar, GATS'a geniş bir yorum alanı bırakmakta, ayrıca hizmet ticareti önündeki engellerin tarife dışı olması, bu engellerin maliyet ve yararlarının niceliksel olarak hesaplanmasını zorlaştırdığından gelecekteki müzakere turlarında verilecek ödünlerin arttırılması da zorlaşmaktadır. Öte yandan; ulus devlet anlayışının ekonomik uygulamalarda yansıması olarak değerlendirilebilecek sübvansiyonlar, hükümet alımları ve korunma önlemleri halen bir ölçüde geçerliliğini korumakta, ülkeler uluslararası platformda standart ilkeler belirlemek yerine ikili ilişkiler ve mütekabiliyet çerçevesinde karşılıklı çıkarların korunması için çaba göstermekte, bu nedenle sözkonusu alanlarda yeni kuralların belirlenmesi gelecek müzakere turlarına ertelenmektedir.

1.4. Uluslararası Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesine İlişkin Beklentiler

GATS'da öngörülen yükümlülükler, ülkelerin mevcut yasal durumlarını belirleyerek, keyfi uygulamalara son vermeyi ve böylece yatırım, ticaret ve ekonomik gelişme için gerekli koşulları iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Şeffaflık ve adım adım liberalizasyon ilkeleri, hizmet ithal eden ülkelerde bile teknoloji transferi, istihdam yaratma ve yerel endüstrilerin rekabet gücünün artması gibi etkilerle ekonomik gelişmeyi hızlandıracaktır. Ancak liberalizasyon çabalarının olumlu sonuç verebilmesi için, ilgili yerli hizmet sektörünün önceliklerinin ve diğer sektörlerle ilişkilerinin iyi belirlenmesi ve ihtiyati hususlara, örneğin mesleki nitelikler ve teknik standart şartlarına uyulup uyulmadığını denetleyen bir kurumsal yapının kurulmasına vb. özen gösterilmesi gerekmektedir. GATS'ın 6. maddesinde belirtildiği üzere liberalizasyon taahhütlerinin ulusal ekonomiye azami derecede fayda sağlayacak şekilde belirlenmesi, üzerinde durulması gereken bir konudur.

GATS Anlaşması gelecekte yapılacak hizmet ticaretinin liberalizasyonuna ilişkin müzakereler açısından esnek bir temel oluşturmakta, gelişmekte olan ülkeleri liberalizasyonun kapsam ve derecesini seçmede bir ölçüde serbest bırakması yönüyle nispeten dengeli bir anlaşma olarak değerlendirilmektedir. Ancak, uluslararası hizmet ticaretinin liberalizasyonunun nasıl bir seyir izleyeceğini, önce ülkelerin ilgili mevzuat durumlarını yansıtan taahhüt listeleri, daha sonra da çeşitli hizmet sektörlerine ilişkin olarak sürdürülen ve bir kısmı tamamlanan müzakerelerin sonuçları belirleyecektir. Gelişmiş ülkelerin hizmet ticareti alanındaki üstünlüğü kabul edilmekle beraber, ucuz ve kaliteli girdi kullanımı ve pazara giriş serbestisi sonucunda gelişmekte olan ülkelerde de ihracat potansiyeli artabilecektir.

Sanayi ve tarım malları üretimleri için temel girdi teşkil eden telekomünikasyon, ulaştırma ve finansal sektörlerin sunduğu hizmetlerin liberalizasyon sonucu rekabetin arttırılması ile kalitelerinin yükselmesi ve fiyatlarının düşmesi beklenmektedir. Böylece, tarım malları ile sanayi mallarının rekabet gücünün artması sağlanacaktır.

2. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ VE HİZMET TİCARETİNİN SERBESTLEŞTİRİLMESİ (HİZMET TİCARETİ GENEL ANLAŞMASI SİSTEMİ)

2.1. Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (Genel Tanıtım)

II. Dünya Savaşı sonrası ülkeler uluslararası ticaretin, hem kendi ekonomilerinin hem de dünya ekonomisinin kalkınmasında yadsınamaz önemini farkederek, uluslararası ticareti çok taraflı kurallara bağlama gereksinimi duymuşlardır. Bu gereksinim l947 yılında 23 ülkenin katılımıyla GATT'ın imzalanmasına neden olmuş ve söz konusu anlaşma 1948 de yürürlüğe girmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ticaret sisteminin kurumsal yapısı olarak oluşturulmaya çalışılan Uluslararası Ticaret Örgütü (International Trade Organization) hayata geçirilememiş, yerini yeni bir örgütten ziyade bir anlaşma olan ve bir sekretaryasından başka kurumsal yapısı bulunmayan GATT'a bırakmıştır. GATT görüşmeleri ve roundları sonucunda uluslararası ticaret kurallarının kapsamı önemli ölçüde genişletilmiş, Uruguay Round müzakereleri ile birlikte hizmet ticaretinin önemi vurgulanmış, uzun yıllar uluslararası kurallar dışında, ülkelerin çok değişik ve karmaşık milli mevzuatlarına göre yürütülegelen "hizmetler" sektörü uluslararası müzakere sürecine dahil edilmiştir.

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Eylül 1986 da başlayan ve 15 Aralık 1993 tarihinde tamamlanan Uruguay Round müzakereleri sonucunda 15 Nisan 1994 de Marakeş'de imzalanan ve 1 Ocak 1995 de yürürlüğe giren Nihai Senet içerisinde yer alan "Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması" ile kurulmuştur.

DTÖ Kuruluş Anlaşması, ekleriyle birlikte 29 adet yasal metinden oluşmaktadır. Bunların yanında 25 adet bildirim, karar ve mutabakat metninde DTÖ üyelerinin yükümlülükleri belirtilmektedir.

DTÖ, üye ülkelerin hayat standartlarını ve gelirlerini yükseltmeyi, tam istihdama ulaşmayı, üretim ve ticareti yaygınlaştırmayı ve dünya kaynaklarının optimal kullanımını sağlamayı amaçlamaktadır. Örgüt, sürekli bir kalkınma için dünya kaynaklarının optimal kullanımının zorunlu olduğunu belirtmiş ve farklı ekonomik kalkınma düzeyindeki ülkelerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde çevrenin korunması gerektiğini vurgulamıştır. Gelişme Yolundaki Ülkelerin (GYÜ), ve en az gelişmiş olanların, artan dünya ticareti içinde ekonomik kalkınma ihtiyaçları ile orantılı bir pay alabilmeleri için gerekli çalışmaların yapılması da DTÖ'nün hedefleri arasında bulunmaktadır.

Dünya Ticaret Örgütünü Kuran Anlaşma'nın ekinde yer alan Anlaşmalardan biri de Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) dır. Hizmet Ticareti Genel Anlaşması'nın gereklerini yerine getirmek amacıyla hizmet sunucusu olan kurumların koordinasyonu, hizmetlerle ilgili sektörel bazda taahhüt listesinin hazırlanması, taahhüt listesinde yer verilen sektörlerle ilgili ikili müzakerelerin organizasyon ve koordinasyonu Hazine Müsteşarlığı Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğünce yürütülmektedir.

Dünya ticareti içindeki payı giderek artan hizmet ticaretinin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için önemi artmaktadır. Tüm dünyada yaşanan hızlı şehirleşme, kamu sektörünün genişlemesi, tüketici hizmetlerine ve diğer sektörlere girdi olarak kullanılan ara hizmetlere olan talebin artması bu gelişmeyi açıklayan faktörler olarak gösterilebilir. Ülkelerin yeterli hizmet alt yapısına sahip olması ekonominin tüm sektörlerindeki üretkenlik ve rekabet gücü için önemli hale gelmektedir.

Son yirmi yılda yaşanan yabancı doğrudan yatırım artışı, uluslararası işgücünün hareketliliği ve bilgiye dayalı hizmetlerin artan şekilde ticarete konu olması sonucunda hizmet faaliyetlerinin uluslararası boyutu hayli önem kazanmıştır.

15 Nisan 1994 tarihinde Marakeş'de imzalanan Uruguay Round Sonuç Belgesi (Nihai Senet) kapsamında yer alan Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS), uluslararası hizmet ticaretine ilişkin temel kavram, kural ve ilkeleri ortaya koyan ilk çok taraflı anlaşmadır. Türkiye'nin de kurucu üye olarak imza koyduğu ve 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren Nihai Senet 25 Şubat 1995 tarihinde TBMM'nde onanmış ve 26 Mart 1995 itibariyle ülkemizin DTÖ'ne üyeliği resmi olarak ilan edilmiştir.

Uruguay Round'un sonuçları

Uruguay Round görüşmeleri sonucunda, hizmetler ticareti ilk kez global bir ticaret anlaşmasına konu olmuştur.

Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) ile, GATT'da mal ticareti hakkında belirlenmiş olan hükümlerle kıyaslanabilecek denli geniş ve çok taraflı bir kurallar çerçevesi çizilmiştir. GATS üyesi devletler, yeni kurulan Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) oluşturduğu güçlendirilmiş (ve bağlayıcı) uyuşmazlıkların halli mekanizmaları ile uygulamaya konan taahhütlerde bulunmuşlardır. Belirli hizmet sektörlerinde bir kez taahhütte bulunan üye devlet, taahhütünü geri çekmek istediğinde, diğer üyelerin zararını tazmin etmek durumunda kalacaktır. Ancak bir ülkenin GATS üyesi olması, onun tüm sektörleri için piyasalarını açma konusunda ve/veya hizmetlerin arzını etkileyen önlemler hakkında çok geniş taahhütlerde bulunması anlamına gelmeyecektir. Taahhütlerin genişliği, DTÖ üyeleri arasında farklılık gösterebilir.

Uruguay Round süresince, görüşmeler temel kurallar ve prensipler üzerine yoğunlaşmıştır. Hizmetler ticaretinin liberalizasyonu geleneksel olarak iki taraflı ve karşılıklı yapıldığından, bu konudaki deneyim eksikliği sonucu karmaşık ve uzun zaman alan görüşmeler yapılmıştır. Bunun neticesinde de DTÖ üyelerinin gerçek liberalizasyon görüşmeleri için kısıtlı zamanı kalmıştır. Bununla birlikte, Uruguay Round görüşmeleri sonucunda, birçok ülke, piyasalarına girişin karşılıklılık ilkesine dayanması koşulunu kaldırmışlardır.

Sözkonusu devletler daha fazla liberalizasyon ve piyasaya giriş olanağı sağlayan "en çok kayrılan ülke" (MFN) ilkesine sadık kalmak durumundadırlar. Üye devletler liberalizasyon seviyelerinde negatif yönde bir değişiklik yapmamak konusunda taahhütte bulunmuşlardır.

Marakeş'de 15 Nisan 1994'de Uruguay Round'un Son Senet'i imzalandığı sırada 95 Üye hizmetler alanındaki taahhüt listelerini, 61 üye de MFN prensibinde muafiyet listelerini sunmuşlardır. 61 üyenin 95 sayısının içinde yer aldığı ve 1999 yılının ilk yarısı itibariyle üye sayısının 136 ya ulaştığı göz önüne alındığında, beş yılda küçümsenemeyecek bir gelişme sağlandığı ortaya çıkmaktadır.

Bu gelişmeler olumlu olmakla beraber, GATS'ın adım adım liberalizasyon prensibi üzerine kurulduğu düşünülürse, üyelerin taahhütlerini arttırmak ve böylece daha yüksek bir liberalizasyon seviyesine ulaşmak için periyodik görüşme turları düzenlemeleri öngörülmektedir. Gelişmiş GATS üyesi ülkelerin taahhüt listelerinde pek çok sektöre yer verdiği görülmekle beraber, birçok ülke de az sayıda sektörde taahhütte bulunarak GATS üyesi olmuşlardır. Etkin bir ekonomide hizmetler sektörünün ayrılmaz parçaları olan dağıtım ve telekomünikasyon gibi sektörlerde, Uruguay Round sırasında az sayıda ülke taahhütte bulunmuşlardır.

2.2. Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasının Hukuki Yapısı

GATS, birincisi tüm taraflara uygulanacak temel kurallar, ikincisi bazı hizmet sektörlerinin özel durumlarına ilişkin ekler ve kararlar, üçüncüsü de ülkelerin üstlendikleri özel yükümlülükleri gösteren taahhüt listeleri olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

1. Temel Kurallar

Hizmet Ticareti Genel Anlaşması'nın (GATS) tüm taraflara uygulanacak temel kuralları altı bölümden oluşmaktadır.

I. bölümde hizmet ticaretinin kapsam ve tanımına yer verilmekte ve bu meyanda GATS'ın, Anlaşma'ya taraf ülkelerin hizmet ticaretini etkileyebilecek önlemlerine uygulanacağı belirtilmektedir.

GATS'a göre "hizmetler", hükümetlerin ticari amaç dışında ve herhangi bir başka hizmet sunucusuyla rekabet etmeksizin sundukları hizmetler haricindeki bütün sektörlerdeki tüm hizmetleri kapsamaktadır.

II. bölümde genel yükümlülükler ve düzenlemelere yer verilmiştir. "En Çok Kayrılan Ülke" prensibi (Madde II) ve GATS'ın işleyişiyle ilgili alınacak önlemlerin hükümetlerce en kısa zamanda ve en geç yürürlüğe giriş tarihlerinde bildirilmesini öngören "Şeffaflık" prensibi (Madde III) gibi genel kuralların yanısıra, özellikle GYÜ'lerin isteklerini karşılamak üzere Anlaşma'ya dahil edilen ve taraflara kendi aralarında belli

şartlarla hizmet ticaretini liberalize etmeyi öngören bir anlaşma yapmak veya mevcut böyle bir anlaşmaya taraf olmak hakkını veren "Ekonomik Bütünleşme" (Madde V); ödemeler dengesi güçlükleri karşısında, ayrımcı olmamak kaydıyla üye ülkelerin belirli önlemleri alabilmesine imkan tanıyan "Ödemeler Dengesini Korumaya Yönelik Kısıtlamalar" (Madde XII); GYÜ'lerin hizmet ticaretine artan bir şekilde katılmalarını sağlamak amacına yönelik "GYÜ'lerin Artan Katılımı" (Madde IV) ve hükümetlerin taahhüt listelerinde yer alan önlemlerin mantıklı, objektif ve tarafsız bir şekilde uygulanması için alınması gereken önlemleri içeren "Yurtiçi Düzenlemeler" (Madde VI) başlıklı maddeler bu bölümde yer almaktadır. Kamu düzeni ve güvenliği, sağlık v.b. gibi nedenlerle taraf ülkelere bu Anlaşma'dan doğan yükümlülüklerini askıya alma hakkı tanıyan "Genel İstisnalar" başlıklı XIV. Madde (XIV. Maddenin d bendi, ABD'nin girişimleri sonucu "etkin ve adil vergilendirmenin sağlanması" gerekçesiyle bütün doğrudan vergilerde "milli muamele"den sapmaya cevaz verir şekilde kaleme alınmıştır) ile Sübvansiyonlara ilişkin XV. madde de bu bölümdedir.

Bu bölümde yer alan maddeler içinde önem sıralaması yapmak gerekirse II nci, III üncü, V inci ve VI ncı maddeler sayılabilir.

"En Çok Kayrılan Ülke" prensibi ile ilgili II nci madde ile ilgili detaylı açıklamalara "Madde 2'nin Muafiyetleri Hakkında Ek" ve "Derogasyon Listeleri" bölümlerinde yer verilmiştir.

"Şeffaflık" (madde III) çok taraflı liberalizasyona ulaşmada başka bir temel prensiptir. Üyelerin ve iş kollarının, kısıtlamaları ve korumacılığı belirleyebilmesini kolaylaştırmaktadır. Temel yükümlülükler vaktinde yayın, bilgilendirme, araştırma noktalarınn belirlenmesi ve adil yargı sürecinden ibarettir.

GATS'ın "Anlaşmayla ilgili olan ve Anlaşmanın işleyişini etkileyen bütün önlemleri" süratle ve "en geç yürürlüğe girmeleriyle birlikte" yayımlanacaktır. Hükümetin taraf olduğu "hizmet ticareti ile ilgili veya hizmet ticaretini etkileyen uluslararası anlaşmalar" da bu kapsam içine alınmıştır. Yayım herhangi bir yerde, herhangi bir şekilde bölgesel veya yerel otoritelerin aldığı önlemlere ilişkin olarak da yapılabilmektedir.

Tüm ilgili önlemlerin yayımlanmasının yanısıra, üyeler süratle ya da en azından yılda bir kez taahhütlerinin olduğu sektörlerde veya alt sektörlerde kabul edilen yeni yasaları, düzenlemeleri veya idari talimatları Hizmetler Ticareti Konseyine bildirmek durumundadırlar. Ayrıca her hükümet, diğer bir üye tarafından gelen talep üzerine bu önlemler hakkında "spesifik bilgileri süratle temin edecektir."

"Ekonomik Bütünleşme" (madde V) maddesi, GATS üyelerinin kendi aralarında belli şartlarla hizmet ticaretini liberalize etmeyi öngören bir anlaşma yapmalarına veya mevcut böyle bir anlaşmaya taraf olmalarına imkan vermektedir. Böyle bir anlaşma; kapsanan sektör sayısı, etkilenen ticaret hacmi ve hizmet sunum şekilleri açısından kapsamlı olmalı, özellikle hizmet sunum şekillerinden her hangi birini dışarıda bırakmamalıdır.

Ayrıca, taraf ülkeler listelerindeki milli muamele kısıtlamalarını ortadan kaldırmaları ve/veya yeni ve daha fazla ayrımcı niteliği olan önlem getirmemelidirler.

"Yurtiçi düzenleme" (madde VI) maddesi; yurtiçi önlemlerin mantıklı, objektif ve tarafsız bir şekilde uygulanması ilkesini yerleştirmiştir. Yabancı hizmet sunucuları idari kararlara itiraz etme ve yetkilendirme başvuruları reddedildiğinde bilgilendirilme hakkına sahiptirler. Belirli taahhütlerin yapıldığı bir hizmetin arzında yetkilendirme gerekli olduğunda ve yurtiçi hukuk ve düzenlemelere göre tam bir başvuru yapıldığı takdirde, sonuca ilişkin kararların makul bir süre içinde alınması gerekmektedir.

İstek üzerine yetkili merci başvuru ile ilgili bilgi vermek durumundadır."Nitelik koşulları ve prosedürleri, teknik standartlar ve lisans koşulları"nın "hizmet ticareti için gereksiz engeller oluşturmaması" zorunludur. GATS, bu koşulların; rekabet ve hizmet sunumu kabiliyeti gibi objektif ve şeffaf kriterler üzerine kurulmuş olması, hizmetin kalitesini temin etmek için gerektiğinden daha külfetli olmaması ve lisans prosedürünün kendi içinde hizmet arzına kısıtlama getirmemesi için ilkeler geliştirmeye çalışmaktadır.

III. bölümde "Pazara Giriş" (madde XVI) ve "Milli Muamele" (madde XVII) ye ilişkin düzenlemelere ve "Özel Taahhütlere" ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Pazara giriş hükmü tüm hizmet sunum biçimlerini kapsarken, bir Üyenin "herhangi bir diğer üyenin hizmetlerine ve hizmet sunucularına listesinde belirlenen koşul ve sınırlamalar altında sağlanandan daha kötü şartları haiz bir uygulamada bulunmayacağı"nı belirtmiştir. Sözkonusu hüküm GATS tarafından belirlenmemiş pazara giriş engellerini yasaklamakta, tüm hizmetlere ve hizmet sunucularına aynı şartların uygulanmasını gerektirmektedir.

Hizmet sektörlerini düzenleyen rejimler genellikle karmaşıktır. GATS'da dört arz biçimine göre pazara giriş hakkı verme yönünde genel bir zorunluluk bulunmaktadır. Pazara girişin herhangi bir türünün işlerliği, bir ülke tarafından taahhüt listesinin "Pazara Giriş" sütununda kaydedilmiş bulunan spesifik taahhütlere bağlıdır. Bu durumda, bir Üye'nin pazara giriş konusunda bazı kısıtlamalar koyma yetkisi mevcuttur. Pazara giriş hükmünün kısa ancak ayrıntılı bir liste içermesi, üyelerin kısıtlamalarını tanımlanan sınırlar içinde yapması zorunludur. Sözkonusu niceliksel ve yasal sınırlar aşağıdaki konularla ilgilidir:

-hizmetle ilgili işlemlerin toplam sayısı,
-hizmetle ilgili işlemlerin veya varlıkların toplam değeri,
-hizmet sunan kişilerin sayısı
-yabancı sermayenin payı
-tüzel kişiliklerin varlığının bir şube veya ortaklıkla (joint venture) sınırlanması,

Pazara giriş hükmüne ters düşmemesi için bu önlemlerin ayrımcı olmaması gereklidir.Yurtiçi hizmet sunucularına uygulansa bile, bu önlemler yine de yabancı hizmet sunucularının varlığını kontrol etme yönünde işlemektedir. Yukarıda sıralanan ilk dört

niceliksel tedbir zaman zaman ekonomik gereksinim testi şeklini de alabilmektedir. GATS'da "ekonomik gereksinim testi" tanımı yeralmadığı veya dikkate alınacak kriterler belirtilmediği için, uygulamalar kısıtlı ve keyfi olabilecek, pazara girişi tahmin edilemez kılacaktır.

Eğer bir ülke sayılan önlemleri listelememiş ise, tam bir pazara giriş vermiş sayılmaktadır. O durumda, pazara giriş sütununda "None (kısıtlama yok)" yazarak söz konusu sektörde kısıtlama olmadığını göstermektedir. Eğer üye ülke tarafından taahhüt listesinde belirli bir hizmet sunum biçimi için önlem kaydedilmiş ise, MFN temeli üzerinde olmalıdır.O aşamadan sonra söz konusu üye pazara girişi zorlaştıracak başka bir düzenleme yapma hakkından yoksun kalmaktadır. Taahhüt listesinde izin verilmiş bulunan bir hizmet sunumuyla ilgili herhangi bir sermaye hareketine de müsaade edilmektedir. Sınır ötesi hizmet arzı söz konusu olduğunda; sunulan hizmetin köklü/esaslı bir parçası olmak kaydıyla, üye ülkenin sınırları içinde ve dışında sermaye hareketlerine izin verilmektedir.

Milli Muamele ilkesi, bir pazarda yerliler ile yabancılar arasında ayrımcı olmama prensibini içermektedir. İlgili maddede, "her Üye herhangi bir diğer Üyenin hizmetlerine ve hizmet sunucularına, hizmet arzını etkileyen bütün önlemlerle ilgili olarak, kendi hizmetlerine ve hizmet sunucularına uyguladığından daha az kayırıcı bir muamele uygulamayacaktır." denilmektedir. GATS'daki milli muamele ilkesi hem ithal edilen hizmetlere, hem de pazardaki hizmet sunucularına hitap etmektedir.

Milli muamelenin mallardan ziyade hizmetler konusunda önemli bir rol oynadığı bir gerçektir. Mal ticaretinde genellikle sınırda kısıtlanma eğilimi söz konusu iken, hizmetler daha çok pazar arzını etkileyen yurtiçi düzenlemelerden etkilenmektedirler.

Yabancı hizmetlere veya hizmet sunucularına karşı ayrımcılık yapmama yönündeki GATS yükümlülüğü, bir Üyenin "ilgili hizmetin veya hizmet sunucusunun yabancı olmasından kaynaklanan dezavantajları" telafi etmesi gerektiği şeklinde yorumlanamaz. Sözkonusu ifade, Üye devlet vatandaşlarının yabancı hizmetleri kişisel, psikolojik, kültürel, siyasi, dini ya da başka sebeplerden ötürü satın almamayı tercih ettiği durumlarda geçerlidir. Bu istisna, DTÖ tarafından oldukça dar biçimde yorumlanmaktadır.

Üyeler, listelerinde milli muamele ile ilgili koşullarını ve aradığı nitelikleri Taahhüt listesindeki milli muamele kolonuna yazmak durumundadırlar. Hem pazara girişi, hem de milli muameleyi etkileyen tedbirler pazara giriş kolonunda yeralmalıdır.

Bu bölümde yer alan "Ek Taahhütler" başlıklı XVIII. maddede ise, taraf ülkelerin, "pazara giriş" ve "milli muamele"ye ilişkin maddeler uyarınca listelerinde yer vermedikleri "aranılan nitelikler, normlar ve lisanslara" ilişkin taahhütler konusunda görüşmeler yapabilecekleri ve bu görüşmelerin sonuçlarının taahhüt listelerine işleneceği de kayıtlıdır.

IV. bölümde, özel taahhütlerin müzakeresi, taahhüt listelerinin düzenlenmesi ve değiştirilmesi gibi konulara "Artan Liberalizasyon" başlığı altında yer verilmiştir.

Özel Taahhütlerin Müzakeresi başlıklı XIX. maddede, taraf ülkelerin Dünya Ticaret Örgütü'nü kuran anlaşmanın yürürlüğe girmesinden en geç 5 yıl sonra, liberalizasyon seviyesini yükseltmek için müzakerelere başlayacakları kaydedilmektedir.

Bu bölümde yer alan "Listelerde Değişiklik Yapılması" başlıklı XXI. maddede ise, taraf ülkelerin, taahhütlerinin yürürlüğe girdiği tarih üzerinden 3 yıl geçtikten sonraki herhangi bir zamanda taahhütlerini değiştirme veya kısmen veya tamamen geri çekme hakkına sahip olduğu; ancak, bu hakkını kullanabilmek için söz konusu değişiklik veya geri çekme nedeniyle diğer taraflarca uğranılacak zararı tazmin amacıyla ilgili ülkelerle müzakerelere başlayacağı; bu müzakereler sonunda üzerinde mutabık kalınacak zararı tazmin edici önlemlerin MFN temelinde uygulanacağı; anılan müzakerelerde anlaşmaya varılamaması halinde hakemliğe başvurulacağı ve taahhütlerini değiştirmek veya geri çekmek isteyen taraf ülkenin hakemlik sonucu kararlaştırılan tazmin edici önlemleri yürürlüğe koymadan taahhütlerini değiştirmeyeceği veya geri çekmeyeceği belirtilmektedir.

V. bölümde, kurumsal düzenlemelere yer verilmiştir.

Bu bölümde yer alan "Konsültasyon" başlıklı XXII. maddede, "Hizmet Ticareti Konseyi" ve "Anlaşmazlıkların Halli Organı"nın, taraf ülkelerden birinin isteği üzerine, taraflar arasında yapılan müzakerelerde tatmin edici bir sonuca ulaştırılmayan herhangi bir konuda bir veya birden çok taraf ile görüşmeler yapabileceği kayıtlıdır.

Aynı maddede, çifte vergilendirmenin önlenmesine ilişkin uluslararası bir anlaşmaya taraf herhangi bir ülkenin, anılan anlaşmaya taraf diğer bir ülkenin söz konusu anlaşma kapsamında aldığı bir önlem için bu madde (XXII) veya anlaşmazlıkların halli ve yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin XXIII. madde çerçevesinde milli muameleye ilişkin XVII. maddeye başvuramayacağı belirtilmektedir.

Anlaşmazlıkların Halli ve Yükümlülüklerin Yerine Getirilmesi başlıklı XXIII. maddede ise, diğer taraf ülke/ülkelerin yükümlülük veya özel taahhütlerini yerine getirmediğini düşünen bir taraf ülkenin "Anlaşmazlıkların Halline İlişkin Açıklama"ya (Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes) başvurma hakkı bulunduğu; ancak, "Anlaşmazlıkların Halli Organı"nın, önlemlere yol açan şartları bu önlemlerin alınmasını haklı gösterecek ciddiyette bulması halinde, bir veya birçok ülkeye yükümlülüklerini veya özel taahhütlerini anlaşmazlıkların halline uygulanacak kural ve prosedürlere ilişkin Açıklama'nın 22. Bölümüne (Ayrıcalıkların Tazmini ve Askıya Alınması) uygun olarak ilgili ülkeye karşı askıya alma izni verebileceği de belirtilmektedir.

VI. bölümde nihai düzenlemeler/hükümler yer almıştır.

Bu bölümde, Anlaşma'ya taraf bir ülkenin, Anlaşma'ya taraf olmayan bir ülkeden veya Anlaşma'ya taraf olan bir ülkenin bu anlaşmanın uygulanmadığı bir bölgesinden

sağlanan hizmetlere karşı bu anlaşmadan kaynaklanan avantajları uygulamayı reddedebileceği belirtilmektedir (Madde XXVII).

Bu bölümde ayrıca, "önlem", "hizmet arzı" v.b. terimlerin tanımlarına da yer verilmektedir (Madde XXVIII).

2. Ekler ve Kararlar

- Madde 2'nin Muafiyetleri Hakkında Ek'de, ülkelerin, Dünya Ticaret Örgütü'nü (DTÖ) kuran anlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra talep edecekleri MFN istisnalarının, DTÖ Anlaşması'nın IX. maddesinin 3'ncü paragrafına uygun olması gerektiği belirtilmektedir.

Bu Ek'de ayrıca, Hizmetler Ticareti Konseyi'nin, uygulama süreleri beş yılı aşan istisnaları inceleyeceği de kayıtlıdır.

GATT'ın da temelini oluşturan önemli bir uluslararası ticaret ilkesi, *En Çok Kayrılan Ülke* kavramı ile ifade edilmektedir. Bu prensip gereğince, üye ülkenin üye olsun olmasın diğer ülkelere uyguladığı kayırıcı muamele diğer DTÖ üyesi ülkelere de hemen ve koşulsuz olarak uygulanmak durumundadır. Üçüncü ülkeler arasında ayrım böylece yasaklanmıştır. Kırk yıldan uzun bir süredir söz konusu prensip mal ticaretinde dünya çapında eşi görülmemiş bir liberalizasyonu sağlamıştır.

GATS aynı ilkeyi şu şekilde ifade etmiştir:
Her Üye, bu Anlaşmada kapsanan bir önlemle ilgili olarak; herhangi bir diğer Üyenin hizmetlerine ve hizmet sunucularına, diğer bir ülkenin benzer hizmetleri ve hizmet sunucularına uygulanandan daha az kayırıcı olmayan bir muameleyi, derhal ve şartsız olarak uygulayacaktır. Bu zorunluluk, belirli bir taahhüt yapılmış olsun ya da olmasın, tüm sektörlerde, hizmet ticaretini etkileyen tüm önlemler için geçerlidir. En kayırıcı muamele DTÖ üyesi olup olmadığına bakılmaksızın bir üçüncü ülkeye uygulanan en iyi muamele olarak tanımlanmaktadır.

GATS'daki MFN uygulaması, mal ticaretindeki başarılı liberalizasyonu mümkün olduğunca çok ülkeye ve tüm hizmet sektörlerine uygulayarak taklit etme çabasıdır. Üyeler birbirlerine verdikleri ticari imtiyazları dar sektörel bazda değil, tüm sektörler ve ülkelerden kendilerine geri dönecek olan geniş bir ticari karlılık üzerine temellendirirler. Bazıları, bu ilkeyi imtiyaz kabul edip karşılığında hiçbirşey vermek istemeyen ülkelerce kendi yararlarına kullanılabileceğini düşünmüşlerdir, ancak MFN pratikte liberalizasyonun gelişmesinde çok etkin olmuştur. Bu nedenle MFN'in ruhu olan ayrımcılık karşıtı bir yaklaşımın herhangi bir uluslararası liberalizasyon çabasında temel oluşturması önemlidir.

- Anlaşma Çerçevesinde Hizmet Üretimi Yapan Gerçek Kişilerin Hareketliliği Hakkında Ek'de, bu Ek'in sadece üzerinde anlaşmaya varılmış özel taahhütlerde yer alan hizmetlerin GATS'a taraf ülkelere mensup hizmet sunucularının ülkeye giriş ve geçici

ikametiyle bağlantılı şekilde sunulması konusunda uygulanacağı belirtilmektedir. Aynı Ek'de, GATS'ın, bir ülkenin işgücü pazarına girmeye çalışan kişilere ve vatandaşlık ile daimi çalışma veya ikametgahı kapsayan önlemlere uygulanmayacağı da kayıtlıdır.

- Mali Hizmetler Hakkında Ek'de, mali hizmetlerin tanımı yapılmakta; mali hizmetler kapsamına giren alt sektörler sayılmakta; GATS'ın I. maddesinin 3.b paragrafında yer alan "hükümetlerin yetkisine giren konularda sunulan hizmetler" istisnasına ilişkin tanımlamanın mali hizmetler açısından ifade ettiği anlam (Merkez Bankaları veya benzeri bir mercinin uyguladığı para politikası, kanunla kurulmuş sosyal güvenlik sistemine dahil faaliyetler ve devlet adına veya devlet garantisiyle devletin mali kaynakları kullanılarak yürütülen faaliyetler) belirtilmektedir. Bu Ek'de ayrıca, GATS'ın diğer herhangi bir hükmünden bağımsız olarak, bir ülkenin, mali sisteminin istikrarı ve bütünlüğünü korumak üzere "ihtiyati" (prudential) nedenlerle önlemler almasının engellenmeyeceği de kayıtlıdır. Bu önlemlerin GATS'a aykırı olmasının, onların Anlaşma'ya taraf bir ülke tarafından Anlaşma'dan kaynaklanan taahhüt ve yükümlülüklerini ortadan kaldırmak için kullanılmayacağı da keza belirtilmektedir.

- Mali Hizmetlere İlişkin II. Ek'de ise, Anlaşma'ya taraf bir ülkenin, Dünya Ticaret Örgütü'nü kuran anlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden dört ay sonra başlayacak altmış gün içinde mali hizmetlere ilişkin taahhütlerini değiştirme ve bir kısmını veya tümünü geri çekme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. (Bu Ek'de belirtilen süreç tamamlanmıştır).

- Haberleşme Hakkında Ek'de, bu Ek'in, Anlaşma'ya taraf bir ülkenin kablolu dağıtım, radyo ve televizyon programlarının yayınına ilişkin olanlar hariç, kamuya ait haberleşme ağına giriş ve hizmetlerden yararlanmayı etkileyen bütün önlemlerine uygulanacağı; bununla beraber bu Ek'de yer alan hükümlerin hiçbir ülkeyi taahhüt listesinde kayıtlı olanlar dışında bir yükümlülük altına sokmayacağı ve genelde halka açılmamış haberleşme hizmetlerini diğer ülkeler için sağlamaya mecbur kılmayacağı kayıtlıdır.

Bu Ek'de ayrıca, gerek ülkeler arasında, gerek başta ITU, UNDP ve IBRO olmak üzere ilgili uluslararası kuruluşlarla teknik işbirliği içinde bulunulmasının gerekliliği de vurgulanmaktadır.

Ek'de haberleşme hizmetlerine ilişkin kavramların tanımları da yapılmaktadır.

- Hava Taşımacılığı Hizmetlerine İlişkin Ek'de, bu Ek'in, düzenli veya düzensiz hava taşımacılığı hizmetleri ticareti ile yardımcı hizmetlere uygulanacağı; ancak bu Anlaşma çerçevesinde üstlenilen yükümlülük veya özel taahhütlerin, bir ülkenin, Dünya Ticaret Örgütü'nün yürürlüğe girdiği tarihte mevcut bulunan ikili veya çok taraflı anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerini kısıtlamayacağı veya etkilemeyeceği kayıtlıdır.

Ek'de GATS'ın ve anlaşmazlıkların halli prosedürlerinin hava taşıtlarının tamir ve bakımı, hava taşımacılığı hizmetlerinin satışı ve ticari hale getirilmesi ile bilgisayar

rezervasyon sistemlerini (CRS) etkileyen önlemlere uygulanacağı; buna karşılık, trafik hakkına veya trafik hakkının kullanımına doğrudan bağlı hizmetlere her ne şekilde olursa olsun uygulanmayacağı belirtilmektedir.

Ek'de, hava taşımacılığı hizmetlerine ilişkin kavramların tanımlarına da yer verilmektedir.

- Temel Haberleşme ile İlgili Müzakereler Hakkında Ek'de, GATS'ın ve MFN istisnaları Eki'nin ilgili maddeleri ve paragrafları dikkate alınmaksızın, taraf bir ülkenin temel haberleşmeyle ilgili MFN istisnalarının, temel telekomünikasyon konusunda yapılacak müzakerelerin sonuçlarının yürürlüğe girdiği tarihte veya bu müzakerelerin sonuçsuz kalması halinde uygulamaya konulacağı kayıtlıdır.

Ek'de yukarıda kayıtlı hususun, ülkelerin listelerinde kayıtlı temel telekomünikasyona ilişkin özel taahhütler için geçerli olmadığı da belirtilmektedir.

2.3. Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasının Uygulama Alanı

GATS prensipleri tüm hizmetlere uygulanmakla beraber, ülkelerin önerdiği açıklık seviyesi otomatik olarak belirlenmeyip müzakerelere tabi tutulmuştur. Bazı GATS kuralları -MFN ve şeffaflık ilkeleri- tüm hizmet sektörlerine uygulanırken, piyasaya giriş ve milli muameleyi ilgilendiren hükümler ancak ülkeler belirli bir sektörde taahhütte bulunmuşlarsa uygulanabilmektedir. Üyelerin sektörel kapsam seviyesi çok farklıdır ve hiçbir üye tüm hizmet sektörlerinde taahhütte bulunmamıştır.

GATS prensipleri, üye devlet hükümetlerinin hangi düzeyde olursa olsun aldıkları hizmetler ticaretini etkileyen önlemlere uygulanabilir. "Önlem" geniş bir terim olup, "bir üye tarafından kanun, nizamname, kural, usul, karar, idari işlem veya başka bir biçimde alınan önlem"i kapsamaktadır.

Önlemler, "merkezi, bölgesel veya yerel hükümetler ve otoriteler" ve "merkezi, bölgesel veya yerel hükümet otoritesi tarafından devredilen yetkileri kullanan hükümet dışı kurumlar"ın aldığı önlemleri içerir.

<u>GATS ile henüz kapsanmayanlar nelerdir?</u>

GATS'ın faaliyet sahası çok geniş olmasına ve hizmetler ticaretini etkileyen tüm önlemleri etkilemesine karşın, hizmet sunucuları için önemli olan bazı konular GATS prensipleri dışında kalmaktadır. Ancak bir Üye'nin bu konularda alacağı önlemler GATS'dan kaynaklanan yükümlülüklerini engellememelidir:

- göç kuralları;

- Hükümet Otoritesi tarafından sunulan, ticari olmayan hizmetler;
- Para politikaları ve vergi ile ilgili önlemler (vergilendirmenin MFN prensibi temelinde uygulanmasını içeren prensipler mevcuttur);
- gümrük sistemi (bir hizmetin sunumu için gerekli malzemenin ithal edilmesi);
- sermayenin hareketliliğini ilgilendiren, yatırımcının korunmasının çeşitli yönleri
- döviz kuru yönetimi;
- Özelleştirme (devletin sahip olduğu ticari birimler ve tekeller için bazı prensipler bulunmaktadır).

2.4. Taahhüt Listeleri ve Derogasyon Listeleri

GATS'a taraf ülkelerin Uruguay Round çerçevesinde yaptıkları ikili ve çok taraflı müzakereler sonunda sunmuş bulundukları hizmetler ticareti taahhüt listeleri ile derogasyon listeleri Anlaşmanın ayrılmaz parçasını oluşturmaktadır. Üye ülkeler, taahhüt listeleri ile hizmet sektörlerinde yabancı hizmet üreticilerine uyguladıkları kısıtlamaları ve hizmet sektörlerindeki son durumlarını belirtmektedirler. Ayrıca üye ülkeler derogasyon listelerini hazırlayarak hizmet ticareti alanında belirli ülkelere verdikleri ayrıcalıkları Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihten (1995) itibaren maksimum on yıl boyunca diğer DTÖ üyesi ülkelere yaygınlaştırmaktan kurtulmaktadırlar.

1. Taahhüt Listeleri

Taahhüt Listeleri, Hizmet Ticareti Genel Anlaşması'nın (GATS) Pazara Giriş ve Milli Muamele başlıkları altında yapılan düzenlemeler esas alınarak düzenlenmektedir. Listeler asıl olarak iki kolon (Pazara Giriş ve Milli Muamele) halinde, ek taahhütlerde bulunulmasının gerektiği hallerde üçüncü kolon (Ek Taahhütler) da açılarak yapılmakta, her bir kolonda da dört hizmet sunuş biçimi (mode) esas alınarak ilgili hizmet sektörüne ilişkin açıklamalar yer almaktadır. 1. Mode - Sınır Ötesi Ticaret, (Cross border trade), 2. Mode - Yurtdışında Tüketim (Consumption abroad), 3. Mode - Ticari Varlık (Commercial Presence), 4. Mode - Gerçek Kişilerin Hareketliliği (Movement of natural persons) biçimlerini ifade etmektedir.

4'lü mode gereğince listelenmesi gereken önlemler (ilgili her türlü mevzuat gereği izlenmesi gereken aşamalar, izin mekanizmaları ve uygulanan idari yöntemler) Taahhüt Listesinde yer alan sektör ve alt sektörlerin ilgili Mode'larında tekrar tekrar yazılması gereken türden ise bu tür tedbirler Taahhüt Listesinin başında genel kısıtlamalar (Horizontal Measures) olarak verilmektedir. Örneğin, Türkiye'de yabancıların şirket kurmaları için asgari 50.000 $ sermaye getirmelerine ilişkin düzenleme *"genel"* ve *"her sektöre uygulanabilir"* bir önlem olduğundan "Horizontal Measures" bölümünde 3. Mode'un (ticari varlık) karşısında yazılmıştır. Böylece, ilgili sektöre ilişkin 3. Mode'da tekrar yazılmadan, bunun dışında ne gibi ekstra düzenleme var ise onun yazılması yeterli olabilmiştir. Örneğin, yabancıların Türkiye'de hastahane yatırımı yapabilmelerine ilişkin olarak, ilgili bölümde *"Sağlık Bakanlığından izin alınması gerekmektedir"* denilmektedir.

Burada yazılmamış olmasına rağmen, yabancı yatırımcının şirket kurması ve/veya kurulu bir şirkete ortak olması için asgari 50.000 $ sermaye getirmesine ilişkin *"genel"* düzenleme geçerliliğini korumaktadır.

Başka bir prensip, Pazara Giriş kolonu; yabancı gerçek veya tüzel kişinin, listeyi düzenleyen ülkenin iç pazarına girip giremeyeceğine, girecekse hangi koşullarda girebileceğine ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Milli Muamele kolonu; pazara girişine izin verilen yabancı gerçek veya tüzel kişinin, söz konusu pazarda yerli hizmet sunucusunun haklarından yararlanıp yararlanamadığını gösterir. Eğer pazara girişine izin verdiğiniz yabancıya farklı muamele yapılmasını gerektiren bir mevzuat hükmü var ise bu kolonda listelenmelidir. Örneğin, yabancı hukukçular Türkiye'de % 100 yabancı sermayeli şirket kurabilirler, (yani genel şartların dışında pazara girişlerine bir engel bulunmamaktadır), ancak bu şirket ortağı veya istihdam ettiği yabancı hukukçu, müvekkilini Türk mahkemelerinde temsil edemez, savunmasını yapamaz. (bu husus bir milli muamele kısıtlamasıdır ve ülkemizin taahhüt listesinde de bu şekilde yer almıştır)

Bu prensibin doğal sonucu olarak, yabancının pazara girişine tam kısıtlama konulmuş ise milli muamele kolonunda da her hangi bir mevzuat dercetmeye gerek bulunmamakta olup, tam kısıtlama hali aynen bu kolona da yansıtılmış sayılmaktadır. Bir hizmet sektörü için "kısıtlama yok" denilmiş ise, o pazarda söz konusu hizmetin yerli ve yabancı ayrımı olmaksızın eşit bir şekilde sunulabilmesi halinde Milli Muamele kolonunda, ilgili Mode'un karşısında da "kısıtlama yok" ifadesinin yer alması gerekmektedir.

Üçüncü kolon "ek taahhütler" olarak açılabilmektedir. Bu kolon da daha ziyade pazara giriş ve milli muamele kolonlarında yansıtılan hususların berraklaştırılması hedeflenmektedir. Bu kolonun listeleme sırasında kullanılması isteğe bağlı bulunmaktadır.

Hizmetler için Arz Şekilleri

Mal ticareti için yapılmış bulunan GATT Anlaşması, tek arz biçimi olarak sınır aşırı geçen ürünleri tanımıştır. GATS'da ise farklı hizmet türlerinin sunumunun çeşitli biçimleri olabileceği gerçeğini de dikkate alan yeni bir anlayış geliştirilmiştir.

Mode 1 / Sınır ötesi ticaret'de ülkeler listelerini düzenlerken, hizmet sunucusunun kendi ülkesine gelmeden hizmeti göndermesi halinde, bu tür bir hizmet sağlama yönteminin o ülkedeki mevzuat uyarınca kısıtlamaya tabi olup olmadığını bildirmektedir. Bu mode ile ifade edilen hizmet arzı, telekomünikasyon ve disket gibi yöntemlerle sunulabilecek hizmetler olabilir. Bir örnek ile açıklamak gerekirse, müteahhitlik hizmetlerinin listelenmesi sırasında Pazara Giriş kolonunun, 1. mode'unda "kısıtlama yok" deniyorsa, bu sektörde plan, proje gibi birtakım hizmetlerin disket yolu ile sağlanmasında, o ülke açısından herhangi bir kısıtlama olmadığı ifade edilmektedir.

Mode 2 / Yurtdışında tüketim, bu mode ile listeyi düzenleyen ülke vatandaşının, listede ifade edilen hizmeti bizzat yurt dışına giderek sağlayabilip, sağlayamayacağı ifade

edilmektedir. Bir ülke, vatandaşının yurt dışına çıkışını genel anlamda kısıtlıyorsa, bu kısıtlama hizmete özel bir kısıtlama olmasa dahi "Kısıtlama" olarak addedilmektedir. Örneğin, Türk vatandaşının turizm hizmetini yurt dışında almasına yönelik bir kısıtlama mevzuatımızda yer almamasına rağmen, geçmiş yıllarda yurt dışına çıkışlarda ödenmek zorunda olan 100 $. lık Toplu Konut Fonu ödemesi, ülkemizin ilk taahhüt listesinde yer almıştır. Ancak, müzakere süreçlerinde bu uygulama kendileri ile müzakere masasına oturulan diğer ülkeler tarafından yurt dışına çıkışı caydırıcı bir uygulama olarak eleştirilmiş, kendi hizmetlerini pazarlamaya engel bir tedbir olarak nitelendirilmiş ve kaldırılması talep edilmiştir.

Mali hizmetler sektöründe, bu arz biçimi daha geniş biçimde tanımlanmış, bir ülke vatandaşının başka bir ülkede bir mali hizmet tükettiği tüm durumları kapsamaktadır. Böylece, hizmeti dışarıda sunma veya tüketme gibi bir zorunluluk kalmamaktadır.

Mode 3 / Ticari Varlık , bu mode ile ilgili açıklamalarda, taahhüt üstlenilen herhangi bir sektörde ticari bir varlık oluşturmak suretiyle pazara girilmesine ilişkin kısıtlamalar yer almaktadır. Genel kısıtlamaların dışında sektöre özel kısıtlamalar bu mode karşısında yer almaktadır. Sözkonusu varlık; şirket, şube, temsil ofisi, ortaklık (joint venture) biçiminde bir mesleki ya da işle ilgili varlık olabilmektedir.

Mode 4 / Gerçek kişilerin hareketliliği bu bölümde, 3. mode'da izin verilmiş olan yabancı sermayeli firmanın çalıştıracağı yabancı personele ilişkin olarak listeyi düzenleyen ülkenin mevzuatı yer almaktadır. Çalışacak personele ilişkin olarak da, tüm sektör ve alt sektörler için her ülkenin genel mevzuatı bulunduğundan, bu durum 4. mode'un "Horizontal" kısmında yer almakta, ilave kısıtlamalar veya izin gerekliliği var ise, bu hususlar ilgili sektörlere ilişkin bölümlerde verilmektedir. Ülkemizin taahhüt listesinde , pek çok ülkede yapıldığı gibi, hangi kategorideki personelin Türkiye'ye girebileceği ve geçici olarak kalabileceği sayılarak belirtilmiştir. Bunlar, idari ve teknik personel, yöneticiler ve uzman kişiler olarak sayılmıştır. Bunun dışındaki yabancı gerçek kişilerin ve vasıfsız işçilerin, işletmelerde çalıştırılmaları olanaksızdır. Ülkeye girişine ve çalışmasına izin verilen nitelikli personele ilişkin mevzuat da bu bölümde verilmektedir. Bir firmaya bağlı olmaksızın, bireysel olarak çalışacak personel (avukat, mali müşavir gibi) ile direkt satış yapmamak kaydıyla, iş bağlantısı, tanıtım ve pazar araştırması amacıyla giriş yapacak gerçek kişilere yönelik uygulama ve mevzuatın durumu da bu mode ile ifade edilmektedir. Türkiye bu mode ile ilgili olarak Milli Muamele kolonunda, Türk vatandaşlarına hasredilmiş meslekleri saymış ve bu mesleklerin yabancılar tarafından yapılmasına izin vermeyeceğini ifade etmiştir. Bu mesleklerin bazıları, eczacılık, hemşirelik, rehberlik, noterlik olarak sayılabilir.

2. Derogasyon Listeleri

Hizmet Ticareti Genel Anlaşması'nın ayrılmaz parçasını oluşturan Ek'lerden biri de "Madde II'nin Muafiyetleri Hakkında" düzenlenmiştir. GATS ın II. maddesi "En Çok Kayrılan Ülke Prensibi" ni (MFN) düzenlemektedir. Bu maddeye göre, her üye bu

Anlaşma'da kapsanan bir önlemle ilgili olarak, herhangi bir diğer üyenin hizmetlerine ve hizmet sunucularına, diğer bir ülkenin benzer hizmet ve hizmet sunucularına uygulanandan daha az kayırıcı olmayan bir muameleyi derhal ve şartsız olarak uygulayacaktır. Bu maddenin ruhuna aykırılık teşkil eden önlemler ise yukarıda ifade edilen Ek'in şartlarını karşılamak ve bir liste halinde belirtilmek kaydıyla korunabilir. Bu listenin adı Derogasyon Listesi'dir.

Madde II nin Muafiyetleri Hakkında Ek'de ise (MFN) uygulamasından muaf tutulmanın şartlarından en önemlisi; Derogasyon Listesine alınacak olan bir önlemin, en geç, Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte listelenmiş olmasıdır. DTÖ'nü oluşturan Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihten sonra uygulamaya konulacak yeni muafiyetler için anılan Ek esas alınarak derogasyon almak mümkün bulunmamaktadır. Hizmet Ticareti Konseyi, 5 yıldan fazla süre için kabul edilen bütün muafiyetleri gözden geçirecektir. İlk gözden geçirme, DTÖ'nü oluşturan Anlaşma'nın yürürlüğe girmesinden (1995) sonraki 5 yılı geçirmeden yerine getirilecektir. İlke olarak, bu gibi muafiyetler 10 yıllık süreyi geçemezler. Herhalükarda bunlar, birbirini izleyen ticareti serbestleştirme roundlarındaki müzakerelere tabi olacaktır.

GATS'ın Ekonomik Bütünleşme ile ilgili V. maddesi çerçevesinde, ülkelerin, bölgesel bütünleşme amacıyla kuracakları organizasyonlar gereğince birbirlerine sağlayacakları ayrımcı muameleler derogasyon işleminden muaf tutulmaktadır.

Ülkelerin derogasyon listelerinin yoğunluğu, o ülkedeki hizmet ticaretinin o ölçüde tercihli bir sisteme sahip olduğunu, tam rekabete açık olmadığını göstermektedir. Bu nedenle derogasyon listelerini geniş tutmuş ülkeler uluslararası hizmet ticareti yönünden kredibilitesi düşük ülkeler olarak kabul edilmektedirler. İdeal nokta ise, derogasyon listesinin hiç bulunmamasıdır.

MFN'in uygulanmasında GATS'ın öngördüğü istisna olasılığı, Üyelerin ikili ilişkilerinin geliştirebilmeleri için esneklik sağlarken yabancılar arasındaki ayrımcı olmayan uygulamayı da korumaktadır.

GATS yürürlükte olduğundan beri, Üyeler için MFN istisnası alabilmek güçleşmiştir, çünkü Üyelerin dörtte üçü ya da daha fazlasının onayı gerekmekte ve buna uygun olmayan uygulamalarda yıllık bir gözden geçirme söz konusu olmaktadır. Gelecekte DTÖ'ye girecek olan Üyeler, Uruguay Round'un katılımcıları gibi MFN istisnası yapma şansına sahip olacaklardır. Uruguay Roundu'daki koşullar geçerli olacak ve ülkeler taahhüt listelerini oluştururken müzakerelerin bir parçası olarak MFN istisnalarını da tartışabileceklerdir.

Ancak, bir MFN istisnası, Üyenin taahhüt listesindeki belirlenen şartlardan daha düşük şartlarda başka ülkelere uygulamasını haklı gösteremez. MFN istisnası ile sadece taahhüt listesindekilerden daha kayırıcı bir uygulama ancak istisnada belirtilen ülkelere uygulanabilmektedir.

DTÖ tarafından yapılan yorumda MFN ilkesinin sadece hukuki ayrımcılığı (düzenlemelerden kaynaklanan ayrımcılık) değil, fiili ayrımcılığı (resmi olarak ayrımcı olmayan düzenleme ve tedbirlerin uygulanmasından kaynaklanan ayrımcılık) da yasakladığı belirtilmiştir.

Derogasyon listelerinde; ilgili sektör, muafiyet istenilen hüküm, bu hükmün uygulanmakta olduğu ülke veya ülkeler, neden bu tür muafiyete ihtiyaç duyulduğu ve muafiyetin süresi yer almalıdır.

2.5. Hizmet Ticareti Genel Anlaşmasına Ek Kararlar

Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) nın Ekinde yer alan ve özelliği olan bazı sektörlerde ayrıntılı Karar'lar bulunmaktadır. Bu Karar'ların düzenlenmesinin ana nedeni, sektörün özelliği gereği karmaşık olan yapının, Anlaşmanın genel performansına olabilecek olumsuz etkilerinin azaltılması, özelliği olan sektörlerde kapsamlı bir düzenlemenin yapılabilmesine olanak sağlanması olarak özetlenebilir.

- GATS İçin Kurumsal Düzenlemeler Hakkında Karar'da, Hizmetler Ticareti Konseyi'nin kuracağı bütün alt organların Konsey'e yılda en az bir kere rapor vermesi; Sektörel Komitelerin kendisine Konsey tarafından verilecek bu kararda ana hatları çizilen görevleri yapacakları belirtilmekte ve bir "Mali Hizmetler Ticareti Komitesi" kurulduğu kaydolunmaktadır.

- GATS'daki Bazı Anlaşmazlıkların Halli Metodları Hakkında Karar'da; anlaşmazlıkların halli için kurulacak GATS'ın XXII ve XXIII. maddelerinde öngörülen panellerde görev almak üzere o ülkelerce önerilecek kişilerin listesinin yapılacağı ve bu kişilerin konularının uzmanı olmasına özen gösterileceği belirtilmektedir.

- Hizmet Ticareti Genel Anlaşması'nın XIV. Maddesinin (b) Paragrafıyla İlgili Kararda; çevreyi koruma önlemlerinin GATS'ın hükümleriyle çatışabileceği, ayrıca, çevre koruması için gerekli önlemlerin genel amacının insan ve hayvan sağlığı ve hayatı ile bitkilerin korunması olması nedeniyle XIV. maddenin (b) fıkrasında öngörülenin dışında hükümlere ihtiyaç olmayabileceği kaydolunduktan sonra, XIV. maddenin değiştirilmesine gerek olup olmadığına karar vermek ve sürdürülebilir kalkınma sorunu da dahil hizmetler ticareti ile çevre arasındaki ilişkiyi incelemek üzere bir çalışma grubu kurulmasının kararlaştırıldığı belirtilmektedir. Kararda bu Çalışma Grubu'nun, Dünya Ticaret Örgütü'nün yürürlüğe girmesinden itibaren 3 yıl içinde çalışmaları hakkında bir rapor sunması da öngörülmektedir.

- Temel Haberleşme ile İlgili Müzakereler Hakkında Karar'da, GATS çerçevesinde temel telekomünikasyon hizmetlerinin aşamalı liberalizasyonunu sağlamak amacıyla isteyen bütün ülkelerin katılımına açık bir "Temel Haberleşme Hizmetleri

Müzakere Grubu" kurulmasına karar verildiği; bu grubun ilk toplantısını bu kararın alınmasını müteakip bir ay içinde yapacağı ve çalışmaları hakkında en geç 30 Nisan 1996 tarihine kadar bir rapor vereceği; bu raporda müzakere sonuçlarının yürürlüğe konulacağı tarihin de belirtileceği kaydolunmaktadır. Karar'da, bu kararın alınmasından bahsekonu çalışma grubunun çalışmalarını tamamlamasına kadar geçecek süre içinde hiçbir ülkenin temel haberleşme hizmetleriyle ilgili olarak müzakere pozisyonunu etkileyecek önlemler alamayacağı da kayıtlıdır.

Türkiye, Uruguay Round Müzakereleri sırasında kurulması öngörülen Temel Haberleşme Hizmetleri Müzakere Grubu'na katılacağını açıklamış ve ülkemizin ismi ilk listede yer almıştır.

- Mali Hizmetler Hakkında Kararda, tarafların mali hizmetlere ilişkin taahhütlerinin MFN temelinde uygulanacağı kaydolunduktan sonra, ükelerin Dünya Ticaret Örgütü'nü kuran anlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren 6 ay içinde, mali hizmetlere ilişkin taahhütlerini, tazminatsız ve GATS'ın XXI. maddesini dikkate almaksızın değiştirme veya tamamen veya kısmen geri çekme hakkına sahip bulunduğu belirtilmektedir. Kararda taraf ülkelerin MFN istisnalarına ilişkin nihai tutumlarını GATS'ın II. Maddesinin 2'nci paragrafında kayıtlı yükümlülük istisnalarına ilişkin Ek'in hükümlerini dikkate almadan, belirlemeleri de istenmektedir. Kararda ayrıca, yukarıda bahsekonu 6 aylık süre içinde MFN istisnalarının uygulanamayacağı da ifade olunmaktadır.

- Mesleki Hizmetlerle İlgili Kararda, mesleki nitelikler**,** teknik normlar ve lisanslara ilişkin düzenleyici kuralların mesleki hizmetlerin yaygınlaşmasındaki etkisini dikkate alan ve bu düzenleyici kuralların, özel taahhütlerin mesleki hizmetlerin sağlanmasında gereksiz engel yaratmaması için çok taraflı kurallar oluşturmayı amaçlayan Ticaret Konseyi'nin, GATS'ın VI. maddesinin 4. paragrafında öngörülen iç düzenlemelere ilişkin çalışma programının derhal yürürlüğe konulması amacıyla gerekli hususları incelemek üzere bir çalışma grubu kurulmasına karar verdiği belirtilmektedir.

Kararda, çalışma grubunun özellikle muhasebecilik alanında uluslararası kurallar oluşturulması amacıyla tavsiyelerde bulunacağı ve ilgili uluslararası kuruluşlarla işbirliğini teşvik edeceği kayıtlıdır.

Mesleki Hizmetler Çalışma Grubu, muhasebecilik alanındaki genel disiplinleri oluşturmuş ve görevini tamamlamıştır. GATS'ın VI ncı maddesi, 4. Paragrafı uyarınca Hizmetler Ticareti bünyesinde faaliyet gösterecek, ulusal düzenlemelere ilişkin bir çalışma grubu olan Yurtiçi Düzenlemelerle İlgili Çalışma Grubu kurulması Nisan 1999 da kararlaştırılmıştır.

- Kişilerin Dolaşımına İlişkin Kararda, hizmet sunmak üzere kişilerin dolaşımının ileri düzeyde serbestleştirilmesine yönelik müzakerelerin U.R.'un sonuçlanmasından sonra da devam edeceği; bu müzakereleri yapmak üzere bir çalışma grubu kurulduğu; sözkonusu çalışma grubunun ilk toplantısını bu kararın yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde

yapacağı ve Dünya Ticaret Örgütü'nü kuran anlaşmanın yürürlüğe girmesini takip eden 6 ay içinde müzakerelerini tamamlayarak, raporunu sunacağı belirtilmektedir.

Kararda, bahsekonu görüşmeler sonucunda ortaya çıkacak taahhütlerin, ülkelerin taahhüt listelerine işleneceği de kayıtllıdır.

- Deniz Taşımacılığı Hizmetleri ile İlgili Müzakereler Hakkında Karar'da, deniz taşımacılığı hizmetleri ile ilgili taahhütlerin MFN temelinde yürürlüğe gireceği kaydedildikten sonra, uluslararası deniz taşımacılığı, yardımcı hizmetler ve limanlara giriş ve yararlanma konularında taahhütler üstlenilmesi ve kısıtlamaların belirlenecek süre içinde kaldırılması amacıyla müzakereler başlatılacağı belirtilmektedir.

Kararda, yukarıdaki amaçları gerçekleştirmek üzere, isteyen ülkelere açık bir Deniz Taşımacılığı Hizmetleri Müzakere Grubu kurulması, söz konusu müzakere grubunun ilk toplantısını bu kararın yürürlüğe girmesini müteakip bir ay içinde yapması ve nihai raporunu en geç 1996 Haziran ayında sunması da yer almaktadır.

Kararda ayrıca, sözkonusu müzakereler sonuçlanıncaya kadar MFN ilkesine ilişkin GATS'ın II. maddesinin 1. paragrafı ve MFN istisnalarına ilişkin Ek'in 2. paragrafının bu sektöre uygulanmayacağı ve dolayısıyla ülkelerin MFN istisnaları listelerinde bu konuya yer vermelerinin gereksiz olduğu da kaydolunmaktadır.

Uruguay Round Müzakereleri sırasında Türkiye, kurulması öngörülen Deniz Taşımacılığı Hizmetleri Müzakere Grubu'na katılacağını açıklamış ve ülkemizin ismi ilk listede yer almıştır.

2.6. GATS'da Anlaşmazlıkların Çözüm Mekanizmaları

Bir firma; bir üye ülkenin GATS uyarınca üstlendiği yükümlülüklerine aykırı ayrımcı veya adil olmayan bir muameleye maruz kaldığında hakkını nasıl arayabilir?

GATS, üye hükümetler arasında kontrata dayalı yükümlülükler getiren bir anlaşmadır. Eğer Türkiye'de kurulu bir firma, yabancı bir düzenleme, idari karar veya başka bir engelin GATS metnini veya liberalizasyon hedefini zedelediğini düşünürse, bu durumu hükümetine (Hazine Müsteşarlığı'na) bildirecektir. Özel sektörde faaliyet gösteren firmaların, DTÖ anlaşmazlıkların halli sistemine doğrudan başvuru yapmaları mümkün bulunmamaktadır.

GATS'daki uyuşmazlıklar hükümetler arasında olmakta ve bir Üye diğer bir Üyenin DTÖ ve GATS altındaki esasa veya şekle ilişkin yükümlülüklerine uymadığını düşünürse ortaya çıkmaktadır. "DTÖ Anlaşmazlıkların Hallini Kontrol Eden Kural ve Prosedürlere İlişkin Açıklama (DSU)" GATS ile ilgili tüm uyuşmazlıklara uygulanacaktır. DSU, anlaşmazlıkların halli sürecinde, prosedür ve zamanlama ile ilgili kati kurallar içermektedir.

Söz konusu sürecin temel amacı, anlaşmazlığın iki tarafını da tatmin edecek bir çözüme ulaşmak için istişarelerde bulunmaktır. DTÖ'deki haklar ve yükümlülükler, üyeler arasında müzakere edildiği üzere pazara girişi tanımlamaktadır. Bir taahhüte uyulmaması bu dengeyi bozmaktadır. Bunun için ilk amaç müzakere edilmiş dengeyi yeniden kuran bir çözüm bulmaktır.

Eğer hiçbir çözümde anlaşılamaz ise, şikayetçi olan üye üç kalifiye hükümet ve hükümet dışı temsilciden oluşan bir panel düzenlenmesini talep edebilir. Sekreterya, Üyeler tarafından önerilen bir panelist listesi hazırlamaktadır. Bir anlaşmazlık için seçilmiş panelistler, "spesifik hizmet sektörleri ile ilgili gerekli uzmanlığa" sahip olmalıdırlar.

Panelde, konu GATS'dan kaynaklanan haklar ve yükümlülükler ışığında irdelenir. Aşağıda belirtilen iki çeşit durum gözlemlenmiştir:

- bir üyenin yükümlülüklerini veya spesifik taahhütlerini yerine getirmemesi,
- bir önlemin GATS hükümleri ile çelişmemesine rağmen, bir üye'nin belirli bir taahhüt altında gerçekleşmesini umduğu bir faydanın boşa çıktığını veya zedelendiğini düşünmesi.

Panel normal şartlar altında 6 ay içinde bir rapor hazırlamakta ve bu raporda taraflara önerilerde bulunabilmektedir. Bu amaçla, panel uyuşmazlığın tarafları ile yakın bir işbirliği içinde çalışmalı ve uzmanlardan bilgi ve tavsiye isteyebilmelidir. Tarafsızlığı ve objektifliği sağlayabilmek için, panel müzakereleri gizli tutulmaktadır.

Panel raporlarının bağlayıcı olabilmesi için Anlaşmazlıkların Halline İlişkin Organ (DSB) tarafından benimsenmesi gerekmektedir. DSB'nin öneri ve kuralları meselenin tatmin edici bir çözüme ulaşmasını amaçlamalıdır. Üyelere, GATS yükümlülükleriyle uyumsuz olan önlem ve düzenlemelerini değiştirmeleri önerilmektedir. Eğer bir üye, bunu makul bir sürede yapamazsa, anlaşmazlığın halli sürecini başlatan taraf, telafi yoluyla tatmin edici bir ayarlamaya ulaşılması (örneğin başka bir alanda yeni bir taahhütün önerilmesi) görüşüyle müzakere talep edebilmektedir. Eğer tatmin edici bir telafi belli bir sürede kabul edilemiyorsa, şikayetçi taraf DSB'de kusurlu tarafa önceden verilmiş olan ödünlerin askıya alınmasını isteyebilmektedir.

DSB'nin verdiği bu askıya alma yetkisi, yolaçılan zarar seviyesine eşit olmalıdır. DSB'nin rolü, tavizlerin keyfi alınmadığını ve tek taraflı bir hareket yapılmadığını garanti etmek için kontroller yapmaktır. Askıya almanın amacı, üyeler arasındaki kar dengesini ayarlamaktır, ticari bir ambargo olarak değerlendirilmemelidir.

Bir üye, öncelikle anlaşmazlığın olduğu sektörde verdiği tavizleri askıya almalıdır.Bunun mümkün olmadığı durumlarda herhangi başka bir alanda tavizleri askıya almayı tercih edebilmektedir. Buna çapraz misilleme (cross retaliation) denilmektedir. Mümkün olduğu ölçüde, misilleme yerleşik hizmet sunucularının kazanılmış haklarını zedelememelidir.

Anlaşmazlıkların etkili çözümünü sağlamak için, DSB, öneri ve kurallarına tam bir uyum sağlamaya çalışmaktadır. Telafi ve ödünlerin askıya alınması yalnızca, başka çare yoksa uygulanabilecek tedbirlerdir.

Üyeler, Panel kararına karşı, kararı nihai olan daha üst bir makama (Appelate Body) başvurabilmektedirler. Bu özellik GATT 1947'de bulunmayan yeni bir DTÖ özelliğidir.

DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Sisteminin İşleyişi:

DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Sisteminin güçlendirilmesi, Uruguay Round sırasında gelişmiş ülkelerin, özellikle AB'nin temel önceliklerinden biriydi. Bu nedenle, Uruguay Round'da ilgili hükümlerin yer almasıyla ve özellikle DSU'nun kurulması ile böyle bir sisteme geçilmesi, Uruguay Round sonrasında büyük bir başarı olarak değerlendirilmiştir.

Ama sistem pratikte işlemiş midir? Daha etkili bir anlaşmazlıkların çözümü mekanizmasının daha fazla yasal güvenlik sağlayacağına, ticari sorunları engelleyeceğine ve üyeleri anlaşmazlıklarını tek taraflı çözümlere başvurmadan çözmeye yönelteceğine dair beklentiler karşılanabilmiş midir?

Şimdiye kadar sistemin işleyişinin başarılı olduğu söylenebilmektedir. Bunun en iyi göstergesi, DTÖ Üyelerinin sistemi yoğun olarak kullanmalarıdır. Anlaşmazlıkların halli konusunda danışma sayısı eski sistemde yılda ortalalama 6 iken ve yılda 3 panel bile düzenlenemezken, yeni anlaşmazlıkların çözümü prosedüründe 120'den fazla uyuşmazlık gündeme getirilmiştir.

Halihazırda 20'den fazla panel oluşturulmuş ve yayımlanmış raporlar üst başvuru merciine sunulmuş ve birçok olayda bu organdan kararlar çıkmıştır.

Sadece 20 olayın panel konusu olmasının nedeni, konuların büyük bir kısmının süreç işletilmeye başladıktan sonra dostça çözüme ulaşmasıdır. Bir paneli kaybetme riski, ülkeleri problemleri çözme yönünde çaba sarfetmeye teşvik etmiştir.

Ülkelerin bu sistemin ticari problemleri çözeceğine ve sistemin iyi işlemesinin yararlarına olacağına inandıklarının başka bir göstergesi de, şimdiye dek uyuşmazlıkların çözümü aşamasında kaybeden tarafların Üst Başvuru Merciinin kararlarına uyma niyetlerini belirtmeleridir. Anlaşmazlıkların çözülmesi sürecine dahil olan şikayetçi ve savunmacı tarafların genellikle ana ticari ortaklar olduğu dikkate alınırsa, bu konu daha da önem kazanmaktadır.

Yeni sistemin en olumlu taraflarından biri, panel yolu ile yasal yorumlar konusunda başvuru yapılabilen bir üst merciin varlığıdır. Kararların niteliği kabul edilebilir bulunmaktadır. Ancak, sadece GATS'la ilgili spesifik bir konunun üst merciye

anlaşmazlıkların halli süreci ile ulaşmamış olması GATS hukukunun yasal etkilerini değerlendirebilmek için biraz erken olduğu anlamına gelmektedir.

2.7. 2000 Yılı Görüşmeleri (Millenium Round Negotiations)

Önümüzdeki dönemde yapılacak hizmetler müzakereleri, GATS Anlaşmasının önsözünde ve 4. maddesinde (Gelişmekte Olan Ülkelerin Artan Katılımı) belirtilen kapsamda ve 19. maddesiyle (Özel Taahhütlerin Müzakeresi) şart koşulan çerçevede yapılacaktır.

Bu müzakereler, etkin pazara girişin sağlanması amacıyla tedbirlerin hizmet ticareti üzerindeki ters etkilerini azaltmak veya yok etmek amacını taşıyacaktır.

Müzakereler, üye ülkelerin milli politika amaçlarına ve gelişmişlik düzeylerine göre gerçekleşecektir. Bu süreçte GATS Anlaşmasının mevcut yapısı ve ilkeleri korunacaktır.

Yeni başlayacak müzakerelerde, tüm hizmet sektörlerinin ve 4 hizmet üretim şekillerinin kapsanması ve gelişme yolundaki ülkelerin çıkarına olan sektörlere ve üretim şekillerine özel ihtimam gösterilmesi amaçlanmaktadır.

3. AVRUPA BİRLİĞİNDE HİZMETLERİN SERBEST DOLAŞIMI

3.1. Yerleşme Hakkı

Avrupa Birliğinin kurucu Antlaşması olan Roma Antlaşmasında yerleşme hakkına ilişkin hükümler 52 ila 58. maddeler [3] arasında yer almıştır.

Yerleşme hakkı kısaca kişilere ve şirketlere, hizmet verdikleri ülkenin mevzuatına tabi olmak koşuluyla, Topluluğun herhangi bir yerinde iş kurma hakkının verilmesi anlamına gelmektedir. Bu hak "ikincil kurum" (secondary establishment) adı verilen şube, bayii açma gibi işlemler için de geçerlidir. Antlaşmanın ilgili hükümleri üye ülkelerin geçiş süresi (1 Ocak 1958 ve 31 Aralık 1969 tarihleri arasındaki dönem) içinde, kişilerin yerleşme hakkı önündeki kısıtlamaları aşamalı olarak kaldıracaklarını, bu uygulamanın kişiler tarafından açılacak şube ve temsilcilikleri de kapsayacağını, yerleşme hakkı serbestisinin kişilere tek başına çalışma hakkı, iş kurma ve işletme hakkı tanıdığını öngörmektedir (52. Madde)[4] .

Yerleşme hakkı alanında atıfta bulunulan "şirket veya firmalar " (58 . madde) [5]; kooperatifler de dahil olmak üzere, medeni kanun ya da ticaret kanunu uyarınca kurulmuş şirketler ya da firmalar ile kar amacı gütmeyenler hariç olmak üzere, kamu hukuku ya da özel hukuk hükümlerine tabi diğer kişilerden oluşmaktadır.

Antlaşmanın 56. maddesi [6] "yerleşme hakkı" nın ancak kamu düzeni, kamu güvenliği ve halk sağlığı gibi nedenlerle kısıtlanabileceğini öngörmüş, ancak, bu kısıtlamaların keyfi kullanımını ikincil mevzuat ile (25 Şubat 1964 tarih ve 64/221 sayılı direktif) kontrol altına almıştır.

Yerleşme hakkı ile ilgili bölümde yer alan en önemli husus, bağımsız çalışan kişilerin yerleşme hakkını garanti altına almak için hem diplomaların karşılıklı tanınması hem de meslekler için gerekli ulusal eğitim koşullarının uyumlaştırılmasıdır. Antlaşmanın 57. maddesi [7]diplomaların, benzeri belge ve sertifikaların karşılıklı olarak tanınması, tasarrufların korunması, kredi verme kuralları, bankacılık, tıp ve eczacılık mesleklerinin icrasının liberalizasyonu için Konsey kararları çıkarılması, tıp ve eczacılık konusunda aşamalı olarak serbestleştirmenin, üye ülke koşullarının karşılıklı koordinasyonu ile gerçekleştirileceğini hüküm altına almış ve Bakanlar Konseyine bu alanda -özellikle de mesleki eğitim alanında- mevzuat çıkartma yetkisi vermiştir. Ayrıca tıp ve eczacılık gibi

[3] Amsterdam Antlaşması ile Roma Antlaşmasında yapılan değişikliklerden sonra bu maddeler 43 ila 48 olmuştur.
[4] Amsterdam Antlaşması, 43. madde
[5] Amsterdam Antlaşması, 58. madde
[6] Amsterdam Antlaşması, 46. madde
[7] Amsterdam Antlaşması, 47. madde

mesleklerde, yalnızca eğitim koşullarının değil, bu mesleklerin "icra edilme koşulları"nın da uyumlaştırılması gerekmektedir.

Roma Antlaşması, öncelikle, yerleşme hakkına ilişkin mevcut kısıtlamaların , 1 Ocak 1958 ve 31 Aralık 1969 tarihleri arasındaki geçiş döneminde aşamalı olarak kaldırılmasını, Avrupa Komisyonunun bu amaca yönelik bir " genel program " hazırlamasını, daha sonra ise bu programa dayalı olarak ikincil mevzuatın da bu program doğrultusunda çıkarılmasını öngörmektedir. 18 Aralık 1961 tarihinde Bakanlar Konseyi yerleşme hakkı ve hizmet sunumu serbestisi için Komisyon tarafından hazırlanan iki genel programı onaylamıştır. Bu programlara dayalı olarak çıkarılması gereken ikincil mevzuat alanında çok yavaş ilerleme olurken, 21 Haziran 1974 tarihinde Avrupa Topluluğu Adalet Divanı, Roma Antlaşmasının yerleşme hakkına ilişkin maddesinin (52) doğrudan uygulanabilir olduğuna karar vermiş ve herhangi bir AT üye ülke vatandaşının başka bir AT üye ülkesinden bu alanda kendi vatandaşlarına uyguladığı mevzuatı kendine de uygulamasını isteme hakkı olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla Antlaşma hükümleri doğrudan uygulanabilir olduğu için yeni mevzuat çıkarmaya gerek kalmamıştır.

Ancak yerleşme hakkı üzerindeki ayrımcı uygulamaların ve dolayısıyla kısıtlamaların tamamen kaldırılabilmesi için eğitim koşullarındaki farklılığın giderilmesi gerekmektedir. Özellikle bağımsız çalışan meslek sahipleri için farklı ülkelerde, eğitime ilişkin farklı önkoşullar ile karşılaşmak, serbest dolaşımı engelleyen fiili bir durum ortaya çıkardığı için AB'de bugün eğitim koşullarının uyumlaştırılması ve diplomaların karşılıklı tanınması ve mesleki akreditasyon konusunda çalışmaları sürmektedir.

AB, diplomaların karşılıklı tanınması ve eğitim koşullarının uyumlaştırılması çalışmalarına 1970'li yılların ortalarında başlamış ve 1985 yılına kadar çıkarılan direktiflerle aşağıdaki meslek alanlarında bu uyumlaştırma için gereken Topluluk mevzuatı hazırlanmıştır

- doktorlar;
- hemşireler;
- dişçiler;
- veterinerler;
- ebeler;
- mimarlar;
- eczacılar.

Ayrıca AB Bakanlar Konseyi 16 Temmuz 1995 tarihinde otel-restoran, motorlu araç tamiri ve inşaat sektörlerinde mesleki eğitim niteliklerinin uyumlaştırılmaası için bir karar almıştır. Ancak daha sonra, iç pazarın tamamlanması çalışmaları sırasında *"yüksek eğitim diplomalarının karşılıklı tanınması için bir genel sistem"* (21.12. 1988 tarihi direktif) getirilmiştir. Bu sistemin içerdiği ana unsurlar şunlardır :

- üye devletler arasında karşılıklı güven ilkesi ;

- üye devletlerdeki üniversite eğitiminin karşılaştırılabilir nitelikte olması ;
- diplomaların karşılıklı tanınması (eğitim koşullarında uyum aranmadan) ;
- eğitim koşullarındaki uyumsuzluğun mesleki deneyim (staj vb) aracılığı ile giderilmesi.

Kısacası, serbest meslek sahiplerinin mesleki nitelikleri asgari koşulları (asgari 3 yıllık eğitim) karşılıyorsa, bu nitelikler diğer üye ülkeler tarafından da tanınacaktır. Benzer bir sistem üç yıldan az mesleki eğitim için de getirilmiştir.

Bu şekilde diplomaların karşılıklı tanınması için getirilen bu esaslar sayesinde, bir AB üye devlet vatandaşının kendi ülkesinde edindiği eğitim koşulları, çalışacağı diğer AB üye devletinde de tanınacaktır. Üye ülkeler arasında eğitim süresi ve koşulları açısından büyük farklar olduğu takdirde, ilgili kişinin çalışmaya başlayacaağı AB üye ülkesi mesleki deneyimini kanıtlayacak belgeler isteyebilecek veya bir tür yeterlilik sınavı uygulayabilecektir.

1996 yılında AB Bakanlar Konseyi aldığı bir kararla, mesleki eğitim niteliklerini gösteren ulusal belgelerin tüm üye devletlerde geçerli olmasını sağlamak için, bu belgelerde eğitimin içeriği ve kazandırılan niteliklere ilişkin bilgilerin de yer almasını ve bu belgelerin diğer Topluluk dillerinde de bassılması için önlemler alınmasını istemiştir.

AB 'de diplomaların karşılıklı tanınması ve eğitim koşullarının uyumlaştırılması için yasal temel bu şekilde sağlamlaştırılmaya çalışılırken, çıkarılan yasal metinlerin ancak iç mevzuata dahil edildikten sonra uygulanabilecek "direktif" niteliğinde olması nedeniyle uygulama halen aksaklıklar gözlenmektedir. Bu alanda özellikle aşağıda sıralanan ülkelerde aksaklıklar gözlenmektedir :

- Belçika;
- Fransa ;
- Almanya ;
- Yunanistan ;
- İtalya ;
- Portekiz;
- İspanya.

3.2. Hizmetlerin Serbest Dolaşımı

Topluluğu kuran Roma Antlaşmasında hizmetlerin serbest dolaşımına ilişkin hükümler 59 ila 66. maddeler[8] arasında yer almaktadır. Hizmetlerin serbest dolaşımı ayrıca Antlaşmanın yerleşme hakkına ilişkin hükümlerine tabidir.

[8] Amsterdam Antlaşması ile Roma Antlaşmasında yapılan değişikliklerden sonra bu maddeler 49 ila 55 olmuştur.

Hizmetlerin serbest dolaşımında ana hedef (59. madde) [9]hizmet sunumunda şirketlere ve farklı üye ülke vatandaşlarına ilişkin tüm kısıtlamaların kaldırılmasıdır. Hatta Roma Antlaşmasında sonradan yapılan değişikliklerle (Tek Avrupa Senedi : 1987) hizmet sunumu serbestisinin Topluluk içinde yerleşik üçüncü ülke vatandaşı hizmet sunucularına da sağlanması öngörülmüştür.

Antlaşmanın 61. maddesi [10] ulaştırma, bankacılık ve sigortacılık alanlarındaki hizmet ticareti düzenlemelerinin Antlaşma'nın ulaştırma ve sermayenin serbest dolaşımı bölümlerinde ele alınmakta olduğunu vurgulamaktadır.

Sermayenin serbest dolaşımı hükümleri Roma antlaşmasının 73 b ila 73g maddeleri [11] arasında yer almıştır. Bu konudaki temel ilke (73b. madde) [12], sermayenin üye ülkeler ve üye ülkelerle üçüncü ülkeler arasında serbest dolaşımının sağlanmasıdır. 73c. maddeye göre [13] 73 b. madde hükümleri üçüncü ülkelerden gelen veya üçüncü ülkelere giden doğrudan yatırımlar (gayri menkul de dahil olmak üzere) , şirket kurma, mali hizmet sunumu ve borsaya kote edilecek tahvil ve hisse senetlerini de içermektedir. Aynı madde Bakanlar Konseyine bu alanda karar alma yetkisi de vermektedir.

Ulaştırma hizmetlerinin serbest dolaşımı , Antlaşmanın 74. ila 84. maddeleri [14] tarafından düzenlenmiştir. Temel hedef bir "*ortak ulaştırma politikası"* oluşturulmasıdır. Bunun için de üye ülkelerin kendi aralarında, ulaştırma alanındaki tüm kısıtlamacı uygulamaları kaldırmaları gerekmektedir.

Kısıtlamacı uygulamaların öncelikle demir, kara ve iç su yollarında taşımacılık alanında ortadan kaldırılması gerekmektedir. Ancak Bakanlar Konseyine, bunu deniz ve hava ulaştırması alanlarına da yaygınlaştırması için yetki verilmiştir. (84. madde) [15]

Roma Antlaşmasında yer alan bu hükümlere karşın , Topluluk içinde hizmet sunumu öündeki engellerin kaldırılması konusuna, tüm engellerden arındırılmış bir iç pazar oluşturmaya yönelik programın uygulamaya başlandığı 1985 yılından sonra hız verilmiştir.

Yerleşme hakkı konusunda olduğu gibi, hizmetler alanında daa Avrupa Topluluğu Adalet Divanı, 1974 yılında verdiği bir kararla hizmetlerin serbest dolaşımına ilişkin hükümlerin doğrudan uygulanabilir olduğunu kabul etmiştir.

İç Pazar sürecinde Topluluk içinde hizmetler "karşılıklı tanıma" esasına göre serbestleştirilmektedir. Herhangi bir hizmetin sunumu bir üye ülkede yasal olarak

[9]Amsterdam Antlaşması, 49. Madde.
[10] Amsterdam Antlaşması 51. madde
[11] Amsterdam Antlaşması, 56 ila 60. maddeler.
[12] Amsterdam Antlaşması, 56. Madde
[13] Amsterdam Antlaşması, 57. Madde
[14] Amsterdam Antlaşması, 70 ila 80. maddeler.
[15] Amsterdam Antlaşması, 80. Madde.

onaylanmış ise, diğer üye devlerin bu hizmetin verilmesi için kendi mevzuatına uyulması koşula aramaması gerekmektedir. Ancak, bu koşulun tek istisnası üye devletlerin " tüketicinin korunması " alanındaki mevzuatıdır.

Bu koşullar altında verilen hizmetin yassal denetimi, hizmeti sunanın vatandaşı olduğu üye devlet tarafından yapılacaktır. Bu koşul, ulaştırma, bankacılık, sigortacılık, bilgi teknolojisi, dağıtım ve görsel-işitsel hizmetler için geçerlidir.

Topluluk içinde mali hizmetlerin serbest dolaşımı gerçekleşmiş durumdadır. Turizm alanındaaki serbesti , Maastricht Antlaşmasının yürürlüğe girdiği 1993 yılından itibaren ivme kazanmıştır. İç ticaretteki dağıtım hizmetlerinde serbesti 1964 yılında sağlanmıştır. Bu alanda esas sorun rekabettir. Görsel-işitsel hizmetlerde mevzuat çalışmaları büyük ölçüde tamamlanmış ve serbest dolaşım büyük ölçüde gerçekleşmiş durumdadır. Örneğin telekomünikasyon hizmetleri 1 Ocak 1998 tarihinden itibaren tamamen serbestleştirilmiştir (şebeke küçüklüğü nedeniyle Portekiz, Yunanistan ve İspanya geçiş dönemi talep etmişlerdir). Mesleki hizmetler alanında konu yukarıda izah edildiği gibi diplomaların karşılıklı tanınması alanında çıkarılan direktiflerin üye ülkelerin iç mevzuatına dahil edilme hızına bağlıdır.

Ulaştırma alanında 1980'li yılların sonuna kadar önemli bir gelişme kaydedilmemiştir. Avrupa Komisyonu bir takım direktif önerileri çıkarmışsa da Bakanlar Konseyi isteksiz davranmıştır. Hatta Avrupa Parlamentosu, bu nedenle AB Bakanlar Konseyi aleyhine Avrupa Topluluğu Adalet Divanına başvurmuştur. Bundan sonra bu alanda çalışmalar hızlanmıştır. Kara ulaştırmasında tam serbesti için 1993 yılında karar alınmıştır. Aynı yönde bir karar hava ulaştırması için 1997 yılında alınmıştır. Bu iki alanda da kabotaj ilke olarak kaldırılmıştır. Deniz ulaştırmasında tam serbesti için 2001 yılına kadar bir takvim belirlenmiştir.

3.3. Üçüncü Ülkelerle Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesi Amacıyla Yapılan Anlaşmalar

3.3.1. Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması (AEA) İçerisinde Hizmetlerin Entegrasyonu

Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşmasının Yapısı

Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması dünyanın en geniş entegre ekonomik alanını kuran anlaşmadır. Söz konusu Anlaşmanın amacı, AB üyesi 15 ülke ile İsviçre ve Linhtenchtein'ın dışındaki EFTA ülkelerinin katılımıyla 17 ülkeyi kapsayan ve yaklaşık 380 milyon nüfuslu bir pazarda malların, hizmetlerin sermayenin ve kişilerin serbest dolaşacağı tek ve entegre bir pazarın oluşturulmasıdır.

Anlaşma, temel hükümler yaklaşık olarak 30 ek ve çok sayıda protokolden oluşan bir paket niteliğindedir. Roma Antlaşmasının uluslar-üstü güce sahip bir Topluluk kurma hedefine karşın, yalnızca bir ortaklık anlaşması hüvviyetinde olan AEA Anlaşmasının temel

hükümlerinin çoğu AB'nin kuran Roma Antlaşmasından hükümleri ile paralellik arz etmektedir.

Anlaşmanın; taraflar arasında eşit koşullarda, dengeli bir anlaşma olmasına özen gösterilmiştir. Böylelikle, Anlaşma EFTA ile AT arasında yada EFTA ülkeleri ile AT arasında değil 19 ülke arasında imzalanmıştır. Bu durumda Anlaşma EFTA ülkeleri arasındaki ilişkileri de düzenlemektedir.

Anlaşmanın Kapsamı

Bu anlaşma ile taraflar arasında dört temel serbestiye ulaşılması dolayısıyla, kişilerin,malların,sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımı hedeflenmiştir. Bu çerçevede, ortak kuralların işleyişini ve EFTA ülkelerinin gelecekteki AEA mevzuatının oluşumuna katkıda bulunmasını garanti altına alacak bir hukuk sistemine ulaşılması hedeflenmiştir. Ayrıca, ekonomi dışında kalan alanlarda işbirliği (AR-GE, Eğitim, Tüketicinin korunması, sosyal politikalar gibi) de öngörülmüştür.

Ancak, AEA anlaşması ile dört serbestinin sağlanması hedeflenmekle birlikte

- Ortak Ticaret Politikası,
- Ortak Tarım Politikası,
- Ortak Vergi Politikası ve Mali Politika,
- Ortak Para Birimi, EFTA Ülkeleri için APS ve EPB'ye katılma,
- Ortak Savunma Politikası ve Ortak Dış Politika,

öngörülmemektedir.

Bu Anlaşma Avrupa Birliği'nin cari mevuzatı üzerine inşa edilmiştir. 1994 yılı başında yürürlüğe giren anlaşmanın Anlaşma'nın Esasları aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

Malların Serbest Dolaşımı

a) AB ile EFTA ülkeleri arasında malların serbest dolaşımı ikili Serbest Ticaret Anlaşmaları(STA) ile zaten büyük ölçüde sağlanmıştı. Mal ticaretinde geriye kalan engeller AEA Anlaşması ile kaldırılacaktır.

b) Sanayi ürünleri itibariyle gümrük vergileri ve kotalar STA ile kaldırılmıştı. AEA benzer uygulamaları birçok tarım ve balıkçılık ürününe de yaygınlaştırmaktadır.

c) Anlaşmadan sonra yerli malları iç vergilerle korumak da mümkün olmayacaktır.

Standartların Uyumlaştırılması

Geriye kalan engeller Standartlar alanında yoğunlaştığından Standartların Uyumlaştırılması konusuna büyük önem verilmiştir. Yaklaşık 800 adet AT mevzuatı anlaşma kapsamına alınmıştır.

Orijin Kuralları

Mevcut orijin kurallarının aşağıdaki yollarla basitleştirilmesi hedeflenmiştir.
- Daha az sayıda ve daha basit dökümantasyon,
- Orijinde kümülatif prensibi (Full cumulation principle)
- Orijin tesbitinde yüzde kuralı (Alternative percentage rules)
- Hata marjına esneklik getirilmesi (General tolerance rules)

Gümrük Alanında İşbirliği

- Sınır formalitelerinin ve kontrollerinin basitleştirilmesi,
- İdari formalitelerin asgariye indirilmesi,
- Sınır kapılarının 24 saat açık olması,
- Yeni kontrollerde önceden bilgilendirme,

Tarım

-Tarım ürünleri ticaretinin GATT müzakerelerinin ruhuna uygun olarak giderek serbestleştirilmesi.
-AB'nin nispeten fakir bölgelerinde yetişen ürünlerin ("cohesion products") EFTA'ya yönelik olarak satışının arttırılması doğrultusunda tedbirler alınması.

Ticarette Korumacı Hükümler

- AEA Anlaşmasına taraf ülkelere anti-damping önlemler ve telafi edici vergiler gibi üçüncü ülkelere uygulanan önlemler uygulanmayacaktır.

Kişilerin Serbest Dolaşımı

AEA içinde taraf ülke uyruklularına bir birlerinin ülkelerinde Yerleşme hakkı ve teşebbüş serbestisi,Hizmet sunma serbestisi tanınmakta ve ayrıca Sosyal Güvenlik uygulamalarının koordinasyonu sağlanmaktadır.Ayrıca, Gerçek kişiler üzerindeki sınır kontrolleri devam etmekte ancak giderek kolaylaştırılmaktadır.

Karar Alma Mekanizması

EFTA ülkeleri AT üyesi olmadıkları için Topluluğun iç karar alma mekanizmasına katılamamaktadırlar. Ancak, yapısı itibarıyle dinamik bir anlaşma olduğundan EFTA ülkelerinin gelecekte oluşacak AEA mevzuatını etkileyebilmeleri büyük önem taşımaktadır.

Anlaşma ile oluşturulan bir bilgilendirme ve danışma mekanizması ile EFTA ülkelerine karmaşık ve uzun bir süreç olan AT karar alma mekanizmasına, kararların resmen kabul edildiği ana kadar resmen katılabilme imkanı getirilmiştir.

AEA'nın Hizmet Ticaretin Serbestleştirilmesine İlişkin Hükümleri

AEA Anlaşmasında yerleşme hakkı, hizmetler, ulaştırma , sermaye hareketleri konularında 22 madde bulunmaktadır. Anlaşmanın 31 ila 52. maddeleri yerleşme hakkı; hizmetler, ulaştırma ve sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesine yönelik olup, Birlik ya da EFTA ülkelerinde yerleşik EFTA ya da Birlik vatandaşlarının AEA içinde hizmet sunumu serbestisi üzerindeki tüm sınırlamaların kaldırılmasını hüküm altına almaktadır. Anlaşmanın 7 ila 11. ekleri sektörel bazdaki spesifik hükümleri içermekte, sektörler itibariyle EFTA ülkelerinin uyması gereken yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest dolaşımı ile ilgili Birlik mevzuatını ve bu mevzuatın bazı spesifik hükümleri veya takvimleri ile ilgili olarak EFTA ülkelerinin ortaya koydukları derogasyonları içeren hükümleri ihtiva etmektedir. Dolayısıyla EFTA ülkelerinin Birlik müktesebatını kabul edebilmeleri için kolaylaştırıcı tedbir ve istisnalar getirmiştir.

AEA anlaşmasının hizmetlere ilişkin hükümlerinin yürürlüğe girmesi ile Anlaşmaya taraf olan EFTA ülkeleri sektörler itibarıyla aşağıdaki yükümlülükleri yerine getirmiş olacaklardır.

Mali Hizmetler:(AEA EK IX)

- EFTA ülkeleri 1ocak 1993 itibariyle, AEA içerisinde Mali hizmetler alanında tek pazarın oluşturulabilmesini teminen, Tek izin, orijin Ülke Kontrolü ve karşılıklı tanıma prensiplerinin uygulanabilmesi için Bankacılık, Sigortacılık ve Menkul Kıymet piyasaları ile ilgili AB' direktiflerine uyum sağlayacaklardır.

- AEA üçüncü ülkeler için ortak bir rejim uygulama zorunluluğu getirmemektedir. Taraflar, AEA içinde hizmet sunmak isteyen üçüncü ülke hizmet sunucuları arasında ayrımcı muamele uygulanmadan ancak karşılıklılık esasına dayalı bir rejimi uygulayabileceklerdir.

- Finlandiya, Norveç ve İzlanda 'daki sigorta şirketleri, Avusturya ve Finlandiya'daki küçük kredi kurumları AB'nde "ödeme gücü rasyosu" direktifi ile getirilen koşullara 1 Ocak 1995 tarihine kadar sürecek geçiş süreci içerisinde uyum sağlayacaklardır

- "Yıllık ve Konsolide hesaplarla" ilgili direktiflere Avusturya , Norveç ve İsveç 1 Ocak 1995 tarihine kadar sürecek geçiş süreci içerisinde uyum sağlayacaklardır.

- Menkul Kıymet piyasaları ile ilgili eklerde de EFTA ülkeleri açısından 2 ila 5 yıllık geçiş süreleri belirlenmiştir.

Ulaştırma(AEA ek XIII)

- 1.1.1993 tarihi itibariyle ulaştırma ile igili Anlaşma hükümleri taraflara karşılıklı olarak birbirlerinin kara ve deniz ulaştırması alanlarında piyasalarına serbest giriş, teknik standartların ve çalışma koşullarının uyumlaştırılmasını ve AB'nin ulaştırma alanındaki mevzuatının EFTA ülkeleri tarafından Üstlenilmesi yükümlülüğünü getirmektedir.

- EFTA ülkeleri AB'nin mevcut kabotaj rejimine dahil olacaktır.

- Hava ulaştırması alanında EFTA ülkelerine mensup taşıyıcılara 3., 4. ve 5. trafik hakları tanınacak, kapasite paylaşımında esneklik sağlanacaktır.

- AEA'nın ulaştırmaya ilişkin temel hükümleri, kara, hava, deniz ve iç suyolları alanlarında uygulanacaktır.

- Kara ulaştırması alanında taşıtlarının izin verilen max ağırlıkları, sınır kontrolleri ile ilgili olarak, Avusturya, kendi mevzuatını uygulamaya devam edecek, bazı düzenlemelerin spesifik hükümlerine 1 Ocak 1995 tarihine kadar uyum sağlayacaktır.

Telekomünikasyon (Ek XI)

- 1.1.1993 tarihi itibariyle,AEA anlaşması ile EFTA ülkeleri AB'nin "Green Paper" ile kabul ettiği kuralları ve ilgili Acquis'ini kabul etmişlerdir. Sesli telefon hizmetleri dışındaki telekomünikasyon hizmetleri üzerindeki tüm özel haklarını geri çekerek telekomünikasyon hizmetlerinin sunumu önündeki engelleri kaldıracaklardır.

- Kurumların piyasayı düzenleme ve işletme işlevleri birbirinden ayrılacak, alt yapı şebekelerini diğer hizmet sunucularının kullanımına açacaktır.

- AEA anlaşması telekomünikasyon alanında 9 bağlayıcı mevzuatın EFTA ülkeleri tarafınadan uygulanmasını içermektedir.

Audiovisual Hizmetler (Ek X)

1.1.1993 tarihi itibariyle, EFTA ülkeleri topluluğun televizyon yayınlarına ilişkin direktifini ve Avrupa yayın sözleşmesi hükümlerini uygulayacaklardır.

Serbest Meslekler ve Yerleşme Hakkı (AEA EK VII-VIII)

Anlaşmanın 8 Nolu eki; Topluluğun yerleşme hakkı, gerçek kişilerin ikamet, çalışma ve hizmet sunması ve diploma ve mesleki niteliklerinin tanınmasına ile ilgili genel program ve direktiflerinin, EFTA ülkelerince kabul edilerek anlaşmanın yürürlüğe girdiği

tarihten itibaren uygulanmasını hüküm altına almaktadır. Böylelikle AEA içinde bir taraf ülkede diploma ve sertifika sahibi olan profesyonel hizmet sunucuları AEA içinde herhangi bir ülkede uyrukluk, yerleşme, ikamet ve lisans koşullarına bağlı olmadan hizmet sunabilme serbestisine sahip olacaktır.

Sonuçta AEA Anlaşmasının yürürlüğe girişi ile AB'nin 12 üye ülke içinde gerçekleştirmiş olduğu Tek Pazar EFTA ülkelerinin de entegre oluşu ile 17 ülkeli bir entegre avrupa pazarı halini almıştır. Böylelikle Avrupa'da ortak kuralların normların ve tam bir serbestinin uygulandığı entegre bir hizmet pazarı da şekillenmiştir.

3.3.2. Avrupa Anlaşmaları Çerçevesinde Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesi

Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinde piyasa ekonomisine geçiş ve demokratikleşme yönünde başlayan çabalar sonucunda, 1989 yılı başında biraraya gelen AT üyesi ülkelerin Dışişleri Bakanları reform hareketlerinin desteklenmesine karar vermişlerdir. Bu amaçla, AB Komisyon bir belge hazırlayarak, bu ülkelerle yapılacak Ortaklık Anlaşmaları'nın niteliğini ve çerçevesini belirlemiş, sözkonusu belgede öncelikle mevcut Ekonomik ve Ticari İşbirliği Anlaşmaları'nın yerine geçmek üzere aktedilecek Ortaklık Anlaşmaları'nın, "Avrupa Anlaşmaları" olarak isimlendirilmesi benimsenmiştir. Bu çerçevede Merkezi ve Doğu Avrupa'da yer alan 10 ülke ile Ortaklık Anlaşmaları imzalanmış ve yürürlüğe konulmuştur.

Bu doğrultuda başlatılan çalışmaların ve müzakerelerin sonucunda AB, Macaristan, Polonya ve Çekoslovakya ile 16 Aralık 1991 tarihinde ilk Avrupa Anlaşmaları'nı imzalamıştır. Ancak, anlaşmaların, AB'nin ve ilgili ülkelerin Parlamentolarında onaylandıktan sonra yürürlüğe girecek olması ve bu işlemlerin de zaman alması nedeniyle, Avrupa Anlaşmaları'nın ticari hükümlerinin geçici anlaşmalarla (Interim Agreements) yürürlüğe girmesi kabul edilmiştir.

ÜLKELER	**YÜRÜRLÜK TARİHİ**
Polonya	1 Mart 1992
Macaristan	1 Mart 1992
Çek Cumhuriyeti	1 Mart 1992
Slovakya	1 Mart 1992
Bulgaristan	31 Aralık 1993
Romanya	1 Mayıs 1993
Litvanya	1 Ocak 1995
Estonya	1 Ocak 1995
Letonya	1 Ocak 1995
Slovenya	1 Ocak 1997

Geçici Anlaşmalar, Topluluk ile söz konusu ülkeler arasında serbest ticaretin oluşturulması amacı çerçevesinde, en fazla 10 yıl olarak belirlenen geçiş dönemi sonunda

gümrük vergileri ve diğer kısıtlayıcı önlemlerin kaldırılmasını öngörmektedir. Avrupa Anlaşmaları'nda nihai amaç, "Topluluk üyeliği" olarak ifade edilmektedir. Benzer yapıda, ancak, farklı yükümlülükler ve bu yükümlülüklerin farklı süreler içerisinde gerçekleştirilecek olması nedeniyle "asimetrik" olarak nitelendirilen Avrupa Anlaşmaları aşağıdaki unsurları içermektedir:

- siyasi diyalog,
- serbest ticaret (taraflar arasında, 1 Ocak 2001 yılında serbest ticaret bölgesi kurulacak biçimde ve asimetrik indirim takvimleri ile hareket edilecektir),
- ekonomik ve teknik işbirliği (bu üç ülkenin ekonomilerinin, serbest piyasa ekonomisi biçiminde yeniden yapılanmasına yardımcı olunacaktır),
- kültürel işbirliği,
- mali işbirliği (AYB'den kredi şeklinde yardım yapılacak ve bu üç ülkenin makro-ekonomik dengesizliklerini gidermek üzere belirli bir dönem destek sağlanacaktır),
- ödemeler dengesi ve sermayenin serbest dolaşımı,
- işgücünün dolaşımı ve hizmetler,
- rekabet kuralları, diğer ekonomik ve ticarete ilişkin genel önlemler,
- mevzuatın yakınlaştırılması,

Diğer taraftan, ilk defa, Roma Antlaşması'nın 238 inci maddesine dayanılarak, AB-ABD ilişkilerinde kullanılan bir 'zirve formülü' ile Ortaklık Anlaşmalarına bir siyasi diyalog boyutu eklenmiştir. Avrupa Anlaşmaları, ayrıca, yerleşme hakkından, rekabet politikasına, sınai mallarda ticaretin liberalizasyonundan mevzuatın uyumlaştırılmasına kadar AB yetkisinde bulunan tüm alanlarda hükümler içermektedir.

Avrupa Anlaşmaları'nın hizmetlerle ilgili bu hükümleri incelendiğinde, özellikle yerleşme hakkı serbestisinin sağlanmasına ilişkin olarak kesin hükümler bulunduğu gözlenmektedir. Örneğin anlaşmalarda ülkelere göre değişmekle birlikte, birinci kuşak Avrupa Anlaşmalarında (Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya) 10 yıllık, İkinci Kuşak Anlaşmalarda (Bulgaristan, Romanya, Estonya, Letonya, Slovenya) ise 8 yıllık geçiş süreci sonuna kadar (en geç 2002-2005 yılları arasında) karşılıklı olarak birbirlerinin vatandaşları ve firmalarına yerleşme hakkı tanınması konusunda milli muamele uygulamaları hüküm altına almıştır. Bu ilkenin uygulanmasına engel olacak her türlü ayrımcı uygulamanın. Mali hizmetler, doğal kaynaklar ve emlakçılık alanlarındaki acente faaliyetleri ile özelleştirme kapsamındaki kamuya ait varlıkların kullanılması ve kiralanması alanları, gayrimenkul alım ve satımı, hukuki hizmetler ve eğlence hizmetleri gibi bazı hassas sektörler dışında kalan alanlar için, en geç 5 yıl içinde ortadan kaldırılması hüküm altına alınmıştır. Eklerde belirtilen bu sektörler için ise liberalizasyonun anlaşmaların 6. maddesine belirlenen 8 ila10 yıllık geçiş süreci sonunda tamamlanması hedeflenmiştir. Bu kapsamda Tarafların hizmet sunumuna bağlı olarak gerçek kişilerin geçici ikametine ilişkin engelleri de ortadan kaldırılması ve mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması için gerekli adımların atılması da gerçekleştirilmiş olacaktır.

Avrupa Anlaşmaların hizmet sunumu düzenleyen maddeleri, taraflar arasında hizmet sunumunun aşamalı olarak serbestleştirilmesi hedeflenmekte, gerçek kişi ve firmalara birbirlerinin pazarında hizmet sunma serbestisinin aşamalı olarak tanınması ile ilgili gerekli tedbirlerin alınması yetkisini Ortaklık Konseyi'ne bırakmıştır. Ulaştırma alanında özel hükümler taşıyan anlaşmalarda taraflar özellikle uluslararası deniz ulaştırması için ticari bazda hiçbir kısıtlamaya tabi olmadan piyasa giriş ve trafik haklarının tanınması ilkesini benimsemişler ve böylelikle kuru ve sıvı yük taşımacılığında serbest rekabet ortamının yaratılmasını taahhüt etmişlerdir. Ayrıca, Anlaşmaların mevzuat yakınlaştırılması başlıklı bölümünde, mali hizmetler ve ulaştırma gibi hizmet sektörlerinde mevzuatın Birlik mevzuatına yakınlaştırılmasına ilişkin hükümler yer aldığı gözlenmektedir.

Avrupa Anlaşmaları; tarafların gerçek kişilere yerleşme, ikamet, çalışma ve iş koşulları ve hizmet sunumu gibi konularda anlaşma hükümlerine aykırı olmamak koşulu ile kendi mevzuatlarını uygulama hakkı vermektedir. Bu niteliği ile Avrupa Ekonomik Alanı anlaşmasında olduğu gibi AB mevzuatının tek taraflı olarak kabulü sonucunu doğuran bir ileri entegrasyon modelinden farklı bir yapıya sahiptir. Avrupa Anlaşmaları hizmetler alanında karşılıklı milli muamele uygulanması ve ayrımcı uygulamaların kaldırılmasını hedefleyen sınırlı ve daha dar bir çerçeveye haizdir. Anlaşmalar tarafların mükellefiyetlerinin yerine getirilmesi bakımından asimetrik bir yapıya sahiptir.

Öte yandan, söz konusu ülkelerin 2005 yılına kadar AB ile üyelik müzakerelerini sonuçlandırması beklendiği düşünüldüğünde, yerleşme hakkı ve hizmetler alanındaki entegrasyonun bir ölçüde tam üyelik takvimine endekslendiğini söylemek mümkün olabilir.

BAZI BÖLGESEL ENTEGRASYON ANLAŞMALARININ HİZMETLERE İLİŞKİN DÜZENLEMELERİNİN ÖZET KARŞILAŞTIRILMASI

ANLAŞMALARIN KRİTERLERİ	AT	AEA	NAFTA	AVRUPA ANLAŞMALARI
Liberalizasyonun Yöntem ve modaliteleri	Dört serbesti: Mallar, hizmetler, sermaye, işgücü.; Ayrımcılık yapılmaması: Her alanda piyasaya arzın serbestleştirilmesi; Genel kapsamda, ayrımcılık yapılmamasına ilişkin hükümlerden istisna yoktur. Yerleşmeden hizmet sunabilme hakkı; Genel güvenlik ve zorunlu düzenlemelerin uyumlaştırılması; Ortak işgücü piyasası; Profesyonel hizmet sunucularının diploma, sertifika ve mesleki niteliklerinin karşılıklı olarak tanınması;	Dört serbesti: Mallar, hizmetler, sermaye, işgücü.; Ayrımcılık yapılmaması: Her alanda piyasaya arzın serbestleştirilmesi; Genel kapsamda, ayrımcılık yapılmamasına ilişkin hükümlerden istisna yoktur. Yerleşmeden hizmet sunabilme hakkı; Genel güvenlik ve zorunlu düzenlemelerin uyumlaştırılması. Profesyonel hizmet sunucularının diploma, sertifika ve mesleki niteliklerinin karşılıklı olarak tanınması;	Milli muamele, yerleşmeye bağlı olmayan alanlarda dahil olmak üzere, her alanda hizmet sunma serbestisi. Milli muamele, MFN ve yerleşme hakkı istisnaları ayrımcı olmayan miktar kısıtlamalarının listelenmek koşulu ile izin verilmesi(negatif liste yaklaşımı); Mesleklerin icrası için vatandaşlık ve sürekli ikamet koşullarının kaldırılması; Yabancı hukuki danışman ve mühendisler için geçici lisans verilmesi; taşımacılık ve telekomünikasyona ilişkin standartların uyumlaştırılması alanlarında çalışma programı.	Yerleşme hakkı konusunda tarafların birbirlerine milli muamele uygulaması. hizmet sunumunun serbestleştirilmesi için ortaklık konseyinin gerekli önlemleri alması; Deniz ulaştırması alanında daha ileri bir liberalizasyon sağlanması; Ulaştırma alanında tarafların birbirlerinin piyasalarına girişi kısıtlayan ve malların dolaşımını etkileyen engellerin ortadan kaldırılması için teknik ve mevzuat uyumunun yapılması. Yerleşme hakkı ve hizmet sunumunda ayrımcı hükümlerin ortadan

				kaldırılması. Mali hizmetler ve bazı profesyonel hizmetler alanında ve gayrımenkul satın alınması, kiralanması; özelleştirme kapsamındaki kamuya ait malların satın alınması, kiralanması ve kullanılması alanında 10 yıllık bir geçiş süreci tanınması. Hizmet sunucusu gerçek kişilerin geçici ikameti ve dolaşımının sağlanması; Diploma ve sertifikaların karşılıklı tanınması için gerekli önlemlerin alınması.
Sektörel Kapsam	Tüm sektörleri kapsamaktadır. Sektör bazında spesifik direktifler çıkartılmıştır. Ulaştırma alanında ortak politika tespit edilmiştir.	Tüm sektörleri kapsamaktadır. AT'nin sektör bazında mevcut ve ileride yapacağı tüm düzenlemeler AEA'ya taraf ülkeleri de bağlar.	Negatif liste yaklaşımı altında anlaşmanın kapsamayacağı bazı sektörler belirtilmiştir. Hava ulaştırması hizmetleri dışındaki sektörleri kapsamaktadır. Milli muamele ve piyasaya giriş serbestisi konularındaki istisnalar için ekler	Tüm sektörleri kapsamaktadır. Mali hizmetler başta olmak üzere bazı hassas sektörler için 10 yıllık geçiş süreci belirlenmiştir.

			düzenlenmiştir. Yatırım ve sınır ötesi hizmet sunumu ile ilgili mevcut düzenlemeler hakkındaki rezervlere ilişkin ekler düzenlenmiştir. Hassas sektörlerin bağlayıcı taahütlerin dışında bırakılması. Bazı hizmet konularında taraf ülkelerin rezerv koyması. MFN istisnası getirilmesi, ayrımcı olmayan kısıtlamalara izin verilmesi, telekomünikasyon, mali hizmetler, ve hizmet sunucularının fiziki dolaşımı konularının ayrı bölümler halinde düzenlenmesi, kara ulaştırması ve hava ulaştırması hizmetlerinde piyasaların liberalizasyonu konusunda takivimin belirlenmesi (10 yıllık geçiş süreci)	
Uygulama ve uyusmazlıkların çözümü	Ulusal mevzuatların yakınlaştırılması amacıyla	EFTA ülkeleri AT üyesi olmadıkları için Topluluğun	Anlaşma kapsamındaki alanları içeren bir prosedür	Anlaşma ile getirilen ayrı bir mekanizma

	çıkarılan direktif ve yönetmelikler üye ülkeler üzreinde doğrudan etkiye sahiptir. Uyuşmazlıkların çözümü uluslar üstü bir niteliğe sahip olan adalet divanında ele alınmaktadır.	iç karar alma mekanizmasına katılamamaktadırlar. Ancak, yapısı itibarıyle dinamik bir anlaşma olduğundan EFTA ülkelerinin gelecekte oluşacak AEA mevzuatını etkileyebilmeleri büyük önem taşımaktadır. Anlaşma ile oluşturulan bir bilgilendirme ve danışma mekanizması ile EFTA ülkelerine karmaşık ve uzun bir süreç olan AT karar alma mekanizmasına, kararların resmen kabul edildiği ana kadar resmen katılabilme imkanı getirilmiştir.	oluşturulmuştur. Uyuşmazlık durumunda misillemeye gidilmesine izin verilmiş, mallar ve hizmetler arasında çapraz misilleme yapma hakkı verilmiştir. (mali hizmetler dışında)	bulunmamakta, Anlaşmanın yürütülmesinden sorumlu olarak kurulan Ortaklık Konseyi uyuşmazlıkların çözümü konularında sorumludur.
Menşe kuralları	Bir AT üyesi ülkede kurulmuş ve idare ya da iş merkezi AT içerisinde bulunmak.	Bir AEA üyesi ülkede kurulmuş ve idare ya da iş merkezi AEA içerisinde bulunmak.	Vatandaşlık ya da NAFTA alanı içinde kurulmuş olmak; temel iş faaliyetlerini herhangi bir NAFTA üyesi ülkede icra etmek.	Gerçek kişiler için vatandaşlık ve yerleşme; şirketler için bir taraf ülkenin yasalarına uygun olarak kurulmuş olma; temel iş faaliyetlerinin bir

				taraf ülkede yürütülmesi ve idare merkezinin bir taraf ülkede bulunması ya da anlaşmaya taraf bir ülke ticaret siciline kayıtlı olma; faaliyetlerin bir taraf üye ülkede yürütülmesi;
Korunma önlemleri	Yalnızca ödemeler dengesi ve kamu sağlığı ,güvenliği ve düzeni gibi gerekçelerle korunma önlemleri alınabilmektedir.	Yalnızca ödemeler dengesi ve kamu sağlığı ,güvenliği ve düzeni gibi gerekçelerle korunma önlemleri alınabilmektedir.	Hizmetler için spesifik bir korunma önlemi bulunmamakta, mallar için böyle bir sistem getirilmektedir. Ödemeler dengesi, kamu sağlığı ve güvenliği ile çevrenin korunması gerekçelerini içeren genel hükümler bulunmaktadır.	Genel kamu sağlığı kamu güvenliği ve kamu düzeni hükümlerinin yanısıra yerleşme hakkı ile ilgili anlaşma hükümlerinin uygulanmasında bir sektörde ortaya çıkabilecek güçlükler ve ciddi sosyal problemler, piyasa payında meydana gelecek önemli azalış ya da yeni gelişen sanayiler için korunma tedbirleri alabilmesi imkanı tanınmıştır.

4. HİZMET TİCARETİNİN SERBESTLEŞTİRİLMESİ VE TÜRKİYE

4.1. Türkiye Açısından Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesinin Önemi

Hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi Türkiye açısından önemli bir konudur. Bunun başta gelen nedeni 1998 verilerine göre hizmetler sektörünün GSMH içinde %59.3'lük bir paya sahip olmasıdır. Ayrıca Türkiye, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) istatistiklerine göre ticari hizmetler ihracatında %1.5'lik bir payla dünyada 17. sırada, ticari hizmetler ithalatında ise %0.6'lık bir payla 33. sırada yer almaktadır.

4.1.1. Hizmetler Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Önemi

Türkiye'de hizmetler sektörü uzun süredir ekonominin en büyük sektörü konumundadır. I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın yürürlüğe girdiği 1963'de bu pay %46.3 düzeyindeydi. O tarihten 1987'ye kadar bu pay azalan bir hızla artmaya devam etmiş ve %57.9' a ulaşmıştır. Bu tarihten sonra ise aşağıdaki tablo'dan da izlenebileceği gibi %57-59 düzeylerinde istikrar kazanmıştır.

	ANA SEKTÖRLER ve GSMH				***SEKTÖR PAYLARI (yüzde)***			***BÜYÜME HIZI(yüzde)***			
	Tarım	Sanayi	Hizmetler	GSMH	Tarım	Sanayi	Hizm.	Tarım	San.	Hizm.	GSMH
1987	12,883	18,680	43,457	75,019	17,2	24,9	57,9	0,4	9,2	13,2	9,8
1988	13,991	19,074	43,123	76,108	18,3	25,1	56,7	8,0	2,1	-0,8	1,5
1989	12,845	20,008	44,494	77,347	16,6	25,9	57,5	-7,7	4,9	3,2	1,6
1990	13,746	21,873	48,973	84,592	16,3	25,9	57,9	7,0	9,3	10,1	9,4
1991	13,663	22,504	48,720	84,887	16,1	26,5	57,4	-0,6	2,9	-0,5	0,3
1992	14,249	23,911	52,163	90,323	15,8	26,5	57,8	4,3	6,2	7,1	6,4
1993	14,129	25,898	57,650	97,677	14,5	26,5	59,0	-0,8	8,3	10,5	8,1
1994	14,045	24,433	53,255	91,733	15,3	26,6	58,1	-0,6	-5,7	-7,6	-6,1
1995	14,230	27,476	57,322	99,028	14,4	27,7	57,9	1,3	12,5	7,6	8,0
1996	14,879	29,335	61,866	106,080	14,0	27,7	58,3	4,6	6,8	7,9	7,1
1997	14,550	32,337	67,988	114,874	12,7	28,1	59,2	-2,2	10,2	9,9	8,3
1998	15,621	32,923	70,665	119,209	13,1	27,6	59,3	7,4	1,8	3,9	3,8

Kaynak : DİE

Hizmetler sektörü ülkemizde 1965-80 döneminde yılda ortalama %6.2 ; 1980-90 döneminde %5.1, 1990-98 arasında ise %5,4'lik bir hızla büyümüştür. Sektörde en büyük gerileme bir kriz yılı olan 1994'de yaşanmış olup (%-7.6), bu düşüş aynı yılda GSMH' da ortaya çıkan düşüşten (%-6.1) büyüktür.

Hizmetler sektörünün alt sektörlere göre yapısı ise aşağıdaki tablodan izlenebilir.

(Yıllık, 1987 Üretici Fiyatlarına Göre, Milyar TL)

	DEĞER			***SEKTÖR PAYLARI(%)***			***GELİŞME HIZI(%)***		
	1996	**1997**	**1998**	**1996**	**1997**	**1998**	**1996**	**1997**	**1998**
C. HİZMETLER TOPLAMI *	**60,531**	**65,745**	**67,224**	**57,1**	**57,2**	**56,4**	**7,7**	**8,6**	**2,3**
a. İnşaat Sanayi	6,097	6,401	6,368	5,7	5,6	5,3	5,6	5,0	-0,5
b. Ticaret	21,565	24,214	24,538	20,3	21,1	20,6	9,1	12,3	1,3
1.Toptan ve Perakende Ticaret	18,260	20,339	20,726	17,2	17,7	17,4	8,8	11,4	1,9
2.Otel Lokanta Hizmetleri	3,305	3,875	3,812	3,1	3,4	3,2	10,6	17,3	-1,6
c. Ulaştırma ve Haberleşme	13,438	14,458	15,319	12,7	12,6	12,9	7,6	7,6	6,0
d. Mali Kuruluşlar	2,283	2,376	2,527	2,2	2,1	2,1	6,6	4,1	6,3
e. Konut Sahipliği	5,282	5,430	5,561	5,0	4,7	4,7	3,9	2,8	2,4
f. Serbest Meslek ve Hizmetler	2,376	2,517	2,585	2,2	2,2	2,2	6,3	5,9	2,7

Kaynak: DİE * Dış alem faktör gelirleri hariç

Tablo'dan da görüleceği gibi geniş tanımıyla ticaret, hizmetler sektörünün en önemli alt dalını GSMH içinde %20.3 lük bir payla oluşturmakta onu %12.7 ile ulaştırma ve haberleşme izlemektedir. Bu oranlar, gelişmiş ekonomilere ait UNCTAD-Dünya Bankası Kaynaklı rakamlarla karşılaştırıldığında şunlar söylenebilir:

-Gelişmiş ekonomilerde 1988-90 döneminde ulaştırma-haberleşme'nin toplam katma değere katkısı Türkiye'den küçük olup %7'dir. Aynı şekilde ticaret kesiminin (geniş tanımıyla) katkısı da Türkiye'den küçüktür ve %15 düzeyindedir.

-Buna karşılık ; finans, sigorta, emlak, iş gibi faaliyetler toplamının katkısı %17'ye ulaşmakta olup, Türkiye'nin payından (%7,6) hayli büyüktür.

-Bu olgu kabaca, gelişmiş ekonomilerdeki en dinamik yapıya sahip ve sanayi sektörüyle güçlü bir etkileşim içinde olan hizmet alt-sektörlerinin Türkiye'de yeterince gelişmemiş olduğunu göstermektedir.

4.1.2. Uluslararası Hizmet Ticareti ve Türkiye

Dünya Ticaret Örgütü'nün 1998 yılı istatistiklerine göre, Türkiye 1997 yılında 19.2 milyar dolar tutarında hizmet ihraç etmiş, buna karşılık 8.1 milyar dolarlık hizmet ithalatı gerçekleştirmiştir. 1975 yılında hizmet ihracatında dünyada 36. sırada yer alan Türkiye 1990'da 23. , 1998' de ıse 17. sırada yer almıştır. 1980'li yıllarda ve 1990'ların başlarında

özellikle turizm sektörünün gelişmesinden kaynaklanan bu olgu Türkiye'yi dünyanın başlıca hizmet ihracatçıları arasına sokmuştur.

Türkiye'nin 1997 yılında dünya hizmet ihracat ve ithalatlarındaki payı sırasıyla %1.5 ve %0,6'dır. Türkiye uzun süre hizmet ithalatında ilk 40 ülke arasına girmemiş, 1997 yılında ise 33. sırada yer almıştır. Türkiye dünyanın hizmet ticareti bilançosu fazla veren ülkelerindendir.

Türkiye'nin Cari İşlemler Dengesi İçinde Hizmet Ticareti

(Mılyon Dolar)

		YILLIK	
	1994	**1997**	**1998**
1. CARİ İŞLEMLER DENGESİ (A+B)	**2 631**	**-2 638**	**1 871**
A. DIŞ TİCARET DENGESİ (a+b)	**-4 216**	**-15 358**	**-14 332**
a- İhracat FOB	**18 390**	**32 647**	**31 220**
-İhracat	18 106	26 261	26 973
-Bavul Ticareti		5 849	3 689
-Transit Ticaret	284	537	558
b-İthalat FOB	**-22 606**	**-48 005**	**-45 552**
- İthalat CIF	-23 270	-48 559	-45 935
- Altın İthalatı	-480	-1 867	-1 861
-Transit Ticaret	-251	-492	-514
- Navlun ve Sigorta	1 395	2 913	2 758
B.GÖRÜNMEYEN İŞLEMLER DENGESİ (a+...d)	**6 847**	**12 720**	**16 203**
a- DiĞer Mal ve Hizmet Gelirleri	**11 691**	**21 273**	**25 802**
- Turizm	4 321	7 002	7 177
- Faiz Gelirleri	890	1 900	2 481
- Diğer	6 480	12 371	16 144
b- Diğer Mal ve Hizmet Giderleri	**-7 936**	**-13 419**	**-15 326**
- Turizm	-866	-1 716	-1 754
- Faiz Giderleri	-3 923	-4 588	-4 823
- Diğer	-3 147	-7 115	-8 749
c- Karşılıksız Transfer (ÖZEL- Net)	**2 709**	**4 552**	**5 568**
-İşçi Gelirleri	2 627	4 197	5 356
- Diğer	82	355	212
d- Karşılıksız Transferler (RESMİ-Net)	**383**	**314**	**159**
- İşçi Gelirleri	37	32	41
- Diğer	346	282	118
C. TOPLAM MAL VE HİZM. DENGESİ (A+B/a, b)	**-461**	**-7 504**	**-3 856**

Kaynak:TCMB

DTÖ verilerine göre, dünyanın belli başlı 46 ülkesinin toplam ihracatının %19.3' ü ticari hizmetlerden oluşurken, Türkiye için bu oran %28,4' dür. Hizmet ithalatı açısından söz konusu oranlar sırasıyla %19.6 ve %12.3' dür. Bu durum Türkiye' nin dünya ortalamasının üzerinde bir ihracatçı ve altında bir ithalatçı olduğunu kanıtlamaktadır.

Türkiye'nin hizmet ihracatı içinde ilk sırayı alan turizm gelirinde 1980-1995 döneminde yaklaşık 4 kat, 1988-1998 yılları arasında ise 3 katın üzerinde bir artış kaydedilmiştir. Aynı süre içinde turizm giderlerinin kaydettiği artış ise %490' a yakındır. Turizmi izleyen gelir kalemi inşaattır. Bu alanda Türk firmaları uluslararası sözleşmelerin yaklaşık %9' una sahiptir. İnşaat sektörünün arkasında taşımacılık üçüncü gelir kaynağı olarak gelmektedir. Deniz taşımacılığında Türkiye sahip olduğu kapasite ile 17. sırayı almaktadır.

1984 yılından beri dış ödemeler bilançomuzun karşılıksız (tek-yanlı) transferler hesabına kaydedilen işçi gelirleri ise 1988 yılında 1,865 milyon dolardan 1998 de 5,397 milyon dolara yükselmiştir. Söz konusu dönemde gerçekleşen artış %189,4 düzeyindedir.

1994 yılında GATT Uruguay Round Müzakereleri sonuçlanmadan önce Türkiye' nin Hizmet Ticari Genel Anlaşması' na (GATS) ilişkin olarak yapmış olduğu liberalizasyon taahhütleri, kapsamı açısından gelişmekte olan ülkelerce sunulmuş bulunan en ileri düzeyde liberalizasyon tekliflerinden birini oluşturmaktadır.

4.2. Hizmet Ticareti Genel Anlaşması ve Türkiye

4.2.1. Ülkemizin Taahhüt Listesi

Taahhüt ve derogasyon listelerinin hazırlanmasına ilişkin ulusal çalışmalar ve ikili müzakereler 4-5 yıllık bir zaman diliminde gerçekleştirilebilmiştir. Bu süreçte, sağlıktan ulaştırmaya, eğitimden mesleki hizmetlere kadar tüm hizmet dalları için Hazine Müsteşarlığı Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğü koordinasyonunda yetkili kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili meslek odalarının katkılarıyla ülkemizin taahhüt ve derogasyon listeleri hazırlanarak DTÖ Sekretaryasına sunulmuştur.

Listelerin düzenlenmesi sırasında, listelenmesi söz konusu sektörlerden bir veya birkaçına ilişkin ulusal mevzuat ya yok ise veya bunların varlığına rağmen sektör yabancıların pazara girişine açılmak istenmiyorsa, ilgili mode'un karşısına *"Unbound"* yazılması; hiçbir kısıtlama yok ise *"None"* yazılması gerekmektedir. Bunların dışında, pazara girişin bir takım şartlara bağlı olması halinde bu şartların listelenmesi gerekmektedir. Hizmet sunum şekillerinden *(4 lü mode modeli)* en az ikisini liberalizasyona açılması, aksi halde o sektörün listelenmemesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, 1,2 ve 3 üncü Mode'larda "Unbound" yazarak, 4 üncü Mode'da bir açılım yapılmasının bir yararı bulunmamaktadır.

Türkiye'nin GATS kapsamında sunmuş olduğu hizmetler taahhüt listesinin başında Genel Taahhütler yer almaktadır. Genel Taahhütlerin pazara giriş koşulları bölümünde, söz konusu taahhütlerin listedeki bütün dallar için geçerli olduğu belirtilmekte ve pazara giriş için gerekli koşullar ortaya konmaktadır. Ayrıca, hizmet ticaretine ilişkin olarak hangi gerçek kişilerin ülkeye girişi ve geçici süre kalışının serbest olduğu da yine Genel Taahhütler bağlamında yer almıştır. Türkiye'nin taahhüt listesi dört sütundan oluşmaktadır. İlk sütunda, üstlenilen taahhütlerin hangi sektör ve alt sektörlere ait olduğu yer almakta, ikinci sütunda pazara giriş kısıtlamaları verilmekte, üçüncü sütunda milli muamele koşulları sıralanmakta, birkaç sektör için açılmış bulunan dördüncü sütunda ise ek taahhütler yer almaktadır.

Türkiye, aşağıda sayılan hizmet sektörlerinde taahhütte bulunmuştur:
1-Mesleki Hizmetler
a-Uzmanlık gerektiren hizmetler
b-Bilgisayar ve ilgili hizmetler
c-Diğer mesleki hizmetler

2-Haberleşme Hizmetleri
a-Posta hizmetleri
b-Kurye hizmetleri
c-Telekomünikasyon hizmetleri

3-Müteahhitlik ve İlgili Mühendislik-Mimarlık Hizmetleri

4-Eğitim Hizmetleri
a-İlk,orta ve diğer öğretim hizmetleri
b-Yüksek öğretim hizmetleri

5-Çevre Hizmetleri
a-Kanalizasyon hizmetleri
b-Çöplerin kaldırılması hizmetleri
c-Sağlık-Çevre ve benzeri hizmetler

6-Mali Hizmetler
a-Sigortacılık ve sigortacılık ile ilgili hizmetler
b-Bankacılık ve diğer mali hizmetler

7-Sağlık İle İlgili ve Sosyal Hizmetler
a-Hastahane hizmetleri

8-Turizm ve Seyahat İle İlgili Hizmetler
a-Oteller ve lokantalar
b-Seyahat acentaları ve tur operatörü hizmetleri

9-Ulaştırma Hizmetleri
a-Deniz taşımacılığı hizmetleri
b-Hava taşımacılığı hizmetleri
c-Demiryolu taşımacılığı hizmetleri
d-Kara taşımacılığı hizmetleri

Türkiye'nin GATS kapsamında sunduğu hizmetler taahhüt listesi, gelişmekte olan ülkeler tarafından sunulan tekliflerin en kapsamlısı ve en ilerilerinden biri olup, bazı gelişmiş ülke teklifleri ile boy ölçüşecek niteliktedir.

Türkiye'nin özel taahhütleri GATS'ın sektörel sınıflandırma listesinde yer alan 155 hizmet faaliyetinden 72'sine tekabül etmektedir. Listelenmeyen hizmetler için bir inceleme yapıldığında; mesleki hizmetlerde bazı hizmet dallarının Türk vatandaşlığına bırakılması nedeniyle (doktorluk, diş hekimliği, veterinerlik, hemşirelik gibi) taahhütte bulunulmadığı, bazı sektörlerde ise (Araştırma Geliştirme Hizmetleri, Gayrimenkul Kiralama Hizmetleri, Dağıtım Hizmetleri gibi) genel olarak bu hizmetlere ilişkin, özel olarak da yabancıların bu pazara girişini düzenlemeye yönelik mevzuatın bulunmaması nedeniyle taahhütte bulunulmadığı, iç su taşımacılığının kabotaj nedeniyle yabancılara kapalı olması ve uzay taşımacılığı gibi sektörlerde de ülkemizde uygulama alanı bulunmadığından taahhütte bulunulmadığı görülecektir. Buna mukabil Türkiye'nin özel taahhütler listesindeki kapsama oranı yaklaşık % 46.6 olup, gelişmekte olan ülkeler ortalamasının (% 18) hayli üzerinde olan bu oran söz konusu ülkeler grubu içerisinde en yüksek oranlardan birisini oluşturmaktadır. Hiç kuşkusuz, bu olgu 72 hizmet alt sektörünün tam anlamıyla liberalizasyona açılması anlamına gelmemektedir. Pazara girişe ilişkin sınırlama ve koşullarla, ulusal muameleye ilişkin koşul ve nitelikler liberalizasyonun da sınırlarını çizmektedir. Esasen GATS'ın amacı nihai olarak tüm hizmet sektörlerinde tam liberalizasyonu sağlamak ise de, kısa vadede hizmetlerin liberalizasyonundan ziyade ülkelerin mevcut durumlarının ortaya çıkarılması, mevcut durumun gelecekte daha kısıtlayıcı unsurlar içermeyeceğinin tüm üyelere listeler yoluyla deklare edilmesidir. Bu açıdan bakıldığında, başlangıç noktası olarak ülkemizin taahhüt listesinin oldukça gelişmiş olarak nitelendirilmesi mümkündür.

Türkiye – Taahhüt Listesi

Genel Taahhütler

Taahhüt listesinde yeralan tüm sektörler için geçerli olan taahhütler listenin en başında genel taahhütler başlığı altında belirtilmektedir. Pazara giriş ve milli muamele açısından yabancı hizmet sunucularının mevzuatımızdaki durumlarının genel anlamda incelendiği bu bölümde taahhüt listesinin mantığına uygun olarak dört hizmet sunum şekli (1- Sınırötesi Ticaret, 2- Yurtdışında Tüketim, 3-Ticari Varlık, 4- Gerçek Kişilerin Varlığı) açısından yürürlükte olan mevzuat incelenmiştir.

Pazara Giriş Koşulları açısından incelendiğinde, ilk iki hizmet sunum şeklinde herhangi bir kısıtlama olmadığı görülmektedir. Ancak üçüncü hizmet sunum şekli olan ticari varlık oluşturma konusunda, yabancıların en az 50.000 ABD Doları sermaye ile aşağıda belirtilen şekillerde yapacakları yatırımlara Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü'nce izin verilmektedir:

-anonim veya limited şirket kurulması,

-6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çerçevesinde tescil edilmiş olan portföy yatırımları da dahil olmak üzere, hisse alınması

-şube açılması,

-irtibat bürosu kurulması.

Mevcut yabancı sermayeli şirketlerce veya müşterek teşebbüslerce yeni bir iş alanında ve mevcut bir şirkete katılım veya devralma şeklinde yapılan yatırımlarda izin gerekmektedir. Aynı iş alanındaki yatırımlar için yapılacak başvurular genel olarak kabul edilmektedir.

Gayrimenkul edinimi konusunda ise, yabancı sermaye mevzuatına göre, yatırımcının izin verilmiş olan faaliyetiyle ilgili olması kaydıyla yabancı firmaların Türkiye'de gayrimenkul edinmelerine izin verilmektedir. Ancak yabancılar tarafından kontrol edilen şirketlerin gayrimenkul alımı ve satımı işiyle iştigal etmeleri yasaktır.

Tekeller konusundaki düzenlemeye göre ise, devlet tekelinde olan posta hizmetleri ve telekomünikasyon, demiryolları; liman ve iskele yönetimi; nakit olan piyangolar, spor-toto ve kamu hizmet kurumları özel yatırıma kapalıdır.

Dördüncü hizmet sunum şekli olan gerçek kişilerin varlığı, aşağıda belirtilen kategorilerdeki kişilerin ülkeye girişi ve geçici süre kalmaları haricinde kısıtlanmıştır:

A) İdari ve Teknik Personel: Yabancı bir hizmet üreticisinin şubesinde, tabi şirketinde, bağlı şirketinde veya temsilciliğinde istihdam edeceği aşağıda belirtilen idari ve teknik personel için çalışma izinleri yetkili otoriteler tarafından Yabancı sermaye mevzuatına ve yabancıların istihdamıyla ilgili Kanunlara göre verilmektedir. Çalışma izinleri 2 yıl geçerlidir ve bu süreden sonra yenilenmesi gerekmektedir. Çalışma iznine ek olarak, İçişleri Bakanlığı aynı personele 2 yıl süreli oturma izni vermektedir. Bu izin çalışma izninin yenilenmesine paralel olarak uzatılmaktadır.

(Taahhüt listesindeki mevcut durum yukarıda ifade edildiği gibi olmakla birlikte, 1998 yılında 5683 sayılı kanunun 9. maddesinde 4360 sayılı kanunla yapılan ve ikamet tezkerelerinin süresi hususunda yeni bir düzenleme getiren değişiklikten sonra, çalışma izninin süresine bağlı kalınarak 5 yıl geçerli olabilecek çalışma meşruhatlı ikamet tezkeresi tanzim edilebildiği gibi bu süre mütekabiliyete göre 5 yılın üstüne çıkabilmektedir. Taahhüt listemizin revizyon çalışmaları sırasında bu değişiklik listeye yansıtılacaktır.)

İdareciler-Yöneticiler:

Bir kuruluşu veya kuruluşun bir bölümünü yöneten ve sadece kuruluşun yüksek düzeydeki yöneticilerinden, yönetim kurulundan veya hissedarlarından emir alan kişilerdir.

Uzmanlar:
Bir kuruluşta, hizmetler alanında, araştırma teçhizatında, teknikte veya kuruluşun idaresindeki bilgisinden dolayı ileri derecede ustalığı olan ve belirli bir hizmetin sağlanmasında zorunlu olan yüksek vasıflı kişilerdir.

B) Hizmet Satıcısı: Türkiye'de, iş toplantılarına, hizmet satışı için görüşmeler de dahil olmak üzere iş sözleşmelerine katılmak ve hizmet satmak için sözleşmeler yapmak ve iş görüşmesi veya benzeri faaliyetler için 30 günden fazla kalmayan gerçek kişilerin (hizmet-satıcısının tanımı aşağıda yapılmaktadır) çalışma ve oturma izni alması gerekmemektedir.

Hizmet Satıcısı:
Bir kuruluş tarafından iş veya vekillik verilen ve başka bir üye ülkede işvereni olan veya vekilliğini aldığı kuruluş adına hizmet satışını gerçekleştirmek amacıyla geçici süre kalan kişiler anlamına gelmektedir. Hizmet satıcıları doğrudan halka hizmet satışı yapamazlar.

Milli Muamele koşulları açısından incelendiğinde ise, belirli kanunlarla sadece Türk vatandaşlarına tahsis edilen mesleki hizmetler, yabancılar tarafından ne hizmet üreticisi ne de hizmet üreticisinin personeli tarafından sunulamaz. Diğer taraftan Türk asıllı yabancılar, İçişleri Bakanlığından izin alarak Türk vatandaşlarına tahsis edilmiş mesleklerde çalışabilirler. Türk vatandaşlarına tahsis edilmiş meslekler şunlardır:

1. Doktorluk 2. Eczacılık 3. Hemşirelik 4. Veterinerlik 5. İlaç üreten fabrikaların sorumlu yöneticiliği 6. Rehberlik 7. Özel hastanelerin sorumlu yöneticiliği 8. Tur acentalarının sorumlu yöneticiliği 9. Gazetelerin yöneticiliği 10. Diş Hekimliği 11. Noterlik 12.Yöneticiler ve kalifiye personel dışında Serbest Ticaret Bölgesinde çalışmak 13. Kıyı ticareti ve bununla ilgili faaliyetleri yapmak 14. Gözlükçülük 15. Laboratuar hizmetiyle ilgilenen doktorluk, eczacılık ve veterinerlik 16.Türk Mahkemelerinde avukatlık yapmak 17-Muhasebecilik Yeminli Mali Müşavirlik

Bu listede, vergiyle, ihtiyati ve profesyonel yetki gerekliliklerivle, göç tedbirleriyle ilgili Türk mevzuatı ayrıca belirtilmemiştir.

Sektöre ilişkin taahhütler bölümünde ise ilk olarak mesleki hizmetler incelenmiş olup, uzmanlık gerektiren hizmetler başlığı altında Hukuk Hizmetleri, Muhasebecilik, danışmanlık ve defter tutma hizmetleri, Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri yeralmaktadır.

Hukuk Hizmetleri sadece yabancı ve uluslararası yasalarla ilgili danışmanlık hizmetiyle sınırlanmış olup, pazara giriş koşullarında yabancılara uygulanan herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Milli muamele koşulları için ise sadece üçüncü hizmet sunum şeklinde(ticari varlık) bir kısıtlama bulunmaktadır. Türk mahkemelerinde avukatlık sadece Türk vatandaşlarına tahsis edilmiştir.

Muhasebecilik, danışmanlık ve defter tutma hizmetlerinde ise pazara giriş kolonunda birinci ve dördüncü hizmet sunum şekilleri yabancı hizmet sunucularına kapalı bulunurken, ikinci hizmet sunum biçiminde herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Ticari varlık kurabilme açısından ise serbest muhasebeci mali müşavirler (yabancı serbest muhasebeci mali müşavirler, karşılıklılık şartına bağlı olarak, Maliye Bakanlığı'nın teklifi üzerine Başbakanın onayı ile yetkilendirilirler. Yabancı mali müşavirler; muhasebecilik, vergi danışmanlığı ve mali danışmanlık hizmetlerini verebilirler, ancak tasdik yetkileri yoktur.) ilgili odaya üye olduktan sonra kendi aralarında şirket kurabilirler.Anılan sektörde milli muamele açısından ise birinci mod kapalı olup, ikinci modda kısıtlama bulunmamaktadır. Üçüncü modda ise Türk ve yabancı serbest muhasebeci mali müşavirlerin kurduğu ortaklık bürolarda veya şirketlerde yabancı isim ve ünvanlar kullanılmaz. (Bu kısıtlama ilgili mevzuatta yapılacak bir değişiklikle kaldırılacaktır.). Dördüncü modda ise, Muhasebecilik ve Yeminli Mali müşavirlik hizmeti vermek için Türk vatandaşı olmak gerektiği belirtilmektedir.

Mühendislik ve mimarlık hizmetlerinde ise, pazara giriş koşullarında herhangi bir kısıtlama bulunmamakla birlikte, yabancılar hizmet sunum şekillerinde 1,3 ve 4. Modları ancak ilgili odaya geçici üye olduktan sonra verebilmektedirler. Ayrıca, anılan hizmetlerin sunumunda milli muamele kısıtı da bulunmamaktadır.

Mesleki Hizmetlerin bir başka bölümü olan bilgisayar ile ilgili hizmetlerin alt başlıkları bilgisayar donanımının yerleştirilmesiyle ilgili danışmanlık hizmetleri, yazılım hizmetleri ve veri işleme hizmetleridir. Anılan sektörde, bilgisayar mühendisleri pazara girişte ancak ilgili odaya geçici üye olmaları kaydıyla sınır ötesi ticaret, ticari varlık oluşturma ve gerçek kişi olarak faaliyette bulunma gibi haklardan yararlanabilmektedir. Milli muamele koşullarında ise, herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Diğer mesleki hizmetlerden reklamcılık hizmetleri, piyasa araştırması hizmetleri, yönetim danışmanlığı hizmetleri ve paketleme hizmetlerinde pazara giriş ve milli muamele konusunda herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Öte yandan avcılıkla ilgili hizmetlerde, pazara giriş bölümünde sınır ötesi ticaret için kuruluş şartı aranmakta, ikinci ve dördüncü mod için kısıtlama bulunmamakta, ticari varlık kurabilmek içinse A Grubu seyahat acentalarına avcılık lisansı almak koşulu getirilmektedir. Milli muamelede ise sadece yurtdışında tüketim kolonunda bir kısıt bulunmakta olup, Avcılık Komisyonunun kararına göre, yabancılar avcılık lisansı alarak 10 gün süre ile günlük 50 ABD doları ödeyerek avcılık yapabilmektedirler.

Madencilikle ilgili hizmetlerde, pazara girişin sınır ötesi ticaret bölümünde kuruluş şartı aranmakta, ticari varlık kurulabilmesi için de Petrol ve Maden Kanunlarına göre madencilikle ilgili hizmetler, faaliyet lisansı gerektirmektedir. Milli muamele koşulları açısından sınır ötesi ticaret kolonunda, gerçek kişiler için Türk vatandaşlığı şartı aranmaktadır.

Haberleşme Hizmetleri ise, Posta Hizmetleri, Kurye Hizmetleri ve Telekomünikasyon Hizmetleri olarak üçe ayrılmaktadır. Posta hizmetlerinde hem pazara giriş hem de milli muamele açısından birinci ve üçüncü hizmet sunum şekillerinde devlet tekeli bulunmaktadır. Yurtdışında tüketimde kısıtlama bulunmamakta, gerçek kişilerin varlığına ise izin verilmemektedir.

Kurye hizmetlerinde hiçbir kısıtlama bulunmamaktadır.

Telekomünikasyon hizmetlerinde ise, telefon hizmetleri ve paket anahtarlamalı veri iletişim hizmetleri açısından pazara giriş kolonunda birinci ve üçüncü modda Türk Telekomünikasyon A.Ş. ayrıcalıklı operatör konumunda bulunmaktadır. Bu ayrıcalık hakkı 31.12.2003 yılında sona erdirilecektir. Gerçek kişilerin varlığına hem pazara giriş hem de milli muamele açısından genel taahhütler kısmında belirtilenler dışında izin verilmemektedir. Milli muamele kolonunda başka bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Devre anahtarlamalı veri iletişim hizmetleri, Teleks hizmetleri, Faksimile hizmetleri ve özel kiralık devre hizmetlerinde pazara girişin birinci ve üçüncü modlarında bu alanda faaliyet gösteren özel şirketler arasında bağlantı kurulması yasaktır. Lisanslar ve izinler sadece lisans konusu işle ilgili faaliyette bulunan ve Türkiye'de kayıtlı şirketlere verilir. Türk vatandaşlarının toplam payı % 51'den az olmamalıdır. İkinci hizmet sunum şeklinde kısıtlama bulunmazken, gerçek kişilerin varlığı hem pazara giriş hem de milli muamelede, genel taahhütler kısmında belirtilenler dışında kapalı bulunmaktadır.

Telgraf hizmetlerinde, pazara giriş koşullarının sınır ötesi ticaret kolonunda için Posta İşletmeleri Genel Müdürlüğü ayrıcalıklı hizmet sunucusudur.Yurtdışında tüketimde kısıtlama bulunmamakta, ancak gerçek kişilerin varlığı genel taahhütler kısmında belirtilenler dışında kapalıdır. Milli muamelede ise, gerçek kişilerin varlığı yine genel taahhütler kısmında belirtilenler dışında kapalıdır.

Diğer telekomünikasyon hizmetlerinde(Analog mobil hizmetler/GSM, çağrı hizmetleri, kablolu TV) yabancı hizmet sunucusu pazara girişte birinci ve üçüncü modda Ulaştırma Bakanlığı veri ağı faaliyeti için özel şirketlere bilinen kriterler çerçevesinde lisans ve yetki verebilmektedir. Bu şirketler arasında bağlantı kurulması yasaktır. Lisanslar ve izinler sadece lisans konusu işle ilgili faaliyette bulunan ve Türkiye'de kayıtlı şirketlere verilir. Türk vatandaşlarının toplam payı % 51’den az olmamalıdır. Dördüncü mod, hem pazara giriş hem de milli muamele açısından genel taahhütler kısmında belirtilenler dışında kapalıdır.

Müteahhitlik ve ilgili mühendislik hizmetleri açısından pazara girişin sınır-ötesi ticaret kolonunda belirli koşullar dışında kısıtlama bulunmamaktadır. Bu koşullar şöyle sıralanabilir: Firmaların sorumlu mühendis ve mimarları ilgili odanın geçici üyeleri olmak zorundadırlar. Yabancı müteahhitler veya yabancı kuruluşlar, devlet daireleri veya kamu veya özel sektörlerdeki gerçek ve tüzel kişilere karşı re'sen veya yerli kuruluşlarla müştereken taahhüt ettikleri mühendislik veya mimarlık ile ilgili işlerde, TMMOB(Türkiye

Mühendis ve Mimar Odaları Birliği)'nin uygun görüşü üzerine Bayındırlık Bakanlığının kararıyla yabancı uzmanlar çalıştırabilirler. Yukarıda değinilenlerden başka faaliyetlerde mühendis ve mimar kullanılabilmesi TMMOB İdare Heyetinin uygun görüşü üzerine Bayındırlık Bakanlığının kararıyla mümkündür. Yalnız devlet daireleri ile resmi ve özel kuruluş ve şahıslar tarafından istişari vazifelerle getirilen ve teknik eğitim için gelenler bu kurala tabi değildirler. Bu şahıslar bunların haricinde mesleki faaliyette bulunamazlar. Türkiye'de bir aydan fazla kalmak isteyen yabancı mühendis ve mimarlar, geçici üye olabilmek için ilgili odaya başvurmak zorundadırlar. Pazara giriş kolonunda ikinci ve dördüncü modda kısıtlama bulunmazken, ticari varlık oluşturma konusunda Müteahhitlik Hizmetlerinde yerleşik olmayanlar tarafından uluslararası ihaleler için Türkiye'de oluşturulan adi ortaklıklar hariç, Medeni Kanuna göre adi ortaklık kurmak, Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakanlığın iznine tabidir. Milli muamele konusunda ise, sınır ötesi ticarette yatırımcı kamu kuruluşları, dış finansmanı uluslararası kuruluşlardan sağlanan projeler dışında kalan ve Türkiye'de uygulanan teknoloji ile çözümlenebilen ve patent konusu olmayan yatırımların mühendislik, mimarlık ve danışmanlık hizmetlerinden kendilerince yapılamayanları, öncelikle yurtiçi firmalarına yaptırırlar. Devlet ihalelerinde, milli firmalar lehine hangi orana kadar ayırım yapılacağı Bakanlar Kurulunun kararı üzerine Bakanlıkça tespit edilir, uygun bedelin tespitinde yerli firmalar lehine %15'e kadar avantaj sağlanabilir, ancak bu hususun ve oranın (ayrıca yerli ve yabancı firma ortaklığı halinde uygulanacak sistemin) ihale sözleşmesinde belirtilmiş olması gerekir. Milli muamelenin diğer üç modunda kısıtlama bulunmamaktadır.

Eğitim hizmetlerinin; ilk, orta ve diğer öğretim hizmetleri kısmında, birinci ve üçüncü hizmet sunum biçimlerinde yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebileceği uluslararası öğretim kurumları (mesleki ve teknik okullar da dahil) yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişiler tarafından, doğrudan veya Türk vatandaşlarıyla ortaklık yolu ile açılabilir. İkinci modda kısıtlama bulunmazken, gerçek kişilerin varlığı konusunda yabancı uyruklu öğretmenler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın izni olmadan ilk ve orta öğretim kurumlarında çalışamazlar. Milli muamelede herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Yüksek öğretim hizmetlerinde ise; bir, iki ve dördüncü modlarda kısıtlama bulunmazken, üçüncü modda "Özel üniversiteler yalnız Medeni Kanuna göre oluşturulan ve yönetiminin çoğunluğu Türk vatandaşlarına ait olan vakıflar tarafından Bakanlar Kurulunun izniyle kurulabilirler." denmektedir. Milli muamelede ise herhangi bir kısıt bulunmamaktadır.

Çevre hizmetleri; kanalizasyon hizmetleri, çöplerin kaldırılması hizmetleri ve sağlıkla ilgili hizmetler alt başlıkları altında üçe ayrılmaktadır. Tüm bu hizmetlerde, pazara giriş ve milli muamele koşullarının birinci hizmet sunum biçimi yabancılara kapalı bulunurken, diğer üç hizmet sunum şeklinde kısıtlama bulunmamaktadır.

Mali hizmetler konusunda ise öncelikli olarak mali hizmetlerdeki bütün sektörlere uygulanan tedbirlerden sözetmek gerekmektedir. Bankacılık sektöründe milli muamele açısından kısıtlama bulunmamakla birlikte, pazara giriş kolonunda ticari varlık oluşturma açısından bazı kısıtlar mevcuttur. Anonim Ortaklık şeklindeki bir bankanın kurulması ve yabancı ülkelerde kurulmuş bir bankanın açacağı ilk şubesi için Bankacılık Düzenleme ve

Denetleme Kurulu'ndan izin alınması şarttır. Yeni çıkarılacak yönetmelikle benzer bir hüküm getirilebilir. Kuruluş iznini takiben, bankaların mevduat kabülü veya bankacılık işlemleri yapmak için ayrıca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'ndan izin almaları gerekmektedir. Bankaların ilave şube açmaları, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nca belirlenen kriterleri ve standart oranları gerçekleştirmelerine bağlıdır. Kurulmuş bankaların şube açmaları serbesttir, ancak Kurul gerektiğinde ilave şube açmayı izne tabi kılabilir. Şube veya temsilcilik büroları kurmak isteyen yabancı bankaların kuruldukları veya faaliyette bulundukları ülkelerde bankacılık işlemleri yapmalarının yasaklanmamış olması şarttır. Bankalar Kanununa göre, yabancı banka şubele-rinin kredi limitleri, dünya çapındaki sermaye miktarından ziyade şubelerinin sermayesine göre belirlenir. Yerli ve yabancı bankaların kuruluşu ve yabancı bankaların ilk şubesi; aynı miktarda minimum sermaye koşuluna tabidir. Sermayenin %10, %20, % 33 ve % 50 sini veya bu oranların yukarısını temsil eden payların edinilmesi veya devri Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun iznine tabidir.

Sigortacılık sektörü söz konusu olduğunda, aynı şekilde milli muamele koşullarında herhangi bir kısıtlama bulunmayıp, pazara giriş koşullarının üçüncü kolonunda birtakım kısıtlamalar bulunmaktadır. Türkiye'de kurulacak sigorta ve reasürans şirketlerinin anonim ortaklık ya da mütüel şirket olması şarttır. Yabancı sigorta ve reasürans şirketleri Türkiye'de şube açarak da faaliyette bulunabilirler. Bununla birlikte, reasürans şirketleri yukarıda belirtilen kurulma esaslarını yerine getirmeden de reasürans faaliyetinde bulunabilirler. Sigorta ve reasürans şirketinin kurulması veya yabancı bir sigorta veya reasürans şirketinin açacağı şube için Devlet Bakanlığı'nın ön izni gerekmektedir. Kuruluşu takiben, sigorta veya reasürans faaliyetine başlamak için Hazine Müsteşarlığı'ndan faaliyet izni alınması gerekmektedir. Sermayenin %10, %20, %33 ve %50'sini veya bu oranların yukarısını temsil eden payların edinilmesi veya devri Hazine Müsteşarlığı'nın iznine tabidir. Ticari varlık ve gerçek kişilerin varlığı konusundaki düzenlemeye göre ise, gerçek kişilerin brokerlik faaliyetinde bulunmaları için veya bir sigorta ve reasürans brokerlik şirketinin kurulabilmesi veya yabancı bir sigorta ve reasürans brokerlik şirketinin Türkiye'de şube açması için Hazine Müsteşarlığı'nın ön izin ve faaliyet izni vermesi gerekmektedir. Bu tür bir şirket A.Ş. veya limited şeklinde kurulmalı ve asgari ödenmiş sermaye şartlarını yerine getirmelidir. Sigortacılığa yardımcı hizmetlerle ilgili olarak, yabancılar sadece danışmanlık ve risk tayini hizmetleri için ticari varlık oluşturabilirler. Dördüncü hizmet sunum biçimi olan gerçek kişilerin varlığı açısından ayrı bir düzenlemede ise, sigorta ve reasürans brokerlik faaliyetinde bulunan gerçek kişilerin Türkiye'de ikamet etmeleri ve kendi ülkelerinde en az 5 yıllık bir brokerlik tecrübeleri olması gerekmektedir.

Menkul Kıymetler Piyasası için geçerli olan pazara giriş koşulları sadece ticari varlık oluşturma anlamına gelen üçüncü hizmet sunum şekli için geçerli bulunmakta olup, diğer hizmet sunum biçimlerinde kısıtlama bulunmamaktadır. Sermaye piyasası kuruluşlarının (Sermaye Piyasası Kanununa göre, sermaye piyasası kurumları şunlardır: a) Bankalar ve banka dışı aracı kurumlar, b) Yatırım Ortaklıkları,c) Yatırım Fonları, d) Takas odaları, derecelendirme, denetleme ve danışmanlık kurumları gibi sermaye piyasasında faaliyet göstermesine izin verilen diğer kurumlar.) kurulması için Sermaye Piyasası Kurulundan izin

alınması şarttır. Yatırım ortaklığı kurmak veya yatırım ortaklığının sermayesini arttırmak için Kurula başvuran Bankalar ve Sigorta Şirketleri, başvuruların sonuçlanması için Hazine Müsteşarlığı'nın uygun görüşünü almak zorundadırlar. Türkiye'de kurulu menkul kıymetler aracı kurumları tarafından açılacak olan şubeler ve acentalar da Kurul'un iznine tabidir. Halihazırda kurulu bir aracı kurumun sermayesinin % 5'inin veya daha fazlasının bir hissedar (gerçek veya tüzel kişi) tarafından edinilmesi için Kurul'un izni gerekmektedir. Aracı kurumlar, yatırım şirketleri, portföy işletmeleri ve derecelendirme kuruluşları sadece A.Ş. olarak kurulabilirler. Yabancı aracı kurumların şube ve temsilcilik açmalarına izin verilmemektedir. Ayrıca, tüm sermaye piyasası kuruluşlarının ve bankaların faaliyetleri Kurul'un iznine tabidir. Kurul izin verirken kuruluşların gerçekleştireceği işlemler için "izin sertifikası" çıkarır. Derecelendirme kuruluşlarının, Kurul tarafından tanınan bir uluslararası derecelendirme kuruluşuyla "know-how" anlaşması olması gerekmektedir. Kurul tarafından tanınan bir uluslararası derecelendirme kuruluşuyla ortaklık durumunda ise, uluslararası derecelendirme kuruluşunun yerli derecelendirme kuruluşundaki ortaklığının % 25'den az olmaması gerekmektedir. Milli muamele koşullarında herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Diğer mali hizmetler ise, finansal kiralama hizmetleri, faktoring ve tüketici kredileri hizmetleri, yetkili müesseseler(döviz satıcıları) ve kıymetli madenler borsası olarak dörde ayrılmaktadır. Finansal kiralama hizmetlerinin üçüncü hizmet sunum biçiminde bazı kısıtlamalar bulunmaktadır. Finansal kiralama şirketleri (a) A.Ş. şeklinde ve (b) şirketin şubesini açarak, ve de yabancı bir finansal kiralama şirketinin şubesini açarak kurulabilirler, (b) durumunda Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığının iznini almak gerekmektedir. Milli muamele açısından ise, gerekli olan asgari ödenmiş sermaye, yabancı finansal kiralama şirketinin şube açmasında, yeni şirket kurmasından daha fazladır. Faktoring ve tüketici kredisi hizmetlerinde, yine pazara girişin üçüncü modunda, faktoring şirketleri ve tüketici kredisi şirketleri A.Ş. olarak kurulmak zorundadır. Bu şirketlerin kuruluşunda Hazine Müsteşarlığının ön izni gerekmektedir. Milli muamelede kısıt bulunmamaktadır. Yetkili müesseseler içinse pazara girişin üçüncü modunda anonim ortaklık şeklinde kurulması şart olan yetkili müesseselerin faaliyette bulunmak için Hazine Müsteşarlığının iznini almalarının gerekli olduğu belirtilmektedir. Milli muamele şartlarında ise kısıtlama bulunmamaktadır. Kıymetli madenler borsasında pazara giriş koşullarının üçüncü ve dördüncü modunda, Kıymetli maden aracı kuruluşları (bankalar, yetkili müesseseler, kıymetli maden aracı kuruluşları ve de yerleşik veya yerleşik olmayan gerçek ve tüzel kişiler) Hazine Müsteşarlığından faaliyet izni aldıktan ve İstanbul Altın Borsası tarafından kayıt edildikten sonra İstanbul Altın Borsasında faaliyette bulunabilmektedirler. Milli muamele şartlarında ise kısıtlama bulunmamaktadır.

Sigortacılık ve sigortacılıkla ilgili hizmetlerin dolaysız sigorta alt başlığında iki ayrı bölüm (Hayat-dışı ve hayat) yeralmaktadır. Hayat-dışı sigortada sınır-ötesi ticaret ve yurtdışında tüketim modları aşağıdaki hususlar dışında kapalı bulunmaktadır. a) Yabancı kredi ile satın alınan veya yurt dışından finansal kiralama yoluyla kiralanan uçak, helikopter ve gemiler için kredi ve finansal kiralama sözleşme süresi ile sınırlı olmak üzere yaptırılacak tekne sigortaları yurtdışında yapılabilir. b) Gemilerin sorumluluk sigortaları c)

İhracatı ve ithalatı yapılan mallar için nakliyat sigortaları d) Seyahat edenlerin, seyahatleri sırasında yaptıracakları ferdi kaza, hastalık ve motorlu taşıt sigortaları. Pazara girişin üçüncü ve dördüncü modlarında herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Milli muamelede ise, birinci, ikinci ve dördüncü hizmet sunum biçimlerinde kısıtlama bulunmazken, ticari varlık oluşturabilmede kamu sektörüne ait araçlar için zorunlu trafik sigortası, ödenmiş sermayesinin çoğunluğu Türk vatandaşlarına ait olan sigorta şirketleri tarafından yapılır şeklinde bir ibare bulunmaktadır. Hayat sigortasında ise, pazara giriş koşullarının birinci türü yabancılara kapalı, ikinci ve dördüncü modlarda kısıtlama bulunmazken, ticari varlık oluşturma aşamasında reel gelir ve kurumlar vergisi belirlenirken, ödenmiş sigorta primlerinin belirli bir kısmı brüt maaştan ve kurum gelirinden düşülmektedir. Bu olanaktan faydalanabilmek için hayat sigortasının Türkiye'de kurulu bir sigorta şirketi veya şubesi Türkiye'de bulunan bir yabancı sigorta şirketi tarafından yapılması gerekmektedir. Milli muamele koşullarında ise kısıtlama bulunmamaktadır.

Dolaysız sigortadan sonraki alt başlık olan reasürans ve retrosesyonda ise, pazara giriş koşulları kolonunda sınır ötesi ticaret ve yurtdışında tüketim açısından bazı kısıtlamalar bulunmaktadır. Hayat dışı sigorta primlerinin, saklama payı ayrıldıktan sonra, belirli bir yüzdesinin Milli Reasürans A.Ş.'ye zorunlu devri gerekmektedir. Eğer sigorta şirketinin saklama payı oranı % 75'e ulaşırsa zorunlu devir iptal olmaktadır. Ticari varlık ve gerçek kişilerin varlığında ise kısıtlama yoktur. Milli muamele açısından ise yabancılara uygulanan herhangi bir ayrımcı husus bulunmamaktadır.

Diğer alt başlık olan sigorta aracılığında, pazara giriş koşulları kolonunda sınır ötesi ticaret ve yurtdışında tüketim bağlı aracılar (acentalar, prodüktörler) için kapalıdır. Bağlı aracılar sadece Türkiye'de faaliyet gösterme yetkisi olan sigorta şirketlerinin adına hareket edebilirler. Ticari varlık bağlamında ise, sadece sigorta ve reasürans brokerleri ve tam yetkili acentalar sigortacılıkla ilgili faaliyetlerde bulunabilirler. Ayrıca idari ve teknik personel dışında sektör gerçek kişilere kapalı bulunmaktadır. Milli muamele açısından herhangi bir ayrım yapılmamaktadır.

Sigortacılığa yardımcı hizmetlerde ise, sınır ötesi ticaret ve yurtdışında tüketim sigorta eksperleri ve aktüerleri hariç gerçekleştirilebilmektedir. Ticari varlık oluşturma açısından kısıtlama bulunmazken, gerçek kişilerin varlığı sigorta eksperleri ve aktüerleri hariç mümkün bulunmaktadır. Milli muamelede ise kısıtlama bulunmamaktadır.

Bankacılık ve diğer mali hizmetler açısından, mevduat kabulünde pazara giriş koşulları açısından ilk iki modda kısıtlama yokken, ticari varlık kolonunda Bankalar Kanunu veya özel kanunlara göre yetkili olanlar dışında hiçbir gerçek veya tüzel kişinin mevduat kabul edemeyeceği belirtilmektedir. Gerçek kişilerin varlığı ve milli muamelede kısıt yoktur.

Kredilendirme çeşitlerinde, tüketici kredileri açısından tek kısıtlama pazara giriş koşullarında ticari varlık oluşturma kolonunda yeralmakta olup, ancak bankalar ve tüketici kredisi şirketleri tüketici kredisi verebilmektedirler.

Faktoring kredilerinde de aynı şekilde pazara giriş koşullarındaki kısıtlama, bankalar ve faktoring şirketlerinin faktoring ile ilgili faaliyetle bulunabilecekleri yönündedir.

İpotek Kredisi ve Ticari Faaliyetlerin Finansmanında ise sadece ticari varlık olarak bankalar pazara girebilmektedirler.

Finansal kiralama açısından ise, pazara girişte sınır ötesi ticaret ve yurtdışında tüketim açısından sınır ötesi kiralama işlemleriyle ilgili kiralama kontratlarına Hazine Müsteşarlığı tarafından izin verilmesi gerekmektedir. Ticari varlık olarak ise finansal kiralama şirketleri bu sektörde faaliyette bulunabilmektedir.

Bütün ödeme ve para transferi hizmetlerinde, tek kısıtlama pazara giriş açısından ticari varlık oluşturmada yurt dışındaki dövizlerin transferinin, sadece bankacılık sistemi yoluyla gerçekleşebilmesidir.

Garanti ve taahhütlerde pazara giriş koşullarının birinci ve ikinci kolonunda, "Devlet İhale Yasasında belirtilen işlemler için gerekli olan teminat mektupları Türkiye'de faaliyette bulunan bir bankadan elde edilmelidir." denilmektedir.

Kendi hesabına veya müşteri hesabına alım-satım bölümünde alt başlık olarak para piyasası araçları, kambiyo, türev ürünler, döviz kuru ve faiz araçları, devredilebilir menkul kıymetler ve altın dahil diğer ciro edilebilir araçlar ve finansal kıymetler bulunmaktadır. Para piyasası araçlarında tek kısıtlama pazara giriş açısından ticari varlık oluşturmada yeralmakta, para piyasası araçlarının alım satım işlemleriyle bankalar ve menkul kıymetler aracı kurumları ilgilenmektedirler. Kambiyo açısından tek kısıtlama yine pazara giriş açısından ticari varlık oluşturmada döviz alım satım işlemleri ile bankalar ve yetkili müesseseler ilgilenmesi şeklinde yeralmaktadır. Türev ürünlerin alım satım işlemleriyle bankalar ve ilgili aracı kurumlar ilgilenmektedir. Döviz kuru ve faiz araçlarındaki tek kısıtlama yine pazara giriş açısından ticari varlık oluşturmada yeralmakta, bu araçların alım satım işlemleriyle de bankalar ve ilgili aracı kurumlar ilgilenmektedir. Devredilebilir menkul kıymetlerde tek kısıtlama yine pazara giriş açısından ticari varlık oluşturmada yeralmakta, tek kısıtlama yine pazara giriş açısından ticari varlık oluşturmada yeralmakta, bu araçların alım ticaretiyle bankalar ve ilgili aracı kurumlar ilgilenmektedirler. Altın dahil diğer ciro edilebilir araçlar ve finansal kıymetlerde tek kısıtlama yine pazara giriş açısından ticari varlık oluşturmada yeralmakta, bu araç ve kıymetlerin alım satım işlemleriyle bankalar ve aracı kurumlar ilgilenebilmektedir. Sadece değerli maden aracı kurumları İstanbul Altın Borsası'nda altın ticaretiyle ilgilenebilirler.

Satın alma taahhüdü ve plasman alanında tek kısıtlama yine pazara giriş açısından ticari varlık oluşturma bölümünde yeralmakta, SPK tarafından kaydedildikten sonra, ihraç olunacak menkul kıymetler için bu hizmetler bankalar ve banka dışı aracı kurumlar tarafından sağlanabilmektedir.

Bankerlik, ülkemizde spesifik düzenlemesi bulunmayan bir alan olduğu için "yeni mali hizmet" olarak nitelendirilmiş olup, bu alanda yapılacak düzenlemelerle listemizdeki pozisyonu netleşecektir.

Aktif ve portföy işletmeciliğinde, tek kısıtlama yine pazara giriş açısından ticari varlık oluşturmada yeralmakta, bu hizmetler bankalar ve banka dışı aracı kurumları ve potföy yönetimi şirketleri tarafından sağlanabilmektedir.

Kollektif yatırım yöneticiliğinde, pazara girişin üçüncü kolonunda, "yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları kollektif yatırım yöneticiliği faaliyetinde bulunabilirler." denmektedir. Gerçek kişilerin varlığı konusunda ise, yatırım ortaklığının yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğunun Türk vatandaşı olma zorunluluğu vardır.

Emeklilik fonu işletmeciliği ülkemizde spesifik düzenlemesi bulunmayan bir alan olduğu için "yeni mali hizmet" olarak nitelendirilmiş olup, bu alanda yapılacak düzenlemelerle listemizdeki pozisyonu netleşecektir. Emanet ve saklama hizmetlerinde pazara giriş açısından getirilen kısıtlamada "Sermaye piyasasında faaliyet gösteren bankalar ve menkul kıymetler aracı kurumları müşterilerinin menkul kıymetleri için alım-satım işlemi gerçekleşene kadar emanet hizmeti verebilirler" denmektedir.

Merkezi saklama ve takas hizmetlerinde, pazara girişin üçüncü kolonunda, sadece Takasbank A.Ş'nin merkezi saklama ve takas hizmeti verebileceği belirtilmektedir.

Mali bilgilerin elde edilmesi ve transferinde, ayrıca danışmanlık, aracılık ve diğer yan hizmetlerde herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Sağlıkla ilgili sosyal hizmetler, hastane hizmetlerinden oluşmaktadır. Sektörde sınır ötesi ticaret teknik imkansızlıklar nedeniyle kapalı bulunmaktadır. Ayrıca, sözkonusu hizmetleri yabancı hizmet sunucularının verebilmesinin önündeki diğer engel, yabancıların Sağlık Bakanlığının izniyle özel hastane kurabilmeleridir.

Turizm ve seyahat ile ilgili hizmetlerde alt başlıklar oteller ve lokantalar, seyahat acentaları ve tur operatörü hizmetleridir. Oteller ve lokantalar bölümünde, sınır ötesi ticaret yine teknik imkansızlıklar nedeniyle kapalı olup, gerçek kişilerin pazara girişinde kısıtlama bulunmaktadır. Turizm Bakanlığının uygun görüşü üzerine İçişleri Bakanlığının izni alındıktan sonra, turizm teşvik belgesine sahip otel ve lokantalar, yabancı personel istihdam edebilirler. Ancak, bir girişimde istihdam edilebilecek yabancı personel miktarı, toplam personelin % 10'unu geçmemelidir. Bu miktar, ilgili Bakanlığın izniyle % 20'ye çıkartılabilir. Seyahat acentaları ve tur operatörü hizmetlerinde pazara giriş bölümündeki sınır ötesi ticaret için kuruluş şartı aranmaktadır. Milli muamelede ise sınır ötesi ticarette yabancı seyahat acentaları yurt dışına tur düzenleyememektedirler. Ticari varlık oluşturma ise milli muamele açısndan değerlendirildiğinde, seyahat acenteleri tarafından Türkiye'ye düzenlenen turlardan, ülkeye 80.000 US$'lık döviz geliri girişi sağlanırsa, A sınıfı seyahat acentelerinin geçici faaliyet belgeleri, sürekli olanlarıyla değiştirilecektir. Bu işlem için şart

koşulan döviz miktarı yabancı seyahat acenteleri için üç kat daha fazladır. Yabancı seyahat acenteleri için gerekli olan garanti miktarı, yerli acenteler için gerekli olandan iki kat daha fazladır. Yabancı seyahat acente ve şubeleri, Türkiye Kalkınma Bankası tarafından yerli acentelere verilen kredilerden yararlanamaz. Yabancı Seyahat Acenteleri sadece A sınıfı veya geçici A sınıfı işletme belgesi alabilirler.Yabancı seyahat acente şubelerinin işletme belgesine hak kazanabilmek için Türkiye'ye getirebilecekleri en düşük sermaye miktarı Maliye Bakanlığının uygun görüşüyle Turizm Bakanlığınca belirlenir. Gerçek kişiler için getirilen şart ise turist rehberlerinin Türk vatandaşı olma zorunluluğudur.

Ulaştırma Hizmetleri ise, deniz taşımacılığı hizmetleri, denizcilikte yardımcı hizmetler, hava taşımacılığı hizmetleri, demiryolu taşımacılığı hizmetleri ve kara taşımacılığı hizmetleri şeklinde sınıflandırılmıştır.

Deniz taşımacılığı hizmetlerinin yolcu taşımacılığı kısmında, sınır ötesi ticarette kabotaj hariç kısıtlama bulunmamakta, ticari varlık oluşturmada denizcilik şirketlerinin Türk bayrağı taşıyabilmeleri için Türk hissedarlarının % 51 çoğunluğa sahip olmaları gerekmektedir. Bütün Türk gemileri Türk bayrağı çekmek zorundadır. Bir gemi, sadece sahibi (ya da sahipleri)'nin Türk olması durumunda Türk gemisi sayılacaktır. Ancak aşağıdaki gemiler de Türk gemisi sayılacaktır. i) Yönetim Kurulunun çoğunluğu Türk vatandaşı olan ve Türk Kanunlarına göre kurulu teşekkül, müessese, dernek ve tesisler gibi tüzel kişilerin malı olan gemiler ii) Türk ticaret siciline tescil edilmiş ve idari kadro ve temsilcilerinin çoğunluğu Türk vatandaşı olan ticaret şirketlerinin malı olan gemiler. Gerçek kişilerin çalışması hususunda pazara giriş açısından uluslararası deniz taşımacılığı yapan gemilerin mürettebatının maksimum %40'ı yabancı olabilir denmektedir. Milli muamelede ise birinci ve ikinci kaptanlık için Türk uyrukluğu gerekmektedir.

Yük taşımacılığında ise, pazara giriş koşullarında sınır ötesi ticaret bölümünde kabotaj hariç kısıtlama bulunmamakta, ancak ticari varlık oluşturabilmek ve gerçek kişilerin çalışma koşullarında yolcu taşımacılığı kurallarının tümü geçerlidir. Milli muamele kolonunda ise, sınır ötesi ticarette denizaşırı ülkelere sevkedilecek kamu sektörü yükleri için teklif veren veya stratejik madde taşıyan Türk bayraklı gemiler, lehlerine verilecek ayrıcalıktan yararlanabileceklerdir. (örn: en düşük teklifi veren yabancı bayraklı gemiden % 10 daha fazla navlun verseler dahi, ihaleyi kazanabileceklerdir). Kamu kuruluşlarının, belirli ithal mallarını (buğday, kömür, fosfat kayası, demir cevheri, gübre, asit gibi) yabancı bayraklı gemilerle taşıyabilmeleri Dış Ticaret Müsteşarlığının izniyle mümkündür.

Gemilerin mürettebatıyla birlikte kiralanmasında, pazara giriş açısından kısıtlama bulunmamakla beraber, milli muamele kolonunun sınır ötesi ticaret bölümünde yabancılar tarafından kiralanan gemilerin Türk karasularında faaliyet gösteremeyeceği belirtilmektedir. Yurtdışında tüketimde ise, “Türk uyruklular tarafından kiralanan gemiler yabancı gemi sayılırlar ve Türk bayrağı taşıyamazlar” denilmektedir.

Gemilerin bakım ve onarım hizmetlerinde hiçbir kısıtlama bulunmamaktadır.

Denizcilikte yardımcı hizmetlerin alt başlıklarından, deniz acentalığı hizmetleri ve yük sağlama hizmetlerinde pazara girişin ilk türü(sınır ötesi ticaret) kapalı, üçüncü modda ise sadece Türkiye'de kurulmuş acentaların bu hizmeti verebileceği belirtilmektedir. Milli muamelede kısıtlama bulunmamaktadır.

Yardımcı hizmetlerden bir diğeri olan gümrükleme hizmetlerinde ise teknik imkansızlıklar nedeniyle hem pazara giriş hem de milli muamele koşullarında sınır ötesi ticaret kapalı bulunmakta, pazara girişin üçüncü modunda ise sadece Türkiye'de kurulmuş acentaların bu hizmeti verebileceği belirtilmektedir.

Hava Taşımacılığı hizmetleri ise hava taşımacılığı hizmetlerinin satışı, bilgisayar rezervasyon sistemleri ve hava araçlarının bakım ve onarımı şeklinde üçe ayrılmaktadır. Hava taşımacılığı hizmetlerinin satışında tek kısıtlama pazara girişin sınır ötesi ticaret bölümündeki "yabancı havayolu şirketleri Türkiye'de satış büroları açarak biletlerini satabilirler" şeklindeki hükümdür. Bilgisayar rezervasyon sistemlerinde hiçbir kısıtlama bulunmazken, hava araçlarının bakım ve onarımı konusundaki kısıtlama pazara girişteki ticari varlık oluşturma konusunda görülmektedir. Uçak bakım ve onarım hizmetlerinin yerine getirilmesi için Ulaştırma Bakanlığının yetkilendirmesi şarttır.

Demiryolu taşımacılığı hizmetlerinde pazara giriş koşullarının ilk ve üçüncü kolonlarında, yurtiçindeki demiryolu taşımacılığının kamu tekeli olduğu yönünde bir ibare bulunmaktadır. Herhangi bir milli muamele kaydı ise bulunmamaktadır.
Kara taşımacılığı hizmetlerinde ise yolcu ve yük taşımacılığında, hem pazara giriş hem de milli muamele koşullarında sınır ötesi ticaret kapalı bulunmakta, ayrıca pazara girişin ticari varlık oluşturma kolonunda uluslararası taşımacı olmak amacıyla Ulaştırma Bakanlığından yetki belgesi alabilmek için Türk vatandaşı veya ilgili Türk kanunlarına göre kurulu bir tüzel kişi olmak şart koşulmaktadır.

Ayrıca iki hizmet sektöründe ek taahhütler verilmiş bulunmaktadır.

Telekomünikasyon hizmetlerinde, Bağımsız Düzenleyici Mercii başlığı altında, "düzenleyici mercii müstakil olacak ve hiç bir temel telekomünikasyon hizmetinin sunumundan sorumlu olmayacaktır" denilmiştir. Düzenleme ve faaliyet gösterme fonksiyonları ayrılmıştır. Ulaştırma Bakanlığı Haberleşme Genel Müdürlüğü aşağıda belirtilenleri yapmakta sorumlu birimdir: operatörler için gereken koşulları düzenlemek, lisans vermek, gözetim yapmak, telekomünikasyon terminali teçhizatlarına tip onayı vermek. Ayrıca lisans koşulları kamuya açık olacak, lisansın gerektiği yerlerde başvuruyla ilgili lisans kriterleri, başvurunun sonuçlanması için gerekli olan süre ve kişisel lisansların süreleri ve şartları kamuya duyurulacaktır.

Ek taahhüt listesi verilen diğer sektör ise Deniz Taşımacılığı Hizmetleridir. Listeye göre, aşağıdaki hizmetler, uluslararası deniz taşımacılığı hizmet sunucularına ayrımcı olmayan şartlarda verilmektedir: pilotaj hizmeti, çekme ve kurtarma hizmetleri, erzak, yakıt ve su sağlama hizmetleri, kıyı kaptanlığı hizmetleri, deniz yardımcılığı hizmetleri, gemi

işletmeciliği için gerekli, haberleşme,su ve elektrik sağlama dahil kıyı hizmetleri, acil bakım hizmetleri, demirleme ve ilgili hizmetler, konteyner elleçleme ve yük depolama hizmetleri. Çoklu taşımacılıkta ise taahhüt listesinde, karayolu, kıyı taşımacılığı ve ilgili yardımcı hizmetler tam olarak yer almadığı takdirde, bir çoklu taşımacılık işletmecisinin deniz yoluyla taşınan uluslararası kargonun kıyı içerisine taşınması amacıyla kamyon ve ilgili araçları kiralaması veya çoklu taşımacılık hizmetini sunabilmek amacıyla bu tür çoklu taşımacılık faaliyetlerine girmesi ve kullanması mümkün bulunmaktadır.

4.2.2. Ülkemizin Derogasyon Listesi

Türkiye'nin derogasyon listesinde, ikili anlaşmalarla sağlanan ve üçüncü bir ülkeye uygulanmaması sonucunu doğuran hususlar listelenmiştir. Bunlardan bazılarını örneklemek gerekirse; Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmalarında listede belirtilen ülkelerle ülkemiz arasında ekonomik işbirliği anlamında yatırımların teşvik edilmesine ilişkin ülke koşuluna uygun düzenlemeler bulunmakta ve ödemeler dengesindeki zorluklar nedeniyle gerçekleştirilemeyen transferlere kur riski garantisi verilmektedir.

İkili anlaşmalarla bir diğer ülkeye sağlanan avantajların ve ayrımcı muamelenin listelenmesinin yanında, mevzuatlarda yer alan mütekabiliyet içeren maddelerin de listelenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, Türkiye'nin derogasyon listesinde, mesleki hizmetler, telekomünikasyon, ulaştırma ve bankacılık sektörleriyle ilgili mütekabiliyet maddeleri listelenmiş bulunmaktadır.

4.2.3. Özelliği Olan Sektörlerde Alınan Kararlar Çerçevesinde Ülkemizin Durumu

Gerçek Kişilerin Dolaşımı

Bu müzakere grubu, Marakeş'de Bakanların almış olduğu karar gereği müzakerelerini 30.6.1995 tarihine kadar tamamlamak üzere kurulmuştur.

Hizmetin sunumuna imkan verecek gerçek kişilerin dolaşımına ilişkin (Mode 4) yapılan müzakerelerde ana temayı; özellikle GYÜ'lerin taahhüt listelerindeki "Horizontal Measures" bölümünde iyileştirme yapılması, bu bölümde taahhüt üstlenmemiş ülkelerin de açılım yapmalarına yönelik çalışmaların yapılması oluşturmuştur.

Marakeş'e giderken ülkemizin, resmi belge olarak yayınlanan taahhüt listesinde kişilerin dolaşımına ilişkin Mode 4'de yapılan açılımın gelişmiş ülkelerin seviyesinde bulunması nedeniyle müzakere sürecinde ülkemiz tarafından ayrıca bir iyileştirme yapılmamıştır.

Taahhüt listemizin "Horizontal" bölümünde; a) İdari ve Teknik Personel'e *(Yabancı bir hizmet üreticisinin şubesinde, bağlı şirketinde veya temsilciliğinde istihdam edeceği*

idareci, yönetici ve uzman kişilere Yabancı Sermaye Mevzuatı çerçevesinde 2 yıl geçerli çalışma izni verilmektedir. Bu izni müteakip İçişleri Bakanlığınca 2 yıl süreli oturma izni verilmektedir. Bu izin çalışma izninin yenilenmesine paralel olarak uzatılmaktadır.) b) Hizmet Satıcıları'na *(Türkiye'de iş toplantılarına, hizmet satışı için görüşmeler de dahil olmak üzere iş sözleşmelerine katılmak ve hizmet satmak için sözleşmeler yapmak ve benzer faaliyetler için 30 günden fazla ülkede kalmamak üzere gelen gerçek kişiler)* ilişkin mevzuatımız yansıtılmıştır. Bu kapsamın dışında kalan ve istisnai özellikler arzeden gerçek kişilerin hareketliliği ise taahhüt listemizde ilgili sektörlerin Mode 4'ünde ayrıca belirtilmiştir.

Gerçek kişilerin dolaşımına ilişkin müzakereler 28 Temmuz 1995 tarihinde sonuçlandırılarak Üçüncü Protokole bağlanmıştır.

Marakeş'de imzalanan Nihai Senet'in ekinde yer alan ülkemiz taahhütlerinde herhangi bir değişiklik yapılmadığından Türkiye tarafından Üçüncü Protokol'ün imzalamasına gerek duyulmamıştır. Bilindiği üzere, devam eden müzakere süreçleri içerisinde ülke tekliflerinde herhangi bir iyileştirme yapıldığı zaman, orijinal ülke teklifi değiştiğinden, Nihai Senet'ten sapma yapılmış sayılmakta, dolayısıyla ülkenin yeni pozisyonunun resmileştirilmesi, ilgili Protokol'e bağlı ve buna ek olan yeni listenin resmi belge olarak yayımlanması ile sağlanmaktadır.

Mali Hizmetler

Marakeş'de Nihai Senet'in imzalanması aşamasında, mali hizmetler alanında ülkemizin üstlenmiş olduğu taahhütler son derece kapsamlı tutulmuştur. Aynı zamanda aktif bir OECD üyesi olan ülkemizin mali sektördeki gelişmişlik ve rekabet edebilme düzeyi DTÖ bünyesindeki müzakereler sırasında da kendini hissettirmiştir.

Mali hizmet müzakerelerinin ilk aşaması 28 Temmuz 1995 de tamamlanmış olup, hazırlanan İkinci Protokol üye ülkelerin imzasına açılmıştır. Ülkemiz İkinci Protokol'ü 26 Mayıs 1996 tarihinde imzalamıştır. İkinci Protokol'e göre 1 Kasım 1997 tarihine kadar DTÖ üyesi ülkelerin, mali hizmetlerdeki tekliflerini geliştirebilmek için gayriresmi görüşmeler yapmaları ve 1 Kasım 1997 de başlayan ve 60 gün süren resmi görüşme sürecinde ikili müzakereler gerçekleştirmeleri öngörülmüştür.

Bu müzakere sürecinde, ABD ve AB ülkemizden Bankalar Kanunumuzda mütekabiliyet içeren ve MFN Derogasyon Listemizde yer alan hükmün kaldırılmasını ve mali hizmetler taahhüt listemizin MFN temelinde verilmesini talep etmişlerdir. Bir önceki taahhütlerimizde olduğu gibi yeni taahhütlerimiz de MFN temelinde verilmiştir, MFN Derogasyon Listemizde bugün de yer alan bankacılıkla ilgili mütekabiliyet maddesi, Bankalar Kanununda yapılan son değişiklikle kaldırılmış olduğundan 2000 yılı içinde Derogasyon Listesinden çıkarılması mümkün olabilecektir.

Sonuç olarak, Mali Hizmetlerle ilgili müzakere süreci 31 Aralık 1997 tarihinde tamamlanmış, ülke teklifleri Beşinci Protokol'e bağlanmış ve Türkiye bu Protokol'ü 22 Eylül 1998 tarihinde imzalamıştır.

Temel Telekomünikasyon Hizmetleri

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) nezdinde oluşturulan Temel Telekomünikasyon Müzakere Grubu'nun yaklaşık iki yıl sürdürdüğü çalışmalar, Singapur Bakanlar Konferansında ortaya konulan kararlı tutum ve tavsiyeler sonucunda 15 Şubat 1997 tarihinde hazırlanan Protokol ve ekleri ile sonuçlandırılmıştır.

Bu müzakerelerde, DTÖ'ne üye ülkelerin Temel Telekomünikasyon (ses, teleks, faks, telgraf, data, mobil, çağrı, kablolu TV, kiralık kanal, vs.) hizmetleri için üye ülkelerin çoğunda halen geçerli olan tekel hakkının sona erdirilmesi suretiyle, telekom pazarının liberalizasyonu ve yabancı yatırımcıların faaliyette bulunabilmelerine imkan tanımak üzere, ileriki yıllara ilişkin olarak ülke taahhüt listeleri ile "en çok kayrılan ülke" bazında uyguladıkları ayrıcalıkları bildirmelerine esas teşkil eden protokol ekleri hazırlanarak son haliyle kabul edilmiştir.

Buna göre, başta Avrupa Birliği dahilindeki ülkeler olmak üzere üye ülkelerin 1 Ocak 1998 tarihi itibariyle (Yunanistan 2003) değişik yıllarda telekom pazarlarını rekabete açmaları hususundaki taahhüt listeleri, iyileştirmeler dışında değiştirilmemek kaydıyla DTÖ'ye üye ülkelere aynı şekilde uygulanmak üzere, mutabakat altına alınmıştır. Türkiye; bahse konu hizmetlerden ses, teleks, faks ve kiralık kanallarla ilgili olanlar için 31 Aralık 2005 tarihine kadar Türk Telekom'un "exclusive/münhasır operatör" olarak hizmet vermeye devam edeceğini, paket ve devre-anahtarlamalı data şebekeleri ile "analog/digital" mobil telefon sistemi, çağrı ve kablolu TV hizmetleri alanında Ulaştırma Bakanlığınca lisans verilmek suretiyle özel şirketler eliyle hizmet sağlanmasının mümkün olduğunu, bu konuda faaliyet gösterecek şirketin sadece lisans konusu hizmetle iştigal etmek üzere Türkiye'de kayıtlı ve % 51 hissesinin Türk vatandaşlarınca sahip olunma şartını da ayrıca belirtmiştir.

Temel Telekomunikasyon müzakereleri 30 Nisan 1996 tarihinde Dördüncü Protokol'ün imzaya açılmasıyla sonuçlandırılmıştur. Türkiye Dördüncü Protokol'ü 17 Kasım 1997 tarihinde imzalamış bulunmaktadır.

Deniz Taşımacılığı Hizmetleri

Ülkemiz, Uruguay Round sürecinde verdiği başlangıç taahhüt listesinde deniz taşımacılığı alanında da taahhütte bulunmasına rağmen bu sektörde kapsamlı bir açılımın yapılamamış olması nedeniyle müzakere süreci Marakeş'de uzatılmış ve müzakerelerin 30 Haziran 1996 tarihinde sonuçlandırılması öngörülmüştür.

Ülkemiz 30 Haziran 1996 tarihinden önce çeşitli kuruluşlarla yapılan temaslar sonucunda başlangıç taahhüt listesinde deniz taşımacılığı alanında üstlendiği taahhütlere ek

olarak yardımcı hizmetler ile çoklu taşımacılık alanında yeni taahhütler üstlenmiş ve iyileştirilmiş taahhüt listesini Sekretarya'ya iletmiştir.

Deniz taşımacılığı hizmetleri müzakereleri ise Amerika Birleşik Devletlerinin olumsuz tutumu nedeniyle sonuçlandırılamamıştır. Deniz Taşımacılığı Hizmetleri Müzakere Grubu 28 Haziran 1996'da nihai toplantısını yapmış olup, alınan Karar uyarınca;

-Deniz taşımacılığı hizmetleri müzakerelerinin askıya alındığı, bu müzakerelerin GATS'ın 19. maddesine göre başlayacak ilk round hizmetler müzakerelerinde ele alınacağı, 19. maddenin 3. paragrafına göre alınacak kararlara göre sürdürüleceği ve müzakerelerin mevcut veya geliştirilmiş taslak taahhüt teklifleri üzerinden devam edeceği,

-Deniz taşımacılığı hizmetleri ile ilgili müzakereler hakkında Ek'in 3. maddesine göre, sektöre yönelik olarak 1993 Aralık ayında verilen ve Nisan 1994 tarihinde Marakeş'te imza altına alınarak ülkelerin kesin taahhütleri haline gelen özel taahhütlerinden vazgeçebilecekleri,

-MFN istisna uygulamalarının müzakerelerin tamamlanmasına değin yürürlüğe konulmayacağı hususlarına yer verilmektedir.

Aralık 96 da Singapur'da yapılan I. Bakanlar Konferansında da deniz taşımacılığı hizmetleri müzakerelerinin, daha liberal ticaret anlayışı içerisinde gelecek roundlarda ele alınmasına karar verilmiştir.

Türkiye bu gelişmeye rağmen iyileştirilmiş taahhüt listesini çekmemiş, taahhüt ve derogasyon listelerinin geçerliliğini koruduğunu Sekretarya'ya bildirmiştir.

Mesleki Hizmetler

Mesleki hizmetler konusunda ilk meslek grubu olarak muhasebecilik sektörü ele alınmıştır. Bu çalışmalarla, muhasebecilik sektöründe çok taraflı disiplinlerin geliştirilmesi, uluslararası muhasebe standartlarının kullanılması, bu sektördeki meslek erbabının taşıyacağı yeterliliğe ilişkin şartların oluşturulması ve karşılıklı tanınması amaçlanmaktadır. İlk olarak bu sektörde şeffaflığın sağlanabilmesi amacıyla, Sekretarya tarafından üye ülkelerce cevaplandırılmak üzere bir soru formu hazırlanmıştır. Türkiye sözkonusu soru formunu cevaplandırırarak Sekretarya'ya iletmiş bulunmaktadır.

Taahhüt listemizin mesleki hizmetler bölümünde hukuk hizmetleri, muhasebecilik hizmetleri ile mühendislik ve mimarlık hizmetlerine ilişkin açılımlar yeralmaktadır.

Mevzuatımız gereği muhasebecilik ve yeminli mali müşavirlik hizmetleri Türk vatandaşlarına hasredilmiş meslek olduğundan muhasebecilik alt sektöründe sadece Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin (Financial Advisor) yabancı statüsünde pazara

girebilecekleri, ilgili Meslek Odasına üye olmak suretiyle bu hizmetleri sunabilecekleri ve hizmet sunumu sırasında Milli Muamele açısından Türk hizmet sunucuları ile aralarında herhangi bir fark bulunmadığı ifade edilmiştir. İlgili Yasa'ya göre bu meslek grubunda tüzel kişilik oluşturulabilmesi sırasında mutlaka meslek mensuplarının biraraya gelmesi gerekmektedir. Yabancı meslek mensuplarının kendi aralarında kurdukları şirketlerde yabancı isim kullanabilmeleri mümkün iken Türk vatandaşı meslek mensupları ile olabilecek ortaklıklarda yabancı firma ismi kullanılabilmesi mümkün bulunmamaktadır. Bu bir kısıtlama olarak görülmekte ve özellikle ABD'nin bu kısıtlamanın kaldırılması yönünde talepleri olmaktadır. Taahhüt listemizde bu kısıtlamanın kaldırılması yönünde mevzuat değişikliği yapılacağı ifade edilmiş olmasına rağmen yakın gelecekte bu değişikliğin gerçekleştirilemeyeceği sanılmaktadır.

Bu sektörde de mütekabiliyet maddesi nedeniyle MFN Derogasyonumuz bulunmaktadır.

4.2.4. Gelecek Hizmetler Müzakere Turuna Hazırlık Süreci

Türkiye'nin 27 Temmuz 1999 tarihinde DTÖ Genel Konseyine sunduğu "1999 Bakanlar Konferansına Hazırlık" başlıklı belgede, genel hatlarıyla ülkemizin 2000 yılında başlayacak müzakere turunda nelerin hedeflenmesi gerektiği hakkındaki görüşleri yer almaktadır;

-GATS'ın varolan yapısı korunmalı ve müzakereler bu yapı içinde sürdürülmelidir.
-Daha ileri bir liberalizasyon seviyesine ulaşmak amacıyla gelecek müzakere turu, tüm sektörleri ve dört hizmet sunum şeklini kapsamalıdır.
-Üyeler tarafından karşılıklı çıkar dengeleri gözetilmeli ve tüm katılımcıların hak ve yükümlülükleri adil biçimde belirlenmelidir.
-Üyeler taahhüt listelerinde yeralan, hizmet sektörlerine ve dört hizmet sunum şekline dair dengesizlikleri azaltmalıdırlar.
-GATS'ın 4. maddesinin 3. paragrafında belirtildiği üzere, az gelişmiş ülkelerin dünya ticaretine katılımının arttırılması bakımından az gelişmiş ülkelerin talepleri ve çıkarlarına özel önem verilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda, 2000 yılında başlayacak olan yeni müzakere turu sırasında mevzuatımızın el verdiği ölçülerde hatta yabancıların girmesinde yarar gördüğümüz sektörlerde mevzuat değişikliklerine giderek taahhüt listemizin kapsamını arttırmamız gerekecektir. Bu konuya diğer yönüyle baktığımız zaman, özel sektörümüzün hizmetler alanında yurt dışında yaptığı yatırımlarda karşılaştığı sorunları veya yatırım yapmayı hedeflediği ülkelerde sıkıntı yaratacağına inandığı kısıtlamaları, 2000 müzakere turu esnasında sorunlara veya kısıtlamalara konu olan ülkelerle tartışma olanağına sahip olacaktır. Bu nedenle yeni müzakere turu öncesinde ve esnasında özel sektörümüz ile koordinasyon içinde bir çalışma yürütülmesi yararlı ve gerekli olacaktır. Yeni bir yüzyıla girerken başlayacak olan bu müzakere turu esnasında, gelişmelerin ülkemiz tarafından geniş bir bakış açısıyla izlenmesi ve müzakerelerin sadece ülkemiz hizmetler pazarına yabancı

yatırımcı girişi yönüyle değil, yurt dışında hizmet sunumu yapmakta olan veya hedefleri arasında yurt dışına açılmak bulunan Türk yatırımcılarının diğer ülkelerde karşılaştıkları kısıtlamaların veya ayrımcılıkların da müzakere edilmesi olanağını sağlayacağı göz önünde bulundurularak yaklaşılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca, yeni başlayacak müzakere roundunda, Hava Taşımacılığı Sektörü gibi kapsamının yeniden belirlenmesi için tartışmaya açılacak sektörlerde ülke menfaatlerimizi azami ölçüye çıkarmak için tartışma kapsamında yer alacak sektörlere ilişkin görüşümüzün belirlenmesinin ve müzakerelerde aktif bir şekilde rol alınmasının özellikle önem taşıdığına inanılmaktadır.

4.3. Türkiye-AB Arasında Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesi

4.3.1. AB - Türkiye İlişkisinin GATS Çerçevesinde Hukuki Durumu

Bundan önceki bölümlerde de ayrıntılı olarak ifade edildiği gibi, GATS, her üye ülkenin, herhangi bir diğer üyenin hizmetlerine ve hizmet sunucularına, diğer bir ülkenin benzer hizmetleri ve hizmet sunucularına uygulanandan daha az kayırıcı olmayan bir muameleyi derhal ve şartsız olarak uygulayacağını hükme bağlamıştır. (MFN düzenlemesi Md. 2)

Anlaşmada bu kuralın istisnası, "Ekonomik Bütünleşme" başlıklı 5 inci madde ile düzenlenmiştir. Buna göre; GATS üyelerinin kendi aralarında hizmet ticaretini liberalleştirici bir anlaşmaya girmesi veya mevcut böyle bir anlaşmaya taraf olması engellenmeyecektir.

Ekonomik bütünleşmeyi amaçlayan bir anlaşma, kapsanan sektör sayısı, etkilenen ticaret hacmi ve hizmet sunum şekilleri bakımından kapsamlı olmalı, özellikle hizmet sunum şekillerinden herhangi birini dışarıda bırakmamalıdır. Ayrıca, taraf ülkeler listelerindeki milli muamele kısıtlamalarını ortadan kaldırmalı ve /veya yeni ve daha fazla ayrımcı niteliği olan önlem getirmemelidirler.

Gelişmekte olan ülkelerin, ekonomik bütünleşme amaçlı bir anlaşmaya taraf olmaları halinde, ilgili ülkelerin hem tüm hem de bireysel sektör ve alt sektörlerdeki gelişmişlik düzeyi de gözönünde bulundurularak, yukarıda ifade edilen şartlarla ilgili olarak uygun esneklik sağlanacağı da hükme bağlanmış bulunulmaktadır.

4.3.2. Ortaklık Anlaşmalarında Yer Alan Hukuki Çerçeve

Türkiye ile Avrupa Toplulukları arasındaki hukuki ilişkinin dayanağını; 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara'da imzalanmış olan "Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu Arasında Bir Ortaklık Kuran Anlaşma" (Ankara Anlaşması) teşkil etmektedir.

Ankara Anlaşması, 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu kurmuş olan 6 ülkenin, 1957 de Roma'da imzalamış oldukları diğer iki Antlaşma ile Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu kurmalarından hemen sonra, 1959 yılında Yunanistan ile aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti ile girmiş oldukları 4 yıl süren müzakereler sonucunda imzalanmıştır. Antlaşma, AET'nu kuran Roma Antlaşmasının 238'nci maddesinde yer alan, "Topluluğa, üçüncü ülkelerle, Devletler Birliği veya uluslararası kuruluşlarla karşılıklı hak ve borçlar, ortak eylemler ve özel usuller içeren ortaklık kurma imkanı" tanıyan hüküm gereğince Avrupa Ekonomik Topluluğu tüzel kişiliği adına Konsey Dönem Başkanınca imzalanmıştır.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında ortaklık kuran Ankara Anlaşması Türkiye'nin AB'ne tam üyeliğini hedeflemekte böylelikle Türkiye ile AB arasında 4 temel serbestinin (malların, hizmetlerin, sermayenin ve kişilerin serbest dolaşımı) sağlanmasına yönelik hükümler ihtiva etmektedir.

Antlaşmanın amacı 2' nci maddede ve gerekçede aşağıdaki biçimde belirlenmiştir.
1-Halklar arasında daha sıkı bağlar kurmak.
2-Hızlandırılmış bir ekonomik gelişme ve dengeli bir ticaret genişlemesi yoluyla heriki tarafta yaşama şartlarının devamlı ilerlemesini ve böylece **Türk Ekonomisi ile Topluluk üyesi devletlerin ekonomileri** arasındaki **farkı azaltmak**.
3-**Türk Ekonomisinin Kalkınmasının ortaya çıkardığı özel sorunlar** gözetilerek belli sürede Türkiye'ye bir ekonomik yardım yapılması.
4-Türk halkının yaşama seviyesinin iyileştirilmesi çabalarına A.E.T'nun getireceği destek ile Türkiye'nin Topluluğa katılmasını **kolaylaştırmak**.
5-AET'u kuran Antlaşmanın esindiği **ülküyü birlikte** izlemek, barış ve hürriyet güvencesini güçlendirmek,

Bu amaca uygun biçimde, taraflar 33 maddede karşılıklı taahhüt ve yükümlülükler altına girmişlerdir.

Taraflar arasındaki ortaklık ilişkisinin, hazırlık, geçiş ve son dönem olarak üç döneme ayrıldığı ve hazırlık ve geçiş dönemlerinden sonra Gümrük Birliğine dayanan son döneme geçileceği belirtilerek, son dönemde akit tarafların ekonomi politikaları arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi öngörülmektedir.

Taraflar Ankara Anlaşmasında öngörülen hazırlık döneminden geçiş dönemine intikal için şartların oluştuğu düşüncesiyle, Geçiş döneminin gerçekleşme şartlarını usullerini, sıra ve sürelerini 23 Kasım 1970 tarihinde imzalanarak 1973 yılında yürürlüğe giren bir Katma Protokol ile belirlemişlerdir. Ankara Anlaşmasının 30'ncu maddesine göre Antlaşmanın ayrılmaz bir parçası olan Katma Protokol Türkiye ile AB arasında geçiş süreci sonrasında (1995 yılı sonu itibarıyla) malların serbest dolaşımın sağlanması amacıyla gümrük birliği oluşturulmasının yanısıra hizmetler, sermaye ve kişilerin serbest dolaşımının sağlanması konusunda hükümler getirmektedir.

Ankara Anlaşmasının bu amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek üzere kurduğu mekanizmaya gelince; 6'ncı ve 22'nci maddeleri gereğince kurulacak bir ***Ortaklık Konseyine "Karar"*** yetkisi verilmiştir. 23'ncü maddeye göre, bir yanda Türk Hükümetinin üyelerinden diğer yanda da Topluluk üyesi devletler hükümetleri ile Konsey ve Komisyon üyelerinden oluşan Ortaklık Konseyi kararlarını "oybirliği" ile almak zorundadır.

Ortaklık Anlaşmalarımızın Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesine İlişkin Hükümleri

Ankara Anlaşmasının "Geçiş Döneminin Uygulamaya konulması" başlıklı İkinci Bölümünün Üçüncü alt bölümünde, "Ekonomik Nitelikteki Sair hükümler" başlığı altındaki 14 ncü madde,

"Akit taraflar, hizmet edimi serbestliği kısıtlamalarını aralarında kaldırmak için Topluluğu kuran Antlaşmanın 55,56 ve 58 ila 65'inci maddelerinden esinlenmekte uyuşmuşlardır"hükmünü getirmektedir.

Böylece taraflar (Topluluk ve Türkiye) karşılıklı olarak hizmet edimi serbestliğini engelleyen kısıtlamaları kaldırmayı prensip olarak benimsemişlerdir. Bu kısıtlamaları kaldırırken Roma Antlaşmasının hizmetlerinin serbest dolaşımını öngören 59,60,61,62,63,64 ve 65'nci maddeleri ile "Yerleşme Hakkı" başlığı altındaki yer alan hükümlerden 55,56 ve 58'nci maddelerden esinleneceklerdir.

Roma Antlaşmasının ilgili maddeleri üye ülkeler arasında yerleşme (teşebbüs hakkı) ve Hizmetlerin Serbest Dolaşımı önünde, tarafların mevzuatlarında mevcut aşağıdaki türde kısıtlayıcı hüküm ve uygulamaların herhangi ortadan kaldırılması hükümlerini ihtiva etmektedir.

- Hizmet icrasını engelleyen hükümler,
- Hizmet icrasını bir izin yada lisans alınması zorunluluğuna bağlayan hükümler,
- Hizmet icrası için gereken iznin verilmesinde ilave koşullar öne süren hüküm ve uygulamalar,
- Hizmet icrasını kabul eden ülkede ikamet ve/veya eğitim şartına bağlayan hüküm ve uygulamalar,
- Vergi ve benzeri mali yükümlülükler getirmek suretiyle hizmet icrasını daha külfetli hale getiren uygulamalar
- Sözleşmelere taraf olma özellikle iş, kiralama ve işçi çalıştırma akitleri yapabilme ve bunlardan doğan tüm haklardan yararlanma,ihale alma, devlet yada diğer kamu hukuku tüzel kişileri ile yapılan sözleşmelere taraf olma yada taşaronluk yapmak, devlet yada diğer kamu hukuku tüzel kişileri tarafından verilen izinlerden yararlanma, menkul , gayri menkul ve fikri mülkiyet haklarını iktisab etme, kullanma ve devretme üzerine sınırlama ve koşul getiren hüküm ve uygulamalar.

Böylelikle ortaklık anlaşmalarımızın hizmetlerin serbest dolaşımı ile ilgili olarak getirdiği çerçeve dolaylı olarak belirlenmekte ve tarafların yerleşme hakkı ve hizmet sunumu serbestisi üzerindeki tüm sınırlama ve ayrımcı uygulamaları kaldırarak birbirlerinin

uyruklularına ve tüzel kişilerine milli muamele uygulaması ilkeleri Roma Antlaşması maddeleri referans gösterilerek kabul edilmiş olmaktadır.

Geçiş Dönemine ilişkin esasları düzenleyen Katma Protokol, II. Kısım, II nci Bölümünde, 41'nci maddeyle tarafların yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest dolaşımının nasıl gerçekleştirileceği konularındaki usulü biraz daha somut hale getirmektedir.

Katma Protokolün 41'nci maddesine göre akit taraflar aralarında yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest edimine yeni kısıtlamalar koymaktan sakınacaklardır (stand-still ilkesi). Aynı maddenin ikinci fıkrası, bu kısıtlamaları Ortaklık Antlaşmasının 13 ve 14'ncü maddelerinde yer alan ilkelere uygun olarak, kaldırmak üzere uygulanacak sıra, süre ve usulleri tespit etme görevi Ortaklık Konseyine vermiş ve Ortaklık Konseyinin bu sıra süre ve usulleri belirlerken;
∗ çeşitli faaliyetler için Topluluğun daha önce koyduğu hükümleri (Birlik Mevzuatına uyum),
∗ Türkiye'nin ekonomik ve sosyal alanlarındaki özel durumunu, göz önüne alması gerektiğini hüküm altına almıştır. (Asimetri Prensibi)

Görüldüğü gibi, Türkiye ile AB arasında ortaklık tesis eden Ankara Anlaşması'nın 13-14 ve bu anlaşmanın eki olan Katma Protokol'ün 41-42. maddeleri, AB ile Türkiye arasında "Yerleşme Hakkı ve Hizmetlerin Serbest Edimi"ndeki kısıtlamaların kaldırılmasına yönelik olup, bu kısıtlamaların kaldırılmasında uygulanacak sıra, süre ve usullerin tespit edilmesi yetkisini Ortaklık Konseyi'ne bırakmaktadır. Anılan maddeler hizmet edimi serbestisinde ulaşılması gereken noktayı açıkça belirlememekle birlikte ulaşılması istenen noktayı AB'yi kuran Roma Antlaşması'nın yerleşme hakkı ve hizmetlere ilişkin maddelerine atıfla dolaylı yoldan belirlemektedir. Dolayısıyla hizmet ticaretinin karşılıklı olarak serbestleştirilmesine yönelik kapsam, usul ve sürenin tespiti için Ortaklık Konseyinde karar alınması gerekliliği mevcuttur.

Bu çerçevede alınacak Ortaklık Konseyi Kararı'nın ortaklık anlaşmalarımızın ruhuna uygun olarak aşağıdaki prensipler çerçevesinde alınması gerekecektir.

- Türkiye ile AB arasında yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest dolaşımının sağlanması için Ankara Anlaşması ve Katma protokol hükümlerine sadık kalınarak hazırlanan Türk tarafı önerisi tarafların birbirlerinin piyasasına giriş ve milli muamele uygulanması ilgili yeni kısıtlamalar koymamalarını ve mevcut tüm kısıtlama ve engellerin aşamalı olarak kaldırılmasını hedeflemektedir.

- Türkiye ile Topluluk arasında yerleşme hakkı ve hizmet edimi serbestisi alanında gerçekleştirilmesi öngörülen ve Ankara Anlaşması ve Katma Protokol hükümleri ile ana hatları çizilen entegrasyonu kapsam bakımından daraltmaması, anılan anlaşmalarla öngörülen hususların tümünü kapsaması,

- Türkiye'nin AB'ye tam üyelik hedefi doğrultusunda, yerleşme hakkı ve hizmet edimi konularında ortaklık anlaşması hükümlerinin ve iki tarafın halihazır ekonomik ve sosyal koşullarının müsaade ettiği ölçüde ileri bir entegrasyonu gerçekleştirmeye yönelik; tarafların eşit taahhütler üstlenmesi, ancak özellikle yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest dolaşımı önünde piyasaya giriş sınırlamalarının ve milli muamele ilkesinden sapma yaratacak ayrımcı uygulamaların kaldırılmasında Türkiye lehine bir asimetriye yer verilmesi,

- Yerleşme hakkı ve hizmet edimi serbestisinin hem gerçek hem de tüzel kişileri kapsaması,

- Yerleşme hakkı ve hizmet edimi serbestisinde entegrasyonun, çeşitli sektörlerin durumuna bağlı olarak , aşamalı bir şekilde gerçekleştirilmesi ve buna göre; Ortaklık Konseyi kararının yürürlüğe giriş tarihinde derhal entegrasyona gidilecek sektörler ile daha sonra belli bir geçiş dönemi sonunda entegrasyonun sağlanacağı sektörlerin saptanması.

Diğer taraftan, Türkiye ile AB arasında hedeflenen liberalizasyonun sağlanabilmesi için, taraflar hizmetler piyasasında uluslararası mübadeleler üzerinde 4 temel hizmet sunum biçimi (doğrudan yabancı yatırımlar yada diğer ticari mevcudiyet biçimleri, gerçek kişilerin serbest meslek icrası, sınır ötesi ticaret, tüketicilerin yurtdışında hizmet satın alması) üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması gerekmektedir. Bunlardan herhangi birisi üzerinde kısıtlamaların devam etmesi liberalizasyonun tam anlamıyla gerçekleşmemesine ve beklenen faydaların ortaya çıkmaması sonucunu doğuracaktır(örneğin doğrudan yabancı yatırımlar yoluyla hizmet sunulması üzerindeki engellerin kaldırılıp, gerçek kişilerin dolaşımı ile ilgili engellerin uygulanmaya devam etmesi serbestinin sınırlarını daraltır ve ekonomik etkinliğini azaltır).

Öte yandan, ülkeler arasındaki mevzuat farklılıklarının hizmetler sektöründe ticaretin önünde önemli bir engel oluşturduğu göz önüne alındığında , taraflar arasında serbestleştirmenin sağlanması için ya ulusal mevzuatlardan kaynaklanan minimum kriterlerin uyumlulaştırılması ya da mevcut ulusal mevzuatların karşılıklı tanınarak hizmet sunucularının kabul eden ülke yada orijin ülkede milli kanunlara göre düzenlenmiş belirli piyasalarda hizmet sunmalarına izin vermektir(yani mevzuat farklılıklarını göz ardı ederek, o ülke hizmet sunucuları lehine hizmet sunma serbestisinin getirilmesidir

AB içinde hizmetler sektöründe ulaşılan nokta; bir üye ülke mevzuatına göre faaliyet gösteren bir hizmet sunucusunun tek pazar içerisinde herhangi bir ülkede hiçbir kısıtlamaya tabi olmadan hizmet sunabilmesidir. Bu da üye ülkelerin birbirlerinin kurallarını karşılıklı olarak tanımaları prensibine dayanmakta ve ulusal mevzuatlarla getirilen minimum kriterlerin uyumlaştırılması zorunluluğunu getirmektedir. Bu durumda AB'nin Türk hizmet sunucularına üye ülke hizmet sunucularına tanıdığında daha az kayırıcı muamelede bulunmaması için, mevzuatlar arasındaki farklılıkların minimum düzeyde de olsa uyumlaştırılması zorunluluktur.

4.3.3. 1992-94 Yılları Arasında Gerçekleşen Müzakere Süreci

Türkiye ile AB arasında Ortaklık Anlaşmalarının ilgili hükümleri yerleşme hakkı ve hizmet edimi üzerinmdeki engellerin kaldırılmasını ve buna ilişkin sıra, süre ve usullerin geçiş dönemi içinde Ortaklık Konseyi tarafından belirlenmesini öngörmesine karşın, hizmet ticaretinin dünya ticareti gündeminde mal ticaretine oranla geri planda yer alması, Ortaklık Anlaşmalarımızın özellikle hizmetlerle ilgili hükümlerinin uzun yıllar göz ardı edilmesine yol açmıştır.

Ancak 1992 yılında Ortaklık Konseyi'nde varılan mutabakat uyarınca, taraflar arasında Hizmetler alanında Ankara Anlaşması ile Katma Protokol'ün ilgili maddelerinin işletilmesine yönelik olarak araştırıcı mahiyette temaslar ilk kez başlatılmıştır. Bu çerçevede, 1992-1994 yıllarını kapsayan dönem içerisinde hizmetlerin serbest dolaşımı konusunda Türkiye, yukarıda anılan hükümlere dayanarak, AB ile hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi alanında istikşafi görüşmelerin *mali hizmetler(bankacılık, sigortacılık, sermaye piyasaları), ulaştırma, telekomünikasyon, turizm ve dağıtım hizmetleri, görsel-işitsel hizmetler profesyonel hizmetleri* kapsayan sektörlerde başlatılması hususunda AB Komisyonu ile mutabakata varmıştır. Komisyon yetkilileri ile Türk tarafı arasında bu dönemde (1992-1994) sektörler bazında istikşafi mahiyette üç tur görüşme gerçekleştirilmiştir.

Gümrük Birliği müzakerelerine paralel olarak yürütülen görüşmeler sonucunda tarafların üzerinde mutabakat sağladığı bir metin ortaya çıkartılmış ancak "Teşebbüs Hakkı ve Hizmetler" ile ilgili bölüm Gümrük Birliğine ilişkin Ortaklık Konseyi Kararından, bazı üye ülkelerin (Almanya, Yunanistan ve Danimarka) itirazı üzerine çıkartılmıştır. 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi kararında işbirliği yapılacak alanlar arasında hizmetlerin serbest dolaşımını konusunda temasların başlatılması öngörülmüşse de, genel olarak Hizmetlerin Serbest Dolaşımına ilişkin hükümler bu metinde yer almamıştır.

1992-1994 YILLARI ARASINDA GERÇEKLEŞTIRILEN MÜZAKERELERDE ELE ALINAN TASLAĞIN TEMEL UNSURLARI

Hedeflenen Liberalizasyonun Sınırları ve Yöntemi	Türkiye ile AB içinde kurulmuş,Türk yada AB şirket, acenta ve bağlı ortaklıklar ile vatandaşlarının, Türkiye ve AB sınırları içerisinde yerleşme hakkı üzerindeki tüm kısıtlama ve ayrımcı uygulamalar kaldırılması hedeflenmiştir. Bu kısıtlamaları AB, anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte, Türkiye ise daha sonra belirlenecek bazı hassas sektörler için beş yıllık bir geçiş süreci sonunda kaldıracaktır. Taraflar birbirlerinin, şirket , firma ve vatandaşlarına Türkiye ve AB sınırları içinde hizmet sunma özgürlüğü tanıyacaklardır. Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte veya 5 yıllık geçiş süreci sonrasında bu serbestinin tanınacağı sektörler ekte belirtilecektir. Ayrıca taraflar bu serbestinin sağlanabilmesi için hizmet sunucusu gerçek kişilerin geçici dolaşımına izin vereceklerdir.
Sektörel Kapsam	Anlaşma, GATS anlaşmasının 5. madde hükümlerine uygun olarak tüm sektörleri kapsayacaktır. Görüşmeler, mali hizmetler, Ulaştırma, telekom, turizmve dağıtım, görsel işitsel hizmetler mesleki ve diğer hizmetler olmak üzere 6 grupta sürdürülecektir.
Orijin Kuralları	Bu serbestiden yararlanacaklar taraf ülke vatandaşları Vatandaşları ve Türkiye yada AB sınırları içerisinde, Türk yada AB kanunlarına göre kurulmuş olma, ticaret siciline kayıtlı olduğu yer ile faaliyet merkezinin Türkiye ve AB sınırları içerisinde olan şirket, firma ve bunların bağlı ortaklık ve acenteleridir. .
Korunma Önlemleri	Kamu düzeni , kamu güvenliği ve kamu sağlığı gerekçeleri ile yabancılar üzerinde uygulanan kısıtlamalar bu anlaşma hükümlerinin dışında bırakılacaktır.

TÜRKİYE-AT HİZMET TİCARETİ MÜZAKERELERİNİN KRONOLOJİK ÖZETİ

Haziran/1992 Türkiye ile AT arasında GATS çerçevesinde çok taraflı olarak yürütülmekte olan Hizmet Ticareti müzakerelerinin ortaklık ilişkilerimiz çerçevesinde ikili bazda yürütülmesine ilişkin talebimiz Komisyon yetkililerine iletilmiştir.

9 Kasım 1992 TR-AT Ortaklık Konseyi'nin 119/92 CEE-TR sayılı kararında Topluluk ile Türkiye arasında Hizmetlerin serbest dolaşımına ilişkin görüşmelerin başlatılması hususu yer almıştır.

16 Kasım 1992 AT Komisyon Başkan Yardmcısı Sir Leon Brittan tarafından, Uruguay Round Mali Hizmetler Müzakerelerinde daha ileri derecede bir liberalizasyon elde edilmesi amacıyla Maliye ve Gümrük Bakanımıza hitaben bir mektup gönderilmiştir. Sözkonusu mektubun içeriğinde, Uruguay Round Mali Hizmetler Müzakerelerine AT tarafından verilen önem vurgulanmakta ve Cenevre'de yapılmış olan ikili müzakerelerde kısmi bir ilerleme kaydedilmiş olmasına rağmen daha geniş bir liberalizasyon için daha fazla yol katedilmesi gerektiği belirtilmiştir.

4 Aralık1992 AT ile hizmet ticareti alanında ortaklık ilişkilerimiz çerçevesinde müzakerelere başlanması konusunda 9 Kasım 1992 tarihli 33.dönem Ortaklık Konseyi toplantısında alınan kararın uygulanmasını görüşmek amacıyla, DG I. Bölüm Sorumlusu J. SCHEELE ile 24 Kasım 1992 tarihinde bir ön görüşme yapılmış ve ilk görüşmede daha çok çalışma yöntemlerini belirlemek üzere 4 Aralık 1992 tarihinde istikşafi mahiyetteki ilk toplantı yapılmıştır.

Sonuç Türk tarafınca önerilen, altı başlık altında kurulacak çalışma gruplarının görüşmeleri Brüksel'de yürütmeleri; mali hizmetler, telekomünikasyon, ulaştırma, Turizm ve dağıtım, görsel-işitsel hizmetler ve profesyonel hizmetler adı altında oluşturulacak çalışma gruplarının Ocak 1993 ayında görüşmelere başlamaları ve hizmetler konusunun ortaklık ilişkilerimiz çerçevesinde görüşülmesi kararlaştırılmıştır.

16-17 Şubat 1993 Hizmetler sektöründe toplanan çalışma grupları öncesinde ilgili birimlerin katılımıyla DPT Müsteşarlığında hazırlık toplantıları yapılmıştır.

4 Mart 1993 Hizmet ticareti çalışma gruplarından ulaştırma, telekomünikasyon ve mali hizmetlerin 11-12 Mart 1993 tarihinde Brüksel'de toplanması kararlaştırılmıştır.

11-12 Mart 1993 Hizmetler ticareti çalışma gruplarından ulaştırma ve telekomünikasyon toplantıları Brüksel'de yapılmış, toplantılarda Topluluk muktesabatı ile ilgili bilgi alınırken hizmet sektöründe yapılacak müzakerelerin bundan böyle ortaklık anlaşmamız çerçevesinde sürdürülmesi kararlılığı taraflarca teyid edilmiştir.

5-7 Nisan 1993 Mesleki hizmetler, Turizm, dağıtım ve görsel işitsel hizmetler çalışma grupları Brüksel'de ve karşılıklı görüş alışverişinde bulunulmuştur. Toplantı sonrasında bu sektörlere ilişkin Türk mevzuatının durumunu gösteren dokümanlar komisyon servislerince talep edilmiştir.

13 Mayıs 1993 Mali hizmetler çalışma grubu toplantısı Brüksel'de yapılmış ve Komisyon yetkililerine Türk mevzuatına ilişkin ayrıntılı bilgi ve belgeler sunulmuştur.

25-26 Mayıs 1993 Yönlendirme Komitesi toplantısında hizmetler sektörüne ilişkin daha önce yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir.

28 Haziran 1993 Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığında hizmetler sektörü ile ilgili iç koordinasyon toplantısı yapılmış ve genel hukuki çerçevenin belirlenmesi için çalışmaların başlatılması kararlaştırılmıştır.

12 Temmuz 1993 Yönlendirme Komitesi çalışmaları çerçevesinde hizmetler sektörü ile ilgili hazırlık toplantısı yapılmıştır.

5 Kasım 1993 Komisyon yetkilisi Tania FRIEDRICHS ele alınan altı sektörde ikinci tur görüşmelerin Ocak 1994 ayı ortalarında yapılarak **istikşafi** mahiyetteki görüşmelerin bitirilip, bir sonraki adım olan problem çözme aşamasına geçilmesi gerektiğini bildirmiştir.

8 Kasım 1993 TR-AT Ortaklık Konseyi toplantısında kabul edilen "Çalışma Programı"nda, 1995 yılına kadar yapılması gereken çalışmalar arasında "Ticaretle ilgili hizmetler ve diğerleri" başlığı altında telekomünikasyon, mali hizmetler, ulaştırma ve turizm sektörleri de dahil edilmiştir.

19-20 Nisan 1994 Turizm görsel-işitsel, mesleki hizmetler ve telekomünikasyon sektörlerinde istikşafi mahiyetteki görüşmelerin son turu Brüksel'de yapılmıştır. Aralık 1994 tarihinde toplanacak Ortaklık Konseyi'nde Gümrük Birliğine ilişkin alınacak kararın içerisinde "Yerleşme hakkı ve Hizmetler"e ilişkin bölümün yer alması kararlaştırılmıştır.

29 Haziran 1994 Mali Hizmetlere ilişkin İistikşafi mahiyette bir tur daha görüşme yapılmış ve Aralık 1994 tarihinde yapılacak Ortaklık Konseyi'ne kadar bir tur daha toplantı yapılması kararlaştırılmıştır.

6 Mart 1995 Yerleşme Hakkı ve Hizmetlerin serbest dolaşımına ilişkin hükümler Gümrük Birliği Kararından çıkartılmıştır.

4 Mart 1998 AB Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye için Avrupa Stratejisi " adlı belgede Trarflar arasında kamu alımlar ve hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi alanlrında görümelere başlanması önerilmiştir.

30 Nisan 1999 "Türkiye için Avrupa Stratejisi" Kapsamında taraflar arasında Hizmet Ticaretinin serbestleştirilmesi amacıyla araştırıcı mahiyetteki görüşmeler Brüksel'de yapılmıştır.

15 Kasım 1999 AB Genel İşler Konseyi Hizmetlerin serbest dolaşımı konusundaki müzakerelerin 2000 yılı başında başlatılmasına karar vermiştir.

4.3.4. Türkiye-AB Arasındaki İlişkilerin Geliştirilmesine Yönelik Strateji Kapsamında Başlatılan Görüşmeler

Türkiye ile AB arasındaki yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest dolaşımına ilişkin kısıtlamaların kaldırılması konusu, Avrupa Komisyonunun Lüksemburg Zirvesini takiben Türkiye ile ilişkileri geliştirmeyi ve ülkemizi tam üyeliğe hazırlamayı amaçlayan 4 Mart 1998 tarihli, "Türkiye İçin Avrupa Stratejisi" başlıklı metninde tekrar gündeme getirilmiş; Türkiye de taraflar arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için kendi hazırladığı 22 Temmuz 1998 tarihli "Türkiye-AB İlişkilerini Geliştirme Stratejisi" başlıklı metinde bu konuya prensipte olumlu yaklaşmıştır.

Taraflar arasında bu konuda başlaması muhtemel görüşmelerin yasal zemini GATS Anlaşmasını imzalayan ülkelerin kendi aralarında hizmetlerin liberalizasyonu konusunda daha ileri entegrasyonu öngören anlaşmalar akdetmelerine olanak veren V'inci maddesi olacaktır. GATS'ın V'inci maddesi, ekonomik bütünleşme hareketlerinde, tarafların, hizmet ticaretinde, birbirlerine ancak şu üç koşulu yerine getirebildikleri takdirde, GATS'ın ötesine giden bir tercihli ticaret rejimi tanıyabileceklerini hükme bağlamaktadır:

- Tercihli rejimin olabildiğince fazla hizmet sektörünü kapsaması;
- Tercihli rejim anlaşmasının (regional agreements) daha önce çok taraflı taahütlerin verildiği sektörlerdeki mevcut tüm ayırımcı muameleyi ("milli muamele ilkesi"ni ihlal eden önlemler) ortadan kaldırması;
- Tercihli anlaşmanın üçüncü ülkelere karşı daha fazla ticaret ve yatırım engeline neden olmaması.

Türkiye ile AB arasında GATS'ın V'inci maddesi çerçevesinde gerçekleşmesi muhtemel yerleşme hakkı ve hizmetlerin serbest dolaşımı konusu, taraflar arasında yapılan teknik görüşmelerde "araştırıcı mahiyette" yeniden gündeme gelmiş ve bu görüşmelerin ilki 30 Nisan 1999 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilmiştir.

30 Nisan 199 tarihinde gerçekleşen ilk görüşmeler sonucunda taraflar, 2000 yılında başlaması muhtemel müzakerelerde yerleşme hakkı ve hizmet sunumu alanında Ortaklık Anlaşmalarımızın ilgili hükümlerine sadık kalarak, aşamalı bir serbestleştirmeye gidilmesi konusunda görüş birliğine varmışlardır.

Türk tarafı hizmetler alanında dengeli bir anlaşmaya varılması ve bu anlaşmanın tüm alanları kapsayacak, ancak bazı alanlarda geçiş süreleri öngörecek bir çizgi üzerine oturtulması görüşüne sahiptir

Avrupa Komisyonu 30 Nisan 1999 görüşmelerinde Türk tarafının bu görüşüne ilke olarak karşı çıkmamış, hizmetler alanında olabildiğince geniş kapsamda bir anlaşmaya varılmasını, geçiş sürelerinin 5 ila 10 yıllık süreye yayılabileceğini, ancak mümkün olabildiğince kısa dönemli geçiş dönemi öngörüleceğini bildirmiştir. Ayrıca Komisyon, kara ve deniz taşımacılığı, arazi mülkiyeti ve moral değerlere dayanan bazı hizmetlerin (kumarhane hizmetleri) anlaşmanın dışında tutulabileceğini, veya bunlar için uzun süren bir geçiş dönemi öngörüleceğini ifade etmiş, Türk tarafı da bu görüşe karşı çıkmamakla birlikte kendilerinin de bazı sektörler için geçiş dönemi talep edebileceklerini bildirmişlerdir.

Topluluk ve Türk tarafı hizmet ticaretini serbestleştirilmesinin gerektirdiği mevzuat yakınlaştırması konusunun anlaşmada yer alması gerektiği konusunda mutabakata varmış, bu çerçevede diplomaların ve sertifikaların karşılıklı tanınmasına yönelik çalışmaların başlamasına öncelik verilmesi gerekliliği konusunda da anlaşmışlardır.

Ayrıca taraflar arasında hizmet ticaretinin serbestleştirilmesini sağlayacak olan yasal metnin, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararına benzer bir Ortaklık Konseyi Kararı olması üzerinde de bir ön mutabakata varılmıştır.

Son olarak, 15 Kasım 1999 tarihinde Brüksel'de yoplanan AB Genel İşler Konseyi (AB Dışişleri Bakanları Konseyi), Türkiye ile Hizmetlerin Serbest Dolaşımım konusundaki müzakerelerin 2000 yılı başında açılması ve kesin tarihin Türkiye-AB Ortaklık Konseyi tarafından saptanması konusunda karar vererek , bu alandaki müzakere talimatını ana hatları ile belirlemiştir.

Bu talimatın anahatları şu şekilde özetlenebilir :

- Komisyon görüşmelerde GATS'ın V. maddesini ve Ortaklık Anlaşmalarımızın ilgili hükümlerini esas alacaktır;
- Avrupa Anlaşmalarının IV numaralı başlığı altında yer alan II. III. ve IV . maddeleri , Türkiye ile yapılacak anlaaşma için uygun birer örnek teşkil edebileceklerdir;
- Müzakereler sonucu ortaya çıkan metnin "hizmet sunanların geçici serbest dolaşımı" bölümünde, Komisyon üye ülkelerin bu husustaki duyarlılıklarını gözönünde bulundurarak hareket edecek ve anlaşma bu çerçevede yalnızca kilit personelin geçici dolaşımını düzenleyecektir
- Müzakerelerin yürütülmesi sırasında Topluluk ve üye ülkelerin yetkileri dikkate alınacak ve olası anlaşmazlıklar için gerekli mekanizmalar tesis edilecektir.

5. GATS VE AB ÇERÇEVESİNDE HİZMET TİCARETİNİN SERBESTLEŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN SEKTÖREL DURUM TESPİTİ VE GELECEK DÖNEME İLİŞKİN BEKLENTİLER

YABANCI SERMAYE

2000-2005 ve 2001-2023 Dönemlerinde Ulusal ve Uluslararası Çerçevede Olması Gerekenlere İlişkin Yabancı Sermayenin Ülkemize Girişiyle İlgili Değerlendirme, Düşünce ve Beklentiler

Türkiye'nin yabancı sermaye mevzuatı, hem gelişmekte olan, hem de gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında son derece liberal bir mevzuattır. Hizmetler sektöründe derogasyon listemizde bulunan birkaç istisna dışında, Türk girişimcilere açık olan her sektör, yabancı yatırımcılara da açıktır.

Şu anda, hizmetler sektöründe yatırım yapmak isteyen yabancı yatırımcıların mevzuat konusunda fazla sıkıntısı bulunmamaktadır. Gerek hizmetler sektöründe, gerekse diğer sektörlerde yatırımların daha yüksek düzeyde gerçekleşmemesinin en önemli sebebi, politik ve ekonomik istikrarsızlık olarak görülmektedir. Bu kapsamda, son zamanlarda yaşanan önemli gelişmelerin (AB adaylığı, tahkim yasaları, bankacılık, sosyal güvenlik yasaları, IMF ile anlaşma) yatırımlar açısından daha olumlu bir ortam yaratacağı ve yabancı sermaye akışını hızlandıracağı beklenmektedir.

Mevzuatın oldukça liberal olması ile birlikte, uygulamadan kaynaklanan bazı bürokratik sorunların yabancı yatırımcılar için problemler yaratabildiği dile getirilmektedir. Bu sorunu en aza indirebilmek için, yabancı sermaye mevzuatında bürokrasi ve formaliteleri en aza indirecek bazı değişikliklere gidilmesi gündemdedir. Bu değişikliklerden en önemlisi, yabancı sermaye için ön izni kaldırarak, sağlıklı bir kayıt sistemi oluşturmaktır. Bu ve benzeri uygulamalar ile, yabancı yatırımcıların Türkiye'de daha rahat ve ileri dönük tahminler yapabilir bir şekilde faaliyetlerini sürdürebilmeleri beklenmektedir. Bürokrasi ve formalitelerin azalmasıyla beraber, Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğünün daha çok promosyon ve tanıtım faaliyetlerine yönelik çalışması amaçlanmaktadır.

Hizmetler sektöründe son birkaç yıldır yaşanan trendler incelendiğinde, hipermarket zincirleri, turizm (yeni yatırımdan ziyade, tevsii ve yenileme), bankacılık, petrol ve gaz ürünleri dolum tesisleri yatırımlarının göze çarptığı görülmektedir. Bu trendin önümüzdeki yıllarda da devam etmesi beklenmektedir.

MUHASEBECİLİK, DANIŞMANLIK VE DEFTER TUTMA HİZMETLERİ

Sektörden sorumlu Bakanlığımız ve ilgili meslek kuruluşu üst birliği TÜRMOB'un görüşleri doğrultusunda muhasebecilik, danışmanlık ve defter tutma hizmetlerinin ülkemizdeki mevzuat kısıtlamaları aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

Muhasebecilik ile Yeminli Mali Müşavirlik hakkı sadece T.C. vatandaşlarına tanınmıştır. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik (SMMM) hakkı ise, bu mesleği resmen düzenlemiş olan yabancı bir devletin tabiyetindeki kişilere, T.C. vatandaşı olan SMMM'lerde aranan nitelikleri taşımak şartıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, Maliye Bakanlığı'nın teklifi üzerine Başbakanın onayı ile tanınabilmektedir.

3568 sayılı Kanun anılan meslek mensubu olma hakkını gerçek kişilere tanımıştır. Dolayısıyla tüzel kişiliği olan gerek yabancı gerekse yerli şirketlere faaliyette bulunma izni verilmemektedir. Ancak meslek mensubu olma hakkını alan ve aynı ünvana sahip gerçek kişiler aralarında ortaklık bürosu veya şirket kurarak mesleki faaliyette bulunabilirler. Ortaklık bürosu veya şirketlerin ünvanlarında yabancı isim ve ünvan kullanılması ise (Kanunun 8. maddesi hükmü saklı kalmak üzere) yasaktır. Bu koşullar çerçevesinde Türkiye'de SMMM'lik hakkı tanınan yabancılar bu meslek mensubu T.C. vatandaşlarına uygulanan mesleki yasaklara aynen tabidir (örneğin reklam verme yasağı v.s.)

İlgili Bakanlık sözkonusu sektöre yabancıların hizmet sunumunda bulunmak üzere girmesini;

- rekabete hazır olmayan Türk meslek mensuplarını olumsuz etkileyeceğinden,
- Yeminli Mali Müşavirliğin devletin bazı vergi denetim ve tasdik yetkilerini devrettiği bir meslek olduğundan,
- Türkiye'de Yeminli Mali Müşavirler tarafından yapılan vergi denetimi uygulamasının istisnalar dışında diğer ülkelerde bulunmamasından

dolayı uygun görmemektedir.

Ayrıca, sektörün yurt dışına aşılması için de gerekli alt yapı ve donanıma sahip olmadığı belirtilerek, kamu desteği ve sektörün iç dinamikleri açısından yapılması gerekenleri aşağıdaki şekilde izah etmişlerdir:

Muhasebecilik ve Serbest Muhasebecilik Mali Müşavirlik mesleği mensuplarının yurt dışında benzeri hizmetleri icra edebilmeleri için yabancı ülkenin ilgili mevzuatına tüm yönleriyle hakim olmaları ve yabancı dil bilmeleri gerekmektedir. Yeminli Mali Müşavirlik mesleği ise, istisnalar dışında diğer ülkelerde olmadığı için icra edilmesi fiilen mümkün değildir.

AB ile Başlatılacak Müzakerelerde Milli Muamele Kısıtlamalarının Kaldırılması

Maliye Bakanlığı bu sektörde yabancıların hizmet sunmak üzere Türk pazarına girmesinin sektörün niteliğinden kaynakalanan nedenlerle fiilen mümkün olmadığını dolayısıyla milli muamele kısıtlarının kaldırılması halinde avantaj sağlanmasının mümkün olmayacağı görüşünü ileri sürmektedir.

MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK HİZMETLERİ

2000-2005 ve 2001-2023 Dönemlerinde Ulusal ve Uluslararası Çerçevede Olması Gerekenlere İlişkin Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri Sektörünün Değerlendirme, Düşünce ve Beklentileri

Bu konu ile ilgili olarak Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin görüşleri aşağıda yeralmaktadır:

Eğitim koşullarının uyumlaştırılması ve diplomaların karşılıklı tanınması ve mesleki akreditasyon kapsamında mühendislik-mimarlık alanı en fazla sorun içeren ve uzun süreç gerektirdiği gözlenen bir konumdadır. Bunun başlıca nedenleri değişik ülkelerde değişik mühendislik disiplinleri olması nedeni ile eşleştirme zorluğu ve başdöndürücü teknolojik gelişmelerde bunları üreten mühendislere biçilen kalıpların çok genişlemesidir. Bunlara ilaveten hızla eskiyen mühedislik bilgilerinin yenilenmesi gerekliliği ve bunu sağlama ve izleme yöntemleri teknoloji üreten ülkeler lehine tanınma engelleri oluşturacaktır.

Ülkemizde her alanda olduğu gibi mühendislik eğitim alanında da gözlenen eşitsizlik, karmaşa ve sistemsizlik belirli düzenlemeler yapılmasını ve ülke mühendisine avantaj sağlayacak karşılıklı ya da çoklu tanınma anlaşmalarının yapılmasını zorlaştırmaktadır.

Yabancı yatırımlarda, parasal getiriden çok gerekli düzenlemelerle amaçlanan teknolojilerin getirilerek; adaptasyon, özümseme, geliştirme ve üretme süreçleri ve bu amaçla hayata geçirilen AR-GE faaliyetleri ile tüm bunları yapacak olan Türk Mühendislerinin ilişkisi ve istihdam olanakları sağlanmalıdır.

Stratejik politikaların tümleşik bir sistem kurgusu içinde özel ve kamu araştırma enstitülerini başta Türkiye'nin özgün olarak belirlediği öncelikli alanlar olmak üzere hızla kurması ve çoğaltması gerekmektedir. Ülkelerarası araştırmacı ve uzman rotasyon programları ile belirli konu ve projelerde sonuç alması salt Türkiye'nin rekabet gücünü artırmayacak, aynı zamanda teknik elemanlarının tanınmasını da sağlayacak bir süreci başlatacaktır. Beyin göçü de tersine dönebilecektir.

Ancak düzenlemelerin olmaması tam tersine bir süreci giderek daralan bir sarmala doğru götürmektedir.

Belirtildiği şekilde tam bir karmaşa içinde olan eğitim birimleri teknoloji geliştirme süreçlerinden de geri besleme sağlayamadıkları için mühendislerin formasyonunun oluşumunda önemli etkenlerden olan üniversite eğitimi, tanınma için gerekli rekabet avantajlarını içerememektedir.

Bugün holdinglerce kurulan özel üniversiteler başta olmak üzere, ileri kamu üniversiteleri de açıkça belirtmemekle birlikte bilgi üreten değil bilgiye ulaşmasını öğrenen mühendisler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. İstisnalar da, mezuniyet sonrası aradıklarını bulamamakta ve yabancı ülke ekonomilerine katkıda bulunmaktadır.

REKLAM HİZMETLERİ

Reklam hizmetlerinde yabancıların Türk pazarında faaliyet göstermelerinde herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Sözkonusu sektörde 1983 yılından beri yabancı şirketler bulunmakta ve sektöre teknik ve stratejik katkı sağladıklarına inanılmaktadır. Ayrıca sektörün temsilcileri yurt dışına açılmak için gerekli alt yapıya sahip olduklarına inanmakta ve şu an için yabancı pazarlarda herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmektedirler.

2000-2005 ve 2001-2023 Dönemlerinde Ulusal ve Uluslararası Çerçevede Olması Gerekenlere İlişkin Reklam Hizmetleri Sektörünün Değerlendirme, Düşünce ve Beklentileri

Reklamcılık sektörümüz 2000-2005 döneminde gerek GATS gerek AB boyutunda gireceği rekabetten sıkıntı duymayacağını belirtmektedir. Yabancı reklamcıların Türkiye'de hiç bir kısıtlama olmaksızın çalışmalarının Türk reklamcılığına tehlike oluşturmayacağına, tersine bu mesleğin gelişimine katkıda bulunacağına inanılmaktadır.

2023 yılı perspektifinde ise Türk reklamcılarının uluslararası arenadaki etkinliklerini başlıca iki konuda arttırmak için çalışmalar yapmaları gerekmektedir.

Birincisi, reklamcılarımızın henüz başaramadığı "uluslararası marka yaratma" konusunda çalışmalar yapmalarıdır. Bu yönde elde edilecek başarıların ihracat gelirlerimizi olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

İkincisi ise Türk reklamcılarının uluslararası ürünler veya hizmetler için üretecekleri reklamların tüm dünyada yayınlanır hale gelmesi için çalışmalar yapmalarıdır.

En azından bu iki hedefin gerçekleştirilebilmesi için reklamın ekonomideki yeri ve önemi hakkındaki değer yargılarının değişmesi şarttır. Özellikle kamu yönetim sorumluluğunu taşıyanlar reklamın bir pazarlama yatırımı olduğu bilincine varmazsa bu hedeflerin gerçekleşmesi zordur. Çünkü şu anda reklamcılıkta eğitimden teknoloji yatırımına, mesleğin standartlarının oluşturulmasına ve kurumlaşmaya götürecek organizasyon ve etik ilkelerinin belirlenmesine kadar bütün yük reklamcıların üstündedir. Bu konularda reklamcılar hükümetlerden ve kamu kaynaklarından maddi ve manevi destek beklemektedir.

TELEKOMÜNİKASYON HİZMETLERİ

Telekomünikasyon sektöründe yabancıların Türk pazarına girmesiyle ilgili kısıtlamalar aşağıda belirtilmektedir.

4502 sayılı "Telgraf ve Telefon Kanunu, Ulaştırma Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında kanun, Telsiz Kanunu ve Posta Telgraf ve Telefon İdaresi'nin Biriktirme ve Yardım Sandığı Hakkında Kanun İle Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", 29 Ocak 2000 tarih ve 23948 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sözkonusu yasal düzenleme ile; Türk Telekomünikasyon A.Ş., her türlü telekomünikasyon hizmetlerini yürütmeye, telekomünikasyon altyapısını işletmeye yetkili kılınmış, telekomünikasyon şebekeleri üzerinden sunulan ulusal ve uluslararası ses iletimini ihtiva eden telefon hizmetlerinin yürütülmesi ve bazı istisnalar dışında tüm telekomünikasyon altyapısının kurulması ve işletilmesi 31 Aralık 2003 tarihine kadar Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin tekeline bırakılmıştır. Sözkonusu hak ve yükümlülükler Ulaştırma Bakanlığı ile imzalanacak "Görev Sözleşmesi"nde belirlenecektir.

Türk Telekomünikasyon A.Ş. tekeline bırakılan iş ve hizmetlerin dışındaki, telekomünikasyon iş ve hizmetlerinin Ulaştırma Bakanlığı'nca belirlenecek esaslara göre imtiyaz, ruhsat ve genel izin yoluyla özel kesime de yaptırılması imkanı sağlanmıştır.

Sektör temsilcileri yabancı hizmet üreticisinin pazara girmesi konusuna, rekabet şartları ve günün koşullarına uygun, ihtiyaçlara daha kolay ve hızlı cevap verebilecek bir yapılandırmayı müteakip, olumlu bakmaktadırlar.

Ülkemiz telekomünikasyon sektöründe operatör olarak faaliyet gösteren Turkcell ve Telsim'in çeşitli ülkelerde faaliyetleri bulunmaktadır. Ayrıca, ülkemizde telekomünikasyon teçhizat üretici firmaların da çeşitli ülkelere ürün satışları bulunmaktadır.

Ancak, sektör temsilcileri ülkemiz telekomünikasyon sektörünün yurt dışına açılımında altyapı ve donanımını daha da güçlendirmesi gerektiğine inanmaktadırlar. Ayrıca, uygun bir yapılandırma içerisinde yeterli sayıda nitelikli iş gücü istihdamının da göz önünde bulundurulması gereken bir husus olduğunu belirtmektedirler.

Özellikle GSM dalında faaliyette bulunan Turkcell firmsı yetkilileri, yurt dışında faaliyette bulunurken yabancı ülke mevzuat ve uygulamalarından kaynaklanan zorluklarla karşılaştıklarını, bu zorlukların giderilmesi için Dışişleri Bakanlığı başta olmak üzere ilgili diğer Bakanlıkların yabancı ülkeler nezdinde mütekabiliyet esasları doğrultusunda yapılacak girişimlerin ve ülkeler arasında imzalanan ikili anlaşmaların sorunları çözeceğini, ayrıca genel nitelikli anlaşmalara ülkemizin taraf olmasının da çözüme büyük ölçüde katkısının olacağına inandıklarını belirtmektedirler.

AB ile Başlatılacak Müzakerelerde Milli Muamele Kısıtlamalarının Kaldırılması

Telekomünikasyon sektöründe teknolojik gelişmeye paralel olarak sınırötesi hizmet sunum imkanlarının hızla gelişmesi, özellikle bu sektörde Avrupa ve ABD'de gözlenen şirket birleşmelerini gündeme getirmiş ve sektörde uluslarası rekabet çok güçlü ve büyük ölçekli firmaların baskısı altına girmiştir. Bu çerçevede, Türk Telekom A.Ş'nin sektörde yurt dışına açılmak için gerekli altyapı ve donanıma sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Günün koşullarına uygun bir yapılandırmayı takiben, sektörde yabancıların hizmet sunumu serbestisinin sağlanması gerektiğine inanılmaktadır. Özel sektör kuruluşlarının ise alt yapı ve rekabet gücü açısından daha ileri noktada bulundukları ve çeşitli ülkelerde faaliyette bulunduğu gözlenmektedir. AB ile müstakbel bir Serbest Ticaret Anlaşması neticesinde bu sektörde rekabet gücünün korunması için bir takım yasal düzenlemelerin hayata geçirilmeden milli muamele kısıtlarının kaldırılması halinde sektörün bir takım güçlükler yaşayabileceği göz önüne alınmalıdır.

Bu çerçevede, ortaya çıkabilecek avantajlar ise, hizmet kalitesinin yükseltilmesi , müşteri memnuniyetinin artması ve sınırötesi şirket evlilikleri ile teknoloji üretim ve transferinin yoğunlaşması olarak görülebilir.

2000-2005 ve 2001-2023 Dönemlerinde Ulusal ve Uluslararası Çerçevede Olması Gerekenlere İlişkin Telekomünikasyon Sektörünün Değerlendirme, Düşünce ve Beklentileri

Sektörde önümüzdeki döneme ilişkin öngörüler arasında internet, elektronik ticaret ve on-line hizmetlerindeki gelişime paralel olarak yüksek maliyetli bu tür hizmetler ile transmisyon, şebeke ve santrallarla ilgili katma değerle yürütülecek hizmetlerin belirlenerek, sunucularına lisans verilmesi cihetine gidilmesi, önem arz etmektedir. Ayrıca, hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi için gerekli olan telekomünikasyon alt yapısının oluşumunda önemli role sahip evrensel hizmetlerin (Universal Services), ülkemizin şartlarına uygun olarak tanımının bir an önce yapılması gerekmektedir.

MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ

Ülkemizdeki Müteahhitlik hizmetleri pazarında uygulanan kurallar GATS Taahhüt Listemizde belirtilmiştir.

Sözkonusu sektörde faaliyet gösteren Türk müteahhitler, kendilerinin yurt dışında faaliyet göstermeleri konusunda gerekli alt yapıya sahip olduklarına inanmakta ve karşılıklı olmak koşuluyla pazarlarının yabancı müteahhitlere açılması konusuna sıcak bakmaktadırlar.

Yurt dışında faaliyette bulunurken çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını belirten müteaahitlerimiz, bunun çözümünün öncelikle dış müteahhitlik hizmetlerinin sorunları ve

kamu yönetim mekanizmasındaki eşgüdüm hizmetleri ile ilgilenecek özel bir birim kurulmasında olduğunu vurgulamaktadır.

AB ile Başlatılacak Müzakerelerde Milli Muamele Kısıtlamalarının Kaldırılması

Ülkemizde yabancı firmalarla rekabet gücümüzün bulunduğu bildirilmekte, milli muamele üzerindeki kısıtlamaların karşılıklılık prensibi çerçevesinde kaldırılmasına özen gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Müteahhitlik hizmetlerinde rekabet gücünün arttırılması için sektör ile kamu yönetimi arasındaki eşgüdümü sağlayacak özel bir birimin oluşturulması talep edilmektedir.

EĞİTİM HİZMETLERİ

Yüksek Öğretim

2000-2005 ve 2001-2023 Dönemlerinde Ulusal ve Uluslararası Çerçevede Olması Gerekenlere İlişkin Yüksek Öğretim Sektörünün Değerlendirme, Düşünce ve Beklentileri

Önümüzdeki dönemde üniversitelerimizin, özellikle bölgelere göre belirlenecek olanlarının, dünya ölçeğinde bir yapı ve işleyişe kavuşturulması gerekmektedir. Bunun için yabancı ülke üniversiteleri ile ortak projeler yürütülmesi ve bu çerçevede bilim adamlarının dünya standartlarında yetiştirilmesi gerekmektedir.

Öğrencilerimizin de öğretim elemanları gibi dünyayı anlayan, değişime ayak uydurabilen ve değişimi yaşayan bireyler olarak yetiştirilmeleri kaçınılmazdır. Bunun için dünyanın diğer ülkelerinde belirlenecek üniversitelerde periyotlar halinde öğrenim görmeleri yabancı ülke üğrencilerinin de ülkemiz üniversitelerinde öğrenim görmeleri sağlanmalıdır.

Teknolojik gelişmelerin tümüyle eğitim sektörünün kullanımına sunulması ve eğitim sisteminin de bu doğrultuda yapılandırılması zorunludur.

Tüm bu oluşmaların gerçekleşebilmesi için öncelikle yasalarımızda gerekli düzenlemeler yapılarak söz konusu beklentilerin gerçekleştirilmesine olanak verilmelidir.

ÇEVRE HİZMETLERİ

Kanalizasyon Hizmetleri

Sözkonusu hizmet pazarına yabancı sermayenin girmesi, yeni teknolojik uygulamaların ülkemize getirilmesi açısından olumlu olacak ve rekabet artacaktır.

Çöplerin Kaldırılması Hizmetleri

Katı atık yönetimi uygulamalarında yabancı yatırımcıların Türk pazarına girmesi özellikle ülkemizde yeni olan bu pazarda tesis kurmaları ve teknik, idari ve yönetim uygulamaları açısından örnek çalışmalar olacaktır.

MALİ HİZMETLER

Bankacılık Hizmetleri

Bankacılık hizmetleriyle ilgili olarak mevzuatımızın gerektirdiği uygulamalar GATS taahhüt listemizde verilmiştir.

Sektör temsilcileri, yabancı bankaların Türk bankacılık sektörüne girmelerinde herhangi bir kısıtlama bulunmaması dolayısıyla halihazırda sektörde yabancı bankaların faaliyet göstermekte olduklarını, tek pazar süreci ile yabancı bankaların sayısında artış olmasının, rekabetin yoğunlaşması ve sektörde etkinliğin artması sonuçlarını getireceğini beklediklerini belirtmektedirler. Ayrıca sektörlerinin yurt dışı piyasalara açılmak için gerekli alt yapıya sahip olduğuna inandıklarını söylemektedirler.

AB ile Başlatılacak Müzakerelerde Milli Muamele Kısıtlamalarının Kaldırılması

AB ile yapılacak bir anlaşma rekabet gücü olan rasyonel bir bankacılık sektörünün ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır. Ancak bunun için hem sektörün dış rekabete açılmasından etkilenecek olan bankalarımızın bu süreci iyi takip ederek kendilerini hazırlamaları; hem de Devletimizin sektörde eşit rekabet koşullarını oluşturacak bir yasal ve ekonomik alt yapıyı bizlere sunması gerekecektir.

Anlaşmanın sektör üzerinde önemli etkileri olması beklenmektedir. Bunları özetlemek gerekirse:

- Türkiye'nin mali sektör ve bankacılık mevzuatını AB mevzuatına uygun hale getirmesi gerekecektir. Dolayısıyla bu sektörlerde de uyum yasalarının çıkarılması gerekecektir. Sözkonusu yasal alt yapının uyumlaştırılması süreci bankacılık sektörünün uluslararası kabul gören normlara eşit bir yasal çerçeveye kavuşmasını daha da hızlandıracaktır.
- Mevzuat uyumu sonucunda halihazırda Bankalar Kanununa tabi olmayan bazı kredi kurumları da anılan kanun hükümlerine tabi olacaklarından, farklı mevzuat uygulamasının doğurduğu sakıncalar ve rekabet eşitsizliği ortadan kalkacaktır.
- Anlaşmanın beraberinde getireceği devlet yardımları rejimi bir taraftan kamu bankalarının bazı hallerde şikayet konusu olan haksız rekabetini önlemede etkili olacak, diğer taraftan hükümetin teşvik politikasını yeniden yapılandırmasını gerekli kılacaktır.
-Anlaşma ile ivme kazanacak rekabet ortamı, halihazırdaki sınırsız mevduat güvencesi sistemini uzun dönemde sürdürülebilir olmaktan çıkaracaktır.
- Kamu bankalarının özelleştirilmesi aciliyet kazanacaktır.

Diğer yandan sektörün operasyonel özellikleri ile ilgili olarak, serbest rekabet ortamında sektörün karlılığında azalma olması; bankaların mali aracılar arasındaki göreceli ağırlıklarının azalması ve banka birleşme ve devralmalarının hız kazanması da beklenilen etkiler arasındadır.

Sektörün dış rekabete dayanıklı hale gelmesi ve rekabet gücünü arttırması bakımından kamu otoritelerinden yukarıda da ifade edilen hususlarda gerekli tedbirlerin alınması ve girişimlerin yapılması beklenmektedir. Özellikle, Türkiye'de de evrensel bankacılık modeline geçişin sağlanması ve enflasyonla mücadele programının etkin olarak uygulanması sektör için büyük önem taşımaktadır.

Öte yandan Türk bankalarının AB ülkelerine yerleşmesi önündeki engellerin kaldırılması Türk bankacılık sektörü açısından değerlendirilmesi gereken önemli fırsatlar sunacaktır. Bu fırsatlardan yararlanabilmek için bankaların da kendilerini tam rekabet dönemine hazırlamaları gerekecektir. Bankaların ticari stratejilerini gözden geçirerek daha yüksek rekabet gücüne kavuşmalarını sağlayacak tedbirleri almaları önem kazanacaktır. Dolayısıyla bankalarımızın operasyonel ve yapısal özelliklerini yeni rekabet koşulları çerçevesinde gözden geçirmelerinde fayda bulunmaktadır. Anlaşma ile hız kazanacağı ifade edilen konsolidasyon sürecinde izleyecekleri ticari stratejilerini bu çerçevede ele almaları faydalı olacaktır.

2000-2005 ve 2001-2023 Dönemlerinde Ulusal ve Uluslararası Çerçevede Olması Gerekenlere İlişkin Bankacılık Sektörünün Değerlendirme, Düşünce ve Beklentileri

Gerek 4389 sayılı Bankalar Kanunu gerekse bu Kanunun bazı maddelerini değiştiren 4491 sayılı Kanun ile bankacılık mevzuatımız hem Avrupa Birliği mevzuatına hem de konuya ilişkin diğer uluslararası standartlara hemen hemen uyumlu hale getirilmiştir. Mevzuatın tam olarak uyumlu hale getirilmesi ise, anılan Kanuna istinaden çıkarılacak diğer alt düzenlemelerle mümkün olabilecektir. Sözkonusu alt düzenlemeler, 4389 sayılı Kanunla kurulması öngörülen Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun faaliyete geçişinden sonra gündeme gelecektir. Bu çerçevede, mevzuat anlamında tam uyumun en geç 2000 yılı sonuna kadar sağlanabileceği düşünülmektedir.

Mevzuat uyumunun tamamlanması aşamasından sonra, gerek Avrupa Birliğine entegrasyon anlamında gerekse Hizmet Ticareti Genel Anlaşması çerçevesinde yapılması gerekenin, bankalarımızın uluslararası çerçevede rekabet gücüne sahip olacak şekilde yeniden yapılandırılması olduğu düşünülmektedir. Türk bankacılık sistemi her ne kadar insan kaynaklarının niteliği, teknolojik alt yapı ve sunduğu hizmetlerin çeşitliliği bakımından uluslararası piyasalarda rekabet gücüne sahip bulunsa da ölçek bakımından yetersiz durumdadır. Bu anlamda, bankalarımızın özkaynak yapılarını güçlendirecek önlemler almaları kaçınılmaz görünmektedir. Bu çerçevede bankalarımızın sermayelerini artırmaları, mali gücü yüksek yerli veya yabancı yeni ortaklar bulmaları ya da banka birleşmelerinin gündeme gelmesi gerekli görülmektedir.

Sözkonusu yapılanmanın tamamlanmasının ardından sektörün ölçek bakımından da rekabet edebilir bir nitelik kazanacağı, buna bağlı olarak, Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı banka şubelerinin faaliyetlerinde merkezlerinin özkaynaklarının dikkate alınabilmesi için gerekli mevzuat değişikliğinin de gündeme gelebileceği düşünülmektedir.

Sigortacılık ve Sigortacılığa Bağlı Hizmetler

Sigortacılık ve bağlı hizmetleriyle ilgili olarak tüm mevzuat özeti GATS taahhüt listemizde bulunmaktadır.

Sektör temsilcileri, Türk sigorta şirketlerinin mali yönden korunması yönünde gerekli kanuni düzenlemeler yapıldığı takdirde, yabancı yatırımcıların Türk sigortacılık pazarına girmeleri konusunda

- rekabetin artması,
- ürün kalitesi ve çeşitliliğin artması,
- yeni sigorta tekniklerinin uygulamaya konması

gibi etkilerle beraber sigortalı sayısının da artacağına inanarak olumlu bakmaktadırlar. Ancak, rekabetin olumsuz etkilerinin artmaması yönünde çalışmalar yapılması gerektiğine belirtmektedirler.

Sektör temsilcileri Türk sigorta hizmeti üreticilerinin yabancı pazarlara girebilmeleri için ise hükümetten beklediklerini;

- Sektörü düzenleyen yasalar bir an önce çıkartılarak hukuki çerçevenin sağlanması,
- Hayat sigortaları başta olmak üzere çeşitli sigorta dallarına ilişkin vergi sorunlarının çözüme kavuşturulması,
- Toplumda sigorta bilincinin gelişmesine yönelik faaliyetlere hız verilmesi

olarak sıralamaktadırlar. Sektörün kendi iç dinamikleri açısından yapılması gerekenlerin ise; şirketlerin mali bünyesinin güçlendirilmesi, personel, hizmet ve bilgi işlem sistemleri kalitesinin yükseltilmesi ve ürün yelpazesinin genişletilmesi olduğuna inandıklarını belirtmektedirler.

AB ile Başlatılacak Müzakerelerde Milli Muamele Kısıtlamalarının Kaldırılması

Türk ve AB sigortacılık mevzuatı arasında büyük benzerlikler bulunması nedeniyle hizmetlerin serbest dolaşımının sağlanmasında zorlukla karşılaşılacağı beklenmemektedir. Sigortacılık faaliyetlerinde pazara giriş koşullarında yerli ve yabancı firmalar açısından bir fark bulunmamakla birlikte, Türkiye'de yerleşik kişilerin Türkiye'deki sigortalarını münhasıran Türkiye'de bulunan ruhsatlı sigorta şirketlerine yaptırma zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak, sektör temsilcileri bu hükmün belirli bir süre daha uygulanabilmesini sağlayacak tedbirlerin alınması gerekliliği üzerinde durmaktadırlar.

AB ile başlatılacak müzakerelerde milli muamele kısıtlamalarının kaldırılmasının olası avantaj ve dezavantajları şu şekilde özetlenmiştir:

Avantajlar:
- yabancı sermayenin gelmesi ve sigorta şirketi sayısının artması ;
- prim üretiminde artış sağlanması ;
- AB ülkelerinde uygulanmakta olan farklı sigorta türlerinin Türkiye'de de yaygınlaşması (ürün yelpazesinin artması);
- rekabet nedeniyle tüketiciler lehine gelişmeler olması;
- yeni pazar yaratılması ve yerli şirketlerin dış açılımının kolaylaşması;
- sektörün rehabilitasyonu;
- bilgi-teknoloji ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi .

Dezavantajlar :
- gelişmiş ve ileri bir sigortacılık tekniğine sahip AB sigorta sektörünün iç rekabeti ve özellikle şirketlerin mali durumunu olumsuz yönde etkileme olasılığı;
- yasal altyapının zayıflığı.

Bu nedenlerden ötürü bu sektörde AB ile ticaretin serbestleştirilmesinde bir geçiş döneminin öngörülmesinin ve bu süre içinde oluşan sigorta fonlarının ülke içinde tutulmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir. Bu amaçla alınabilecek tedbirler arasında;

1. Teminatların ülke içinde blokajına devam edilmesi,
2. Şirketlerin konservasyonlarının arttırılması sağlanırken, bu konservasyonların yurtiçinde kalmasının ülke ekonomisi bakımından faydası gözönüne alınarak, sigortacılıkta yurtiçi saklama payı ve reasürans kapasitesini arttırma sisteminin bir süre daha uygulanması,
3. 7397 sayılı kanunun 29'uncu maddesi ile ülke dışında yaptırılması serbest olan hayat sigortalarının ülke içindeki sigorta şirketlerine yaptırılmasını teşvik için Gelir Vergisi Kanunu ile sağlanan vergi indirimi uygulaması gibi, ülke sigortacılığının gelişimini teşvik edici mali tedbirlere bir süre daha devam edilmesi,

sayılabilir.

2000-2005 ve 2001-2023 Dönemlerinde Ulusal ve Uluslararası Çerçevede Olması Gerekenlere İlişkin Sigortacılık Sektörünün Değerlendirme, Düşünce ve Beklentileri

1. 2000 yılında başlayacak yeni GATS müzakereleri kapsamındaki hizmet ticareti müzakereleri, hizmetlerin serbestleştirilmesi yönünde önemli bir rol oynayacaktır. Bu bağlamda, mevcut taahhüt listemizde yer alan yabancılar aleyhine ayrımcı uygulamalara neden olan mevzuat gözden geçirilecek, gerekirse kaldırılacaktır. Böylece, liberalizasyon düzeyini genişletici taahhütlerde bulunulabilecektir.

Mevcut durumu itibariyle incelendiğinde, sigortacılık taahhüt listemiz oldukça liberal bir seviyededir. Sigortacılık mevzuatında, pazara giriş koşulları bakımından yabancılar aleyhine ayrımcı uygulamalar bulunmamakta, yerli ve yabancılara eşit muamele

ilkesi gözetilmektedir. Ayrıca, mevzuatta ve ikili anlaşmalarda, üye ülkeler arasında ayrımcı muamele sağlayan ve mütekabiliyet unsurları içeren düzenlemeler bulunmamaktadır. Yeni mevzuat çalışmalarında da GATS taahhütlerimiz göz önünde bulundurulmakta, ilgili sektör temsilcilerinin de görüşleri dikkate alınmaktadır.

2000 yılı müzakerelerinde sigortacılık sektörünün, tüm GATS üyesi ülkelerde ve ülkemizde öncelikli olarak ele alınması ve liberalizasyon seviyesinin artırılması yararlı görülmektedir.

2. Türkiye'nin AB ile ilişkileri, dünya ile bütünleşme sürecinde önemli bir aşamadır. Türkiye'nin AB standartlarına uyum sağlaması, uluslararası standartlara ve teknolojinin getirdiği şartlara uyumunu da kolaylaştıracaktır.

Ülkemiz sigortacılık mevzuatı, AB mevzuatı ile önemli ölçüde uyum içindedir. Bugüne kadar yapılan düzenlemelerde konuyla ilgili AB mevzuatı (sigortacılıkla ilgili yönerge ve kararlar) dikkate alınmıştır. Ayrıca, yapılmakta olan yeni çalışmalarda da söz konusu mevzuat göz önünde bulundurulmaktadır. Bununla birlikte, sigortacılık alanında bütünüyle yapılacak bir uyumlaştırma ülkemizin AB'ye tam üye olması halinde söz konusu olabilecektir. Helsinki Zirvesi sonucunda Türkiye'nin aday üyeliğinin resmen tanınması ile bu sürecin başladığı düşünülmektedir.

Türkiye-AB arasında hizmetlerin serbest dolaşımı ile; rekabetin, ürün kalitesinin ve ürün çeşitliliğinin artması, AB ülkelerinde uygulanmakta olan farklı sigorta türlerinin Türkiye'de uygulamaya konulması, tüketici haklarının artması ve yerli şirketlerin dışa açılımının kolaylaşması gibi olumlu gelişmeler beklenmektedir. Diğer taraftan, gelişmiş ve ileri bir sigortacılık tekniğine sahip AB sigorta sektörünün, iç rekabeti, özellikle şirketlerin mali durumunu olumsuz yönde etkileyebileceği de göz önünde tutulmalıdır.

Helsinki Zirvesi sonuçları uyarınca, ülkemiz de, diğer aday ülkelerin katılabildiği Topluluk programlarına iştirak edebilecektir. Dolayısıyla, hizmetler alanında liberalizasyonun gerçekleştirilebilmesi ve yukarıda ifade edilen olumsuz etkilerin giderilebilmesi için bu programlardan azami fayda sağlanabilmesi önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Sermaye Piyasası Hizmetleri

Türk sermaye piyasası hizmet sektöründe, yabancı hizmet üreticilerine uygulanan kısıtlamalar aşağıda belirtilmektedir.

Sermaye Piyasası Kanununda değişiklik yapan ve 18.12.1999 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren 4487 sayılı Kanun Sermaye Piyasası Kurulu'na sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunacak yabancı kuruluşlara ilişkin esasları belirleme yetkisi vermektedir. Önümüzdeki dönemde, mevzuatımıza yabancıların sermaye piyasasına hizmet sunucusu

olarak girişine ilişkin düzenlemelerin de ilave olması beklenmektedir. Şu an mevzuatımızda yabancıların Türk sermaye piyasasına hizmet sunucusu olarak girmesinde bazı yasal kısıtlamalar bulunmaktadır. Bu kısıtlamalar bazı izin ve kayda alma koşullarından oluşmaktadır. Getirilen izin ve kayda alma koşulları Türk ve yabancı ayrımı yapılmaksızın herkese eşit uygulanmaktadır. Sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunacak kurumların Kuruldan izin almaları zorunludur.

Aracılık faaliyetlerinde bulunacak yabancı bir kuruluşun Türkiye'de faaliyette bulunabilmesi için Kanunda yazılı şartları yerine getirerek bir aracı kurum kurması veya kurulmuş bir aracı kuruma iştirak etmesi gerekmektedir.Türkiye'de bankaların aracılık faaliyetinde bulunabilmesi için bir aracı kurum kurması veya kurulmuş bir aracı kuruma iştirak etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, AB düzenlemeleri çerçevesinden bakıldığında AB'de bankalar her türlü sermaye piyasası faaliyetinde bulunabilirken, Türkiye'de bu faaliyetleri yerine getirebilmeleri aracı kurum kurmaları ile mümkün olmaktadır.

Menkul kıymetler borsalarında işlem yapacak üyelerin de Sermaye Piyasası Kurulundan izin alması gerekmektedir. Borsa üyelerinin temsilci ve yardımcılarının T.C. vatandaşı olma zorunluluğu bulunmaktadır.

Kurumsal yatırım kuruluşları dikkate alındığında yabancı bankalar Türkiye'deki şubeleri vasıtasıyla yatırım fonu kurabilmekte ve katılma belgelerini halka arz edebilmektedir. Yabancı yatırım fonlarının payları da, "Yabancı Yatırım Fonu Paylarının Kurul Kaydına Alınmasına ve Satışına İlişkin Esaslar Tebliği"ndeki esaslar çerçevesinde, Kurul kaydına alınmasından sonra Türkiye'de satılabilmektedir.

Derecelendirme faaliyetleri sözkonusu olduğunda, Kurulca belirlenen uluslararası kabul görmüş derecelendirme kuruluşları Türkiye'de şirket kurmadan veya kurulmuş bir derecelendirme kuruluşuna iştirak etmeden veya şube, temsilcilik ve ofis açmadan da derecelendirme faaliyetinde bulunabilmektedir.

Sektör temsilcileri, yabancıların hizmet sunumunda bulunmak üzere Türk pazarına girmesi konusunda aşağıda belirtilen yorumu yapmaktadırlar.

Türk sermaye piyasasında hizmet sunumunda bulunmak Sermaye Piyasası Kurulu'nun iznine tabi olup, halen bu iznin alınmasını müteakip piyasada faaliyette bulunulmaktadır. Uluslararası deneyime sahip kuruluşların sektöre dahil olması hizmet kalitesini ve ürün çeşitliliğini artırıcı yönde olumlu etki edecektir. Ayrıca kurumsal yatırımcı tabanını ve yabancı sermaye girişini artırıcı yönde etkileri olabilecektir. Yerel borsalar açısından ise, işlem hacminde ve likiditedeki muhtemel artışlar sonucu global yatırımlar ve yerel yatırımcılar için daha cazip bir ortam sunulması, birikimlerin sermaye piyasasına çekilmesini mümkün kılacaktır. Diğer yandan, piyasada rekabetin artması sonucu yerel yatırımcılar daha ucuza hizmet alabilecek ancak, yerli aracı kuruluşların pazar ve dolayısıyla gelir kaybı olabilecektir. Bu da pazarın büyümesiyle birlikte büyük ölçüde telafi edilecektir.

Sermaye piyasası sektöründe faaliyet gösterenlerin yurtdışında karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik olarak hükümetten beklentileri aşağıda belirtilmektedir.

İMKB'de esas olarak uyumlaştırma çalışmaları ve çeşitli borsalarla ortak işlem platformu oluşturma gibi konularda sorunlarla karşılaşılmakta olup, başlıca tartışma konuları,

- bir ülke ihraççısının diğer ülkelerde halka arz ya da tahsisli satış vb. faaliyetlerde bulunabilmesinde kayıt ve kotasyon prosedürünün kolaylaştırılması,
- taraflar arasında ortak bir muhasebe ve bağımsız denetim standardının oluşturulması,
- yatırımcıların korunması ve kamunun aydınlatılması esaslarında standart uygulamaların oluşturulması,
- çok taraflı işlemlerin gözetiminde borsaların birbirine kolaylık göstermesi, gerekli bilgilerin sağlanması,

olmaktadır.

Türk aracı kuruluşlarının gelişmiş piyasalarda fazla sorunlarla karşılaşmadıkları, ancak az gelişmiş piyasa şartlarından kaynaklanan problemler olduğu belirtilmiştir. Örneğin, bazı az gelişmiş ülkelerde kambiyo rejimi kısıtlamaları sonucu ilgili ülkeden sermaye çıkışında sorunlarla karşılaşıldığı ya da faaliyet izinleri vb. için çok yoğun işlemler olabildiği için bunların alınmasının 1-2 yıl sürmesi şeklinde problemlerin yaşandığı belirtilmiştir.

Aracı kuruluşlar yurt dışında yaşadıkları problemlerin çözümleriyle ilgili olarak beklentilerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir.

- özellikle vergi mevzuatında eşit uygulamaların getirilmesi, çifte vergi anlaşması olmayan ülkelerde bu anlaşmaların tesisi veya bu anlaşmaların şartlarının iyileştirilmesi (örneğin Hollanda ile Türkiye arasında etkin bir vergi anlaşması tesis edilmiş durumda, bu tip anlaşmaların diğer ülkelerle de yapılması),
- AB düzenlemeleri çerçevesinde "Undertakings for Collective Investments in Transferable Securities-UCITS" Direktifi kapsamına Türk yatırım fonlarının da alınması, bu fon paylarının sözkonusu piyasalarda satışına imkan sağlanması.

AB ile Başlatılacak Müzakerelerde Milli Muamele Kısıtlamalarının Kaldırılması

Konu genel bir serbesti anlamında ele alınmış ve böyle bir serbestinin, sermayenin hareket kabiliyetinin artması, yatırımcı tabanının genişlemesi, yatırım aracı çeşitliliğinin sağlanması, hizmet sektörünün gelişmesi, rekabetteki artış, işlem maliyetinin düşmesi, ortak-yatırım vb. gibi ortak girişimlerin ve işbirliklerinin artması, buna karşın rekabet ortamında küçük ölçekli ve hizmet kalitesi düşük şirketlerin pazar paylarını kaybetmesi ile sonuçlanabileceği öngörülmektedir.

Özellikle Türk aracı kuruluşlar açısından ele alındığında, yerel aracı kuruluşların pazar payını kaybetmesi ve sektörün bundan olumsuz yönde erkilenmesinin bertaraf edilmesi için sözkonusu serbesti sağlanmadan önce ;

- aracı kurumlarda birleşmelerin teşvik edilmesi ve mali yapılarının güçlendirilmesi;
- sermaye piyasasında mesleğe giriş niteliklerinin artırılması

alınması gereken önlemler olarak gündeme gelmektedir.

Öte yandan, karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik olarak hükümet tarafından alınması gereken önlemler şu şekilde özetlenmektedir:

- bir ülke ihracatçısının diğr ülkelerde halka arz ya da tahsisli satış vb. faaliyetlerde bulunabilmesinde mütekabiliyet esasının getirilmesi ile kayıt ve kotasyon prosedürünün kolaylaştırılması;
- taraflar arasında ortak bir muhasebe ve bağımsız denetim standardının oluşturulması;
- yatırımcıların korunması ve kamunun aydınlatılması esaslarında standart uygulamaların oluşturulması;
- yerli ve yabancı aracı kuruluşların hak ve sorumlulukları ile verilen cezalarda mütekabiliyet esasının getirilmesi;
- çok-taraflı işlemlerin gözetiminde borsaların birbirine kolaylık göstermesi, gerekli bilgilerin sağlanması;
- vergi mevzuatında eşit uygulamaların getirilmesi, çifte vergi anlaşması olmayan ülkelerde bu anlaşmaların tesisi veya bu anlaşmaların şartlarının iyileştirilmesi;
- AB düzenlemeleri çerçevesinde "Undertakings for Collective Investments in Transferable Securities -UCITS" Direktifi kapsamına Türk yatırım fonlarının da alınması, bu fon paylarının sözkonusu piyasalarda satışına olanak sağlanması;
- Bankacılık sektöründe pazara erişim bakımından herhangi bir engelle karşılaşılmaması için, AB ile yapılacak müzakerelerde "karşılıklı tanıma" ilkesine göre hareket edilmesi ve özellikle yerleşme hakkına ilişkin konularda ayrımcılık yapılmaması gibi konuların savunulması,

gerektiği düşünülmektedir.

2000-2005 ve 2001-2023 Dönemlerinde Ulusal ve Uluslararası Çerçevede Olması Gerekenlere İlişkin Sermaye Piyasası Sektörünün Değerlendirme, Düşünce ve Beklentileri

Gerek GATS gerekse AB çerçevesinde, kısa dönemde (2001-2005) piyasada faaliyet gösteren kuruluşların rekabete karşı güçlerini artırmak gerekmektedir. Kuruluşların mali yönden güçlendirilmeleri, uzmanlaşmaya gitmeleri ve sundukları hizmetlerin kalitesini artırmaları rekabet edebilmeleri için ön koşuldur. Bu ön koşulları sağlamak üzere, aracı kurumlar arasında birleşmelerin teşvik edilmesi, sermaye piyasalarında hizmet sunan bireylerin mesleki yeterliliğinin test edilerek sertifika almak zorunluluğunun getirilmesi ve mesleki etik kurallarının oluşmasını sağlayacak Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları

Birliğinin kurulması çalışmaları yürütülmektedir. En fazla bir yıl içerisinde uygulamaya geçmesi beklenen bu çalışmaların, beş yıllık dönem içerisinde olası eksiklikleri ve aksayan yönleri görülebilecek, telafi edici düzenleme ve uygulamalara gidilebilecektir.

Özellikle AB açısından, Türk sermaye piyasası mevzuatı ile AB'nin ilgili düzenlemeleri karşılaştırılarak farklılıkların en aza indirilmesi ve maksimum mevzuat uyumunun sağlanması hedeflenmektedir. Şu an, AB mevzuatı ile aramızda temel ayrılığı oluşturan bankaların sermaye piyasası işlemlerine doğrudan katılamamaları konusunun AB-Türkiye sermaye piyasası hizmetleri ilişkisinin ana temasını oluşturması beklenmektedir.

Son dönemlerde, uygulanmakta olan ekonomik program çerçevesinde ulusal ve uluslararası tüm dikkatleri üzerine çekmiş bulunan sermaye piyasalarımızda eksik bulunan piyasaların beş yıllık dönemde tamamlanması hedeflenmektedir. Bu bağlamda, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile her türlü türev araçlardan oluşan sermaye piyasası araçlarının işlem göreceği borsalar ile küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin sermaye piyasalarından fon sağlamalarına imkan sağlayacak piyasaların kurulması önem taşımaktadır.

Uluslararası piyasalara açılmanın ayrılmaz bir parçasını yabancı ülkelerin sermaye piyasalarında düzenleme ve denetime yetkili kuruluşlar ile sermaye piyasalarıyla ilgili her türlü işbirliği yapılması ve bilgi alışverişi oluşturmaktadır.

Internet de dahil, her türlü elektronik bilgi iletişim araç ve ortamı ve benzeri araçlar üzerinden gerçekleştirilen sermaye piyasası faaliyetleri ve işlemlerinin geliştirilmesi ve bu tür faaliyetlerin düzenlenmesi, bu alandaki uluslararası gelişmeler karşısında gerek kısa gerek uzun dönemli hedefler arasında önemli yer tutmaktadır.

Yabancıların sermaye piyasalarımızda hizmet sunumuna ilişkin olarak kısa dönemdeki hedeflerden en önemlisi sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunacak yabancı kuruluşlara ilişkin esasların Kurul tarafından belirlenerek, yabancıların hizmet sunumlarına açıklık getirilmesidir.

Sermaye piyasalarımızda uzun dönemli hedefler, teknolojik gelişmeler başta olmak üzere uluslararası gelişmelerin yakından takip edilerek, bu gelişmelere gerekli uyumun sağlanması ve Türk hizmet sunucularını da yabancı piyasalarda mevcudiyet göstermesidir.

Faktoring Hizmetleri

2000-2005 ve 2001-2023 Dönemlerinde Ulusal ve Uluslararası Çerçevede Olması Gerekenlere İlişkin Faktoring Sektörünün Değerlendirme, Düşünce ve Beklentileri

Hızlı gelişen bir sektör olmasına rağmen hukuki alt yapısı henüz oturmamış olan faktoring sektörünün ulusal ve uluslararası alanda haksız rekabet koşulları oluşturan bazı sorunları bulunmaktadır. Bu sorunların aşılması durumunda, orta ve uzun dönem içinde

faktoring, Türkiye'nin bir üyesi olma başlangıcında bulunduğu Avrupa Birliği ülkelerindeki standartlara ulaşmış önemli bir finansman tekniği olacaktır.

1998 yılı sonunda dünya faktoring cirosu olan 526.631 milyon doların % 65'i Batı Avrupa ülkelerinde gerçekleşmiştir. Bu ülkelerin çoğunda özel yasası bulunan faktoring sektörü, az sayıda ve Türkiye'nin önde gelen bankaları büyüklüğünde faktoring şirketlerine sahiptir. Kurumsal açıdan bu farklılığa rağmen, faktoring işlemlerinin hizmet ağırlıklı olması nedeni ile Türk faktoring şirketleri haksız rekabet yaratan ve kaynak maliyetlerini artıran bazı yurtiçi sorunlarını çözümlediği takdirde, konu ile ilgili yasal sınırlamalar ile karşılaşmadığı Batı Avrupa ülkeleri ile rekabet edebilecek bir güce kavuşacaktır.

Avrupa Birliği ülkelerinin bir kısmında bankalar banka olarak faktoring işlemi yapamamakta, bir kısmında ise bankalar faktoring işlemlerini faktoring şirketleri ile aynı koşullar içinde yürütmektedirler. Türkiye'de ise haksız rekabet yaratan bir yasal yapı söz konusudur. Bankalar, Bankalar Kanunu'na; faktoring şirketleri ise 545 sayılı K.H.K'ye göre faktoring işlemlerini yürütmektedirler. Bu durum bankalar ile faktoring şirketlerinin tabi oldukları BSMV ve KKDF uygulamaları açısından farklılıklar dolayısı ile faktoring şirketleri aleyhine haksız rekabet yaratmaktadır.

Bir çok Avrupa ülkesinde, faktoring işlemleri yapan kurumları çatısı altında toplayan dernek, birlik gibi organizasyonların bazı yetkilerle donatılmış olması sektörün gelişmesine önemli katkılar sağlamış ve sağlamaktadır. Türkiye'de faktoring için çıkarılacak özel bir kanunda özellikle denetim konusunda yetkileri olan bir Faktoring Birliği'ne yer verilmesi, kamunun bu konudaki yükünü hafifletirken sektörü çağdaş standartlarda bir gelişme süreci içine sokacaktır.

Hukuki alt-yapıdaki bu eksikliklerin tamamlanması halinde faktoring sektörünün Türk ekonomisine katkısı önemli boyutlara ulaşabilecektir. Özellikle bankaların risk nedeni ile kredi vermekten çekindikleri ve toplam katma değerin büyük bir bölümünü yaratan KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir kurumsal yapı oluşturulacaktır. Faktoring şirketlerinin, bu finansman yanında KOBİ'lere aktaracakları pazar bilgilerinin onların üretimlerinde ve ürün kalitelerinde gelişmelere neden olacağı ve bu yolla milli gelire katkılarının azımsanmayacak seviyelere ulaşacağı unutulmamalıdır.

Finansal Kiralama Hizmetleri

2000-2005 ve 2001-2023 Dönemlerinde Ulusal ve Uluslararası Çerçevede Olması Gerekenlere İlişkin Finansal Kiralama Sektörünün Değerlendirme, Düşünce ve Beklentileri

Finansal kiralama sektör ve faaliyetleri, 28.06.1985 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu ve buna ilişkin yönetmeliklerle yasal düzenlemeye kavuşturulmuştur.

Bu mevzuat çerçevesinde, AB ülke yatırımcılarının sektöre girişi, GATS çerçevesinde hizmet sunumu ve hizmetten yararlanma konularında kısıtlayıcı bir hüküm bulunmamakta olup, Türkiye'de kurulacak finansal kiralama şirketleri ile yabancı finansal kiralama şirketlerinin Türkiye'de açacakları şubeler için sermaye farklılığı görünüyor olsa da her iki sermaye miktarı Hazine Müsteşarlığının onayı ile paralel hale getirilmektedir.

Orta vadede yapılması gerekenler:

- Finansal kiralama sektörünün mali sistem içindeki payını arttırmak, finansal kiralama yoluyla yapılan yatırımların artmasıyla ihracatımız ile diğer döviz kazandırıcı hizmetleri olumlu yönde etkilemek ve uygulamada yaşanan sorunları en aza indirmek amacıyla halen yürürlükte olan mevzuatın günümüz koşulları çerçevesinde güncelleştirilmesi gerekmektedir.

Uzun vadede yapılması gerekenler:

- Banka ortaklı finansal kiralama şirketlerinin Bankacılık Mevzuatı çerçevesinde denetiminin sağlanarak, ekonomik şartların elverdiği ölçüde finansal kiralama şirketlerinin kuruluşu kolaylaştırılmalıdır.

- Sektörde etkin bir denetim sağlanmalıdır. Bu çerçevede, finansal kiralama şirketlerinin uyması gereken şartlar geniş bir katılımla belirlenmeli, belirlenen hususlara uyulup uyulmadığı konusunda kamu sektörünün yanısıra sektörde faaliyet gösteren şirketlerin oluşturacağı kuruluşlara ve hizmetten yararlananlara yer verilmelidir. Hizmetten yararlananların ve sektör örgütlerinin bu alandaki ağırlığı süreç içerisinde artırılmalıdır. Buna paralel olarak, şirketlerin kendi içlerindeki örgütlenmesinin ve iç denetiminin sağlanması için gerekli önlemler alınmalıdır.

TURİZM VE SEYAHAT İLE İLGİLİ HİZMETLER

Türk turizm sektöründe faaliyet göstermek üzere pazara girmek isteyen yabancı üreticilere uygulanan tüm kısıtlamalar GATS taahhüt listemizde belirtilmiştir.

Turizm sektörü temsilcileri, yabancı üreticilerin Türk pazarına girmesi konusunda rekabet artışından ileri gelen bir hizmet kalitesi yükselmesi yaşanacağını belirtmekle beraber Türk turizm sektöründe gerekli alt yapı koşulları oluşturulmadan pazarın tam serbest hale getirilmesinin doğrudan turizm sektörleri olmak üzere diğer ilgili hizmetleri olumsuz olarak etkileyeceğine inanmaktadırlar. Bazı temsilciler ise ancak teknoloji transferinin mümkün olduğu durumlarda tam liberalizasyonun yararlı olacağını belirtmektedirler. Genel yaklaşım; ihtiyaçlar, nitelikler, istihdam, fırsat eşitliği, serbest rekabet ve sosyal güvenlik koşulları gözönüne alınmak kaydıyla yabancı hizmetin sektöre girmesinde sakınca bulunmadığı yönündedir.

Tüm sektor temsilcileri Türk turizm hizmeti üreticisinin yurt dışına açılmak için gerekli alt yapıya sahip olduğuna inanmaktadır.

Sektör temsilcileri Türk üreticisinin yurt dışında faaliyette bulunurken sorunlarla karşılaştığını belirtmekte ve bunların çözümlerinin ülkelerle yapılacak ikili görüşmelerde dile getirilerek iyi niyet çerçevesinde çözüm aranmasının gerekliliği üzerinde durmaktadırlar. Ayrıca Türk turizm hizmet sunucusunun genel olarak karşılaştığı sorunların giderilmesi için devletten beklentileri aşağıda sıralanmaktadır.
- Yurt dışına giden kişilerin vize almalarındaki zorlukların kaldırılması için çaba gösterilmesi,
- Sektörün çevre projeleri için AB fonlarının aktarımındaki engellemelerin kaldırılması,
- Fuar malzemelerinin gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması,
- Mevzuat değişiklikleri yapılırken, özel sektör devlet ilişkilerinin daha yüksek seviyeye çıkarılması,
- Araştırma geliştirme faaliyetlerinin zorunlu hale getirilmesi ve devletin desteğinin mutlaka sağlanması.

AB ile Başlatılacak Müzakerelerde Milli Muamele Kısıtlamalarının Kaldırılması

Yabancıların hizmet sunumunda bulunmak üzere Türk pazarına girmesinin hizmet kalitesinin yükseltilmesi bakımından yararlı olacağı düşünülmekte, ancak Türk turizm sektörünün gerekli altyapı koşulları oluşturulmadan tam bir liberalizasyonunun sağlanmasının, doğrudan turizm sektörü olmak üzere, dolaylı olarak diğer sektörleri de olumsuz etkileyebileceği belirtilmektedir.

Ayrıca aşağıdaki hususların da bu bağlamda dikkate alınması gerekli görülmektedir :
- ihtiyaçlar;
- nitelikler;
- istihdam;
- fırsat eşitliği;
- serbest rekabet koşulları;
- sosyal güvenlik koşulları.

Sektörün yurtdışına açılım için gerekli altyapı ve donanıma sahip olduğu düşünülmektedir.

Ancak zaman zaman, yabancı ülke mevzuat ve uygulamalarından kaynaklanan sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bu sorunlara örnek olarak, vize sorunları, hava yolu ile yolcu taşımacılığı izinlerinde yaşanılan sorunlar (uçak iniş-kalkış izinleri, slotlar vb) gösterilmektedir.

AB ile başlatılacak müzakerelerde milli muamele kısıtlamalarının kaldırılmasının olası avantaj ve dezavantajları şu şekilde özetlenmiştir:

Avantajlar:
- ürün ve hizmet arzı çeşitliliği ve yeni pazarlar;
- ürün ve hizmet standardizasyonu aracılığı ile hizmet kalitesinde artış ;
- eğitim kalitesinde artış;
- sosyal güvenlik olanaklarının geliştirilmesine katkıda bulunulması ;
- çevre ve hijyen koşullarının iyileştirilmesine katkıda bulunulması ;
- hizmetlerde ihtisaslaşma sağlanması ;
- tüketici haklarının gelişmesi;
- yeni teknolojiye daha kolay ulaşma olanağı.

Dezavantajlar :
- gelecek olan nitelikli işgücü nedeniyle yerli personelin işsiz kalması ;
- iyi eğitilmiş personelle gelecek güçlü yabancı sermayenin yerli girişimcinin gelişmesine engel olması ;
- dış kaynaklı ürün ve işgücü kullanımının fırsat eşitsizliği yaratması ;
- dışa bağlı ürün ve hizmet alımının maliyeti artırıcı etkisi aracılığı ile ortaya çıkacak talep azalması.

Sözkonusu olabilecek bu dezavantajların ortadan kaldırılabilmesi için, yerli sermaye ve işgücünün yabancılarla eşit rekabet olanaklarına kavuşuncaya kadar aşamalı liberalizasyonun gerçekleşeceği bir geçiş dönemi talep edilmektedir.

2000-2005 ve 2001-2023 Dönemlerinde Ulusal ve Uluslararası Çerçevede Olması Gerekenlere İlişkin Turizm Sektörünün Değerlendirme, Düşünce ve Beklentileri

Hem turizm hizmeti tüketicisi hem de turizm veya başka hizmet ya da mal sunumu yapmak üzere yurtdışına (özellikle AB ülkeleri) çıkmak isteyen Türk vatandaşlarının tabi olduğu rejimin de liberalizasyon süreci içinde ülkemiz aleyhine mevcut asimetrik durumu pekiştirecek şekilde devamının engellenmesi de ülkemiz çıkarları açısından önem arzetmektedir.

Bu nedenle kişilerin uluslararası hareketliliğinin sadece turizm hizmetleri (tüketici/turist ve turizm hizmet sunan sektör mensubu) açısından değil bütünsel olarak ele alınması ve hizmet ve mal ticaretinin liberalizasyonuna bağlı uluslararası hareketliliğin önündeki engellerin kaldırılması meselesinin de AB ve GATS müzakerelerinde ülkemiz tarafından gündeme getirilmesi ya da gelişmiş ülkelerle ilişkilerimiz kapsamında çözümü yönünde girişimlerde bulunulması yararlı olacaktır.

Ayrıca GATS çerçevesinde bazı ülkelerce sunulan turizm sektörüne "EK" oluşturulması önerisi, sektörün daha detaylı olarak kapsamının belirlenmesi, dolayısıyla liberalizasyon müzakerelerinin daha kolaylaşması, özellikle destinasyon ülkeler ve turist gönderen ülkeler açısından turizm ticaret pazarında rekabet koşullarının oluşumu tartışmalarına imkan sağlaması bakımından olumlu bulunmaktadır.

Önceki müzakere döneminde liberalizasyona, Türk turizm sektörünün içinde bulunduğu gelişme düzeyine bağlı olarak, öncelikle yabancıların pazarımızdaki faaliyetleri bakımından yaklaşılmıştı. Ancak bu dönemde gerek öncelikle yurtdışında yerleşik Türk kökenli seyahat firmaları, gerekse Türk turizm yatırımcıları bakımından küreselleşmenin ve bu müzakerelerin özellikle gelişmekte olan pazarların sunduğu imkanlar bakımından değerlendirilmesi ve öncelikli pazarların saptanıp, müzakerelerde kamu ve özel sektör işbirliğinin kurumsallaştırılması gerekmektedir.

Meslek kuruluşlarının dışa açılma açısından profillerini ortaya koymak bakımından öncelikli olarak, kendi alt sektörlerine ilişkin konular yoğunluklu olmak üzere, kendi üyelerine yönelik olarak, somut sayısal verilerinden yararlanarak, dışa açılma imkan ve kapasitesi konusunda, hedefleri, hedef pazarları, karşılaştıkları güçlük ve engeller konusunda çalışma ve araştırmalar yaptırmaları gerekmektedir.

DENİZ TAŞIMACILIĞI HİZMETLERİ

Deniz taşımacılığı sektöründe 1976 tarihli Kabotaj Yasası yabancıların Türk limanları arasında taşımacılık yapmalarına ve denizle ilgili menfaat sağlamalarına izin vermemektedir.

Genelde sektörün üreticisinin yurt dışına açılmak için gerekli alt yapıya sahip olduğu düşünülmeltedir. Ancak sektörün yurtdışında karşılaştığı en önemli sorun Türk deniz ticaret flosunun yaşlı olmasıdır. Ortalama gemi yaşı 15'dir. Bu nedenle yaşlı gemilerin donatımı ile ilgili sorunlar yabancı limanlarda "gemi tutulması ve ceza verilmesi" gibi sonuçlara yol açmaktadır. Ayrıca Türk deniz filosu yeterli DWT'a ulaşamadığı için büyük navlun kayıpları oluşmaktadır.

Yabancıların Türk pazarına girmesinin deniz taşımacılığı sektöründe rekabeti ve kaliteyi geliştireceği düşünülmekte, ancak sermaye yapısı yabancılara nazaran zayıf olan Türk firmalarının zorlanacağı düşünülmektedir.

Bu arada, deniz ticareti tüm ülkeler tarafından sınırlı koşullar altında yabancı uyruklulara açıldığından, yabancıların denizcilik sektöründe hizmet sunumunun bazı stratejik nedenlerle sınırlanması gerektiği de vurgulanmaktadır.

Sektörün 2000 yılı GATS müzakerelerinde öncelikli olarak ele alınarak liberalizasyon seviyesinin artırılması için çalışmalar yapılması da uygun görülmektedir.

AB ile Başlatılacak Müzakerelerde Milli Muamele Kısıtlamalarının Kaldırılması

AB ile başlatılacak müzakerelerde milli muamele kısıtlamalarının kaldırılması ile AB ile gerçekleştirilen ticaret hacminde belli bir artışın gerçekleşeceği düşünülmektedir. Ancak bununla birlikte sektörün finansman gereksiniminde artış beklenmektedir.

2000-2005 ve 2001-2023 Dönemlerinde Ulusal ve Uluslararası Çerçevede Olması Gerekenlere İlişkin Deniz Taşımacılığı Sektörünün Değerlendirme, Düşünce ve Beklentileri

Türkiye'nin AB'ye üyeliği çeçevesinde yürütülen teknik mevzuat uyum çalışmaları ile özellikle gezinti teknelerinin inşasına yönelik standartların yükseltilmesi Denizcilik Müsteşarlığı'nın gündemindedir. Ancak bu konuda belli bir geçiş sürecine ihtiyaç duyulacaktır. Bu süre içerisinde hem teknik eleman, hem de teknik alt yapı eksikliklerinin giderilmesiyle birlikte sektörün rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir. Bu amaçla örgün ve yaygın eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması düşünülmektedir.

Gemi bakım ve onarımı konusunda ise; GATS çerçevesinde ülkemizin taahhütte bulunduğu hizmet sektörlerinden "Ulaştırma Hizmetleri" başlığı altında yer alan "Deniz Taşımacılığı Hizmetleri" alt başlığı "(d) maddesi: Gemilerin Bakım ve Onarımı" konusunda hiç bir kısıtlama getirilmemiştir. Gemilerin bakım ve onarımları için gerekli yerlerde hizmetin verilebileceği tersaneler kurulması için çalışmalar sürdürülmektedir.

Gemi ve yat inşa sektöründe verilen hizmetin kalitesinin Avrupa ülkelerinde iyi kabul edilmesine rağmen, kısa ve orta vadede daha iyi bir noktaya getirilebilmesi amacıyla var olan ara teknik elemanların sayı ve teknik düzeylerinin yükseltilmesi için çalışmalara ağırlık verilmesi düşünülmektedir.

Gemi inşa sektörümüzün dünya deniz ticaret filosuna daha etkin hizmet verebilmesi için diğer ülkelerle "ikili görüşmeler", ikili teknik ve ticari ortak çalışma grupları" şeklindeki yaklaşımlarla, ilişkilerin somut neticelere ulaştırılması hedeflenmektedir.

Yukarıda belirtilen konular dışında Denizcilik Müsteşarlığı görev alanına giren ikili anlaşmaların yeniden tetkik edilmesi, liman tarifelerinin temelde ayrıma yol açmayacak şekilde ele alınması ve Türk Ticaret Kanunu hükümleri doğrultusunda yapılan acentelik, brokerlik vb. konuları "Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesi" uygulamaları çerçevesinde sözkonusu Müsteşarlık tarafından yeniden değerlendirilecektir.

SİVİL HAVACILIK HİZMETLERİ

Ülkemiz, Uluslararsı Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO), Avrupa Sivil Havacılık Konferansı (ECAC) ve Avrupa Seyrüsefer Güvenliği Teşkilatı (EUROCONTROL) gibi uluslararası sivil havacılık kuruluşlarının tam üyesi, Avrupa Sivil Havacılık Otoriteler Birliği (JAA)'nin de aday üyesidir. Bu kuruluşlar tarafından yapılan seminerlere ve toplantılara katılım sağlanmakta, dokümanlar takip edilmekte ve talimatlar hazırlanmaktadır.

Hava taşıma hizmetlerinde de uluslararası kurallar uygulanmakta, ancak parasal uygulamalar ülke koşullarına göre ayarlanmaktadır.

Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığının (THY) faaliyet gösterdiği sektörle ilgili olarak GATS kapsamındaki görüşleri aşağıda belirtilmektedir;

THY'nin ve Türkiye'ye yönelik sefer yapan diğer ülke taşıyıcılarının tarifeli taşımaları İkili Hava Ulaştırma Anlaşmaları ile düzenlenmektedir.

Sözkonusu anlaşmalar, iki ülke arasında gerçekleştirilecek tarifeli taşımacılığın tüm esaslarını belirlemekte ve bu esaslar, karşılıklılık ilkesine dayanmaktadır. Dolayısıyla, karşılıklılık ilkesinden hareketle, iki ülke taşıyıcılarına eşit ve adil imkanlar tanınması hedeflenmektedir.

İkili Hava Ulaştırma Anlaşmalarının en kritik noktalarını, trafik hakları, frekans ve kapasite yaklaşımı ile taşımacılık yapacak havayolu tayinini öngören maddeler oluşturmaktadır.

Ticari açıdan havayolları için son derece önemli olan bu hususlarda hak alışverişi her ülke için farklılık gösterebilmekte, liberal bir politika izleyen ülkeler arasında daha esnek anlaşmalar akdedilirken, katı ve kısıtlamacı ülkeler ile ile anlaşma çerçevesindeki hak alışverişi de kısıtlı olmaktadır. Ülkemiz ile halihazırda 81 ülke arasındaki hava ulaştırma anlaşmaları da birbirinden farklılıklar içermekte ve karşılıklılık prensibine uymamaktadır.

Bu çerçevede, GATS hükümlerinin İkili Hava Ulaştırma Anlaşmalrına yansıyacak şekilde düzenlenmesinin halihazırda ülkeler arasında korunan denge unsurunu bozacak öğeleri de beraberinde getireceği düşünülmektedir.

Özel sektörümüzden İstanbul Havayollarının görüşü de aşağıdaki şekildedir;
Sivil havacılık hizmetlerinde yabancı ortaklığı % 49'u geçemez. Ayrıca, ülkeler arası uçuşlarda uluslararası anlaşmalar vardır.

Sivil havacılık sektörümüz, pazara yabancıların girip hizmet sunma konusunda, öncelikli olarak devletin sektörden çekilmesi ve özel sektörün güçlendirilmesi gerekliliği üzerinde durarak, aksi takdirde Türk yatırımcının pazardan çıkmak zorunda kalacağına dikkat çekmektedir.

Sivil havacılık sektörümüzün yurt dışına açılmak için gerekli alt yapıya sahip olmadığını düşünen özel sektörümüz, bu konuda yapılması gerekenleri aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:
- sektör, yoğun olarak yurt dışına uçmakla birlikte 1998 yılı itibariyle ciddi bir mali krize girmiştir. Devlet desteğine ihtiyaç duyulmaktadır,
- ülke imajının düzeltilmesi ve Türk ekonomisinin istikrara kavuşması gerekmektedir (banka faizlerinin düşmesi vb.)
- bankaların iştirak limitlerine getirilen sınırlamalara "havacılık sektörü" için istisna getirilmelidir. Batıda önemli havacılık kuruluşlarının ardında finans kuruluşları vardır.

Ayrıca sözkonusu hizmet sunumunda üreticimiz yurt dışında da problemlerle karşılaştığını belirterek, bu problemlerin çözümlenmesi için öncelikle "Sivil Havacılık İdaresi" nin özerk bir yönetim yapısına kavuşturulması ve kendi gelirlerini sağlayan ve harcayan bir örgüte dönüştürülmesi ve buna yönelik yasanın bir an önce çıkarılması gerektiğini vurgulanmaktadır.

AB ile Başlatılacak Müzakerelerde Milli Muamele Kısıtlamalarının Kaldırılması

THY'nin bu başlık altındaki düşünceleri aşağıda verilmektedir.

AB içerisinde sivil havacılık alanında III. Paket olarak bilinen ve tüm kısıtlamaların kalktığı bu ortama, ülkemizin tam bir uyum içerisinde entegrasyonunun THY açısından bir sakınca yaratmayacağı düşünülmektedir.

Zira THY'nin, AB üyesi ülke taşıyıcıları ile ilişkileri son derece liberal bir çerçeveye oturtulmuş olup, faaliyetlerini serbest rekabet ortamı şartlarında sürdürmektedir.

Bu nedenle, AB tarafından benimsenen III. Pakete entegrasyon konusunda THY'nin herhangi bir tereddütü bulunmamaktadır.

Ancak, bu tür bir serbestiyete geçiş halinde, THY halihazırda T.C. Ulaştırma Bakanlığı'nın onayına bağlı olarak belirlenmekte olan iç hat taşıma ücretlerinin de AB mevzuatında olduğu gibi, bir denetim mekanizması çerçevesinde, tamamen pazar koşulları çerçevesinde belirlenmesi görüşünü benimsemektedir. Ancak, ücretlerin havayollarının maliyet yapısı da gözönüne alınarak uzun vadede giderleri karşılayacak seviyede olup olmadığının kontrol edilebileceği, Bakanlığın ücretleri çok yüksek veya çok düşük bulması durumunda yürürlükteki ücrete müdahele edebileceği bir denetim mekanizmasının bulunacağı yasal bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Bu çerçevede, sivil havacılık sektörü, gerek AB gerekse GATS boyutuyla incelendiğinde, serbest rekabet ortamı içerisinde, bu ortamın gerektirdiği tüm şartlara uygun faaliyet göstermekte olan THY, özellikle havacılık sektörünün GATS'a tabi olması konusunda sakınca bulmasına rağmen AB ile uyumlaşmış bir mevzuat çerçevesinde tam milli muamele prensibinin hayata geçirilmesini benimsemektedir.

İstanbul Hava Yolları ise, öncelikle özel sektörün güçlendirilmesi ve THY'nin özelleştirilmesinin tamamlanması gerektiğini, bunlar yapılmadan AB ile ulusal muamele kısıtlamalarının kaldırılması halinde sektörde güçlüklerle karşılaşılabileceğini belirtmektedir.

KARAYOLU TAŞIMACILIĞI (Ambar Hizmetleri ve Yük Taşımacılığındaki Komisyon Hizmetleri Dahil Olmak Üzere)

Karayolu Taşımacılığı Sektörümüzden sorumlu Ulaştırma Bakanlığı Kara Ulaştırması Genel Müdürlüğü'nün görüşleri aşağıda verilmektedir.

Karayolu Taşımacılığı sektöründe yabancıların faaliyet göstermesiyle ilgili olarak bazı kısıtlamalar bulunmaktadır. Milli mevzuatımıza göre, Türkiye'de çalışmak isteyen sürücülerin Türk vatandaşı olması, taşıtların ise Türkiye trafiğinde kaydının bulunması ve Türk plakası takması gerekmektedir. Taşımacılık açısından, Sermayenin Teşvikine ilişkin Kanuna göre ve Türk Ticaret Kanununun ilgili maddeleri uyarınca Türkiye'de taşımacılık yapacakların Türk tabiyetinde olması ve sermayenin buna göre Türkiye'ye getirilmesi gerekmektedir.

Ulaştırma Bakanlığı, yabancıların hizmet sunumunda bulunmak üzere Türk pazarına girme fikrine, Türk taşımacılarının olumsuz yönde etkileneceğini düşünmekle birlikte rekabetin oluşması, kaliteli mal ve hizmet üretiminin teşvik edilmesi ve sonuç olarak Türk tüketicisinin refahı açısından olumlu etki yaratacağı düşüncesiyle ılımlı yaklaşmaktadır.

Kara Ulaştırması Genel Müdürlüğü, Türk karayolu filosunun Avrupanın önde gelen filoları arasında yer aldığını kabul etmekle beraber yurtdışına açılmak için tam olarak gerekli alt yapı ve donanıma sahip olmadıklarını söylemektedirler. Türk karayolu filosunda EURO-I standartlarına uygun 9.000 adet yeşil ve EURO-II standartlarına uygun 6.000 adet çok yeşil ve güvenli taşıtların bulunduğu, bu standartlara uygun taşıt sayılarının arttırılması gerektiği, en önemli konunun ise bu alandaki eğitim faaliyetlerinin genişletilerek Avrupa standartlarına uygun hale getirilmesi olduğu belirtilmektedir.

Kara Ulaştırması sektöründe yurtdışında faaliyet gösteren taşımacılarımızın yabancı ülke mevzuat ve uygulamalarından kaynaklanan sorunları bulunmaktadır. Özellikle uluslararası anlaşmalar çerçevesinde yabancı ülkelerin uyguladıkları geçiş ücretleri ve geçiş belgelerindeki kısıtlamalar ile sürücü vizelerindeki ve sınır geçişlerindeki bürokratik zorluklar uluslararası karayolu taşımacılarımızı olumsuz yönde etkilemektedir. Avrupada bazı ülkelerin geçiş belgesi kotalarında getirdikleri kısıtlamalara son verilmesi, alınan vergilerdeki farklılıkların giderilmesi için ulusallığa dayalı ayırımcı uygulamalardan vazgeçilerek, şeffaf ve objektif uygulama sağlanması ve vergilendirme sisteminin basitleştirilmesi, sürücü vizelerinde ve sınır geçişlerinde karşılaşılan bürokratik engellerin kaldırılması, işlemlerin hızlandırılması ve ayırımcılık yapılmaması için girişimlerde bulunulması sektör temsilcilerinin Türk Hükümetinden temel taleplerini oluşturmaktadır.

Kara Ulaştırması sektörümüzde yük taşımacılığı alanında faaliyet gösteren taşımacılarımızın oluşturduğu Uluslararası Nakliyeciler Derneği (UND)'nin sektörleriyle ilgili olarak GATS kapsamında yapmış oldukları yorum aşağıda yeralmaktadır.

Ülkemizdeki yük taşımacılığı konusunda gerçek kişilerde vatandaşlık, tüzel kişilerde de Türk kanunlarına göre kurulması şartının haricinde yabancı yatırımcıya yönelik herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Sözkonusu kısıtlama 20.08.1994 tarihinde yayınlanan Karayoluyla Uluslararası Yolcu ve Eşya Taşımaları Hakkındaki Yönetmeliğin 7. Maddesinin c fıkrası ile getirilmiş olmasına rağmen, Türk Ticaret Kanununun tüzel kişiler hakkındaki hükümleri ve 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu sayesinde sektöre yabancı sermaye girişini engellememiştir.

6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun 10. Maddesi sayesinde yabancı yatırımcıların, sektöre tanınan teşvik imkanlarından faydalandırılması, son üç yıldır sektörümüzde oluşan atıl kapasite sorununu körüklemiştir. Zira sektörümüzün ekonomik yapısı çekici ithali vb. ülkemizden döviz transferini gerektiren yatırımları zorunlu kılması nedeniyle belirli bir gerileme göstermiş, kapasite fazlalığı ortaya çıkmış ve Teşvik Mevzuatı hükümlerince sektöre tanınan avantajların geri alınması hususunda bizzat sektörün sivil temsilcisi konumundaki Dernek girişimlerde bulunmuştur.

Karayoluyla uluslararası eşya taşımacılığı sektörümüz, dış ticaretimizin gelişimine ucuz işgücü, teknoloji yatırımı, dinamik organizasyon yapısı sayesinde küçümsenmeyecek bir katkıda bulunmaktadır. Bu avantajlar sayesinde, Avrupa'nın en büyük karayoluyla uluslararası eşya taşımacılık filosuna sahip olan taşımacılarımız, Rusya, Romanya, Macaristen, Avusturya ve İtalya gibi ülkelerde GATS'ın hükümlerine tezat oluşturacak şekilde kısıtlamalarla karşılaşmaktadırlar. Bu kısıtlamaların en belirgin örneğini geçiş belgeleri kotaları oluşturmaktadır.

Sektörün en önemli sorunlarından birisi de vize sorunudur. Her ne kadar vize sorunu GATS kapsamı dışında kalsa da, karayolu taşımacılık hizmetinin yerine getirilebilmesi için sürücünün taşıma esnasında geçmek zorunda kaldığı ülkelerin vizelerini alabilmek için taşıma evrakları ile birlikte ilgili ülke konsolosluğuna gitmesi, bazı ülke vizelerinin 8 gün gibi bir süre kaybına yol açması GATS'ın amacı ile tezat oluşturduğu için gündeme getirilmesi gerekmektedir.

AB ile Başlatılacak Müzakerelerde Milli Muamele Kısıtlamalarının Kaldırılması

Uluslararası Anlaşmalar çerçevesinde karayolu taşımacılığında, bazı kısıtlamalar bulunmaktadır. Bunlar arasında geçiş ücretleri, geçiş belgeleri ile ilgili kısıtlamalar, bürokratik engeller, uluslararası kara yolu taşımacılığımızı halihazırda olumsuz yönde etkilemektedir. AB ile yapılacak anlaşma, bazı Avrupa ülkelerinin geçiş belgesi kotalarına getirdikleri kısıtlamaları kaldırmaları ve bir çok engelin aşılması sonucunu doğuracaktır. Ayrıca, alınan vergilerdeki ayrımcı uygulamalar ve sürücü vizeleri ile ilgili yaşanan sorunların da çözümüne katkı sağlanmış olacaktır. Ancak, taşımacılık sektörümüzün dışa açılma konusunda yeterli alt yapı ve donanıma sahip olmadığı gözlenmektedir. Bu konuda özellikle eğitim ve AB standartlarına uyum hususlarına önem verilmesi gerekecektir.

AB kapsamında UND'nin görüşleri aşağıdaki şekildedir;

AB ile imzalanan Gümrük Birliğinin asıl amacı olan malların serbest dolaşımı ilkesi, henüz hizmet ticaretinin serbestleştirilememesi nedeniyle özellikle nakliye sektörü açısından çok önemli bir sorunu beraberinde getirmiştir.

AB ülkeleri ile Ülkemiz arasında malların serbest dolaşımını taşımacı sağlamaktadır. Ancak aynı taşımacının aracının AB ülkelerine giriş yapabilme, kabotaj hakkı çiğnenmemesine rağmen, hakkı sınırlandırılmaktadır.

Özellikle İtalya ve Avusturya'nın taşımacılığımıza yönelik uyguladığı kota sistemi hem malların hem de hizmetlerin serbest dolaşımı anlayışına tamamen ters düşmektedir.

Sözkonusu kota sistemi araçlarımıza, Avusturya ve İtalya'nın haricindeki diğer Avrupa ülkeleri tarafından da uygulanmaktadır. Mütekabiliyet prensibi ile ülkemizde de sözkonusu ülkelerin araçlarına kota sistemi uygulanmakta ancak bu husus hiçbir zaman Avusturya ve İtalya gibi ticareti kısıtlayıcı boyutlara ulaşmamaktadır.

Avrupa Birliği ile başlatılacak olan hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi müzakerelerinde vize sorunlarımız ile birlikte karayolu taşımacılığındaki ticareti kısıtlayıcı kota sisteminin kaldırılmasının gündeme alınması UND açısından çok büyük önem arzetmektedir.

2000-2005 ve 2001-2023 Dönemlerinde Ulusal ve Uluslararası Çerçevede Olması Gerekenlere İlişkin Kara Ulaştırması Sektörünün Değerlendirme, Düşünce ve Beklentileri

2000-2005 döneminde karayolu ile uluslararası taşımacılık yapan şirketlerin önemli sorunlarından olan , geçiş ücretlerinin, geçiş belgesi kotalarının karşılıklı olarak kaldırılması veya yeterli seviyeye getirilmesi çalışmalarının sonuçlandırılması amaçlanmaktadır. Sektörden sorumlu kuruluşların bu çerçevedeki önerileri uluslararası platformlara taşınacaktır.

2001-2023 döneminde karayolu ile taşımacılık yapan firmaların serbest dolaşımı amacıyla yapılacak düzenlemeler ağırlık kazanacaktır. Hizmetlerin serbest sunumunu sağlamak üzere DTÖ içinde yapılacak düzenlemeler dikkatle takip edilerek gerekli kararlar süratle alınacaktır.

AB ile başlatılacak olan hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi görüşmeleri GATS taahhütlerimizin daha ilerisinde düzenlemeler getirecektir. Dolayısıyla, bu sektörde 2000-2005 döneminde AB mevzuatına uyum konusunda yapılan çalışmaların en üst seviyeye çıkartılması hedeflenmektedir. Bu dönemde özellikle AB mevzuatına uygun olarak hazırlanan ve önemli bir eksikliği giderecek olan Karayolu Taşıma Kanunu Tasarısının

yürürlüğe girmesi sağlanacaktır. Ayrıca, taşımacılarımızın karşılaştığı kota, vize, geçiş ücreti gibi güçlüklerin AB ile yapılacak müzakereler neticesinde aşılması da sağlanacaktır.

2000-2023 döneminde karayolu taşımacılığı sektörünün önündeki engellerin önemli bir bölümü aşılmış olacak, kombine taşımacılığın teşvik edilmesi ile birlikte karayolu taşımacılığı üzerindeki yük azalarak, sektörün serbest rekabet kurallarına uyumu kolaylaşacaktır.

SEKTÖREL DEĞERLENDİRMELERDEN ÇIKAN SONUÇ

Hizmetlerin hızla uluslararası ticarete konu olduğu günümüzde, Türkiye de kaçınılmaz olarak hem Dünya Ticaret Örgütü bünyesinde hem de, AB ile ilişkilerinde hizmet ticaretinin serbestleştiği bir sürecin başında bulunmaktadır.

Böyle bir dönemde, özel sektörün bu konudaki görüşlerini yansıtan bir çalışma mevcut olmadığı için Özel İhtisas Komisyonumuz, daha sonra yapılacak kapsamlı çalışmalara temel oluşturmak amacıyla, hizmetler alanında faaliyet gösteren Türk özel sektörünün hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi hakkındaki görüşlerine ilişkin bir ön tespit yapmıştır. Bu tespit yapılırken kullanılan araçlar Rapor'un 1 sayılı ekinde verilen anket formu ve 2 sayılı ekinde verilen Komisyon Başkanının ilgili kuruluşları muhatap yazısıdır.

Bu çalışmanın sonuçlarını kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür :

Çalışmada, 12 temel hizmet sektörü ve Türkiye'nin yabancı sermaye mevzuatı alanında ilgili kurumların cevapları değerlendirilmiştir. Ele alınan sektörler muhasebecilik, danışmanlık ve defter tutma hizmetleri; mühendislik ve mimarlık hizmetleri; reklam hizmetleri; telekomünikasyon hizmetleri; müteahhitlik hizmetleri; eğitim hizmetleri; çevre hizmetleri; mali hizmetler; turizm ve seyahat ile ilgili hizmetler; deniz taşımacılığı hizmetleri; sivil havacılık hizmetleri; karayolu taşımacılığı (ambar hizmetleri ve yük taşımacılığındaki komisyon hizmetleri dahil olmak üzere) sektörleridir.

Yapılan değerlendirmeye göre, hizmetler sektöründe yatırım yapmak isteyen yabancı yatırımcılar için mevzuat açısından önemli bir sıkıntı bulunmamaktadır, sorun daha çok ön izin zorunluluğundan kaynaklanan bürokratik formalitelerden kaynaklanmaktadır. Hali hazırda bu sorunların giderilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

Yabancı sermaye mevzuatının genel anlamda son derece liberal olmasına karşın bazı hizmet sektörlerinde yabancıların serbestçe hizmet sunumunu engelleyen çeşitli mevzuat kısıtlamaları bulunmaktadır. Bu kısıtlamalar en somut olarak muhasebecilik, danışmanlık ve defter tutma hizmetleri, telekomünikasyon, mali hizmetlerin alt sektörü olan sermaye piyasası hizmetleri, deniz taşımacılığı, sivil havacılık hizmetleri ve karayolu taşımacılığı hizmetleri sektörlerinde gözlenmektedir.

Müteahhitlik hizmetleri, eğitim hizmetleri, mali hizmetlerin alt sektörleri olan bankacılık ve sigortacılık hizmetleri, finansal kiralama hizmetleri ve turizm ve seyahat ile ilgili hizmetlerde ise belirgin bir mevzuatdan kaynaklanan kısıtlama bulunmamaktadır.

Sektörlerin konuya genel bakış açısı ise şöyle özetlenebilir :

Hemen hemen tüm sektörlerde hizmet ticaretinin serbestleştirilmesinin sektörde rekabeti artıracağı, ürün yelpazesini genişleteceği ve kaliteyi yükselteceğinin ve bunların tüketicilerin yararına olacağının düşünülmesine karşın, sektörler yapısal sorunları giderilene kadar geçiş dönemi talep etmektedirler. Mühendislik ve mimarlık hizmetleri, telekomünikasyon hizmetleri, mali hizmetler, turizm ve seyahat ile ilgili hizmetler ve sivil havacılık hizmetleri bu sektörler arasındadır. Bu görüşten farklı olarak Maliye Bakanlığı, muhasebecilik, danışmanlık ve defter tutma hizmetleri sektöründe, yabancıların hizmet sunmak üzere Türk pazarına girmesinin sektörün niteliğinden kaynaklanan nedenlerle fiilen mümkün olmadığını belirtmektedir; müteahhitlik sektörü, sektörün yabancıların -özellikle AB vatandaşları- hizmet sunumuna açılabilmesi için "karşılıklılık" ilkesinin gözetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır; karayolu ulaştırmasında ise AB ile başlatılacak olan hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi sürecinde vize sorunlarımız ile birlikte karayolu taşımacılığındaki ticareti kısıtlayıcı kota sisteminin kaldırılması talep edilmekte, GATS sürecinde ise karayolu ile uluslararası taşımacılık yapan şirketlerin önemli sorunlarından olan , geçiş ücretlerinin, geçiş belgesi kotalarının karşılıklı olarak kaldırılması veya yeterli seviyeye getirilmesi çalışmalarının sonuçlandırılması amaçlanmaktadır.

Reklam hizmetleri sektöründe yabancıların Türk pazarında faaliyet göstermelerinde herhangi bir ksıstlama bulunmamaktadır ve sektör temsilcileri, sektörün gerek GATS gerek AB boyutunda girecekleri rekabetten sıkıntı duymayacaklarını belirtmektedirler.

Ancak, hizmetlere ilişkin bir veri tabanının mevcut olmaması nedeniyle bu değerlendirmelerin çok sağlıklı olduğunu söylemek de mümkün değildir. Ayrıca sektörlerin konuya ilişkin yeterli bilgi sahibi olmadığı da yapılan tespitler arasındadır.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi konusu dünya gündemine Uruguay Round görüşmeleri ile girmiş ve 1994 yılında Dünya Ticaret Örgütü'nün kurulmasıyla birlikte uluslararası disiplinlere kavuşmuştur. Geçen altı yıllık süre içerisinde, bu alanda gelişmiş ülkelerin daha iyi organize olduğu ve uluslararası platformlarda oldukça verimli çalışmalar yaptığı gözlemlenmiştir.

Tarihi sosyolojik ve coğrafi yapısı gereği yönünü batıya, çağdaş, sanayileşmiş dünyaya çeviren ülkemizin kalkınmasına en önemli katkı hizmetler sektöründen gelecektir. Sağlanabilecek katkının kalıcı olabilmesi de, hizmetler alanında mevzuat üreten sorumlu kamu kuruluşlarının, uluslararası gelişmeleri yakından takip etmesine ve bu dinamik sektörün önünü açabilecek düzenlemeleri hayata geçirebilmesine bağlı bulunmaktadır. Rapor çalışmaları sırasında ülkemizin hizmetler sektöründen sorumlu kurum ve kuruluşlarının Dünya Ticaret Örgütü Hizmet Ticareti Genel Anlaşması ve bu Anlaşmadan kaynaklanan yükümlülüklerimize ilişkin gereken ilgiyi göstermedikleri, sorumlu oldukları özel sektöre itici güç sağlayabilecek örgütlenme ve bilgi donanımına yeteri kadar sahip olmadıkları, sektörün uluslararası işleyişini ve ülkemiz firmalarının rekabet edebilirlik pozisyonunu tesbit etmeye yönelik bir çalışma içinde olmadıkları anlaşılmıştır.

Diğer taraftan, Hizmet Ticareti Genel Anlaşması'nın ulusal koordinasyonundan sorumlu birim olan Hazine Müsteşarlığı Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğünün yürüttüğü bilgilendirme çalışmalarının verimli ve yeterli olmadığı, gerek komisyon çalışmaları esnasında üyelere dağıtılan anket formuna gerekse de Ek I'de bir örneği bulunan ve gelecek dönemlerde sektörlerin faaliyet alanlarıyla ilgili değerlendirme, düşünce ve beklentilerini ortaya koymalarını amaçlayan yazıya gelen cevap yazılarından, tespit edilmiştir.

Özel sektör meslek birliklerinin uluslararası gelişmeleri daha yakından takip ettikleri, bununla beraber bilgi birikimlerini, sektörlerinin gelişmesi ve rekabetçi piyasa koşullarında önlerine çıkan mevzuat ve uygulamalardan kaynaklanan uluslararası engellerin kaldırılması amacıyla kullanmadıkları, daha ziyade bireysel ve işlem bazında çözüm arayışları içinde oldukları gözlemlenmiştir.

GENEL ÖNERİLER

1) Dünyada yaşanan küreselleşme sürecinin gerisinde kalmamak için piyasa mekanizmasının daha etkin ve şeffaf çalışmasını sağlayacak tüm hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılmalı ve bu kurumlar etkin olarak işletilmelidir.

2) Türkiye'nin eksik sermaye birikimini özellikle doğrudan yabancı sermaye yatırımlarıyla kapatacak yöndeki politikalara önem verilmelidir. Bu politikalarla bir yandan ülke için kalıcı bir kaynak sağlanırken diğer yandan dünya ile bütünleşmenin maddi temellerinin güçlenmesine katkı sağlanacaktır.

3) Beşeri sermaye birikimini sağlayacak çalışmalara öncelik verilmeli, üretim sürecinde sistematik bilginin yeri ve önemi dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede, proje bazında çalışmalar ile araştırma ve geliştirme harcamaları teşvik edilmelidir. Bu kapsamda üniversitelerin projelere vereceği destek de önem kazanmaktadır. Böylelikle devlet, Türkiye'yi teknoloji ithal eden bir konumdan teknoloji üreten bir konuma getirecek girişimlere öncülük edecektir. Devletin bu çerçevedeki destekleri ve müdahaleleri seçici olmalı ve kaynak dağılımını bozmayacak bir yapıda geliştirilmelidir.

4) Türkiye'nin uluslararası işbölümünde göreceli dinamik üstünlüklerini ön plana çıkaracak çalışmalar ve bilgilendirme çalışmaları desteklenmelidir.

GATS İLE İLGİLİ ÖNERİLER

1) Hizmet Ticareti Genel Anlaşması kapsamında taahhüt listemizde yer alan hizmet sektörlerine ilişkin pozisyonumuz, TBMM'nin de onayı ile ulusal taahhütlerimiz haline gelmiştir. Listemizde yer alan uygulamalardan daha az liberalizasyon anlamına gelecek herhangi bir kanun, tüzük, genelge çıkartılmamalı ve uygulama yapılmamalıdır.

2) Özel mevzuatları olmadığı için listemizde yer verilmemiş olan, ancak uygulamada yabancıların hizmet sunabildikleri sektörlerde ulusal mevzuatlar öncelikle yapılmalı ve bu sektörlerde de taahhüt üstlenilmelidir.

3) Hizmetler alanında yapılacak yeni mevzuat, yabancılar arasında ayrımcı muameleye neden olmayacak şekilde düzenlenmelidir. Bu mevzuatlar, yabancıların Türk pazarına girişlerine ilişkin, ayrımcı olmayan kriterleri de içermeli ve sayılan kriterlerin dışında subjektif değerlendirmelere olanak sağlayacak düzenlemelerden kaçınılmalıdır.

4) Taahhüt listemizde yer alan hizmet sektörleriyle ilgili olarak 1995-1999 yılları arasında yapılmış mevzuat değişiklikleri ile 1.1.2000 tarihinden itibaren yapılacak değişikliklerin sektörden sorumlu kamu kurumu tarafından düzenli olarak Hazine Müsteşarlığı Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğünce tespit edilen formatta adıgeçen Genel Müdürlüğe bildirilmesi gerekmektedir.

5) Yeni başlayacak hizmetler müzakere turunda ülkemizdeki sektörlere ilişkin sorumlu kamu ve özel sektör birliklerinin aktif katılımının sağlanması gerekmektedir.

6) Hizmet sektörlerinden sorumlu kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşlarının, ticari ilişki içinde bulunduğu veya gelecekte bulunmayı planladığı hedef ülkelerdeki mevzuat ve uygulamaları, bahsekonu ülkelerin taahhüt listelerindeki pozisyonlarını da dikkate alarak izlemeleri yararlı olacaktır.

7) Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) çerçevesinde; gerek bilgilendirme ve koordinasyon görevinin eksiksiz yerine getirilmesini, gerekse de yukarıda sayılan önerilerin hayata geçirilmesini izlemek amacıyla Hazine Müsteşarlığı Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğünden sorumlu Müsteşar Yardımcısı Başkanlığında Hizmetler Üst Koordinasyon Kurulu kurulması, Koordinasyon Kurulunda görev alacak üyelerin; hizmet sektörleriyle ilgili kamu kuruluşlarının ve meslek kuruluşları üst birliklerinin yetkili temsilcilerinden oluşması, kamu kuruluuş temsilcilerinin asgari Genel Müdür Yardımcısı düzeyinde olması, üyelerin konusunda uzman kişilerle birlikte toplantıya katılabilmelerinin sağlanması yararlı ve gerekli görülmektedir.

AB İLE İLGİLİ ÖNERİLER

1) AB ile ilişkilerimiz kapsamında yürütülecek olan taraflar arasında hizmet ticaretinin serbestleştirilmesine ilişkin müzakereler öncesinde, Türkiye'nin müzakere pozisyonunun sağlıklı bir tespitinin yapılabilmesi için, sağlıklı bir kamu-özel sektör işbirliğine ihtiyaç vardır.

2) Türkiye ile AB arasında hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi öncesinde, yapılması gereken mevzuat uyumunun tespiti amacıyla "mevzuat uyumu sürekli özel ihtisas komisyonu" kurulması zorunlu görülmektedir. Bu bağlamda, hizmet sunucularına izin, ruhsat veya belge verilmesi için gerekli olan standart ya da kriterler gibi bütün hizmet sektörlerini ilgilendiren konularda detaylı çalışmalar yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

3) Hizmet ticaretini doğrudan ilgilendiren alanlarda yürürlüğe konulacak yeni mevzuat çalışmaları esnasında, Türkiye AB ilişkileri çerçevesindeki önceliklerimiz ve yükümlülüklerimiz de dikkate alınmalıdır.

4) Özellikle AB ile yapılması planlanan hizmet ticaretinin serestleştirilmesi müzakereleri öncesinde sağlıklı bir sektörel değerlendirme yapılabilmesini ve rekabet gücü açısından geçiş sürecine ihtiyaç duyulacak sektörlerin tespiti gerekmeketedir. Bu çalışma özellikle ilgili kamu kurumlarının koordinatörlüğünde sektör temsilcilerinin katılımı ile oluşturulacak çalışma grupları tarafından yürütülmelidir.

5) Hizmetler sektöründe sağlıklı bir sektörel değerlendirme yapılabilmesi için detaylı ve güvenilir bir veri tabanı bulunmamaktadır. Özellikle hizmet ticaretinin ile ilgili sektör ve ülke bazında bilgilere ulaşılamamaktadır. Bu çerçevede, AB ile başalayacak müzakereler öncesinde Türkiye'nin pozisyonun belirlenmesi açısından güvenilir ticaret verilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla Devlet İstatistik Enstitüsü bünyesinde hizmet ticaretine ilişkin bir veri tabanı oluşturulması gerekli görülmektedir.

6) Hizmetler sektörü ve hizmetlerin serbest dolaşımı konusunda atılması planlanan adımlar konusunda özel sektörün bilgilendirilmesi gerekmektedir.

EK-1

ANKET FORMU

Aşağıda belirtilen sektör-alt sektörlerden hangisinde faaliyet gösteriyorsunuz

1.MESLEKİ HİZMETLER
A.Uzmanlık Gerektiren Hizmetler
a.Hukuk hizmetleri ( )
b.Muhasebecilik ( )
c. danışmanlık ve defter tutma hizmetleri ( )
d.Mimarlık hizmetleri ( )
e.Mühendislik hizmetleri ( )
f. Entegre mühendislik hizmetleri ( )
g.Şehir planlama ve peyzaj mimarlığı hizmetleri ( )
B.Bilgisayar ve ilgili hizmetler ( )
C.Araştırma Ve Geliştirme Hizmetleri ( )
D.Emlak Komisyonculuğu Hizmetleri ( )
E.Kiralama Ve Leasing Hizmetleri ( )
F.Diğer Mesleki Hizmetler
a.Reklam hizmetleri ( )
b.Piyasa araştırması ve kamuoyu yoklaması hizmetleri( )
c.Yönetim danışmanlığı hizmetleri ( )
d.Yönetim danışmanlığına bağlı hizmetler ( )

2.HABERLEŞME HİZMETLERİ
A.Posta Hizmetleri ( )
B.Kurye Hizmetleri ( )
C.Telekomünikasyon Hizmetleri ( )

3.MÜTEAHHİTLİK ve MÜHENDİSLİK HİZMETLERİ ( )

4.DAĞITIM HİZMETLERİ
A.Komisyonculuk hizmetleri ( )
B.Toptan ticaret hizmetleri ( )
C.Perakende ticaret hizmetleri ( )

5.EĞİTİM HİZMETLERİ ( )
A.İlk öğretim hizmetleri, ( )
B.Orta öğretim hizmetleri ( )
C.Yüksek öğretim hizmetleri ( )
D.Yetişkin eğitimi ( )
E.Diğer eğitim hizmetleri ( )

6.ÇEVRE HİZMETLERİ ( )
7.MALİ HİZMETLERİ
A.Tüm sigortacılık ve sigortacılığa bağlı hizmetler ( )
B.Bankacılık ve Diğer Mali Hizmetler ( )

8.SAĞLIKLA İLGİLİ VE SOSYAL HİZMETLER
A.Hastane Hizmetleri ( )
B.Diğer İnsan Sağlığı Hizmetleri ( )
C.Sosyal Hizmetler ( )
9. TURİZM VE SEYAHAT İLE İLGİLİ HİZMETLER ( )
10.EĞLENCE, KÜLTÜR VE SPOR HİZMETLER ( )
11.ULAŞTIRMA HİZMETLERİ
A.Deniz Taşımacılığı Hizmetleri ( )
F.Karayolu Taşımacılığı Hizmetleri ( )
H.Tüm Taşımacılık Sektörlerine Yönelik Yardımcı Hizmetler
a.Kargo teslim hizmetleri ( )
b.Ambar hizmetleri( )
c.Yük taşımacılığındaki komisyon hizmetleri ( )

Aşağıdaki soruları Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) ve AB ile başlatılacak müzakereler kapsamında cevaplandırınız.

1. Faaliyet gösterdiğiniz sektörde yabancıların Türk pazarına girmesinin önünde herhangi bir kısıtlama mevcut mudur?

   a) Evet kısıtlama bulunmaktadır ( ) b) Hayır kısıtlama bulunmamaktadır ( )

2. Kısıtlama mevcut ise sözkonusu yasal düzenlemenin içeriğinden kısaca bahsediniz……
   ……
   ……
   ……
   ……
   ……

3. Faaliyet gösterdiğiniz sektörde yabancıların hizmet sunumunda bulunmak üzere Türk pazarına girmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?
   ……
   ……
   ……
   ……
   ……
   ……

4. Faaliyet gösterdiğiniz sektör sizce yurt dışına açılmak için gerekli altyapı ve donanıma sahip midir?
   a) Evet gerekli altyapı ve donanıma sahiptir (..) b) Hayır değildir (..)

5. Cevabınız hayır ise, gerek kamu desteği, gerekse sektörün kendi iç dinamikleri açısından yapılması gerekenler nelerdir?
……
……
…….

6. Eğer ilgili bulunduğunuz hizmet sektörü yurtdışında faaliyette bulunuyorsa, yabancı ülke mevzuat veya uygulamalarından kaynaklanan sorunlarla karşılaşıyor musunuz?

   a) Evet sorunlarla karşılaşılmaktadır (..)
   b) b) Hayır herhangi bir sorunla karşılaşmıyoruz ( )

7. Sorunlarla karşılaşıyorsanız sorununuzun çözümüne yönelik hükümet tarafından alınması gereken önlemler sizce nelerdir?
   ……
   ……
   ……
   ……
   ……

<u>Aşağıdaki soruları GATS çerçevesinde değerlendiriniz</u>

8. Sektörünüzle ilgili faaliyette bulunduğunuz ülkelerde, diğer ülke yatırımcılarının tabi olduğu kurallar eşit şekilde size de uygulanıyor mu?

   a) Evet uygulanıyor, (..) b) Hayır uygulanmıyor ( )

9. Uygulanmıyor ise, GATS çerçevesinde yasal olmayan bu tür bir uygulamanın önlenmesi konusunda haklarınızın korunması açısından yapmanız gerekenleri biliyor musunuz?

   a) Evet biliyorum (..) b) Hayır bilmiyorum (..)

10. Faaliyette bulunduğunuz sektörün, 2000 yılı müzakerelerinde tüm GATS üyesi ülkelerde (paralel olarak da Türkiye'de) öncelikli olarak ele alınarak liberalizasyon seviyesinin arttırılması için çalışmalar yapılmasını yararlı bulur musunuz?

    a) Evet ( ) b) Hayır ( )

Aşağıdaki değerlendirmeyi AB ile başlatılacak müzakereler çerçevesinde yapınız.

11. Türkiye-AB Hizmetler Anlaşması ile karşılıklı olarak GATS taahhüt listelerindeki milli muamele kısıtlamaları kaldırılmak durumunda olacaktır. Ülkemizin ve/veya AB'nin milli muamele kısıtlamalarının kaldırılması halinde sağlanabilecek avantajlar ve maruz kalınabilecek dezavantajlara ilişkin görüşleriniz nelerdir?
    ……
    ……
    ……
    ……
    ……

Not: Açıklamalarınız için ilave kağıt kullanabilirsiniz.

EK-2

KOMİSYON BAŞKANININ İLGİLİ KURULUŞLARI MUHATAP YAZISI

1.Başbakanlığın 1999/7 sayılı Genelgesi ile VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planının hazırlıklarına başlanmıştır.

2.Genelge'de; Türkiye Cumhuriyeti'nin yüzüncü yıl dönümüne tekabül eden yıl hedef alınarak 2023 Türkiye Orta ve Uzun Dönem Gelişme Hedefleri ve Stratejilerinin belirleneceği vurgulanarak, bu stratejilerin ilk beş yıllık bölümünü oluşturacak olan VIII. Plan'ın bu doğrultuda en etkin katılımla hazırlanması ve uygulanmasının büyük önem arzettiği ifade edilmektedir.

3.Genelge'de ayrıca; VIII. Planın hazırlıklarında yönlendirici bir rol oynayacak olan Özel İhtisas Komisyonlarının da önemine değinilerek, Komisyon Raporlarının, konuyla ilgili amaçları, durum analizlerini, politika seçeneklerini ve önerilecek projelerin uygulama takvimini, getiri, maliyet ve kaynaklarını da ortaya koyarak, hem 2001-2005 dönemi, hem de 2001-2023 dönemi strateji, öneri ve değerlendirmelerine yer vererek, en geç 31Ocak 2000 tarihine kadar tamamlanması talimatlandırılmış bulunulmaktadır.

4.Bu kapsamda kurulmuş bulunan 95 adet Özel İhtisas Komisyonundan biri de 61 numaralı "Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesi Özel İhtisas Komisyonu" dur.

5.Hizmet ticaretinin serbestleştirilmesinin iki yönü bulunmaktadır;
- Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) kapsamında hizmetler.
- Avrupa Birliği kapsamında hizmetler.

6.Hizmet ticaretinin her iki boyutuna ilişkin olarak hazırlanan teorik bilgiler internet ortamında "http:plan8.dpt.gov.tr" adresinde ilgili Komisyon alt başlığında yer almakta olup, Komisyon Raporunun istenilen düzeyde tamamlanabilmesi için aşağıda yer alan değerlendirmelerin stratejimizin temelini oluşturması büyük önem arzetmektedir.

7.Gerek GATS, gerekse AB kapsamında 2000 yılı ile birlikte hizmet ticareti müzakereleri başlayacaktır. GATS kapsamında yapılacak müzakerelerde, mevcut taahhüt listemizde yer alan sektörlere ilişkin varsa yabancılar aleyhine ayrımcı uygulamalara neden olan mevzuatın gözden geçirilmesi ve/veya kaldırılması gerekecektir. Her halükarda, taahhüt listemizdeki liberalizasyon seviyesinden daha geriye gidilmesine neden olabilecek mevzuat üretilmesi mümkün bulunmamaktadır. Taahhüt listemiz internet ortamında "www.hazine.gov.tr" adresinde "Hizmet Ticareti Genel Anlaşması" başlığı altında detaylı olarak incelenebilir.

8.Bu nedenle, mevzuat hazırlayan birimler, yürütmekte oldukları mevzuatta yapacakları değişikliklerde uluslararası taahhütlerimizi göz önünde bulundurmalıdırlar. 2000 yılında başlayacak müzakere sürecinin en az üç yıl sürmesi öngörüldüğünden VIII.

Plan döneminin içinde yer alacaktır. Böylece, kısa vadeli planlamada öngörülecek politika seçeneklerine ilişkin sınır da belirlenmiş bulunulmaktadır.

9.GATS Anlaşması Nisan 1994 de imzalanmış ve Ocak 1995 de yürürlüğe girmiştir. TBMM tarafından da onanan bu anlaşma hükümleri iç hukuk düzenlemesi niteliği de kazanmış bulunmaktadır. Anlaşma yürürlüğe girmeden önce, mevzuatta ve ikili anlaşmalarda yer alan mütekabiliyet maddeleri ile üye ülkeler arasında ayrımcı muamele sağlayan maddelerin listelenmesi gerektiğinden, söz konusu liste (Derogasyon Listesi) hazırlanarak, Anlaşmanın doğal eki ve taahhütlerimizin bir parçası olarak GATS üyelerinin bilgilerine sunulmuştur. GATS'ın, üyeler arasında ayrımcı muamele yapılmaması prensibine aykırı olan ve bu nedenle listelenen düzenleme ve anlaşmaların aykırı hükümleri, GATS'ın yürürlüğe girişinden başlamak üzere maksimum 10 yıl (2005 e kadar) yürürlükte kalabilmekte ve bu süre zarfında aykırılıkların giderilmesi gerekmektedir. Böylece, üye ülkeler arasında ayrımcı uygulamalar önlenebilecektir. Bu nedenle, derogasyon listemizde yer alan sektörlerden sorumlu kurum ve kuruluşların, derogasyon gerektiren mevzuat ve uluslararası anlaşmalarını, öngörülen süre zarfında, üye ülkeler arasında eşit muamele sağlayabilecek bir şekilde düzenlemeleri, bundan böyle de derogasyon almak mümkün bulunmadığından, yapılacak düzenleme ve ikili anlaşmalarda farklı muameleye neden olunmamasına özen göstermeleri gerekmektedir. GATS üyesi ülkelerin ve ülkemizin derogasyon listelerine de "www.hazine.gov.tr" adresinden erişilmesi mümkün bulunmaktadır.

10. Yerli hizmet sunucusuyla yabancı hizmet sunucusu arasında farklılık yaratmamak ve mevcut farklılıkları en aza indirmek (par. 7-8) ile yabancı hizmet sunucuları arasında farklı muameleyi önlemek (par.9) yönünde kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılacak çalışmaların, ilgili meslek birlikleri ve baskı grupları tarafından da desteklenmesi, aykırı düzenlemelerin önerilmemesi de liberalizasyon çalışmalarının tabana yayılmasına olanak sağlayacaktır.

11. Meslek birlikleri ve baskı grupları dahil olmak üzere, hizmet sektörleri ile ilgili tüm taraflar yukarıda sayılan uluslararası yükümlülüklerimizin, tüm GATS üyesi ülkelerin de uluslararası yükümlülükleri olduğunu bilmek durumundadırlar. Ülkemiz için yükümlülük olan hususlar diğer üyeler için uluslararası bir haklar manzumesini oluştururken, diğer üyelerin yükümlülükleri de ülkemizin hizmet sunucusu ve tüketicisine benzer haklar sunmaktadır. Bu nedenle, hak ve yükümlülüklerin karşılıklı olabileceği gerçeği karşısında, özellikle hizmet üreten gerçek ve tüzel kişilerin, hizmet alışverişi yaptığı diğer ülkelerde kendilerine verilmesi gereken hakları öğrenmeleri, haksızlığa uğrayıp uğramadıklarını anlayabilmeleri açısından önem arzetmektedir. Haksızlığa uğranması halinde, GATS hükümleri çerçevesinde diğer ülkelerle eşit koşullar altında, ülkemizin de diğer üyelerin listelemiş oldukları taahhütlere aykırı olan uygulamalarına karşı gereken tepkiyi gösterebilmesi ve haksız uygulamalara meydan verilmemesi açısından, hizmet sunucularının böyle durumlarda Hazine Müsteşarlığı Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğü'nü bilgilendirmeleri gerekmektedir.

12.Öte yandan, Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) ın koordinasyonundan sorumlu kuruluş olan Hazine Müsteşarlığı Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğü yetkililerinin görev alanları içinde, gerek bilgilendirme, gerekse sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yapmak bakımından hizmet üreticisi gerçek ve tüzel kişiler ile hizmetlerin sunulmasından sorumlu kamu kurum ve kuruluşları ile meslek birliklerinin yapacakları çalışmalarda yardımcı olmak da bulunmaktadır.

13.Avrupa Birliği ile ülkemizin arasındaki hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi müzakereleri de 2000 yılında başlatılacaktır. Bilindiği üzere, AB ile Türkiye gümrük birliği müzakerelerini tamamlayarak, sınai mal ticaretinde bölgesel entegrasyona olanak sağlayacak anlaşmaları yürürlüğe koymuş bulunmaktadır. Hizmetler alanında da gümrük birliği benzeri bir hukuki yapının oluşturulmasına ilişkin ön görüşmeler 1998 ve 1999 yıllarında AB Komisyonu ile gerçekleştirilmiş ve 2000 yılında karşılıklı görüşmelerin daha detaylı başlatılması mutabakatına varılmıştır. Hizmetler alanındaki ilişki tam üyelik sürecinden bağımsız yürütülmesine rağmen Helsinki Zirvesiyle gelinen nokta itibariyle tarafları daha da motive edebilecek bir ortam yaratılmış bulunulmaktadır.

14.AB ile yapılacak hizmetlerin serbestleştirilmesi müzakereleri, hukuki temelini GATS Anlaşmasının 5. Maddesinden almakta olup, bu çerçevede ortaya çıkması muhtemel bir Ortaklık Konseyi Kararı ile elde edilebilecek olan daha ileri seviyedeki taviz alışverişi, paragraf 9 da ifade edilen üye ülkeler arasında ayrımcılık yapmama prensibine tabi olmayacaktır. GATS'da teorik olarak, yerli-yabancı hizmet sunucusu ayrımı yapabilmek hakkı bulunurken, AB ile tam milli muamele prensibi hayata geçirilmek durumunda olacak ve yerli hizmet sunucusunun tüm haklarından AB üyesi ülke hizmet sunucuları da yararlanmak durumunda olacaklardır. Bunun da ötesinde, tam milli muamele sağlanması halinde dahi, mevcut mevzuatın yapısı AB nin mevzuatı ile çelişmekte ise bunlar da mevzuat uyum çalışmaları ile giderilmek durumunda olacaktır. Başka bir ifadeyle, uyumlaşmış bir mevzuat çerçevesinde tam milli muamele, AB-Türkiye hizmetler ilişkisinin ana temasını oluşturacaktır.

15.Türkiye'nin GATS taahhüt listesinde yer alan sektörlerdeki pozisyonu alt sınır olmak üzere AB-Türkiye hizmet ticareti görüşmeleri başlatılmakla beraber, ele alınan sektör sayısı daha kapsamlı olacaktır. GATS da henüz görüşülmeyen kamu alımları, enerji gibi konular da kapsama dahil olacak ve sektörel görüşmeler daha detaylı yapılacaktır. Gelinecek noktada, hedef tam milli muamele ilkesinin hayata geçirilmesi olacağından sektörel bazda serbest rekabet şartlarına uyum sağlayabilecek yapılanma içinde olmak, ülkemiz hizmet sunucularının birincil görevi olmak durumundadır. Tarafların, seçilecek bazı hassas sektörlerde 10 yıla varacak geçiş süreleri talep etme hakları olacağı öngörülmektedir.

16.Yukarıda GATS ve AB çerçevesinde yapılan değerlendirmelerin "Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesi Özel İhtisas Komisyonu" raporunda sektörel bazda yer alabilmesi, ülkemizin hizmetler alanında yakın ve uzak gelecekten neler beklemesi gerektiği konusuna da ışık tutacaktır. Bu amaçla, yukarıda yer alan değerlendirmelerin ışığında ilgili bulunduğunuz sektöre ilişkin olarak, hem GATS hem de AB boyutuyla 2001-2005 ve 2001-

2023 dönemlerinde ulusal ve uluslararası çerçevede olması gerekenlere ilişkin değerlendirme, hayal ve beklentilerinizin öğrenilmesinde yarar bulunmaktadır. Bu tür bir çalışmanın geniş bir zamana ihtiyaç göstermesi tabi olmakla birlikte, Başbakanlık Genelgesi ile üç aylık bir zaman tanınmış olması ve sürenin de 31 Ocak 2000 tarihinde dolması nedeniyle, değerlendirmelerinizin en geç 21 Ocak 2000 tarihine kadar gönderilmesi, Komisyon Raporunun zamanında tamamlanmasına ve geniş katılımla, sektörel bazda gerçekçi bir sonuca ulaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Özel İhtisas Komisyonu raporunun değerli katkılarınızla birlikte oluşturulabilmesi için gereğini arz ederim.

EK 3

TÜRKİYE – TAAHHÜT LİSTESİ

Hizmet Sunum Şekilleri: 1) Sınırötesi ticaret, 2) Yurtdışında tüketim, 3) Ticari varlık, 4) Gerçek kişilerin varlığı

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
GENEL TAAHHÜTLER			
Bu Listedeki Bütün Sektörler(*)	**1**	Kısıtlama yok	
	2	Kısıtlama yok	
	3	Yabancıların en az (gerçek veya tüzel kişiler) 50.000 ABD Doları sermaye ile ve aşağıda belirtilen şekillerde yapacakları yatırımlara Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü tarafından izin verilmektedir: - anonim veya limited şirket kurulması, - 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çerçevesinde tescil edilmiş olan portföy yatırımları da dahil olmak üzere, hisse alınması (eğer yatırımcı, şirketin yönetim kuruluna veya genel kuruluna katılmak veya başka bir şekilde faaliyetine müdahale etmek isterse, 32 sayılı Karar'ın 15-F maddesi uyarınca, portföy yatırımının 6224 sayılı Kanun Çerçevesinde tescili şarttır), - şube açılması, ve - irtibat bürosu kurulması. Mevcut yabancı sermayeli şirketlerce veya müşterek teşebbüslerce yeni bir iş alanında ve mevcut bir şirkete katılım veya devralma	

(*) Taahhüt listemizde belirtilen bütün izin ve yetkilerin verilmesi ve ilgili tüm odalara üye olabilmek için gerekli koşullar ve kriterler GATS Anlaşmasının 16. ve 17. Maddeleri çerçevesinde pazara girişi ve milli muameleyi engellememektedir.

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
		şeklinde yapılan yatırımlarda izin gerekmektedir. Aynı iş alanındaki yatırımlar için yapılacak başvurular genel olarak kabul edilmektedir.	
Bütün Sektörler (Devamı)		**Gayrimenkul** Yabancı Sermaye Mevzuatına göre, yatırımcının izin verilmiş olan faaliyetiyle ilgili olması kaydıyla yabancı firmaların Türkiye'de gayrimenkul edinmelerine izin verilmektedir. Ancak yabancılar tarafından kontrol edilen şirketlerin gayrimenkul alımı ve satımı işiyle iştigal etmeleri yasaktır. **Tekeller** Aşağıda belirtilen sektörler devlet tekelinde olduğundan dolayı özel yatırıma kapalıdır: posta hizmetleri ve telekomünikasyon, demiryolları; liman ve iskele yönetimi; nakit olan piyangolar, spor-toto ve kamu hizmet kurumları.	
	4	Aşağıda belirtilen kategorilerdeki gerçek kişilerin ülkeye girişi ve geçici süre kalmaları haricinde kapalıdır. **A) İdari ve teknik personel:** Yabancı bir hizmet üreticisinin şubesinde, tabi şirketinde, bağlı şirketinde veya temsilciliğinde istihdam edeceği aşağıda belirtilen idari ve teknik personel için çalışma izinleri, yetkili otoriteler tarafından Yabancı Sermaye Mevzuatına ve yabancıların istihdamıyla ilgili Kanunlara göre verilmektedir. Çalışma izinleri 2 yıl geçerlidir ve bu süreden sonra yenilenmesi gerekmektedir. Çalışma izinine ek olarak, İçişleri Bakanlığı aynı per-	Belirli kanunlarla sadece Türk vatandaşlarına tahsis edilen mesleki hizmetler, yabancılar tarafından ne hizmet üreticisi ne de hizmet üreticisinin personeli tarafından sunulamaz. Diğer taraftan Türk asıllı yabancılar, İçişleri Bakanlığından izin alarak sadece Türk vatandaşlarına tahsis edilmiş mesleklerde çalışabilirler. Türk vatandaşlarına tahsis edilmiş meslekler şunlardır: 1. Doktorluk 2. Eczacılık 3. Hemşirelik 4. Veterinerlik 5. İlaç üreten fabrikaların sorumlu yöneticiliği 6. Rehberlik 7. Özel hastanelerin sorumlu yöneticiliği 8. Tur

Sektör-Alt Sektör	Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
	sonele 2 yıl süreli oturma izni vermektedir. Bu izin çalışma izninin yenilenmesine paralel olarak uzatılmaktadır. **<u>İdareciler-Yöneticiler:</u>** *Bir kuruluşu veya kuruluşun bir bölümünü yöneten ve sadece kuruluşun yüksek düzeydeki yöneticilerinden, yönetim kurulundan veya hissedarlarından emir alan kişilerdir.*	acentalarının sorumlu yöneticiliği 9. Gazetelerin yöneticiliği 10. Diş Hekimliği 11. Noterlik 12.Yöneticiler ve kalifiye personel dışında Serbest Ticaret Bölgesinde çalışmak 13. Kıyı ticareti ve bununla ilgili faaliyetleri yapmak 14. Gözlükçülük 15. Laboratuar hizmetiyle ilgilenen doktorluk, eczacılık ve vete-rinerlik 16.Türk Mahkemelerinde avukatlık yapmak 17.Muhasebecilik ve Yeminli Mali Müşavirlik
Bütün Sektörler (Devamı)	**<u>Uzmanlar:</u>** *Bir kuruluşta, hizmetler alanında, araştırma teçhizatında, teknikte veya kuruluşun idaresindeki bilgisinden dolayı ileri derecede ustalığı olan ve belirli bir hizmetin sağlanmasında zorunlu olan yüksek vasıflı kişilerdir.* **B) Hizmet Satıcısı** Türkiye'de, iş toplantılarına, hizmet satışı için görüşmeler de dahil olmak üzere iş sözleşmelerine katılmak ve hizmet satmak için sözleşmeler yapmak ve iş görüşmesi veya benzeri faaliyetler için 30 günden fazla kalmayan gerçek kişilerin (hizmet-satıcısının tanımı aşağıda yapılmaktadır) çalışma ve oturma izni alması gerekmemektedir. **<u>Hizmet Satıcısı:</u>** *Bir kuruluş tarafından iş veya vekillik verilen ve başka bir üye ülkede işvereni olan veya vekilliğini aldığı kuruluş adına hizmet satışını gerçekleştirmek amacıyla geçici süre*	

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
		kalan kişiler anlamına gelmektedir. Hizmet satıcıları doğrudan halka hizmet satışı yapamazlar.	

NOT: Bu listede, vergiyle, ihtiyati ve profesyonel yetki gerekliliklerivle, göç tedbirleriyle ilgili Türk mevzuatı ayrıca belirtilmemiştir.

SEKTÖRE İLİŞKİN TAAHHÜTLER			
1- MESLEKİ HİZMETLER			
A. Uzmanlık Gerektiren Hizmetler			
a. Hukuk Hizmetleri (sadece yabancı ve Uluslararası yasalarla ilgili danışmanlık Hizmetleri) (861*)	**1**	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
	2	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
	3	Kısıtlama Yok	Türk Mahkemelerindeki temsilcilik sadece Türk vatandaşlarına tahsis edilmiştir.
	4	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
b. Muhasebecilik, danışmanlık ve defter tutma hizmetleri (862)	**1**	Kapalı	Kapalı
	2	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok

* Yıldız "bir bölümün" anlamına gelmektedir.

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
	3	Serbest muhasebeci mali müşavirler*** ilgili odaya üye olduktan sonra kendi aralarında şirket kurabilirler	Türk ve yabancı serbest muhasebeci mali müşavirlerin kurduğu ortaklık bürolarda veya şirketlerde yabancı isim ve ünvanlar kullanılmaz. (Bu kısıtlama ilgili mevzuatta yapılacak bir değişiklikle kaldırılacaktır).
	4	Kapalı	Muhasebecilik ve Yeminli Mali müşavirlik hizmeti vermek için Türk vatandaşı olmak gerekmektedir.
d/e . Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri (8671,8672)	**1****	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
	2	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
	3* **	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
	4* **	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
B. Bilgisayar ve İlgili Hizmetler			
a. Bilgisayar donanımının yerleştirilmesiyle ilgili danışmanlık hizmetleri (841).	**1***	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
	2	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
b. Yazılım hizmetleri (842)	**3***	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
c. Veri işleme hizmetleri (840)	**4***	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
F. Diğer Mesleki Hizmetler			
a. Reklamcılık hizmetleri	**1**	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok

** Yabancı serbest muhasebeci mali müşavirler, karşılıklılık şartına bağlı olarak, Maliye Bakanlığının teklifi üzerine Başbakanın onayı ile yetkilendirilirler. Yabancı mali müşavirler; muhasebecilik, vergi danışmanlığı ve mali danışmanlık hizmetlerini verebilirler, ancak tasdik yetkileri yoktur.

*** Yabancılar bu hizmetleri ancak ilgili odaya geçici üye olduktan sonra verebilirler.

* Bilgisayar mühendisleri bu hizmetleri ilgili odaya geçici üye olduktan sonra verebilirler.

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
(871)			
b. Piyasa Araştırması hizmetleri (864)	**2**	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
c. Yönetim danışmanlığı hizmetleri (865)	**3**	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
q. Paketleme hizmetleri (876)	**4**	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
f. Avcılıkla ilgili hizmetler (881)	**1**	Kuruluş şartı aranmaktadır.	Kısıtlama Yok
	2	Kısıtlama Yok	Avcılık Komisyonunun kararına göre, yabancılar avcılık lisansı alarak 10 gün süre ile günlük 50 ABD doları ödeyerek avcılık yapabilirler.
	3	Bu alanda sadece A Grubu seyahat acentaları avcılık lisansı almak koşuluyla faaliyette bulunabilirler.	Kısıtlama Yok
	4	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
h. Madencilikle ilgili hizmetler (883+515)	**1**	Kuruluş şartı aranmaktadır.	Gerçek kişiler için Türk vatandaşlığı şartı aranmaktadır.
	2	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
	3**	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
	4	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
2. HABERLEŞME HİZMETLERİ			
A. Posta Hizmetleri (7511)	**1,3**	Devlet tekeli	Devlet tekeli
	2	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
	4	Kapalı	Kapalı
B. Kurye Hizmetleri	**1,3**	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok

** Petrol ve Maden Kanunları madencilikle ilgili hizmetlerin faaliyet lisansı gerektirdiğini ifade etmektedir.

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
(7512)			
	2	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
	4	Kısıtlama Yok	Kısıtlama Yok
C. Telekomünikasyon Hizmetleri		**Haberleşme Hizmetleri Ek Taahhütleri listenin sonunda yer almaktadır.**	
a.Telefon hizmetleri (7512) b. Paket anahtarlamalı veri iletişim hizmetleri (7523)	**1,3**	Türk Telekomünikasyon A.Ş. ayrıcalıklı opera-tördür. Bu ayrıcalık hakkı Parlamento'da kabul edilecek uygun bir mevzuatla 31.12.2005 yılında sona erdirilecektir.	Kısıtlama Yok
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Genel taahhutler kısmında belirtilenler dışında kapalı	Genel taahhutler kısmında belirtilenler dışında kapalı
c. Devre anahtarlamalı veri iletişim hizmetleri (7523) d. Teleks hizmetleri f. Faksimile hizmetleri (7521-7529) g. Özel kiralık devre hizmetleri	**1,3**	Bu alanda faaliyet gösteren özel şirketler arasında bağlantı kurulması yasaktır. Lisanslar ve izinler sadece lisans konusu işle ilgili faaliyette bulunan ve Türkiye'de kayıtlı şirketlere verilir. Türk vatandaşlarının toplam payı % 51'den az olmamalıdır.	Kısıtlama Yok
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Genel taahhutler kısmında belirtilenler dışında kapalı	Genel taahhutler kısmında belirtilenler dışında kapalı
e. Telgraf hizmetleri (7522)	**1,3**	Posta İşletmeleri Genel Müdürlüğü ayrıcalıklı hizmet sunucusudur.	Kısıtlama yok
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Genel taahhutler kısmında belirtilenler dışında kapalı	Genel taahhutler kısmında belirtilenler dışında kapalı
o. Diğerleri - Analog mobil hizmetler/GSM - Çağrı hizmetleri -Kablolu TV	**1,3**	Ulaştırma Bakanlığı veri ağı faaliyeti için özel şirketlere bilinen kriterler çerçevesinde lisans ve yetki verebilir. Bu şirketler arasında bağlantı kurulması yasaktır. Lisanslar ve izinler sadece lisans konusu işle ilgili faaliyette	Kısıtlama yok

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
		bulunan ve Türkiye'de kayıtlı şirketlere verilir. Türk vatandaşlarının toplam payı % 51'den az olmamalıdır	
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Genel taahhutler kısmında belirtilenler dışında kapalı	Genel taahhutler kısmında belirtilenler dışında kapalı
3. MÜTEAHHİTLİK VE İLGİLİ MÜHENDİSLİK HİZMETLERİ			
(512,513,514+516,517)	**1***	Kısıtlama yok	Yatırımcı kamu kuruluşları, dış finansmanı uluslararası kuruluşlardan sağlanan projeler dışında kalan ve Türkiye'de uygulanan teknoloji ile çözümlenebilen ve patent konusu olmayan yatırımların mühendislik, mimarlık ve danışmanlık hizmetlerinden kendilerince yapılamayanları, öncelikle yurtiçi firmalarına yaptırırlar. Devlet ihalelerinde, milli firmalar lehine hangi orana kadar ayırım yapılacağı Bakanlar Kurulunun kararı üzerine Bakanlıkça tespit edilir, uygun bedelin tespitinde yerli firmalar lehine %15'e kadar avantaj sağlanabilir, ancak bu hususun ve oranın (ayrıca yerli ve yabancı firma ortaklığı halinde uygulanacak sistemin) ihale sözleşmesinde belirtilmiş olması gerekir.
(512,513,514+516,517)	**2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Müteahhitlik Hizmetlerinde yerleşik olmayan-	Kısıtlama yok

* -Firmaların sorumlu mühendis ve mimarları ilgili odanın geçici üyeleri olmak zorundadırlar. -Yabancı müteahhitler veya yabancı kuruluşlar, devlet daireleri veya kamu veya özel sektörlerdeki gerçek ve tüzel kişilere karşı re'sen veya yerli kuruluşlarla müştereken taahhüt ettikleri mühendislik veya mimarlık ile ilgili işlerde, Odalar Birliğinin uygun görüşü üzerine Bayındırlık Bakanlığının kararıyla yabancı uzmanlar çalıştırabilirler. Yukarıda değinilenlerden başka faaliyetlerde mühendis ve mimar kullanılabilmesi Odalar Birliği İdare Heyetinin uygun görüşü üzerine Bayındırlık Bakanlığının kararıyla mümkündür. Yalnız devlet daireleri ile resmi ve özel kuruluş ve şahıslar tarafından istişari vazifelerle getirilen ve teknik eğitim için gelenler bu kurala tabi değildirler. Bu şahıslar bunların haricinde mesleki faaliyette bulunamazlar. -Türkiye'de bir aydan fazla kalmak isteyen yabancı mühendis ve mimarlar, geçici üye olabilmek için ilgili odaya başvurmak zorundadırlar.

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
		lar tarafından uluslararası ihaleler için Türkiye'de oluşturulan adi ortaklıklar hariç, Medeni Kanuna göre adi ortaklık kurmak, Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakanlığın iznine tabidir.	
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
5. EĞİTİM HİZMETLERİ			
A-B-E.İlk, Orta ve Diğer Öğretim Hizmetleri (921,922,929)	**1,3**	Yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebileceği uluslararası öğretim kurumları (mesleki ve teknik okullar da dahil), yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişiler tarafından, doğrudan veya Türk vatandaşlarıyla ortaklık yolu ile açılabilir.	Kısıtlama yok
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Yabancı uyruklu öğretmenler, Milli Eğitim Bakanlığının izni olmadan ilk ve orta öğretim kurumlarında çalışamazlar.	Kısıtlama yok
C. Yüksek Öğretim Hizmetleri (923)	**1**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Özel üniversiteler yalnız Medeni Kanuna göre oluşturulan ve yönetiminin çoğunluğu Türk vatandaşlarına ait olan vakıflar tarafından Bakanlar Kurulunun izniy-le kurulabilirler.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
6. ÇEVRE HİZMETLERİ			
A. Kanalizasyon Hizmetleri (9401)	**1**	Kapalı	Kapalı
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
B. Çöplerin kaldırılması Hizmetleri (9402)	**1**	Kapalı	Kapalı
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
C. Sağlıkla ilgili ve benzeri hizmetler	**1**	Kapalı	Kapalı
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
7. MALİ HİZMETLER			
Mali Hizmetlerdeki Bütün Sektörlere Uygulanan Tedbirler			
BANKACILIK	**3**	Anonim Ortaklık şeklindeki bir bankanın kurulması ve yabancı ülkelerde kurulmuş bir bankanın açacağı ilk şubesi için Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulundan izin alınması şarttır.Yeni çıkarılacak yönetmelikle benzer bir hüküm getirilebilir. Kuruluş iznini takiben, bankaların mevduat kabülü veya bankacılık işlemleri yapmak için ayrıca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulundan izin almaları gerekmektedir.	Kısıtlama yok
BANKACILIK (Devamı)		Bankaların ilave şube açmaları, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunca belirlenen kriterleri ve standart oranları gerçekleştirmelerine bağlıdır. Kurulmuş bankaların şube açmaları serbesttir, ancak kurul gerektiğinde ilave şube açmayı izne tabi kılabilir. Şube veya temsilcilik büroları kurmak isteyen yabancı bankaların kuruldukları veya faaliyette bulundukları ülkelerde bankacılık işlemleri yapmalarının yasaklanmamış olması	

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
		şarttır. Bankalar Kanununa göre, yabancı banka şubele-rinin kredi limitleri, dünya çapındaki sermaye miktarından ziyade şubelerinin sermayesine göre belirlenir. Yerli ve yabancı bankaların kuruluşu ve yabancı bankaların ilk şubesi; aynı miktarda minimum sermaye koşuluna tabidir. Sermayenin %10, %20, % 33 ve % 50 sini veya bu oranların yukarısını temsil eden payların edinilmesi veya devri Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun iznine tabidir.	
SİGORTACILIK	**3**	Türkiye'de kurulacak sigorta ve reasürans şirketleri-nin anonim ortaklık ya da mütüel şirket olması şarttır. Yabancı sigorta ve reasürans şirketleri Türkiye'de şube açarak da faaliyette bulunabilirler. Bununla birlikte, reasürans şirketleri yukarıda belirtilen kurulma esaslarını yerine getirmeden de reasürans faaliyetinde bulunabilirler. Sigorta ve reasürans şirketinin kurulması veya yabancı bir sigorta veya reasürans şirketinin açacağı şube için Devlet Bakanlığı'nın ön izni gerekmektedir. Kuruluşu takiben, sigorta veya reasürans faaliyetine başlamak için Hazine Müsteşarlığı'ndan faaliyet izni alınması gerekmektedir.	Kısıtlama yok

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
SİGORTACILIK (Devamı)		Sermayenin %10, %20, %33 ve %50'sini veya bu oranların yukarısını temsil eden payların edinilmesi veya devri Hazine Müsteşarlığı'nın iznine tabidir.	
	3,4	Gerçek kişilerin brokerlik faaliyetinde bulunmaları için veya bir sigorta ve reasürans brokerlik şirketinin kurulabilmesi veya yabancı bir sigorta ve reasürans brokerlik şirketinin Türkiye'de şube açması Hazine Müsteşarlığı'nın ön izin ve faaliyet izni vermesini gerektirmektedir. Bu tür bir şirket A.Ş. veya limited şeklinde kurulmalı ve asgari ödenmiş sermaye şartlarını yerine getirmelidir. Sigortacılığa yardımcı hizmetlerle ilgili olarak, yabancılar sadece danışmanlık ve risk tayini hizmetleri için ticari varlık oluşturabilirler.	Kısıtlama yok
	4	Sigorta ve reasürans brokerlik faaliyetinde bulunan gerçek kişilerin Türkiye'de ikamet etmeleri ve kendi ülkelerinde en az 5 yıllık bir brokerlik tecrübeleri olması gerekmektedir.	Kısıtlama yok
<u>MENKUL KIYMETLER PİYASASI</u>	**3**	Sermaye piyasası kuruluşlarının* kurulması için Sermaye Piyasası Kurulundan izin alınması şarttır. Yatırım ortaklığı kurmak veya	Kısıtlama yok.

* Sermaye Piyasası Kanununa göre, sermaye piyasası kurumları aşağıda gösterilmiştir:
a) Bankalar ve banka dışı aracı kurumlar.
b) Yatırım Ortaklıkları.
c) Yatırım Fonları.
d) Takas odaları, derecelendirme, denetleme ve danışmanlık kurumları gibi sermaye piyasasında faaliyet göstermesine izin verilen diğer kurumlar.

Sektör-Alt Sektör	Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
	yatırım ortaklığının sermayesini arttırmak için Kurula başvuran Bankalar ve Sigorta Şirketleri, başvuruların sonuçlanması için Hazine Müsteşarlığı'nın uygun görüşünü almak zorundadırlar.Türkiye'de kurulu menkul kıymetler aracı kurumları tarafından açılacak olan şubeler ve acentalar da Kurul'un iznine tabidir.Halihazırda kurulu bir aracı kurumun sermayesinin % 5'inin veya daha fazlasının bir hissedar (gerçek veya tüzel kişi) tarafından edinilmesi için Kurul'un izni gerekmektedir. Aracı kurumlar, yatırım şirketleri, portföy işletmeleri ve derecelendirme kuruluşları sadece A.Ş. olarak kurulabilirler. Yabancı aracı kurumların şube ve temsilcilik açmalarına izin verilmemektedir. Ayrıca, tüm sermaye piyasası kuruluşlarının ve bankaların faaliyetleri Kurul'un iznine tabidir. Kurul izin verirken kuruluşların gerçekleştireceği işlemler için "izin sertifikası" çıkarır. Derecelendirme kuruluşlarının, Kurul tarafından tanınan bir uluslararası derecelendirme kuruluşuyla "know-how" anlaşması olması gerekmektedir. Kurul tarafından tanınan bir uluslararası derecelendirme kuruluşuyla ortaklık durumunda ise, uluslararası derecelendirme kuruluşunun yerli derecelendirme kuruluşundaki or	

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
		taklığının % 25'den az olmaması gerekmektedir.	
DİĞER MALİ HİZMETLER			
A. FİNANSAL KİRALAMA HİZMETLERİ	**3**	Finansal kiralama şirketleri (a) A.Ş. şeklinde ve (b) şirketin şubesini açarak, ve de yabancı bir finansal kiralama şirketinin şubesini açarak kurulabilirler, (b) durumunda Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığının iznini almak gerekmektedir.	Gerekli olan asgari ödenmiş sermaye, yabancı finansal kiralama şirketinin şube açmasında, yeni şirket kurmasından daha fazladır.
B. FAKTORİNG VE TÜKETİCİ KREDİLERİ HİZMETLERİ	**3**	Faktoring şirketleri ve tüketici kredisi şirketleri A.Ş. olarak kurulmak zorundadır. Bu şirketlerin kuruluşunda Hazine Müsteşarlığının ön izni gerekmektedir.	Kısıtlama yok.
C. YETKİLİ MÜESSESELER (DÖVİZ SATICILARI)	**3**	Yetkili müessese olarak faaliyette bulunmak için Hazine Müsteşarlığının izni gereklidir. Yetkili müesseselerin anonim ortaklık şeklinde kurulması şarttır.	Kısıtlama yok.
D. KIYMETLİ MADENLER BORSASI	**3,4**	Kıymetli maden aracı kuruluşları (bankalar, yetkili müesseseler, kıymetli maden aracı kuruluşları ve de yerleşik veya yerleşik olmayan gerçek ve zel kişiler) Hazine Müsteşarlığından faaliyet izni aldıktan ve İstanbul Altın Borsası tarafından kayıt edildikten sonra İstanbul Altın Borsasında faaliyette bulunabilirler.	Kısıtlama yok.
A. Sigortacılık ve Sigortacılıkla ilgili Hizmetler			

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
a. Dolaysız Sigorta			
i) Hayat-dışı	**1,2**	Aşağıdaki hususlar hariç kapalı a) Yabancı kredi ile satın alınan veya yurt dışından finansal kiralama yoluyla kiralanan uçak, helikopter ve gemiler için kredi ve finansal kiralama sözleşme süresi ile sınırlı olmak üzere yaptırılacak tekne sigortaları yurt dışında yapılabilir, b) Gemilerin sorumluluk sigortaları, c) İhracatı ve ithalatı yapılan mallar için nakliyat sigortaları, d) Seyahat edenlerin, seyahatleri sırasında yaptıracakları ferdi kaza, hastalık ve motorlu taşıt sigortaları.	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Kamu sektörüne ait araçlar için zorunlu trafik sigortası, ödenmiş sermayesinin çoğunluğu Türk vatandaşlarına ait olan sigorta şirketleri tarafından yapılır.
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
ii) Hayat	**1**	Kapalı	Kısıtlama yok
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Reel gelir ve kurumlar vergisi belirlenirken, ödenmiş sigorta primlerinin belirli bir kısmı brüt maaştan ve kurum gelirinden düşülmektedir.Bu olanaktan faydalanabilmek için hayat sigortasının Türkiye'de kurulu bir sigorta şirketi veya şubesi Türkiye'de bulunan bir yabancı sigorta şirketi tarafından yapılması gerekmektedir.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
b) Reasürans ve Retrosesyon	**1,2**	Hayat dışı sigorta primlerinin, saklama payı ayrıldıktan sonra, belirli bir yüzdesinin Milli Reasürans A.Ş.'ye zorunlu devri gerekmektedir. Eğer sigorta şirketinin saklama payı oranı % 75'e ulaşırsa zorunlu devir iptal olur.	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
c) Sigorta aracılığı	**1,2**	Bağlı aracılar (acentalar, prodüktörler) için kapalıdır. Bağlı aracılar sadece Türkiye'de faaliyet gösterme yetkisi olan sigorta şirketlerinin adına hareket edebilirler.	Kısıtlama yok
	3	Sadece sigorta ve reasürans brokerleri ve tam yetkili acentalar sigortacılıkla ilgili faaliyetlerde bulunabilirler.	Kısıtlama yok
	4	İdari ve teknik personel dışında kapalı	Kısıtlama yok
d) Sigortacılığa yardımcı hizmetler	**1,2**	Sigorta eksperleri ve aktüerleri hariç, kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Sigorta eksperleri ve aktüerleri hariç, kısıtlama yok	Kısıtlama yok
B Bankacılık ve Diğer Mali Hizmetler			
e. Mevduat Kabulü	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Bankalar Kanunu veya özel kanunlara göre yetkili olanlar dışında hiçbir gerçek veya tüzel kişi mevduat kabul edemez.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
f. Her Çeşit Kredilendirme			
i) Tüketici Kredisi	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Bankalar ve tüketici kredisi şirketleri tüketici kredisi verebilirler.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
ii) Faktoring	**1,2**	Kısıtlama yok.	Kısıtlama yok.
	3	Bankalar ve faktoring şirketleri faktoring ile ilgili işlerde faaliyette bulunabilirler.	Kısıtlama yok.
	4	Kısıtlama yok.	Kısıtlama yok.
iii) İpotek Kredisi ve Ticari Faaliyetlerin Finansmanı	**1**	Kısıtlama yok.	Kısıtlama yok.
	3	Bankalar bu alanda faaliyette bulunabilirler.	Kısıtlama yok.
	4	Kısıtlama yok.	Kısıtlama yok.
g. Finansal Kiralama	**1,2**	Sınır ötesi kiralama işlemleriyle ilgili kiralama kontratlarına Hazine Müsteşarlığı tarafından izin verilmesi gerekmektedir.	Kısıtlama yok
	3	Finansal kiralama şirketleri bu sektörde faaliyette bulunabilirler.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
B Bankacılık ve Diğer Mali Hizmetler (Devamı)			
h. Bütün Ödeme ve Para Transferi Hizmetleri	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Yurt dışındaki dövizlerin transferi, sadece bankacılık sistemi yoluyla gerçekleşebilir.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
i. Garanti ve Taahhütler	**1,2**	Devlet İhale Yasasında belirtilen işlemler için gerekli olan teminat mektupları Türkiye'de faaliyette bulunan bir bankadan elde edilmelidir.	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
j. Kendi hesabına veya müşteri hesabına alım-satım			
i) Para piyasası araçları	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Para piyasası araçlarının alım satım işlemleriyle bankalar ve menkul kıymetler aracı kurumları ilgilenirler.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
ii) Kambiyo	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Döviz alım satım işlemleri ile bankalar ve yetkili müesseseler ilgilenirler.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
iii) Türev ürünler	**1,2**	Kısıtlama yok	
	3	Bu ürünlerin alım satım işlemleriyle bankalar ve ilgili aracı kurumlar ilgilenirler.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
iv) Döviz kuru ve faiz araçları	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Bu araçların alım satım işlemleriyle bankalar ve ilgili aracı kurumlar ilgilenirler.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
B Bankacılık ve Diğer Mali Hizmetler (devamı)			
v) Devredilebilir menkul kıymetler	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Devredilebilir menkul kıymetlerin alım ticaretiyle bankalar ve ilgili aracı kurumlar	Kısıtlama yok

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
		ilgilenebilir.	
	4	Kısıtlama yok	
			Kısıtlama yok
vi) Altın dahil, diğer ciro edilebilir araçlar ve finansal kıymetler	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Bu araç ve kıymetlerin alım satım işlemleriyle bankalar ve aracı kurumlar ilgilenebilir. Sadece değerli maden aracı kurumları İstanbul Altın Borsasında altın ticaretiyle ilgilenebilirler.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
k. Satın alma taahhüdü ve plasman	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	SPK tarafından kaydedildikten sonra, ihraç olunacak menkul kıymetler için bu hizmetler bankalar ve banka dışı aracı kurumlar tarafından sağlanabilir.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
l. Bankerlik (*)*	**1,2,3, 4**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
m. Aktif ve portföy işletmeciliği	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Bu hizmetler bankalar, menkul kıymet aracı kurumları ve portföy yönetimi şirketleri tarafından sağlanabilir.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
B Bankacılık ve Diğer			

* Yeni Mali Hizmettir.

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
Mali Hizmetler (devamı)			
i) Kollektif yatırım yöneticiliği	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları kollektif yatırım yöneticiliği faaliyetinde bulunabilirler.	Kısıtlama yok
	4	Yatırım ortaklığının yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğunun Türk vatandaşı olma zorunluluğu vardır.	Kısıtlama yok
Ii) Emeklilik fonu işletmeciliği*	**1,2,3, 4**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
iii) Emanet ve saklama hizmetleri	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Sermaye piyasasında faaliyet gösteren bankalar ve menkul kıymetler aracı kurumları müşterilerinin menkul kıymetleri için alım-satım işlemi gerçekleşene kadar emanet hizmeti verebilirler.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
n. Merkezi saklama ve takas hizmetleri	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Sadece Takasbank A.Ş. merkezi saklama ve takas hizmetlerini verebilir.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
o. Mali bilgilerin elde edilmesi ve transferi	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok

* Yeni Mali Hizmettir.

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
p. Danışmanlık, aracılık ve diğer yan hizmetler	**1,2**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
8. SAĞLIKLA İLGİLİ VE SOSYAL HİZMETLER			
A. Hastane hizmetleri (9311)	**1**	Kapalı*	Kısıtlama yok
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Yabancılar Sağlık Bakanlığının izniyle özel hastane kurabilirler.	Kısıtlama yok
	4	Kapalı	Kapalı
9. TURİZM VE SEYAHAT İLE İLGİLİ HİZMETLER			
A. Oteller ve Lokantalar (641-643)	**1**	Kapalı*	Kısıtlama yok
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Turizm Bakanlığının uygun görüşü üzerine İçişleri Bakanlığının izni alındıktan sonra, turizm teşvik belgesine sahip otel ve lokantalar, yabancı personel istihdam edebilirler. Ancak, bir girişimde istihdam edilebilecek yabancı personel miktarı, toplam personelin % 10'unu geçmemelidir. Bu miktar, ilgili	Kısıtlama yok

* Teknik imkansızlıklar nedeniyle kapalı.

Sektör-Alt Sektör		Pazara Giriş Koşulları	Milli Muamele Koşulları
		Bakanlığın izniyle % 20'ye çıkartılabilir.	
B. Seyahat Acentaları ve Tur Operatörü Hizmetleri (7471)	**1**	Kuruluş şartı aranmaktadır.	Yabancı seyahat acenteleri yurt dışına tur düzenlemeyebilirler.
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Seyahat acenteleri tarafından Türkiye'ye düzenlenen turlardan, ülkeye 80.000 US$'lık döviz geliri girişi sağlanırsa, A sınıfı seyahat acentelerinin geçici faaliyet belgeleri, sürekli olanlarıyla değiştirilecektir.
B. Seyahat Acentaları ve Tur Operatörü Hizmetleri (Devamı)			Bu işlem için şart koşulan döviz miktarı yabancı seyahat acenteleri için üç kat daha fazladır. Yabancı seyahat acenteleri için gerekli olan garanti miktarı, yerli acenteler için gerekli olandan iki kat daha fazladır. Yabancı seyahat acente ve şubeleri, Türkiye Kalkınma Bankası tarafından yerli acentelere verilen kredilerden yararlanamaz. Yabancı Seyahat Acenteleri sadece A sınıfı veya geçici A sınıfı işletme belgesi alabilirler. Yabancı seyahat acente şubelerinin işletme belgesine hak kazanabilmek için Türkiye'ye getirebilecekleri en düşük sermaye miktarı Maliye Bakanlığının uygun görüşüyle Turizm Bakanlığınca belirlenir.
	4	Kısıtlama yok	Turist rehberlerinin Türk vatandaşı olma zorunluluğu vardır.

11. ULAŞTIRMA HİZMETLERİ

A. Deniz Taşımacılığı Hizmetleri	**Deniz Taşımacılığı Hizmetleri Ek Taahhütleri listenin sonunda yer almaktadır.**		
a. Yolcu Taşımacılığı (7211)	1	Kabotaj hariç kısıtlama yok	Kısıtlama yok.
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3/	Denizcilik şirketlerinin Türk bayrağı taşıyabilmeleri için Türk hissedarlarının % 51 çoğunluğa sahip olmaları gerekmektedir.	Kısıtlama yok.
	4	Uluslararası deniz taşımacılığı yapan gemilerin mürettebatının maksimum %40'ı yabancı olabilir.	Birinci ve ikinci kaptanlık için Türk uyrukluğu gerekmektedir.
A. Deniz Taşımacılığı Hizmetleri (Devamı)			
b. Yük Taşımacılığı (7212)	1	Kabotaj hariç kısıtlama yok	Denizaşırı ülkelere sevkedilecek kamu sektörü yükleri için teklif veren veya stratejik madde taşıyan Türk bayraklı gemiler, lehlerine verilecek ayrıcalıktan yararlanabileceklerdir. (örn: en düşük teklifi veren yabancı bayraklı gemiden % 10 daha fazla navlun verseler dahi, ihaleyi kazanabileceklerdir). Kamu kuruluşlarının, belirli ithal mallarını (buğday, kömür, fosfat kayası, demir cevheri, gübre, asit gibi) yabancı bayraklı gemilerle taşıyabilmeleri Dış Ticaret Müsteşarlığının izniyle mümkündür.
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok

* Bütün Türk gemileri Türk bayrağı çekmek zorundadır. Bir gemi, sadece sahibi (ya da sahipleri)'nin Türk olması durumunda Türk gemisi sayılacaktır. Ancak aşağıdaki gemiler de Türk gemisi ayılacaktır. i) Yönetim Kurulunun çoğunluğu Türk vatandaşı olan ve Türk Kanunlarına göre kurulu teşekkül, müessese, dernek ve tesisler gibi tüzel kişilerin malı olan gemiler ii) Türk ticaret siciline tescil edilmiş ve idari kadro ve temsilcilerinin çoğunluğu Türk vatandaşı olan ticaret şirketle- rinin malı olan gemiler.

	3*[*]	Denizcilik şirketlerinin Türk bayrağı taşıyabilmeleri için Türk hissedarlarının % 51 çoğunluğa sahip olmaları gerekmektedir.	Kısıtlama yok
	4	Uluslararası deniz taşımacılığı yapan gemilerin mürettebatının maksimum %40'ı yabancı olabilir.	Kısıtlama yok
c. Gemilerin mürettebatıyla birlikte kiralanması (7213)	1	Kısıtlama yok	Yabancılar tarafından kiralanan gemiler, Türk karasularında faaliyet gösteremez.
	2	Kısıtlama yok	Türk uyruklular tarafından kiralanan gemiler yabancı gemi sayılırlar ve Türk bayrağı taşıyamazlar.
	3	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
A. Deniz Taşımacılığı Hizmetleri (Devamı)			
d. Gemilerin Bakım ve Onarımı (8868)	1	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
Denizcilikte Yardımcı Hizmetler			
Deniz Acentalığı Hizmetleri	1	Kapalı	Kısıtlama yok.
	2	Kısıtlama yok.	Kısıtlama yok.

[*] Bütün Türk gemileri Türk bayrağı çekmek zorundadır. Bir gemi, sadece sahibi (ya da sahipleri)'nin Türk olması durumunda Türk gemisi sayılacaktır. Ancak aşağıdaki gemiler de Türk gemisi ayılacaktır. i) Yönetim Kurulunun çoğunluğu Türk vatandaşı olan ve Türk Kanunlarına göre kurulu teşekkül, müessese, dernek ve tesisler gibi tüzel kişilerin malı olan gemiler ii) Türk ticaret siciline tescil edilmiş ve idari kadro ve temsilcilerinin çoğunluğu Türk vatandaşı olan ticaret şirketle- rinin malı olan gemiler.

	3	Sadece Türkiye'de kurulmuş acentalar bu hizmetleri verebilir.	Kısıtlama yok.
	4	Kısıtlama yok.	Kısıtlama yok.
Yük sağlama hizmetleri	1	Kapalı	Kısıtlama yok.
	2	Kısıtlama yok.	Kısıtlama yok.
	3	Sadece Türkiye'de kurulmuş acentalar bu hizmetleri verebilir.	Kısıtlama yok.
	4	Kısıtlama yok.	Kısıtlama yok.
Gümrükleme hizmetleri	1	Kapalı*	Kapalı*
	2	Kısıtlama yok.	Kısıtlama yok.
	3	Sadece Türkiye'de kurulmuş acentalar bu hizmetleri verebilir.	Kısıtlama yok.
	4	Kısıtlama yok.	Kısıtlama yok.
C. Hava Taşımacılığı Hizmetleri			
a. Hava Taşımacılığı Hizmetlerinin Satışı	**1**	Yabancı havayolu şirketleri Türkiye'de satış büroları açarak biletlerini satabilirler.	Kısıtlama yok
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
b. Bilgisayar Rezervasyon Sistemleri	**1**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok

* Teknik imkansızlık nedeniyle kapalı.

c. Hava Araçlarının Bakım ve Onarımı (8868)	**1**	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Uçak bakım ve onarım hizmetlerinin yerine getirilmesi için Ulaştırma Bakanlığının yetkilendirmesi şarttır.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
E. Demiryolu Taşımacılığı Hizmetleri	**1**	Yurtiçindeki demiryolu taşımacılığı kamu tekelidir.	Kısıtlama yok
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
	3	Yurtiçindeki demiryolu taşımacılığı kamu tekelidir.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
F. Kara Taşımacılığı Hizmetleri			
a.Yolcu Taşımacılığı (7121+7122)	**1**	Kapalı	Kapalı
	2	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok
b. Yük Taşımacılığı (7123)	**3**	Uluslararası taşımacı olmak amacıyla Ulaştırma Bakanlığından yetki belgesi alabilmek için Türk vatandaşı veya ilgili Türk kanunlarına göre kurulu bir tüzel kişi olmak şarttır.	Kısıtlama yok
	4	Kısıtlama yok	Kısıtlama yok

Telekomünikasyon Hizmetleri Ek Taahhütleri

Ek Taahhütler
-Bağımsız Düzenleyici Mercii Düzenleyici mercii müstakil olacak ve hiç bir temel telekomünikasyon hizmetinin sunumundan sorumlu olmayacaktır. Düzenleme ve faaliyet gösterme fonksiyonları ayrılmıştır. Ulaştırma Bakanlığı Haberleşme Genel Müdürlüğü aşağıda belirtilenleri yapmakta Sorumlu Birimdir: -Operatörler için gereken koşulları düzenlemek, -Lisans vermek, -Gözetim yapmak, -Telekomünikasyon terminali teçhizatlarına tip onayı vermek. **Lisans Koşullarının Kamuya Açıklığı** Lisansın gerektiği yerlerde, aşağıda belirtilenler kamuya duyurulacaktır: a) Başvuruyla ilgili lisans kriterleri ve başvurunun sonuçlanması için gerekli olan süre, ve b) Kişisel lisansların süreleri ve şartları.

Deniz Taşımacılığı Hizmetleri Ek Taahhütleri

Ek Taahhütler
Aşağıdaki hizmetler, uluslararası deniz taşımacılığı hizmet sunucularına ayrımcı olmayan şartlarda verilmektedir: 1.Pilotaj hizmeti 2.Çekme ve kurtarma hizmetleri 3.Erzak, yakıt ve su sağlama hizmetleri 4.Çöp toplama hizmetleri 5.Kıyı kaptanlığı hizmetleri 6.Deniz yardımcılığı hizmetleri 7.Gemi işletmeciliği için gerekli, haberleşme,su ve elektrik sağlama dahil kıyı hizmetleri 8.Acil bakım hizmetleri 9.Demirleme ve ilgili hizmetler 10.Konteyner elleçleme ve yük depolama hizmetleri **Çoklu Taşımacılık** Bu taahhüt listesinde,karayolu, kıyı taşımacılığı ve ilgili yardımcı hizmetler tam olarak yer almadığı takdirde, bir çoklu taşımacılık işletmecisinin deniz yoluyla taşınan uluslararası kargonun kıyı içerisine taşınması amacıyla kamyon ve ilgili araçları kiralaması veya çoklu taşımacılık hizmetini sunabilmek amacıyla bu tür çoklu taşımacılık faaliyetlerine girmesi ve kullanması mümkün bulunmaktadır.